

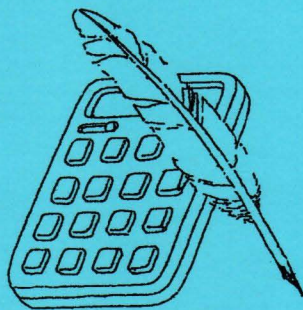
**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**СПИСИ ОДБОРА
ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

IX

ПРИРЕДИЛИ

**Јован Вуксановић
Радојко Гачевић
Милан Тасић**

**ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
БЕОГРАДСКА КЊИГА
Београд
2007**

СПИСИ ОДБОРА
ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
IX

Рецензенти

Проф. др Слободан Реметић

Проф. др Драго Ћупић

**СПИСИ ОДБОРА
ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

IX

ПРИРЕДИЛИ

Јован Вуксановић
Радојко Гачевић
Милан Тасић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
БЕОГРАДСКА КЊИГА
Београд, 2007.

САДРЖАЈ

Напомене приређивача.....	17
---------------------------	----

I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА

<i>Допис др Слободану Вуксановићу, министру просвете и спорта, да његово министарство помогне да се објави књига „Српски језик у нормативном огледалу“, од 15. 3. 2006. године.....</i>	<i>21</i>
<i>Допис проф. др Александру Поповићу, министру науке и заштите животне средине, да његово министарство помогне да се објави књига „Српски језик у нормативном огледалу“, од 15. 3. 2006. године.....</i>	<i>23</i>
<i>Допис Драгану Којадиновићу, министру културе и медија, да његово министарство помогне да се објави књига „Српски језик у нормативном огледалу“, од 15. 3. 2006. године.....</i>	<i>25</i>
<i>Допис Војиславу Вукчевићу, министру за дијаспору, да његово министарство помогне да се објави књига „Српски језик у нормативном огледалу“, од 15. 3. 2006. године.....</i>	<i>27</i>
<i>Допис др Војиславу Коштуници, председнику Владе Републике Србије, с молбом да прими на разговор представнике Одбора за стандардизацију српског језика ради детаљнијег обавештавања о плановима, али и потешкоћама у раду Одбора, од 17. 4. 2006. године.....</i>	<i>29</i>
<i>Допис Влади Републике Србије, на руке председника Војислава Коштунице, којим се Одбор за стандардизацију српског језика захваљује на разумевању и подрици Владе за даљи рад Одбора и реализацију започетих пројеката, од 17. 4. 2006. године.....</i>	<i>31</i>
<i>Допис Влади Републике Србије, на руке др Милана Брдара, саветника премијера за просвету, којим се Одбор за стандардизацију српског језика захваљује на разумевању важности и хитности послова Одбора и моли га да – у што краћем року – упрличи састанак с министрима просвете и спорта, науке, културе и медија, те министром за дијаспору, од 17. 4. 2006. године.....</i>	<i>32</i>
<i>Допис др Слободану Вуксановићу, министру просвете и спорта, др Александру Поповићу, министру науке и заштите животне средине, Драгану Којадиновићу, министру културе и медија, и проф. др Војиславу Вукчевићу, министру за дијаспору, којим их Одбор за стандардизацију српског језика обавештава да је премијер предложио да проф. др Милан Брдар, саветник премијера за просвету, организује у Влади заједнички састанак представника Одбора с министрима просвете и спорта, науке и заштите животне средине, културе и медија и министром за дијаспору, од 17. 4. 2006. године.....</i>	<i>33</i>
<i>Позивно писмо за 9. седницу Одбора за стандардизацију српског језика с предложеним дневним редом, упућено члановима Одбора, председницима и секретарима комисија Одбора, од 6. 4. 2006. године.....</i>	<i>35</i>

<i>Извештај о раду Одбора за стандардизацију српског језика у 2005. години, од 15. 4. 2006. године</i>	36
<i>Сценарио за девету седницу Одбора за стандардизацију српског језика, с предлозима за даљи рад у 2006. години, од 15. 4. 2006. године</i>	39
<i>Записник с девете седнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 18. априла 2006. године, од 5. 6. 2006. године</i>	45
<i>Допис проф. др Милану Брдару, саветнику председника Владе, којим га академик Иван Клајн обавештава о делегацији Одбора која ће присуствовати састанку заказаном за 23. мај 2006. године у Влади Србије, од 22. 5. 2006. године</i>	48
<i>Допис др Слободану Вуксановићу, министру просвете и спорта, и др Милки Андрић, помоћнику министра, с молбом да се реализује договор постигнут на састанку одржаном у Влади Републике Србије 23. маја 2006. године, од 25. 5. 2006. године</i>	49
<i>Допис др Милану Радуловићу, министру вера, с молбом да се реализује договор постигнут на састанку одржаном у Влади Републике Србије 23. маја 2006. године, од 25. 5. 2006. године</i>	50
<i>Допис Драгану Којадиновићу, министру културе и медија, и Љиљани Шоп, државном секретару, с молбом да се реализује договор постигнут на састанку одржаном у Влади Републике Србије 23. маја 2006. године, од 25. 5. 2006. године</i>	51
<i>Допис др Александру Поповићу, министру науке и заштите животне средине, и др Тибору Сабу, помоћнику министра, с молбом да се реализује договор постигнут на састанку одржаном у Влади Републике Србије 23. маја 2006. године, од 25. 5. 2006. године</i>	52
<i>Допис проф. др Војиславу Вукчевићу, министру за дијаспору, и Александру Чотрићу, државном секретару, с молбом да се реализује договор постигнут на састанку одржаном у Влади Републике Србије 23. маја 2006. године, од 25. 5. 2006. године</i>	53
<i>Допис академика Ивана Клајна, председника Одбора, државном секретару г. Милошу Јанковићу, којим му се даје одговор на питање о значењу речи КРИТЕРИЈУМ, од 28. 7. 2006. године</i>	54
<i>Допис академика Ивана Клајна госпођи Олгици Стефановић о женским облицима назива занимања, од 7. 11. 2006. године</i>	55
<i>Допис члановима Одбора и председницима и секретарима комисија о активностима и плановима за даљи рад, од 12. 11. 2006. године</i>	57

II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ

<i>Допис проф.др Љубомира Поповића, управника Катедре за српски језик на Филолошком факултету у Београду, са закључцима са седнице од 9. 2. 2006. године, у вези с преузимањем улоге секретара и заменика секретара Одбора за стандардизацију српског језика, те с предлогом да проф. др Милорад Дешић буде нови члан Комисије за односе с јавношћу и решавање неодољних питања, од 13. 2. 2006. године</i>	63
<i>Допис проф. др Даринке Гортан-Премк да буде разрешена дужности председника Комисије за лексикологију и лексикографију, од 17. 4. 2006. године</i>	64

<i>Допис академика Ранислава Булатовића, генералног секретара Црногорске академије наука и умјетности, којим исказује жаљење што, због унапред преузетих и планираних послова, нису у могућности да присуствују деветој годишњој скупштини Одбора за стандардизацију српског језика, од 17. 4. 2006. године</i>	65
<i>Допис академика Милке Ивић академику Ивану Клајну, председнику Одбора за стандардизацију српског језика, којим даје подршку мр Јовану Вуксановићу за избор за секретара Одбора, од 17. 4. 2006. године</i>	66
<i>Допис др Милоша Ковачевића академику Ивану Клајну, председнику Одбора за стандардизацију српског језика, којим га обавештава о томе да није у могућности да присуствује деветој седници Одбора и у којем даје подршку мр Јовану Вуксановићу да буде изабран за секретара Одбора, од 17. 4. 2006. године</i>	67
<i>Допис Владимира Лепојевића, дипломираног рударског инжењера, и Милутина Живковића из Београда, којим желе да се Државна лутрија Србије обавезе да ће убудуће примењивати правилан српски језик на листицима Државне лутрије Србије, од 23. 5. 2006. године</i>	68
<i>Допис Милоша Јанковића, државног секретара Министарства просвете и спорта, у име Одељења за нормативне послове, да Одбор за стандардизацију српског језика да тумачење употребе речи КРИТЕРИЈУМ, од 5. 7. 2006. године</i>	72
<i>Писмо Илије Петровића из Новог Сада академику Ивану Клајну, да се појави одговарајући значење енглеске речи stress као једна од одредница Речника страних речи, који приређују Иван Клајн и Милан Шипка, од 26. 9. 2006. године</i>	73
<i>Допис проф. др Предрага Пипера, председника Комисије за синтаксу, мр Јовану Вуксановићу, којим му предлаже да се, као секретар Одбора, обрати председницима комисија, од 5. 10. 2006. године</i>	74
<i>Допис академика Предрага Палавестре, секретара Одељења језика и књижевности Српске академије наука и уметности, којим обавештава Одбор за стандардизацију српског језика да је за свог представника у Одбору изабрало проф. др Срету Танасића уместо проф. др Слободана Реметића, од 26. 10. 2006. године</i>	75
<i>Писмо Драгослава Граочанкића Одбору за стандардизацију српског језика, поводом текста Петра Милосављевића ЛОЈАЛНОСТ ДЕЈТОНСКОМ СПОРАЗУМУ, од 13. 11. 2006. године</i>	76
<i>Допис др Драгана Новаковића, самосталног саветника у Министарству вера Републике Србије, којим се обавештава Институт за српски језик САНУ и Одбор за стандардизацију српског језика да то министарство није у могућности да у овој години издвоји средства за рад Одбора за стандардизацију српског језика, те да остају отворени за сарадњу у 2007. години, од 29. 11. 2006. године</i>	78
<i>Писмо проф. др Предрага Пипера проф. др Срети Танасићу и мр Јовану Вуксановићу о актуелним питањима реализације пројеката под окриљем Одбора, од 4. 12. 2006. године</i>	79

III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
И РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА

<i>Белешка са састанка Комисије</i> , од 25. 5. 2006. године	83
<i>Иницијативе за деловање Одбора за стандардизацију у наредном периоду (2)</i> , од 25. 8. 2006. године	84
<i>Иницијативе за деловање Одбора за стандардизацију српског језика у наредном периоду (3)</i> , од 30. 8. 2006. године	85
<i>Белешка са састанка поводом иницијативе за деловање Одбора у наредном периоду</i> , од 14. 9. 2006. године	87
<i>Белешка са састанка Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (4а)</i> , од 26. 9. 2006. године	90
<i>Белешка са седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (5)</i> , од 19. 10. 2006. године	91
<i>Позив председницима свих девет комисија Одбора на заједнички састанак 2. новембра 2006. године</i> , од 19. 10. 2006. године	93
<i>Белешка са заједничког састанка Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања и позваних председника девет комисија Одбора (6)</i> , од 3. 11. 2006. године	94
<i>Белешка са састанка Комисије за односе с јавношћу и решавање питања поводом текста Петра Милосављевића „Лојалност Дејтонском споразуму“</i> , од 16. 11. 2006. године	96
<i>Белешка са састанка Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (9)</i> , од 22. 11. 2006. године	97
<i>Реаговање Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања на текст Петра Милосављевића „Лојалност Дејтонском споразуму“</i> , од 21. 11. 2006. године	98

СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

<i>Белешка са седнице Комисије бр. 8</i> , од 5. 12. 2006. године	101
<i>Извештај о раду Комисије бр. 3 у 2006. години</i> , од 24. 10. 2006. године	103
<i>Белешка о раду Комисије бр. 8 у 2006. години</i> , од 5. 12. 2006. године	104

ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ И ОДЛУКЕ

<i>Рецензија академика Ивана Клајна, председника Одбора за стандардизацију српског језика, књиге „Српски језик у нормативном огледалу“</i> , од 2. 4. 2006. године	107
<i>Одлука бр. 52 с образложењем: ДВОСЛОВНЕ СКРАЋЕНИЦЕ НЕ ФУНКЦИОНИШУ</i> , усвојена на петој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, од 19. 10. 2006. године	109
<i>Одлука бр. 53: ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ НАЗИВА МИНИСТАРСТАВА</i> , усвојена на петој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, од 19. 10. 2006. године	111

Одлука бр. 54: ОПРАВДАНЕ ЗАМЕРКЕ – Језичке грешке на листићима Државне лутрије Србије, усвојена на петој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања , од 19. 10. 2006. године.....	114
Одлука бр. 55: РАЗГРАНИЧАВАЊЕ ДЕКЛИНАЦИОНИХ ОБРАЗАЦА – промена по падежима личних именица (хипокористика) и заједничких именица (хипокористика), усвојена на шестој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања , од 3. 12. 2006. године	117

VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА, ЧАСОПИСА, КЊИГА,
ПРИЛОЗИ С ИНТЕРНЕТА И ДРУГИ ПРИЛОЗИ
ЧЛАНОВА ОДБОРА И ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА

Српски као енглески, Српски за конзуле: текстови В. Кадића о стању српског језика у Црној Гори („Вечерње новости, 31. 1. и 1. 2. 2006. године).....	121
Неуки професионалци , писмо читаоца Станка Ковачевића („Вечерње новости, 1. 2. 2006. године).....	121
Ћирилица други пут у Европи: реговање Немање Видића из Републике Српске на глас његовог пријатеља из Швајцарске о томе да се ћирилично име налази на дресовима рукометаша СЦГ који су у Швајцарској играли утакмицу са Мађарском („Глас Јавности“, 6. 2. 2006. године).....	122
Вулгаризација науке о језику: текст проф. др Николе Цветковића, с Филозофског факултета у Косовској Митровици, о односу лингвистике и политике („Политика“, <i>Међу нама</i> , 15. 2. 2006. године).....	123
Гасне Његошева луча: текст Милутина Мићовића о односу власти суверене Црне Горе према српском језику и народу („Политика“, <i>Култура, уметност, наука</i> , 18. 2. 2006. године).....	124
Бошњачки језик у Пријеполу и Енглескосрпски језик: два кратка чланка о употреби службеног језика у администрацији и медијима („Глас јавности“, 27. 2 и 3. 3. 2006. године).....	125
Српска и латиница: „српска писма“ кроз историју, осврт Д. Станковића На књигу Петра Милосављевића <i>Српска писма</i> („Вечерње новости“, 22. 3. 2006. године).....	126
Бурна судбина свете књиге: Припремање документарног серијала о <i>Мирослављевој јеванђељу</i> , најпознатијем српском средњовековном ћириличком споменику („Политика“, <i>Култура</i> , 23. 3. 2006. године).....	127
Конзерве запеле на ћирилицу: текст М. Момчиловића о извозу нишких сардина у Хрватску и захтеву да се започети извоз обустави док попутни сертификат не буде написан латиницом („Политика“, 24. 3. 2006. године).....	128
Ни Србија није на „Ић“: о истраживању „Новости“ какво је порекло и колики је број најчешћих и најређих српских презимена, говори С. Н. Јовановић („Вечерње новости“, 31. 3. 2006. године).....	129

Откуд бошњачки: Д. Гагричић пише о реаговању Санџачке демократске партије из Пријепоља на тумачење САНУ да им је језик <i>бошњачки</i> , а не <i>босански</i> („Вечерње новости“, 31. 3. 2006. године)	130
На удару туђица: Б. Гркавац пише о томе колико користимо или уништавамо српски језик („Политика“, 2. 4. 2006. године).....	131
Речи су као монета, без покрића девалвирају: о језику политичара и каквим речником се служе народни посланици на српској политичкој сцени („Глас јавности“, 7. 4. 2006. године).....	132
Бескукична дискусија: Иван Клајн сматра да је црногорски језик чиста политика („Нин“, 6. 4. 2006. године)	134
Боркиња, а посланица: Драгана Перих о насиљу над језиком и хоће ли закон променити чињеницу да је <i>секретар</i> титула, а <i>секретарица</i> занимање и шта ћемо рећи за <i>мушку секретарицу</i> ? („Нин“, 13. 4. 2006. године).....	135
Неговање стандардизације српског језика од посебне важности: саопштење Владе Републике Србије на званичном веб-сајту о пријему представника Одбора код премијера др Војислава Коштунице	137
Обећана помоћ: Тањугова информација о разговору представника Одбора с премијером др Војиславом Коштуницом („Политика“, 14. 4. 2006. године)	138
Судбина у језику: писмо Петра Сарића председнику САНУ („Вечерње новости“, 15. 4. 2006. године)	138
Умањујемо свој језик: Реч књижевника Мира Вуксановића на отварању Салона књига у Новом Саду („Политика“, 14. 4. 2006. године).....	138
Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика и Капитална Синтакса: о деветој седници Одбора за стандардизацију српског језика и о његовим књигама <i>Српски језик у нормативном огледалу</i> и <i>Синтакса савременог српског језика</i> („Глас јавности“ и „Вечерње новости“, 19. 4. 2006. године).....	139
Наш национални проблем је полуписменост: Татјана Чимић разговара с Владом Ђукановићем о језику којим говоримо и који слушамо у медијима („Глас јавности“, 23. 4. 2006. године).....	140
Нови пројекти и издања: о деветој седници Одбора, пројектима које покреће, раду комисија и новим књигама које је објавио („Политика“, 28. 4. 2006. године)	141
Речници пишу историју: Шта ће понудити нови пројекти Института за српски језик САНУ („Вечерње новости“, 30. 4. 1. и 2. 5. 2006. године).....	142
Жена жени ломи језик: реаговања на Закон о равноправности полова, уз који стиже и захтев за лингвистичку једнакост („Вечерње новости“, 7. 5. 2006. године).....	144
Вашир назива наших фирми, Азбука од 33 слова, Родна равноправност у нашем правопису – три прилога о реаговању читалаца на појаве у српском правопису („Глас јавности“, 28. 5. и 4. 6. 2006. године).....	145
Идеја напунила 90 година и Рат САНУ против Србије – нова питања о Речнику и енциклопедији и беседа Драгослава Михаиловића на рачун колега из САНУ („Вечерње новости“, 2. 6. 2006. године).....	146

Српски у короти: чланак В. Кадића о променама Устава Црне Горе и имена службеног (српског) језика и његовог писма.....	147
Зашто тако жестоко?: реаговање др Предрага Пипера поводом беседе академика Драгослава Михаиловића о српском језику („Вечерње новости“, 8. 6. 2006. године).....	148
Лондон у Београду: Л. Браун о првом српско-енглеском речнику у издању „Оксфорда“ („Блиц“, 12. 6. 2006. године).....	149
Ужас људске похлепе: приказ Ане Тасић представе „Магбет“ В. Шекспира („Политика“, 13. 6. 2006. године).....	150
Гомилање постмодерних фраза: Градимир Аничић, лектор Политике, о транскрипцији енглеског Macbeth и језику приказа Ане Тасић <i>Ужас људске похлепе</i> („Политика“, 17. 6. 2006. године).....	151
SRB КАО СРБИЈА: М. Краљ пише о скраћеници с три слова за одговарајући симбол Србије („Вечерње новости“, 16. 6. 2006. године).....	152
Атлас европских језика: Александар Лома говори о блискости народа у речима („Политика“, 17. 6. 2006. године).....	153
Самобитност српског националног језика: Егон Фекете поводом нових расправа о језику („Политика“, 17. 6. 2006. године).....	154
Дели се и језик: В. Кадић наводи мишљење Драгана Кујовића, потпреседника црногорског парламента, о <i>црногорском</i> у новом ставу Црне Горе („Вечерње новости“, 20. 6. 2006. године).....	156
Типографско писмо „Ресавска БГ“: И. Масинковић о пројекту, који је покренуо Електронски часопис „Типометар“, о изучавању словне науке („Политика“, Култура, 23. 6. 2006. године).....	157
Бришу српски из Устава: В. Раденовић пише о полемици око највишег правног акта Црне Горе и намери власти да промени назив службеног језика („Политика“, 30. 6. 2006. године).....	158
Изобиље недоумица: Ново Томић пише о осам и по година постојања Одбора за стандардизацију српског језика („Вечерње новости“, 5. 7. 2006. године).....	159
На Космету рат и за очување српског језика: Валентина Питулић, професор на приштинском Филозофском факултету, о некритчком прихватању термина „Косовари“, „неалбанци“ („Глас јавности“, 6. 7. 2006. године).....	160
Преименовање српског језика: лингвиста Милош Ковачевић говори о <i>обнови србистике</i> и о томе да је тзв. <i>српскохрватски језик</i> „преименовани Вуков(ски) српски језик“ („Политика“, Култура, уметност, наука, 8. 7. 2006. године).....	161
Распућа српске филологије: Петар Милосављевић о питањима националног језика („Политика“, 15. 7. 2006. године).....	163
Наши и њихови језици: Миле Медић о разликама и сличностима по припадности и пореклу између српског и хрватског („Политика“, 22. 7. 2006).....	165
Српски језик на беспућу: Драгољуб Петровић говори о истој судбини српског језика и српског народа („Политика“, 29. 7. 2006. године).....	167

SRBija: Влада Републике Србије донела је одлуку о будућим скраћеницима („Политика“, 30. 7. 2006. године)	168
Српски као светски писац и Повратак свом врту: Александар Гаталица и Милета Аћимовић Ивков пишу о положају српског језика и књижевности („Вечерње новости“, 2. и 9. 8. 2006. године).....	169–170
Филолози на Међународној лингвистичкој олимпијади и Скраћеница из имена државе: два кратка текста о српској лингвистици („Глас јавности“, 1. 8. 2006. године и „Политика“, 2. 8. 2006. године	171
Хрватско-српски у Влади Србије: о неким спорним синтагмама и конструкцијама у званичним саопштењима Министарства пољопривреде („Курир“, 2. 8. 2006. године).....	172
Расстављена конструкција: Егон Фекете о погрешно написаној конструкцији добро дошли („Политика“, 4. 8. 2006. године)	173
Историја српског књижевног језика и ћирилице: специјални додатак дневног листа „Политика“ („Политика“, 6. 8. 2006. године)	174–180
Енглески као глобиш: шта други у свету пишу о енглеском језику данас и како се боре против енглеског као <i>de facto</i> глобалног језика („Политика“, Погледи, 8. 8. 2006. године)	181
Ћирилица други пут у Европи и Непотребна двоазбучност: два прилога о запостављању ћирилице („Глас јавности“ и „Политика“, 10. 8. 2006. године).....	182
Ко не зна језик остаје без држављанства Летоније: о строгим законима за добијање држављанства Летоније и полагању летонског језика у ту сврху („Данас“, 11. 8. 2006. године)	183
Смртоносна енциклопедистика: Зоран Хамовић о разлозима због којих Србија нема лексикографску установу („Данас“, 11. 8. 2006. године).....	184
Пишемо латиницом у корист сопствене штете: прилог Војислава М. Станојчића о томе како Срби „раде у корист сопствене штете“ пишући латиницом („Глас јавности“, 12. 8. 2006. године).....	185
Најезда туђица има да нас „брентује“: прилог Радомира Живановића о „најезди“ туђица („Глас јавности“, 13. 8. 2006. године).....	185
Одлука о „RS“ и „SRB“ ових дана: Међународна организација за стандардизацију (ISO) добила предлоге за ознаке за Србију („Прес“ и „Блиц“, 18. 8. 2006. године)	186
Секретар или секретарица: Катарина Ђорђевић пише о родној једнакости у језику („Политика“, 19. 8. 2006. године)	187
Сачувајмо ћирилицу и Проблем је лако решив: реаговања Јелене Дурутовић и Николе Обрадовића на „непотребну двоазбучност“ у српском језику („Политика“, Међу нама, 21. 8. 2006. године).....	188
Правописна дилема: реговање професора српског и енглеског језика на писмо штампано у „Политици“, 6. 8. 2006. године, у коме се говори о дилеми „српски језик ћирилицом и/или латиницом“ („Политика“, 22. 8. 2006. године)	189
Одумирање ћирилице: Никола Тркља о ћирилици као нашем културном идентитету и размишљање какав ће њен статус бити у новом уставу Србије („Политика“, 23. 8. 2006. године)	190

Ћирилица са или без латинице: Даница Радовић о службеном језику и писму у новом уставу („Политика“, 23. 8. 2006. године)	192
Боркиње и судинице: Катарина Ћорђевић о томе да Србију запљускује талас „језичке феминизације“ („Политика“, 25. 8. 2006. године)	194
Академско ћутање: Петар Пајић пише о небризи Српске академије наука и уметности за проучавање дијалектолошких одлика српског језика („Политика“, Култура, уметност, наука, 26. 8. 2006. године).....	195
Зашто је важно заштити ћирилицу: Ана С. Трбовић пише о потреби да се новим уставом заштити ћирилица („Блиц“, 2. 9. 1986. године)	196
SS Срби: стручњаци за маркетинг упозоравају да ће двословна скраћеница SS људе у свету неминовно подсећати на злогласне фашистичке трупе из Другог светског рата (Курир, 3. 9. 2006. године)	197
Скраћеница „СС“ нема везе са Хитлером: чуђење Министарства спољних послова Србије због неких коментара да двословна међународна ознака „СС“ за Србију, у јасно препознатљивом значељу „Срби–Србија“, асоцира на Хитлерове СС формације („Глас јавности“, 8. 9. 2006. године)	198
Вештачки женски: Богдан Терзић се огласио поводом учесталих настојања да се створе речи за означавање женских носилаца занимања („Политика“, 5. 9. 2006. године).....	199
Женски род за жене: Свенка Савић сматра да питање употребе титула и занимања жена није питање суфикса, него поделе моћи у друштву („Политика“, 9. 9. 2006. године).....	200
Мањина прогутала већину: Веселин Матовић о језику и политици у Црној Гори и о томе да „кулулошка, боље рећи језичка битка у Црној Гори није завршена“ („Политика“, 9. 9. 2006. године)	201
(Не)могуће женско: Богдан Терзић, слависта, о лингвистичким стандардима и систему опозитума мушког и женског рода (учитељ – учитељица, ученик – ученица...) – реаговање на ставове Свенке Савић („Политика“, 14. 9. 2006. године).....	202
Стални процес потискивања ћирилице: Ненад Јовановић разговара с др Матом Пижурицом, једним од аутора српског правописа, („Просвјета“, септембар 2006. године).....	203–207
Одобрене ознаке RS и SRB: саопштење Танјуга о одлуци Међународне организације за стандардизацију („Курир“, 27. 9. 2006. године)	208
Изгон ћирилице из Србије: Милосав С. Реџић указује на потискивање употребе ћирилице у јавним гласилима и у називима предузећа („Политика“, 28. 9. 2006. године)	209
Спасимо ћирилицу: група младих стручњака из Србије, образованих на Западу, потписала петицију за уставну заштиту ћирилице („Курир“, 30. 9. 2006. године).....	210
Разговор о кризи СРПСКИ ЈЕЗИК У НОРМАТИВНОМ ОГЛЕДАЛУ: позивни плакат Задужбине Илије М. Коларца	211

<i>Позив на представљање књиге „Српски језик у нормативном огледалу“</i>	212
<i>Реч на представљању књиге „Српски језик у нормативном огледалу“</i> : Јован Вуксановић, секретар Одбора.....	214–216
<i>Приказ књиге „Српски језик у нормативном огледалу“</i> : текст Марине Николић преузет из часописа „Наш језик“	217–224
<i>Два кратка прилога о трословној скраћеници СРБ</i> („Глас јавности“ и „Спорт“ 12. 9. 2006. године)	225
<i>Два кратка прилога о усвојеној трословној скраћеници СРБ</i> : („Вечерње новости“ и „Политика“, 12. 10. 2006. године).....	226
<i>Ћирилица и на еврџу</i> : петиција за уставну одбрану ћирилице („Политика“, 19. 10. 2006. године)	227
<i>О језику и уставу</i> : Миљан М. Рашовић прихвата уставно решење о језику у новом Уставу Републике Србије и предлаже да се оно усвоји („Политика“, 23. 10. 2006. године)	229
<i>Србија од марта на новој Интернет адреси</i> : нови Интернет домен биће доступан од марта 2007. године, а сајтовима са „YU“ доменом биће дозвољен рад још неколико година („24 сата“, 31. 10. 2006. године).....	230
<i>Два опречна прилога о томе колико Срби поштују Вукову ћирилицу и српски језик</i> („24 сата“ и „Глас јавности“, 3. 12. 2006. године).....	231
<i>Србијанци, Срби или грађани Србије?</i> : лингвиста Егон Фекете сматра да се Влада Србије не одређује ни као <i>српска</i> ни као <i>србијанска</i> , јер држављанство искључиво треба одредити као <i>држављанство Србије</i> („Глас јавности“, 3. 11. 2006. године)	232
<i>Доктори, ласте и друге бизарне песмице</i> : Александра Бркић о материјалним грешкама у уџбеницима („Политика“, 4. 11. 2006. године)	233
<i>Улица српског пораз</i> : Тиодор Росић о „прогону српског језика на фонетском, морфолошком, синтаксичком и лексичком нивоу“ („Политика“, 4. 11. 2006. године)	234
<i>Ткања српског језика</i> : Михаило Шћепановић о књизи Милоша Ковачевића „Списи о стилу и језику“, Књижевна задруга, Бањалука, 2006. године („Политика“, 4. 11. 2006. године).....	235
<i>Лојалност Дејтонском споразуму</i> : Петар Милосављевић поводом књиге „Српски језик у нормативном огледалу“ („Политика“, додатак Култура, уметност, наука, 11. 11. 2006. године).....	236
<i>Језичка саплитања</i> : Ново Томић о књизи <i>Језик и политика</i> Милана Шипке, коју је објавила „Београдска књига“ („Вечерње новости“, 11. 10. 2006. године)	238
<i>Избегавање ћирилице је кршење Устава</i> : Војислав М. Станојчић појашњава уставне одредбе у уставу који је важио од 28. септембра 1990. године до 8. новембра 2006. године и „Митровданском уставу“ из 2006. године („Политика“, 13. 11. 2006. године)	239
<i>Енглески нас преплавио</i> : И Мићевић разговара с акедемиком И. Клајном о новом издању „Речника језичких недоумица“ („Вечерње новости“, 15. 11. 2006. године)	240

Устав у светлу науке: Б. Радић разговара с нашим еминентним језикословцима о члану 10 Устава Републике Србије, који је, на Митровдан, 8. новембра 2006. године, усвојен у Дому Народне скупштине Србије („Дани“, 15. 11. 2006. године).....	241
Политичари против лингвиста: Душко Бабић говори о томе да је Парламентарна скупштина Европе у Стразбуру предложила увођење једног <i>службеног језика</i> у Босни и Херцеговини – <i>босанског</i> , уместо садашња три: <i>српског</i> , <i>хрватског</i> и <i>босанског</i> („Политика“, 21. 11. 2006. године).....	243
Говоримо истим језиком: Зоран Константиновић поводом књиге Фрање Грчевића „Српске теме. Компаратистика сродних књижевности“, („Политика“, 21. 11. 2006. године).....	244
Брисање српског имена: Милица Краљ пише из Подгорице о „отклањању свих белега српства на тлу Црне Горе“ („Политика“, 21. 11. 2006. године).....	245
Умовање и окончање: реаговање Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања поводом текста П. М. „Лојалност дејтонском споразуму“ („Политика“, 23. 11. 2006. године).....	246
Хрватизми нам једу језик и писмо: текст Милутина Живковића о затирању ћирилице („Глас јавности“, 23. 11. 2006. године).....	247
Сва раскрића српског језика: Даница Радовић води <i>Разговор недеље</i> са Слободаном Реметићем, лингвистом, о томе да данас, на простору између Бугарске и Словеније, пише се једним <i>књижевним језиком</i> , у лингвистичком смислу, а да постоје и три <i>политичка језика</i> („Политика“, 26. 11. 2006. године).....	248
Улице правописа: Б. Стјеља и М. Ч. Прелевић указују на погрешно исписане називе неких улица у Београду („Вечерње новости“, 23. 11. 2006. године).....	250
Геноцид над српским језиком: Весна Пиповић разговара с Михаилом Шћепановићем о увођењу <i>црногорског језика</i> у Црној Гори као <i>службеног</i> („Глас јавности“, Култура, 27. 11. 2006. године).....	251
Српски без превода: реаговање Будимира Алексића на предлог о преименовању језика у Црној Гори („Вечерње новости“, 30. 11. 2006. године).....	252
Блискост српског и санскрита: поводом књиге Момира Никића „Порекло Срба, Словена и Скита“ („Политика“, новембра 2006. године).....	253
Распарчавање језика је било: Драгољуб Петровић наставља полемику са П. Милосављевићем и каже да се језици, ипак, могу и „распарчавати“ и „укрупњавати“, српски језик је најбољи пример за оба та феномена („Политика“, 2. 12. 2006. године).....	254
Наслеђени језик: Петар Пајић, у кратком есеју, говори о томе да ли језик у себи садржи и генетичке одлике народа у чијем је бићу, односно може ли се језик наследити („Политика“ новембар 2006. године).....	256
Док је Срба, биће и Вукове ћирилице: Димитрије Дамјанов говори о томе да ли неоправдано стрепимо за опстанак свог изворног писма („Глас јавности“, 3. 12. 2006. године).....	257

Шта смо од Турака ућарили, а шта баталили: Б. Беднар пише о траговима многовековне турске власти у нашем понашању, језику, исхрани („24 сата“, 12. 12. 2006. године).....	258
Шта каже Устав, а шта закон: Зоран Ивошевић о службеној употреби језика и писма у члану 10 новог устава Србије („Политика“, 16. 12. 2006. године).....	259
Политичари слаби говорници: Дејан Милић, аутор више књига о беседништву, говори о језику данашњих политичара („Блиц“, 17. 12. 2006. године).....	260
Гашењем ћирилице ломе нам кичму: Милутин Живковић сматра да је ћирилица за нас једини избор („Глас јавности“, 18. 12. 2006. г.).....	262
Лом стубова нације: Миодраг Спајић реагује на чланак „Гашењем ћирилице ломе нам кичму“ („Глас јавности“, 19. 12. 2006. године).....	263
Превођење српског Његоша у Монтенегерсе: Милутин Тијанић води интервју с др Драгом Ћупићем, познатим лингвистом–србистом („Огледало“, 20. 12. 2006. године).....	264
Разлике у вери, не у језику: Вида Врбица говори о томе како постојање два језика – српског и хрватског води одрицању Срба од својих неотуђивих вредности, полазног знамења културе и цивилизованоости („Политика“, Погледи, 25. 12. 2006. године).....	266
Све српске стране речи: Јован Јањић о Великом речнику страних речи и израза Ивана Клајна и Милана Шипке („Нин“, 28. 12. 2006. године).....	267
О српском језику у школству – још једном: ауторски прилог Д. Петровића о урушавању школства и језика и позив да се тим питањима вратимо још једном (3. 12. 2006. године).....	268–273
Српски језик између службене употребе и других језичких типова и језика: ауторски прилог Јована Вуксановића о томе како на бољи начин него досада решити питања српског службеног (националног) језика и његовогматичног писма.....	274–278
Каталог програма стручног усавршавања запослених у образовању за школску 2006/2007. годину – Семинар српске језичке културе.....	279–280

НАПОМЕНЕ ПРИРЕЂИВАЧА

Девета књига *Списса* Одбора појављује се у јубиларној, десетој години од његовог оснивања. Списи су у том раздобљу били сведочанство о томе шта се збивало са српским језиком у бурном и несрећном времену с много егзодуса и личних и колективних трагедија. Са српским народом страдавао је и његов језик и његово писмо. Дијалектолошка и социolingвистичка слика се крајем прошлог века знатно изменила.

За све то време у Одбору и његовим комисијама упоредо се радило на опису и стандардизацији српског језика, решавању тзв. језикословних ситуација, али и на отклањању штета насталих политичким растакањем лингвистички једног језика, руководећи се лингвистичким чињеницама, а не искривљеним, популистичким, у основи нестручним гледиштима, какви су се неретко појављивали у јавности. Раздвајањем Србије и Црне Горе изгледа да се улази у завршну фазу именовања још једног језика – *црногорског*. У томе је најтрагичније ипак то што се доношењем новог устава у Црној Гори настоји укинути српски језик као службени, а неизвесно је и то да ли ће ћирилица бити службено писмо. Тиме се поништавају резултати последњег пописа у Црној Гори, на коме се 63% становништва изјаснило да му је матерњи језик – *српски*. Одбор се тим поводом огласио саопштењем које је упућено уставном одбору Црне Горе и јавности у Србији и Црној Гори.

У прошлој години Србија је имала још једну судбоносну промену – на референдуму је донет нови устав, а у члану 10 одређено је да је у Србији службени језик српски, а писмо ћирилица. Иако се, у суштини, овај члан устава подудара с оним што је у више наврата речено у одлукама Одбора, остаје, ипак, жал што у његовој формулацији нису консултовани језички стручњаци. Одбор сматра да се малим интервенцијама могло много добити. Остаје да се посебним законом дефинише и употреба службених језика националних мањина и положај латинице као помоћног писма српског језика.

Ни у прошлој години, нажалост, нису избегнути спорови, па ни клевете на рачун Одбора и његовог чланства. Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, не улазећи у полемику с аутором, реаговала је једино на памфлет Петра Милосављевића објављен у дневном листу „Политика“ под насловом „Лојалност Дејтонском споразуму“ због штете коју је овај текст могао нанети српској култури, али и због нетачне, искривљене слике о Одбору за стандардизацију српског језика.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања донела је неколико одлука, чија хитна реаговања су најчешће предусретали догађаји и решења о којима се у јавности није много знало или се знало толико колико се о томе пише и говори у средствима информисања.

И ови *Списи* задржали су структуру и садржај као и они претходних година. У овогодишњим *Списима* можда је нешто више прилога чланова Од-

бора и његових комисија. Такође и прилога из лингвистичких часописа.

Молимо све чланове Одбора и његових комисија да најкасније до 15. септембра 2007. године приређивачима доставе своје критичке примедбе, мишљења и предлоге о будућем изгледу *Сјиса*.

Знамо да је све теже пратити актуална збивања и испоштовати при томе различите изворе за избор грађе, како би то било по мери и укусу већине. Због тога очекујемо да се већи број заинтересованих укључи у прикупљање материјала и обликовање *Сјиса*.

У нади да ће и ови *Сјиси* имати одјека као и претходни, са задовољством очекујемо јубиларну годину од оснивања Одбора и свим његовим члановима желимо много здравља и успеха у 2007. години.

Јован Вуксановић
Радојко Гачевић
Милан Тасић

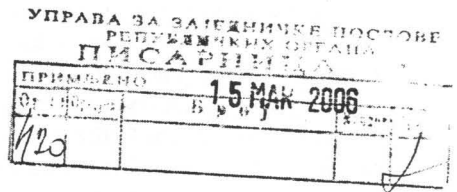
I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Министарство просвете и спорта

– на руке др Слободана Вуксановића, министра –

11000 Београд
Немањина 24

Поштовани господине министре,

Одбор за стандардизацију српског језика – који постоји од 12. децембра 1997. године и окупља 19 представника трију академија наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ, АНУРС), осам филолошких/филозофских факултета (Београд, Бања Лука, Косовска Митровица, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад и Источно Сарајево) и још три културно-научне институције – делује самостално уважавајући језичку стварност каква она јесте на говорном простору српског језика и у његовом ближем и даљем окружењу.

У протеклих осам година свог постојања Одбор је донео 51 одлуку о стандардолошким питањима српског језика, затим, усвојио многе закључке, ставове, препоруке и гледишта (готово увек с одговарајућим образложењем). У окриљу Одбора било је и значајних издавачких подухвата – *Образни речник српскога језика* проф. др Мирослава Николића, *Творба речи у савременом српском језику I и II* академика Ивана Клајна, три књиге *Правоијаса српскога језика*, приредили: академик Митар Пешикан, проф. др Мато Пижурица и проф. др Јован Јерковић, *Синџакса савременога српског језика I* групе аутора у редакцији академика Милке Ивић, а Одбор је подржао и подстакао објављивање и низа других, вредних лингвистичких дела и дао мишљење о њима.

Делатност Одбора значајна је у свим сферама јавног живота – од просвете, науке, културе, јавних гласила, издаваштва до појединаца који желе да унапреде своју језичку културу, јер се с оснивањем Одбора први пут организовано води брига о лику српског језика на целокупном његовом говорном подручју.

До сада је јавност имала прилику да се с делатношћу Одбора упозна преко саопштења о раду Одбора у јавним гласилима, затим преко *Сјиса Одбора за сјандардизацију* (објављено 7 књига) и *Језика данас*, гласила Матице српске за културу усмене и писмене речи.

На иницијативу пок. Бранислава Брборића, првог секретара Одбора за стандардизацију српског језика, уз помоћ и подршку његових најближих сарадника Радојка Гачевића и Јована Вуксановића, приређена је књига *Српски језик у нормативном огледалу*, у којој се на једном месту налази 50 одлука Одбора, значајна акта о раду Одбора, као и друге нормативне препоруке за стандардизацију српског језика.

У последње три године Одбор је успоставио значајну сарадњу с *Београдском књигом*, која има специјализовану лингвистичку библиотеку *Пун у речи* (до сада објављено 11 књига, међу њима и *Синтакса савременога српског језика I*). У оквиру те библиотеке биће објављена и књига *Српски језик у нормативном огледалу*.

Верујемо, господине министре, да Вам је добро познато да су прилике у издавачкој делатности веома тешке, а да Одбор нема никакве изворе прихода, те нам је, без обзира на значај ове књиге, тешко да је објавимо без новчане помоћи Вашег министарства.

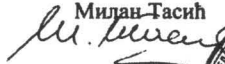
Ценећи досадашњу помоћ и разумевање Вашег министарства за рад Одбора, молимо Вас да нам помогнете у објављивању књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, како би она благовремено могла да буде достављена члановима и оснивачима Одбора (до краја фебруара 2006. године), министарствима науке, просвете и културе, факултетима, библиотекама и школама, јавним гласилима и издавачким кућама. На тај начин помогли бисте не само објављивање ове значајне књиге већ и српску културу и просвету у целини.

Молимо Вас да одобрена средства уплатите на текући рачун извршног издавача *Београдске књиге* број **220-34958-75** код Прокредит банке.

С поштовањем,

Директор *Београдске књиге*

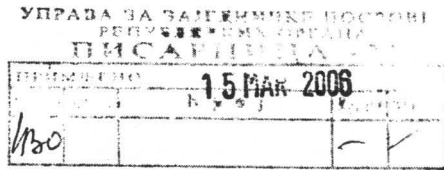
Милан Тасић

Председник Одбора
академик Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Министарство науке и заштите животне средине
– на руке проф. др Александра Поповића, министра –

11000 Београд
Немањина 24

Поштовани господине министре,

Одбор за стандардизацију српског језика – који постоји од 12. децембра 1997. године и окупа 19 представника трију академија наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ, АНУРС), осам филолошких/филозофских факултета (Београд, Бања Лука, Косовска Митровица, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад и Источно Сарајево) и још три културно-научне институције – делује самостално уважавајући језичку стварност каква она јесте на говорном простору српског језика и у његовом ближем и даљем окружењу.

У протеклих осам година свог постојања Одбор је донео 51 одлуку о стандардолошким питањима српског језика, затим, усвојио многе закључке, ставове, препоруке и гледишта (готово увек с одговарајућим образложењем). У окриљу Одбора било је и значајних издавачких подухвата – *Образложени речник српског језика* проф. др Мирослава Николића, *Творба речи у савременом српском језику I и II* академика Ивана Клајна, три књиге *Правописа српског језика*, приредили: академик Митар Пешикан, проф. др Мато Пижурица и проф. др Јован Јерковић, *Синтакса савременог српског језика I* групе аутора у редакцији академика Милке Ивић, а Одбор је подржао и подстакао објављивање и низа других, вредних лингвистичких дела и дао мишљење о њима.

Делатност Одбора значајна је у свим сферама јавног живота – од просвете, науке, културе, јавних гласила, издаваштва до појединаца који желе да унапреде своју језичку културу, јер се с оснивањем Одбора први пут организовано води брига о лику српског језика на целокупном његовом говорном подручју.

До сада је јавност имала прилику да се с делатношћу Одбора упозна преко саопштења о раду Одбора у јавним гласилима, затим преко *Списиса Одбора за стандардизацију* (објављено 7 књига) и *Језика данас*, гласила Матице српске за културу усмене и писмене речи.

На иницијативу пок. Бранислава Брборића, првог секретара Одбора за стандардизацију српског језика, уз помоћ и подршку његових најближих сарадника Радојка Гачевића и Јована Вуксановића, приређена је књига *Српски језик у нормативном огледалу*, у којој се на једном месту налази 50 одлука Одбора, значајна акта о раду Одбора, као и друге нормативне препоруке за стандардизацију српског језика.

У последње три године Одбор је успоставио значајну сарадњу с Београдском књигом, која има специјализовану лингвистичку библиотеку *Пути у речи* (до сада објављено 11 књига, међу њима и *Синџакса савременога српског језика I*). У оквиру те библиотеке биће објављена и књига *Српски језик у нормативном огледалу*.

Верујемо, господине министре, да Вам је добро познато да су прилике у издавачкој делатности веома тешке, а да Одбор нема никакве изворе прихода, те нам је, без обзира на значај ове књиге, тешко да је објавимо без новчане помоћи Вашег министарства.

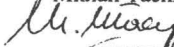
Ценећи досадашњу помоћ и разумевање Вашег министарства за рад Одбора, молимо Вас да нам помогнете у објављивању књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, како би она благовремено могла да буде достављена члановима и оснивачима Одбора (до краја фебруара 2006. године), министарствима науке, просвете и културе, факултетима, библиотекама и школама, јавним гласилима и издавачким кућама. На тај начин помогли бисте не само објављивање ове значајне књиге већ и српску културу и просвету у целини.

Молимо Вас да одобрена средства уплатите на текући рачун извршног издавача *Београдске књиге* број 220-34958-75 код Прокредит банке.

С поштовањем,

Директор Београдске књиге

Милан Тасић

Председник Одбора
академик Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Министарство културе и медија

– на руке Драгана Којадиновића, министра –

11000 Београд
Влајковићева 11

Поштовани господине министре,

Одбор за стандардизацију српског језика – који постоји од 12. децембра 1997. године и окупља 19 представника трију академија наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ, АНУРС), осам филолошких/филозофских факултета (Београд, Бања Лука, Косовска Митровица, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад и Источно Сарајево) и још три културно-научне институције – делује самостално уважавајући језичку стварност каква она јесте на говорном простору српског језика и у његовом ближем и даљем окружењу.

У протеклих осам година свог постојања Одбор је донео 51 одлуку о стандардолошким питањима српског језика, затим, усвојио многе закључке, ставове, препоруке и гледишта (готово увек с одговарајућим образложењем). У окриљу Одбора било је и значајних издавачких подухвата – *Обраћни речник српскога језика* проф. др Мирослава Николића, *Творба речи у савременом српском језику I и II* академика Ивана Клајна, три књиге *Правойиса српскога језика*, приредили: академик Митар Пешикан, проф. др Мато Пижурица и проф. др Јован Јерковић, *Синџака савременога српскога језика I* групе аутора у редакцији академика Милке Ивић, а Одбор је подржао и подстакао објављивање и низа других, вредних лингвистичких дела и дао мишљење о њима.

Делатност Одбора значајна је у свим сферама јавног живота – од просвете, науке, културе, јавних гласила, издаваштва до појединаца који желе да унапреде своју језичку културу, јер се с оснивањем Одбора први пут организовано води брига о лику српског језика на целокупном његовом говорном подручју.

До сада је јавност имала прилику да се с делатношћу Одбора упозна преко саопштења о раду Одбора у јавним гласилима, затим преко *Сјиса Одбора за стандардизацију* (објављено 7 књига) и *Језика данас*, гласила Матице српске за културу усмене и писмене речи.

На иницијативу пок. Бранислава Брборића, првог секретара Одбора за стандардизацију српског језика, уз помоћ и подршку његових најближих сарадника Радојка Гачевића и Јована Вуксановића, приређена је књига *Српски језик у нормативном огледалу*, у којој се на једном месту налази 50 одлука Одбора, значајна акта о раду Одбора, као и друге нормативне препоруке за стандардизацију српског језика.

У последње три године Одбор је успоставио значајну сарадњу с *Београдском књигом*, која има специјализовану лингвистичку библиотеку *Пути у речи* (до сада објављено 11 књига, међу њима и *Синтакса савременог српског језика I*). У оквиру те библиотеке биће објављена и књига *Српски језик у нормативном огледалу*.

Верујемо, господине министре, да Вам је добро познато да су прилике у издавачкој делатности веома тешке, а да Одбор нема никакве изворе прихода, те нам је, без обзира на значај ове књиге, тешко да је објавимо без новчане помоћи Вашег министарства.

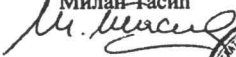
Ценећи досадашњу помоћ и разумевање Вашег министарства за рад Одбора, молимо Вас да нам помогнете у објављивању књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, како би она благовремено могла да буде достављена члановима и оснивачима Одбора (до краја фебруара 2006. године), министарствима науке, просвете и културе, факултетима, библиотекама и школама, јавним гласилима и издавачким кућама. На тај начин помогли бисте не само објављивање ове значајне књиге већ и српску културу и просвету у целини.

Молимо Вас да одобрена средства уплатите на текући рачун извршног издавача *Београдске књиге* број 220-34958-75 код Прокредит банке.

С поштовањем,

Директор *Београдске књиге*

Милан Тасић

Председник Одбора
академик Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Министарство за дијаспору

– на руке Војислава Вукчевића, министра –

11000 Београд
Васина 20

Поштовани господине министре,

Одбор за стандардизацију српског језика – који постоји од 12. децембра 1997. године и окупља 19 представника трију академија наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ, АНУРС), осам филолошких/филозофских факултета (Београд, Бања Лука, Косовска Митровица, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад и Источно Сарајево) и још три културно-научне институције – делује самостално уважавајући језичку стварност каква она јесте на говорном простору српског језика и у његовом ближем и даљем окружењу.

У протеклих осам година свог постојања Одбор је донео 51 одлуку о стандардолошким питањима српског језика, затим, усвојио многе закључке, ставове, препоруке и гледишта (готово увек с одговарајућим образложењем). У окриљу Одбора било је и значајних издавачких подухвата – *Образложени речник српског језика* проф. др Мирослава Николића, *Творба речи у савременом српском језику I и II* академика Ивана Клајна, три књиге *Правоица српског језика*, приредили: академик Митар Пешикан, проф. др Мато Пижурица и проф. др Јован Јерковић, *Синтакса савременог српског језика I* групе аутора у редакцији академика Милке Ивић, а Одбор је подржао и подстакао објављивање и низа других, вредних лингвистичких дела и дао мишљење о њима.

Делатност Одбора значајна је у свим сферама јавног живота – од просвете, науке, културе, јавних гласила, издаваштва до појединаца који желе да унапреде своју језичку културу, јер се с оснивањем Одбора први пут организовано води брига о лику српског језика на целокупном његовом говорном подручју.

До сада је јавност имала прилику да се с делатношћу Одбора упозна преко саопштења о раду Одбора у јавним гласилима, затим преко *Списиса Одбора за стандардизацију* (објављено 7 књига) и *Језика данас*, гласила Матице српске за културу усмене и писмене речи.

На иницијативу пок. Бранислава Брборића, првог секретара Одбора за стандардизацију српског језика, уз помоћ и подршку његових најближих сарадника Радојка Гачевића и Јована Вуксановића, приређена је књига *Српски језик у нормативном огледалу*, у којој се на једном месту налази 50 одлука Одбора, значајна акта о раду Одбора, као и друге нормативне препоруке за стандардизацију српског језика.

У последње три године Одбор је успоставио значајну сарадњу с Београдском књигом, која има специјализовану лингвистичку библиотеку *Пут у речи* (до сада објављено 11 књига, међу њима и *Синџакса савременога српског језика I*). У оквиру те библиотеке биће објављена и књига *Српски језик у нормативном огледалу*.

Верујемо, господине министре, да Вам је добро познато да су прилике у издавачкој делатности веома тешке, а да Одбор нема никакве изворе прихода, те нам је, без обзира на значај ове књиге, тешко да је објавимо без новчане помоћи Вашег министарства.

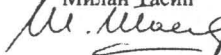
Ценећи досадашњу помоћ и разумевање Вашег министарства за рад Одбора, молимо Вас да нам помогнете у објављивању књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, како би она благовремено могла да буде достављена члановима и оснивачима Одбора (до краја фебруара 2006. године), факултетима, библиотекама и школама, јавним гласилима и издавачким кућама. На тај начин помогли бисте не само објављивање ове значајне књиге већ и српску културу и просвету у целини.

Молимо Вас да одобрена средства уплатите на текући рачун извршног издавача *Београдске књиге* број 220-34958-75 код Прокредит банке.

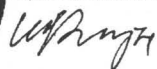
С поштовањем,

Директор Београдске књиге

Милан Тасић

Председник Одбора
академик Иван Клајн

Одбор за стандардизацију
српског језика
Институт за српски језик САНУ
Ђуре Јакшића 9, Београд
Тел. 181-383; 183-175
бр. 69

Др Војислав Коштуница,

Председник Владе Републике Србије

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика – у чији састав улази 19 стручњака за српски језик које су именовали три академије наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), осам универзитета, односно матичних филолошких/филозофских факултета са целокупнога говорног простора српског језика (Београд, Бања Лука, Косовска Митровица, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад и Источно Сарајево), затим Матица српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга – ради већ десет година у пленумима и у оквиру својих девет комисија (са још педесетак стручњака). О његовом раду обавештавали смо Владу Србије и Црне Горе, Владу Републике Црне Горе, Владу Републике Србије и Владу Републике Српске и ресорна министарства повремено писмима, а такође смо позивали представнике влада и ресорних министарстава на годишње скупштине Одбора. Влада Републике Србије је преко ресорних министарстава помагала рад Одбора са извесним, минималним, дотацијама сваке године. Та средства су трошена у мањој мери за рад Одбора – административно-технички послови, телефон, пошта, папир и сл., те за издавање публикације *Списи Одбора за стандардизацију српског језика* и појединих дела која се раде у оквиру Одбора. Сматрамо да ће Влада и ове године наставити ту праксу.

И током прошле године припремили смо једну, девету по реду, књигу *Списа*, која чека средства за штампу, а пред крај 2005. штампана је и *Синтакса српског језика; први део*, капитално дело из ове области које је урађено у оквиру програма рада Одбора и које је добило престижну награду „Павле Ивић“. Такође, припремљена је за штампу књига *Српски језик у нормативном огледалу*, коју би требало штампати до годишње скупштине Одбора крајем марта.

У вези са изложеним, обраћамо Вам се с молбом да нас примите на разговор како бисмо Вас детаљније обавестили о нашим плановима, али и потешкоћама у раду. У посету би дошли: академик Иван Клајн, председник Одбора, проф. др Предраг Пипер, дописни члан САНУ, председник Комисије за синтаксу и уредник *Синтаксе*, проф. Радојко Гачевић, инспектор у Министарству просвете и спорта и уредник *Списа Одбора за стандардизацију српског језика*, проф. Милан Тасић, директор Београдске књиге, оперативног издавача *Синтаксе* и књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, те др Срето Танасић, заменик директора Института за српски језик САНУ.

Особа за контакт Радојко Гачевић, Министарство просвете и спорта Републике Србије, телефон 3616-620 и 064-813-46-20.

Очекујући Ваш позитиван одговор, срдечно Вас поздрављамо.

Председник Одбора
Ivan Klajn
академик Иван Клајн

Заменик директор Института
Sreto Tanasich
др Срето Танасић, научни саветник

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
17. април 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
– на руке председника др Војислава Коштунице –

Немањина 11
11000 Београд

Поштовани господине председниче,

Хвала Вам што сте срдачно и с разумевањем за проблеме стандардизације српског језика примили представнике Одбора за стандардизацију српског језика који у свом матичном делу и комисијама окупља преко 70 најистакнутијих српских лингвиста с целокупног српског говорног простора.

Нарочито нам је важно разумевање и подршка Владе Републике Србије за наш даљи рад и реализацију започетих пројеката. На тај начин, дугорочно ћемо решити проблеме с којима се Одбор свакодневно сусреће, а резултати нашег рада брзо ће постати видљиви.

Овакво, надамо се трајно опредељење и разумевање Владе, допринеће ваљаном развоју српског језика на добробит његових говорника и корисника.

Молимо Вас да примите наше срдачне поздраве.

Председник Одбора
др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

17. април 2006. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 181-383; 635-590

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

– на руке саветника премијера за просвету проф. др Милана Брдар –

Немањина 11

11000 Београд

Поштовани господине Брдар,

Имајући у виду договор постигнут с премијером на састанку одржаном у Влади Републике Србије 14. априла 2006. године и уздајући се у Вашу предузимљивост и разумевање за важност и хитност послова Одбора за стандардизацију српског језика, молимо Вас да уприличите – у што скоријем року – састанак с министрима за просвету, науку, културу и дијаспору.

У прилогу Вам достављамо и писмо упућено поменутиим министрима које садржи и низ конкретних предлога за разговор и реализацију договорених послова Одбора.

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 064 81-34-620).

С поштовањем,

Прекидник Одбора
за просвету Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

17. април 2006. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Др Слободан Вуксановић, министар просвете и спорта
Др Александар Поповић, министар науке и заштите животне средине
Драган Којадиновић, министар културе и медија
Проф. др Војислав Вукчевић, министар за дијаспору

Поштована господо,

Велико нам је задовољство што је премијер Владе Републике Србије др Војислав Коштуница, на пријему делегације Одбора за стандардизацију српског језика коју је предводио академик Иван Клајн, председник Одбора, оценио да је „неговане и стандардизација српског језика од посебне важности“, истакавши „опредељене Владе да помогне раду Одбора имајући у виду значај језика и културе у друштву“. Истовремено, премијер је предложио да проф. др Милан Брдар, саветник премијера за просвету, организује – што пре – заједнички састанак представника Одбора с министрима за просвету, науку, културу и дијаспору.

Имајући у виду хитне послове Одбора за стандардизацију српског језика и премијерову иницијативу, молимо вас да један овакав састанак уприличите што је могуће пре.

Опис и стандардизација српског језика јесте обиман, дугорочан и стратешки важан посао српских лингвиста, који је под окриљем Одбора за стандардизацију српског језика први пут организовано и систематски започет, и једним делом, у протеклих девет година, и довршен. Објављене су књиге *Обратни речник српскога језика* проф. др Мирослава Николића, *Творба речи у савременом српском језику I–II* академика Ивана Клајна, *Синтакса савременога српског језика (проста реченица)* у редакцији академика Милке Ивић, *Асоцијативни речник српскога језика I* академика Предрага Пипера и сарадника, *К новој писмености* академика Павла Ивића и сарадника, *Српски језички приручник* академика Павла Ивића, академика Ивана Клајна, академика Митра Пешикана и мр Бранислава Брборића, *Језичке доумице* проф. др Егона Фекете, *Српски језик у нормативном огледалу – 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика*, као и низ других књига које су објавили најистакнутији чланови Одбора.

1. Као посебно важне, хитне и неодољне послове, Одбор је предвидео:

- израду једнотомне нормативне граматике српскога језика;
- довршетак израде Правописа српскога језика, који ће бити умногоме приступачнији корисницима од свих досадашњих правописних приручника;
- објављивање једнотомног Речника српскога језика.

Такође, Одбор сматра да би до јесени текуће године требало објавити књиге које су већ довршене:

- *Асоцијативни речник српскога језика II*;

- *Језик и политика* проф. др Милана Шипке;
- *Основи фонетике и фонологије српскога језика* проф. др Драгољуба Петровића и сарадника.

Да би се поменуте књиге довршиле и објавиле неопходна нам је помоћ надлежних министарстава, јер Одбор нема сопствених средстава. За ове послове неопходна нам је помоћ од најмање 1.500.000 динара.

2. Имајући у виду опште незадовољавајуће и забрињавајуће стање језичке културе, које је најочигледније у школству и медијима, Одбор предлаже надлежном министарству да за основне и средње школе на територији Републике Србије откупи и за употребу препоручи следеће књиге:

- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Језичке доумице – новије и старије*.

Такође, предлажемо да Министарство за просвету и спорт препоручи средњим школама, а нарочито гимназијама, за употребу књиге *Творба речи у савременом српском језику I–II, Синтакса савременога српског језика (проста реченица), Обратни речник српскога језика и Асоцијативни речник српскога језика*.

3. Пошто се на конкурсима за откуп књига за библиотеке на територији Републике Србије не откупљују научна дела, као посебно важне књиге за све библиотеке (укључујући и универзитетске) предлажемо откуп следећих дела:

- *Синтакса савременога српског језика (проста реченица)*;
- *Асоцијативни речник српскога језика*;
- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Језичке доумице – новије и старије*.

4. Очување и неговање српског језика у дијаспори има прворазредни значај. Рад наших лектората у свету је посустао у последњих десетак година, а решавање тог проблема захтева посебну пажњу и добро осмишљену језичку политику. Јер, кроз студије језика, на којима се школују и будући преводиоци, али и дипломате, не изучава се само језик једног народа, већ и његова историја и култура. Овај посао су од нас агресивно преузимали и преузимају Хрвати и Бошњаци, а последице ћемо, ако нешто не предузмемо, тек осетити. Зато предлажемо да се за лекторате за српски језик у иностранству и наше људе у дијаспори откупе следеће књиге:

- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Језичке доумице – новије и старије*.

Надамо се да ћемо имати прилику да вам на састанку и детаљније образложимо наш предлог.

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 064 81-34-620).

У нади да ћете брзо реаговати на наш предлог, с поштовањем,

Председник Одбора
Проф. др Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Бр. 1/2006, 6. април 2006. године

Београд, Буле Јакшића 9 (e-mail: isjsanu@eunet.yu)

Тел: 181-383; 183-175; 063/8688-574; 063/7309-849

**ЧЛАН ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЕДНИК И СЕКРЕТАР ОДБОРОВЕ КОМИСИЈЕ**

Уважена колегинице / Уважени колега

Позивамо Вас на девету седницу Одбора за стандардизацију српског језика и
предлажемо следећи

ДНЕВНИ РЕД

1. Поздравна реч и уводне напомене председника Одбора Ивана Клајна,
2. Разматрање Извештаја о раду Одбора у 2005. години,
3. Именовање секретара Одбора,
4. Текућа питања.

Седница ће се одржати 18. априла 2006. године (уторак), у Београду, у просторијама
САНУ (Кнез Михаилова 35/II), с почетком у 13 сати.

Молимо члана Одбора да обавести челника установе која га је именovala о
одржавању девете седнице Одбора (због чега му се достављају две копије позивног писма),
на којој бисмо радо видели њега или колегу који га замењује.

У случају спречености, молимо Вас да се благовремено огласите преко једног од
телефона или телефакса наведених у заглављу дописа или пак на е-пошту Института за
српски језик САНУ.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

академик Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Бр. /2006, 15. април 2005. године
Београд, Буре Јакшића 9 (е-пошта isjsanu@eunet.у)

**ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА У 2005.
ГОДИНИ**

Извештај о раду Одбора у 2005. години биће кратак и прецизан. Иако све Одборове комисије нису дале формалне писане извештаје, може се рећи да су оне радиле у складу са својим програмским оријентацијама и утврђеним приоритетима. Комисија за фонологију српског језика припремила је радни наслов студије, одредила јој садржај и утврдила говорну базу од 700 речи које је изговорило толико говорника, мушких и женских особа, с различитих територија где се српски говори. Обрада тих података врши се на рачунару, уз коришћење програма за фонетску анализу и синтезу гласова. Комисија је предала у штампу два рада – *О проблему слога у српском језику*, биће штампано у Зборнику посвећеном јубилеју Недељка Богдановића, Ниш, и *Неке етапе стандардизације српског језика*, рад пријављен за Други конгрес Југословенског друштва за примењену лингвистику, са темом *О природи гласа р у српском језику*.

Комисија за синтаксу до сада је изнедрила као резултат колективног рада два издања *Грађе за библиографију српске синтаксе*, а током 2005. године, у издању групе аутора, објављена је *Синтакса савременог српског језика: проста реченица* у редакцији акедмика Милке Ивић, коју је Славистичко друштво Србије наградило признањем *Награда „Павле Ивић“*. Поред тога у 2005. години припремљен је и пријављен конкурс Министарства науке и заштите животне средине с називом *Опис и стандардизација савременог српског језика*, чији је потпројекат *Синтакса савременог српског језика: сложена реченица*. Министарство је предлог пројекта у целини прихватило. Већина чланова ове комисије учествовала је у раду међународне конференције *Словенске синтаксе* (Матица српска, 27–29. октобар 2005. године), на којој је било речи и о пројекту Комисије *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*.

У складу с позивом који је упућен на прошлогодишњој, осмој седници Одбора Институт се благовремено пријавио на Јавни позив Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије и предлагае пројекта у области основних истраживања за период 1. јануара 2006. до 31. августа 2010. године и конкурисао с новим пројектима *Опис и стандардизација савременог српског језика* (руководилац: дописни члан САНУ Предраг Пипер) на коме је дванаест сарадника (троје сталних и девет спољних). Пројекат је позитивно оцењен и прихваћен за финансирање. Резултати свих сарадника за протекли трогодишњи период унети су, по први пут, у електронску базу Министарства. Посебно напомињемо и то да су сви предложени сарадници (и стални и спољни) прихваћени и да су испунили услов за пуно финансирање.

Пројекат *Опис и стандардизација савременог српског језика* (ЕДБ 148002) има за предмет савремени српски језик, посматран у укупности његових структура и функција на свим језичким нивоима – фонолошком, морфолошком, лексичком и синтаксичком, као и у његовој зајамној повезаности. Основни је циљ Пројекта да се њиме допринесе да, слично другим модерним европским језицима, савремени српски језик буде што исцрпније описан и што боље стандардизован, сагласно принципима савремене теорије и праксе језичке стандардизације. Коначни резултати рада на

пројекту *Опис и стандардизација савременог српског језика* имали би облик монографија посвећених фонологији, морфологији, лексикологији и синтакси сложене реченице српског језика, док би нове речи биле обрађене у облику једнотомног речника неологизама у српском језику. Поред тога, у току рада на том пројекту резултати истраживања били би објављени у већем броју чланака у научним зборницима и часописима, као и у облику реферата на научним скуповима у земљи и у иностранству.

Комисија за праћење и проучавање правописне проблематике радила је на припреми новог издања *правописа српског језика*. Осам редактора тог издања: проф. др Живојин Станојчић – *Интерпункција*, проф. др Твртко Прћић – *Транскрипција властитих имена из енглеског језика и Нови англицизми*, проф. др Богдан Терзић – *Транскрипција имена из словенских језика*, проф. др Љубиша Рајић – *Адаптиција имена из Скандинавије*, проф. др Душанка Точанац – *Транскрипција имена из француског језика*, академик Бранислав Остојић, *Језичке промене и правописна правила* и проф. др Мато Пижурица – *Писмо, Велико слово, Комбиновање правописних знакова и видова текста и слова и Речник, односно Спојено и одвојено писање речи (нацрт) и предлози измена у другим поглављима* – радна верзија, припремиће, коначно, за штампу ново издање правописа у 2006. години.

Комисија за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима заложила се за спречавање афирмације имена *босански језик* у земљи и иностранству, о чему сведоче писма упућена министру просвете и спорта и Српској радикалној странци.

Ова комисија залаже се за заједнички наступ Ком. Бр. 5 и Ком. Бр. 7 ради успостављања контаката с Патријаршијом СПЦ и Богословским факултетом у Београду поводом грубих грешака и правипосних разлика у грађанском и верском животу – у томе посебно треба ангажовати секретаре комисија бр. 5 и бр. 8 Јована Вуксановића и Радојка Гачевића.

Комисија за корпус није се састајала у 2005. години али њени чланови били су активни у разматрању следећих питања: (1) разматрана су питања *микрорпуса за потребе универзитетске и средњошколске наставе*, (2) прикупљена је грађа за *балансирање куорпуса* (следећа верзија треба да има 40 милиона речи), (3) извршени су експерименти у етикетирању статистичким методама (систем TOTALE), (4) привећен је крају рад на *анотацији корпуса* (по 1 милион речи у сваком). Паралелизација је извршена на нивоу реченице. Формат је ТМХ.

И друге комисије радиле су у складу са програмским задацима, иако нису формално доставиле своје писмене извештаје о раду у 2005. години.

Одлуком Одбора бр. 29. од 24. јануара 2003. године у Задужбини Илије М. Коларца организује се *Семинар српске језичке културе*. Покушај да се у јесен 2005. године организује и трећи по реду семинар није успео због недовољног броја пријављених кандидата. О организацији досадашњих семинара дат је извештај у *Стисима VIII* (стр. 240–250).

Обавеза је Одбора да припреми писмене одговоре лицима која су поставила питања у 2005. годони и на основу којих питања су сачињене одлуке.

У 2005. години објављен је већи број књига чији су аутори, за које су рецензије урадили или их приредили чланови Одбора или његових комисија. У едицији *Пут у речи* Београдске књиге објављена је *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, прва књига „Асоцијативног речника српског језика“ и књига Срете Танасића „Синтаксичке теме“. Милка Ивић је објавила „Лингвистичке огледе 5“. Борђе Оташевић је објавио две књиге *Речника нових речи* и *Морфологију* Данка Шипке. Објављен је и зборник удружења „*Фирилица*“ из Новог Сада *Срби губе своје писмо* – излагања са симпозијума „Данашњи положај писма српског језика и како (са)чувати

ћирилицу у српском народу и његовом језику⁴. Српска школска књига из Београда објавила је *Српски језички саветник* – групе аутора (Егон Фекете, Богдан Терзић и Драго Ћупић), а Милорад Телебак из републике Српске објавио је *Језички саветник*.

Поменуте објављене књиге и друге којих је свакако било још, као и појединачни прилози о *језичким саветима* Ивана Клајна, Раде Стијовић, Егона Фекетеа, а можда и још неких чланова Одбора и његових комисија, говоре о томе да се наша *језичка картотека* попуњава, иако не онако како смо сви желели: да сваке године за њу своје прилоге да што већи број аутора, нарочито из реда чланова Одбора и његових комисија.

На крају поменимо и то да и ове године имамо нове *Стисе* (осме по реду). У њима је доста прилога – *исечака из часописа, новина, књига и прилога с интернета*. Ту су најактуелније теме о којима се старао и Одбор: реаговања у вези са стандардизацијом букварског писма; положај ћирилице и латинице у српском језику данас; да ли је могућ повратак на некадашњи *српскохрватски језик*, о чему говори хрватски језиколовац Иво Прањковић; језик и политика у Црној Гори – прилози из *Распећа језика српскога*, бр. 4/2005, где је дат и чланак Бранислава Брборића *Поријекло, донети и одмети лингвистичке монтенегристике*. Из *Летописа Матице српске* преузет је разговор Катарине Брајовић с Драгољубом Петровићем о *језику и политици у Црној Гори*. Свакако да је тај избор могао бити другачији и потпунији. Стога прихватимо сваку добронамерну критику и предлоге за другачије приступе, што ће бити од велике помоћи будућим приређивачима *Стиса*.

Било би добро – то је више пута наглашено – да озбиљније примедбе на извештај о раду Одбора буду и писмено засведочене.

Из овог више осврта на активности комисија Одбора него коначног извештаја о раду у 2005. години – дат је само предлог извештаја – види се којим су се пословима бавиле поједине комисије и како је превазиђен озбиљан застој у раду Одбора и његових комисија настао смрћу Бранислава Брборића. Ако је то све што се могло рећи и што одсликава право стање ствари, можемо ово усвојити као коначну верзију *Извештаја о раду Одбора у 2005. години*. Уколико буде другачије мишљење о томе, узети ће с у обзир и то, па усвојити и разложне примедбе и предлози у вези са другом тачком дневног реда и унети у записник с ове седнице. На основу тога сачиниће се текст извештаја и објавити у *Стисима IX* наредне године.

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**
Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

**СЦЕНАРИО ЗА ДЕВЕТУ СЕДНИЦУ ОДБОРА, 18. 4. 2006.
ГОДИНЕ У 13 САТИ**

И

Сажетак извештаја

I. Минутом ћутања одати почаст Браниславу Брборићу, секретару Одбора од оснивања, који је преминуо у прошлој години, између две седнице Одбора.

II. Отварање седнице, с поздравном речи, читањем дневног реда и уводним напоменама, сажетак извештаја о раду Одбора у 2005. години

1А. Отварање девете седнице Одбора за стандардизацију српског језика, са *следећим дневним редом:*

1. Поздравна реч и уводне напомене председника Одбора Ивана Клајна,
2. Разматрање Извештаја о раду Одбора у 2005. години,
3. Именовање секретара Одбора,
4. Текућа питања.

На ову седницу Одбора позвани су: чланови Одбора (њих 19), председници и сви секретари комисија Одбора, премијер Владе Републике Србије, министри просвете, науке, културе и дијаспоре, представници оснивача Одбора, представници Завода за стандардизацију, представници Патријаршије Српске православне цркве, представници јавних гласила (Танјуга, Радио-телевизије Србије Телевизије Студио Б, Политике, Вечерњих новости, Побједе Гласа Српске и Дневника), с тим што су преко Танјуга о овој седници обавештена и друга јавна гласила у Републици Србији, Црној Гори и српској.

Има ли примедба на дневни ред? Жели ли ко реч у вези с првом тачком дневног реда?

1Б. Допустите ми да кажем неколико речи пре преласка на другу тачку дневног реда. Крајем прошле године, 19. 12. послали смо члановима Одбора, председницима комисија који нису чланови Одбора и секретарима девет комисија писмо у коме смо са забринутошћу констатовали да је, после за све нас изненадне и болне смрти Бранислава Брборића, секретара Одбора од његовог оснивања, дошло до застоја у раду Одбора и његових комисија, а то се односи и на рад „малог Одбора“, тј. Комисије бр. 7. Административне и техничке послове око избора секретара започели смо на време, али имали смо и велико разумевање и поштовање за породицу покојног Бранислава Брборића и све његове рођаке и пријатеље, па смо после полугодишњег помена започели рад на комплетирању документације о раду Одбора у прошлој години, затим смо се, као и сваке године, писмено обратили министрима културе и просвете подсећајући их на то да су и до сада материјално помагали рад Одбора и тако омогућили да се штампају значајне књиге о српском језичком стандарду и умножавају и кориче *Стиси Одбора*. Указали смо им на жељу Бранислава Брборића да се објави 50

одлука Одбора у посебној књизи, која је била припремљена за штампу. Сарадници покојног Бранислава Брборића Јован Вуксановић и Радојко Гачевић примљени су код министра просвете и спорта господина др Слободана Вуксановића, а разговори су вођени и у министарствима културе, науке и дијаспоре око материјалне помоћи за штампање поменутих 50 одлука и умножавање и коричење *Стиса VIII*. Свима се захваљујемо на разумевању и резултатима тих разговора јер сви ми данас имамо пред собом и 50 одлука – *Српски језик у нормативном огледалу и нове Стисе Одбора*.

Комисија бр. 7, која обавља послове Одбора између његових седница, припрема четири предлога нових одлука, али због поменутих околности у вези са смрћу секретара, као и непрактичности испуњавања захтева од пре две године, што је констатовано и на прошлогодишњој седници Одбора, предлози одлука захтевају хитно реаговање, а неке могу да сачекају и 12 месеци, тј. Седницу Одбора. Одбор је добио четири питања од представника различитих служби да се, у облику одлуке или препоруке, расправе следећа питања:

- ❖ *Место енклитике у реченици – колебања, норма, грешке* (лектор из издавачке куће);
- ❖ *Како се мењају по падежима именице типа ИВО, ЈОВО, МАТО, БАЈРО, МИХО, ВЛАДО, СИМО (лична имена) и МЕДО, БРУНДО, ЧЕДО, ЖУЂО* (заједничке именице – правна служба Министарства просвете и спорта)?;
- ❖ *Како гласе женски облици назива занимања – деклинација и номинација женских особа* (писмени одговорна постављено питање гђи Олгици Стефановић из Задужбине Илије М. Коларца дао је академик Иван Клајн);
- ❖ *Да ли је оправдано то што се у неким српским граматицима говори о три помоћна глагола: БИТИ, ЈЕСАМ и ХТ(Ј)ЕТИ, с обзиром на то да м ЈЕСАМ не може бити назив глагола јер се тај и такав назив заштитава инфинитивом* (питање упутили просветни инспектори)?

Предлажем да на овој седници расправљамо о поменутих питањима. У припремању одлука консултовати Мирослава Николића и Живојина Станојчића за област морфологије, а у то укључити и Јована Вуксановића и Радојка Гачевића јер су та питања постављена од колега са којима најнепосредније сарађују и која се тичу њихових професионалних обавеза, па својим предлозима и искуствима могу допринети да се сачине што квалитетније одлуке. Они добро познају административне и управне послове и свакодневно су и у дилеми како на најбољи начин решити двострукости и задржати језичку правилност при томе, која је, као и у сваком стилу, знатно нарушена. Административни стил има много утицаја бироградског језика и канцеларијама. *Положај енклитике у реченици, број, врста и промена помоћних глагола, као и промена именица мушког рода на -о, односно промена и номинација женских особа која обављају занимања адекватна мушким особама, често у пракси доводе до нерешених, па и смешних, ситуација.*

Осврт на извештај о раду Одбора у 2005. години биће кратак и прецизан. Иако све Одборове комисије нису дале формалне писане извештаје, може се рећи да су оне радиле у складу са својим програмским оријентацијама и утврђеним приоритетима. *Комисија за фонологију српског језика* припремола је радни наслов студије, одредикла јој садржај и утврдила говорну базу од 700 речи које је изговорило толико говорника, мушких и женских особа, с различитих територија где се српски говори. Обрада тих података врши се на рачунару, уз коришћење програма за фонетску анализу и синтезу

гласова. Комисија је предлала у штампу два рада – *О проблему слога у српском језику*, биће штампано у Зборнику посвећеном јубилеју Недељка Богдановића, Ниш, и *Неке етапе стандардизације српског језика*, рад пријављен за Други конгрес Југословенског друштва за примењену лингвистику, са темом *О природи гласа р у српском језику*.

Комисија за синтаксу до сада је изнедрила као резултат колективног рада два издања *Грађе за библиографију српске синтаксе*, а током 2005. године, у издању групе аутора, објављена је *Синтакса савременог српског језика: проста реченица* у редакцији акедмика Милке Ивић, коју је Славистичко друштво Србије наградило признањем *Награда „Павле Ивић“*. Поред тога у 2005. години припремљен је и пријављен конкурс Министарства науке и заштите животне средине с називом *Опис и стандардизација савременог српског језика*, чији је потпројекат *Синтакса савременог српског језика: сложена реченица*. Министарство је предлог пројекта у целини прихватило. Већина чланова ове комисије учествовала је у раду међународне конференције *Словенске синтаксе* (Матица српска, 27–29. октобар 2005. године), на којој је било речи и о пројекту Комисије *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*.

У складу с позивом који је упућен на прошлогодешњој, осмој седници Одбора Институт се благовремено пријавио на Јавни позив Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије и предлагање пројекта у области основних истраживања за период 1. јануара 2006. до 31. августа 2010. године и конкурисао с новим пројектима *Опис и стандардизација савременог српског језика* (руководилац: дописни члан САНУ Предраг Пипер) на коме је дванаест сарадника (троје сталних и девет спољних). Пројекат је позитивно оцењен и прихваћен за финансирање. Резултати свих сарадника за протекли трогодишњи период унети су, по први пут, у електронску базу Министарства. Посебно напомињемо и то да су сви предложени сарадници (и стални и спољни) прихваћени и да су испунили услов за пуно финансирање.

Пројекат *Опис и стандардизација савременог српског језика* (ЕДБ 148002) има за предмет савремени српски језик, посматран у укупности његових структура и функција на свим језичким нивоима – фонолошком, морфолошком, лексичком и синтаксичком, као и у његовој узајамној повезаности. Основни је циљ Пројекта да се њиме допринесе да, слично другим модерним европским језицима, савремени српски језик буде што исцрпније описан и што боље стандардизован, сагласно принципима савремене теорије и праксе језичке стандардизације. Коначни резултати рада на пројекту *Опис и стандардизација савременог српског језика* имали би облик монографија посвећених фонологији, морфологији, лексикологији и синтакси сложене реченице српског језика, док би нове речи биле обрађене у облику једнотомног речника неологизама у српском језику. Поред тога, у току рада на том пројекту резултати истраживања били би објављени у већем броју чланака у научним зборницима и часописима, као и у облику реферата на научним скуповима у земљи и у иностранству.

Комисија за праћење и проучавање правописне проблематике радила је на *припреми новог издања правописа српског језика*. Осам редактора тог издања: проф. др Живојин Станојчић – *Интерпункција*, проф. др Твртко Прћић – *Транскрипција властитих имена из енглеског језика и Нови англицизми*, проф. др Богдан Терзић – *ранскрипција имена из словенских језика*, проф. др Љубиша Рајић – *Адаптиција имена из Скандинавије*, проф. др Душанка Точанац – *Транскрипција имена из француског језика*, академик Бранислав Стојић, *Језичке промене и правописна правила* и проф. др Мато Пижурица – *Писмо, Велико слово, Комбиновање правописних знакова и видова текста и словаа* и *Речник, односно Спојено и одвојено писање речи* (нацрт) и *предлози измена у другим поглављима* – радна верзија, припремиће, коначно, за штампу ново издање правописа у 2006. години.

Комисија за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима zaloжила се за спречавање афирмације имена *босански језик* у земљи и иностранству, о чему сведоче писма упућена министру просвете и спорта и Српској радикалној странци.

Ова комисија залаже се за заједнички наступ Ком. Бр. 5 и Ком. Бр. 7 ради успостављања контаката с Патријаршијом СПЦ и Богословским факултетом у Београду поводом грубих грешака и прависписних разлика у грађанском и верском животу – у томе посебно треба ангажовати секретаре комисија бр. 5 и бр. 8 Јована Вуксановића и Радојка Гачевића.

Комисија за корпус није се сатајала у 2005. години али њени чланови били су активни у разматрању следећих питања: (1) разматрана су питања *микроркпуса за потребе универзитетске и средњошколске наставе*, (2) прикупљена је грађа за *балансирање куорпуса* (следећа верзија треба да има 40 милиона речи), (3) извршени су експерименти у анокетирању статистичким методама (систем TOTALЕ), (4) привећен је крају рад на *анотацији корпуса* (по 1 милион речи у сваком). Паралелизација је изврешћена на нивоу реченице. Формат је ТМХ.

И друге комисије радиле су у складу са програмским задацима, иако нису формално доставиле своје писмене извештаје о раду у 2005. години.

Одлуком Одбора бр. 29. од 24. јануара 2003. године у Задужбини Илије М. Коларца организује се *Семинар српске језичке културе*. Покушај да се у јесен 2005. године организује и трћи по реду семинар није успео због недовољног броја пријављених кандидата. О организацији досадашњих семинара дат је извештај у *Стисима VIII* (стр. 240–250).

Обавеза је Одбора да припреми писмене одговоре лицима која су поставила питања у 2005. годони и на основу којих питања су сачињене одлуке.

У 2005. години објављен је већи број књига чији су аутори, за које су рецензије урадили или их приредили чланови Одбора или његових комисија. У едицији *Пут у речи* Београдске књиге објављена је *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, прва књига „Асоцијативног речника српског језика“ и књига Срете Танасића „Синтаксичке теме“. Милка Ивић је објавила „Лингвистичке огледе 5“. Ђорђе Оташевић је објавио две књиге *Речника нових речи* и *Морфологију* Данка Шипке. Објављен је и зборник удружења „Ћирилица“ из Новог Сада *Срби губе своје тисмо* – излагања са симпозијума „Данашњи положај писма српског језика и како (са)чувати ћирилицу у српском народу и његовом језику“. Српска школска књига из Београда објавила је *Српски језички саветник* – групе аутора (Егон Фекете, Богдан Терзић и Драго Ђупић), а Милорад Телебак из републике Српске објавио је *Језички саветник*.

Поменуће објављене књиге и друге којих је свакако било још, као и појединачни прилози о *језичким саветима* Ивана Клајна, Раде Стијовић, Егона Фекетеа, а можда и још неких чланова Одбора и његових комисија, говоре о томе да се наша *језичка картотека* попуњава, иако не онако како смо сви желели: да сваке године за њу своје прилоге да што већи број аутора, нарочито из реда чланова Одбора и његових комисија.

На крају поменимо и то да и ове године имамо *нове Стисе* (осме по реду). У њима је доста прилога – *исечака из часописа, новина, књига и прилога с интернета*. Ту су најактуелније теме о којима се старао и Одбор: реаговања у вези са стандардизацијом букварског писма; положај ћирилице и латинице у српском језику данас; да ли је могућ повратак на некадашњи *српскохрватски језик*, о чему говори хрватски језикословац Иво Прањковић; језик и политика у Црној Гори – прилози из *Распећа језика српскога*, бр. 4/2005, где је дат и чланак Бранислава Брборића *Поријекло, донети и одмети лингвистичке монтенегристике*. Из *Летотиса Матице српске* преузет је разговор Катарине Брајовић с Драгољубом Петровићем о *језику и*

политици у Црној Гори. Свакако да је тај избор могао бити другачији и потпунији. Стога прихватамо сваку добронамерну критику и предлоге за другачије приступе, што ће бити од велике помоћи будућим приређивачима *Списа*.

Ко се јавља за реч?

Било би добро – то је више пута наглашено – да озбиљније примедбе на извештај о раду Одбора буду и писмено засведочене.

Из осврта на рад Одбора у 2005. години и осврта на *извештај о раду* – што је само предлог видели сте којим су се пословима бавиле поједине комисије и како је превазиђен озбиљан застој у раду Одбора и његових комисија настао смрћу Бранислава Брборића. Ако је то све што се могло рећи и што одсликава право стање ствари, можемо ово усвојити као коначну верзију *Извештаја о раду Одбора у 2005. години*, при чему ће се узети у обзир и ваша мишљења, примедбе и предлози унети у записник с ове седнице. На основу тога сачиниће се текст извештаја и објавити у *Списима IX* на редне године.

III. Прелазак на остале тачке дневног реда

2. Прелазимо на трећу тачку с дневног реда – Именовање секретара Одбора.

Чланом 2 *Пословника* одређено је да се секретар бира на четири године и може бити поново биран. Секретар може, али и не мора, бити члан Одбора.

Молим Слободана Реметића, потпредседника Одбора, да образложи предлог, а затим да се гласа.

Јован Вуксановић, кандидат за секретара, за време гласања напушта седницу.

3. Прелазимо на Текућа питања.

Под овом тачком имамо два предлога и једну информацију

Предлог 1: Допуна *Комисије за односе с јавношћу и решавање недложних питања* (Ком. Бр. 7) новим члановима: др Мато Пижурица, Филозофски факултет у Новом Саду; др Милорад Дешић, Филолошки факултет у Београду.

Образложење: Комисија је до сада остала без два члана: академика Павла Ивића и мр Бранислава Брборића, па с обзиром на то да делује између седница Одбора као „мали Одбор“ и да неке ствари морају хитно да се решавају јер не могу чекати 12 месеци, неопходно је да Комисија ради у пуном саставу.

Како је Одбор формирао ову комисију, молимо вас да се изјасните о предлозима и гласањем изаберемо предложене чланове.

Предлог 2: Ово је, у ствари, информација о томе да има предлога за нове чланове других комисија, о чему одлучују председници, па сагласно томе они прихватају обавезе у комисији.

Молимо Радојка Гачевића да о кандидатима за комисије Одбора да краћу информацију.

Информација: Јован Вуксановић дао је писмено мишљење – подршку Задужбини Илије М. Коларца да конкурише с пројектом *Семинар српске језичке културе* код Министарства културе Републике Србије. Како је тај пројекат подржао и Одбор, а чули смо да у 2005. године није организован семинар, молимо све који су били до сада укључени у тај семинар и друге који мисле да могу помоћи око његовог што бољег организовања, да се заузму за то да ове јесени семинар прими нове полазнике. Овим вас

обавештавамо и о томе да су предузете све потребне мере у Заводу за унапређивање васпитања и образовања да семинар добије *акредитацију* како би се могао пријавити што већи број наставника из школа, којима би на тај начин били признати часови стручног усавршавања.

Јавља ли се ко за реч поводом ових предлога и информација и има ли нове предлоге поводом ове тачке? Ако нема или ако их има, саслушати и прокоментарисати, одн. продискутовати.

После одговарајуће констатације, треба закључити рад девете седнице Одбора.

У Београду, 15. март 2005. године

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

5. јун 2006. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 635-590

Телефакс: 183-175, 185-825

З А П И С Н И К

**са девете седнице Одбора за стандардизацију српског језика,
одржане 18. априла 2006. године у просторијама Српске академије наука и
уметности, Кнез Михаилова 35, Београд**

Седницу је заказао академик Иван Клајн, председник Одбора, и предложио следећи претходно утврђен и свим члановима достављен

Дневни ред:

1. *Поздравна реч и уводне напомене председника Одбора Ивана Клајна,*
2. *Разматрање Извештаја о раду Одбора у 2005. години,*
3. *Именовање секретара Одбора,*
4. *Текућа питања.*

Седници су присуствовали следећи чланови Одбора: академик Иван Клајн, др Слободан Реметић, др Љубомир Поповић, др Драго Ђупић, др Мато Пижурица, др Живојин Станојчић, др Јован Јерковић, др Драгољуб Петровић, др Даринка Гортан-Премк, др Милорад Дешић, др Егон Фекете, др Слободан Марјановић.

Оправдано одсутни чланови Одбора били су: академик Милка Ивић, академик Бранислав Остојић, др Новица Петковић, др Маринко Божовић и др Милош Ковачевић.

Присутни изван чланства Одбора били су: др Милица Радовић-Тешић, секретар Комисије бр. 2, мр Јован Вуксановић, секретар Комисије бр. 5, Радојко Гачевић, секретар Комисије бр. 8, др Срето Танасић, директор Института за српски језик и секретар Комисије бр. 3, др Милош Луковић, члан комисија бр. 6 и бр. 8, др Љубомир Поповић, секретар Комисије бр. 9, др Вељко Брборић, члан комисија бр. 5 и бр. 8, мр Александар Милановић, члан Комисије бр. 6, др Микица Радовић-Тешић, секретар Комисије бр. 2, др Предраг Пипер, члан Комисије бр. 3, др Олга Сабо, члан Комисије бр. 9, мр Јован Вуксановић, секретар Комисије бр. 5 и др Ђорђе Оташевић, секретар Комисије бр. 4, Милан Тасић, издавач „Београдска књига“ и новопримљени члан Комисије бр. 8.

Седници су, као гости или представници медија (штампе, радија и телевизије), били присутни: др Милан Брдар, саветник премијера за просвету и културу, Александар Југовић, помоћник министра за културу, Саша Ћирић, Радио Београд 2, Тајјана Чанак, „Глас јавности“, Мр Радивоје Жугић, РТС, Бранко Стојановић, ПТТ гласник – ПТТ „Србија“, Ново Томић, „Вечерње новости“, Бранкица Чигоја, Филолошки факултет и секретар Комисије бр. 6.

Пре почетка девете седнице Одбора одата је почаст минутом ћутње Браниславу Брборићу, секретару Одбора од његовог оснивања, који је преминуо маја месеца прошле године.

Председник Одбора, И. Клајн, поздравио је др Милана Брдара и Александра Југовића, помоћника министра за културу, као и представнике медија. Он је изразио жаљење због губитка Бранка Брборића, «душе и покретача Одбора». Захвалио се Ј. Вуксановићу, Р. Гачевићи и Милану. Тасићу што је 9. седница организована, макар и са закашњењем. Објављене су и две значајне књиге: «Педесет одлука Одбора» и «Списи Одбора 8». Након тога И. Клајн је прочитао Извештај о раду Одбора. М. Дешић је указао на техничку омашку – у делу о правописној проблематици изостављено је да он ради спојено и одвојено писање. С. Реметић је указао да «предлог о новом пројекту» треба заменити синтагмом «предлог Пројекта». П. Пипер је предложио да се у реченици «На Коларцу није било довољно кандидата» реч «кандидат» замени речју «слушалац».

Саветник премијера В. Коштунице поздравио је присутне у премијерово име. Истакао је да је задовољство када се види да се остварују замишљени планови. Поготово је значајан нови пројекат. Од рада Одбора, како је рекао, очекује се много па нови састанак представника Одбора и министарстава треба организовати ускоро. И. Клајн је подсетио да је Одбор упутио писмо министарствима за културу, за просвету, за дијаспору, за науку и министарству вера.. Помоћник министра за културу поздравио је присутне и рекао да ће две нове књиге Одбора предати министру за културу.

И. Клајн је прочитао писмо академика Милке Ивић у којем она подржава предлог да секретар Одбора буде Ј. Вуксановић, а Р. Гачевић његов заменик. И др Милош Ковачевић је писмом подржао избор Ј. Вуксановића за секретара Одбора. Љ. Поповић је прочитао писмо у којем се износи став Филолошког факултета у Београду, где се истиче да секретар Одбора мора бити лингвиста с највишим звањем, те за место секретара предлажу М. Дешића. С. Реметић сматра да су Ј. Вуксановић и Р. Гачевић најпогоднији за посао секретара и заменика секретара и да ће њих двојица ове послове радити заједно. Е. Фекете такође сматра да су Ј. Вуксановић и Р. Гачевић најбољи избор. М. Пижурица је подсетио да су Вуксановић и Гачевић својим радом и залагањем допринели да се Одбор стабилизује. Љ. Поповић је остао при свом ставу да неко, како је рекао, ко ће руководити језичком политиком мора да има друге квалификације. За предлог да Ј. Вуксановић буде секретар Одбора, а Р. Гачевић његов заменик гласало је 14 (од 18) чланова Одбора чиме су они већином гласова изабрани на ова места. Под *текућим питањима* Д. Гортан-Премк је замолила Одбор да буде разрешена дужности члана Одбора и председника Комисије за лексикологију и лексикографију пошто, како је рекла, њу је кандидовао Филолошки факултет, а она је већ седам година у пензији. Љ. Поповић је рекао да би Катедра волела да Д. Гортан-Премк остане члан Одбора, а о њеној жељи ће се одлучивати када на Факултет стигне њено писмо. О потреби да лингвисти који су у пензији и даље буду активни у Одбору говорили су П. Пипер и С. Танасић.

За нове чланове Комисије за односе с јавношћу предложени су М. Пижурица и М. Дешић. Предлог је једногласно прихваћен. За записничара је предложен Ђ. Оташевић. Предлог је прихваћен.

Р. Гачевић је указао на чињеницу да у појединим комисијама има чланова који се никада нису појавили. Замолио је председнике комисија да виде ко не долази на састанке па да се ангажују нови људи. За новог члана Комисије за лексикологију и

лексикографију предложен је Бранко Вуковић из Подгорице. Ново Томић, Милан Тасић и Марко Деспотовић су предложени за чланове Комисије бр. 8.

Д. Гортан-Премк је предложила да се рад Комисије 4 замрзне пошто, како је рекла, лексикографски послови иду ка пројектима. П. Пипер не искључује могућност да се Пројекат прошири, али то не значи да рад Комисије бр. 4 треба замрзнути.

И. Клајн је обавестио присутне о семинару за лекторе који се одржава на Коларцу. Потребно је да семинар добије акредитацију како би се наставницима похађање семинара рачунало у стручно усавршавање.

С. Танасић је предложио да се позову све издавачке и новинске куће да њихови лектори присуствују овом семинару. Е. Фекете сматра да би ово могла да буде институција која би давала лиценцу за појављивање у медијима.

Д. Гортан-Премк је предложила да се организује дежурни телефон за лекторске савете, чије услуге би се наплаћивале.

П. Пипер мисли да треба увести рецензирање језика медија и то објављивати у «Језику данас».

И. Клајн је прочитао предлоге за даљи рад у 2006. години.

Р. Гачевић је обавестио присутне о четири језичке недоумице о којима је затражено мишљење Одбора.

Е. Фекете сматра да је једнотомник историјски речник и ако као Одбор подржимо овај речник, он мора да се ради поново. Седница је завршена у 13,30 сати.

ЗАПИСНИК САЧИНИО
Др Ђорђе Оташевић

ИНСТИТУТ ЗА
СРПСКИ ЈЕЗИК
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ
НАУКА И УМЕТНОСТИ

Београд, Ђуре Јакшића 9
тел. +381 11 181-383; 635-590
факс + 381 11 183-175
e-mail: isjsanu@eunet.yu

Проф. др Милан Брлар,
саветник председника владе

Поштовани господине Брлар,

Обавештавамо Вас да ће на заказаном састанку у делегацији Одбора за стандардизацију српског језика бити:

академик Иван Клајн, председник Одбора,
проф. др Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, потпредседник Одбора,
проф. др Предраг Пипер, дописни члан САНУ, председник Комисије за синтаксу,
проф. др Срето Танасић, в.д. директор Института за српски језик САНУ,
мр Јован Вуксановић, секретар Одбора,
проф. Радојко Гачевић, заменик секретара Одбора,
проф. Милан Тасић, члан Комисије за школство, издаваштво и јавна гласила и директор Београдске књиге.

С поштовањем,

Београд, 22. мај 2006.

академик Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

25. мај 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Проф. др Слободан Вуксановић, министар просвете и спорта
Др Милка Андрић, помоћник министра

Поштовани,

Захваљујемо Вам на спремности да подржите рад Одбора за стандардизацију српског језика коју сте исказали на састанку с представницима Одбора одржаном у Влади Републике Србије, 23. маја 2006. године. Такође, користимо прилику да Вам захвалимо што сте и до сада, од оснивања Одбора до данас, подржавали и помагали његов рад и што сте значајним средствима помогли објављивање књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, као и свих осам досадашњих књига *Списи Одбора за стандардизацију*.

Молимо Вас да средства у износу од 500.000,00 динара намењена за израду нових нормативних приручника и материјалне трошкове Одбора уплатите:

а) на текући рачун 840-705-660-76 Института за српски језик, Ђуре Јакшића 9, Београд (тел. 181-383), ПИБ: 100042827 – 150.000,00 динара;

б) на текући рачун 220-34958-75 код ProCredit банке, Одборовог издавача *Београдске књиге* д.о.о., Булевар Михајла Пупина 133, Београд (тел. 213-77-80), ПИБ: 103449934 – 350.000,00 динара.

Одбор за стандардизацију српског језика и издавач достављаће Вам по 20 примерака нових књига, а 100 бесплатних примерака члановима Одбора.

Исто тако, предлажемо Вам да размотрите могућност да за одељења Министарства просвете и спорта, школске управе и школске библиотеке откупите одређени број већ објављених књига, с попустом од 35%:

- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Синтакса савременога српског језика* (за гимназије);
- *Асоцијативни речник српскога језика*;
- *Језичке доумице – новије и старије*.

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 011 36-16-620 или 064 81-34-620).

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

25. мај 2006. године

Београд, Буле Јакшића 9

Телефони: 181-383; 635-590

Др Милан Радуловић, министар вера

Поштовани господине министре,

Велико нам је задовољство што је премијер Владе Републике Србије др Војислав Коштуница, на пријему делегације Одбора за стандардизацију српског језика коју је предводио академик Иван Клајн, председник Одбора, оценио да је „неговане и стандардизација српског језика од посебне важности“, истакавши „опредељење Владе да помогне раду Одбора имајући у виду значај језика и културе у друштву“. На премијерову иницијативу, у Влади Републике Србије одржан је 23. маја 2006. године састанак представника министарстава за науку, просвету, културу и дијаспору с представницима Одбора. На састанку је договорено да поменута министарства помогну рад Одбора са по 500.000 динара. Такође, истакнуто је да би од посебног значаја у пословима стандардизације српскога језика било учешће и Министарства вера.

Молимо Вас да размотрите могућност да и Ваше министарство учествује у финансирању нових књига Одбора за стандардизацију.

Исто тако, предлагемо Вам да размотрите могућност да откупите одређени број већ објављених књига, с попустом од 35%:

- *Српски језик у нормативном огледалу;*
- *Српски језички приручник;*
- *Синтакса савременога српског језика;*
- *Асоцијативни речник српскога језика;*
- *Језичке доумице – новије и старије.*

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 011 36-16-620 или 064 81-34-620).

С поштовањем,

Председник Одбора
Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
25. мај 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Драган Којадиновић, министар културе и медија
Љиљана Шоп, државни секретар

Поштовани,

Захваљујемо Вам на спремности да подржите рад Одбора за стандардизацију српског језика коју сте исказали на састанку с представницима Одбора одржаном у Влади Републике Србије, 23. маја 2006. године. Такође, користимо прилику да Вам захвалимо што сте и до сада, од оснивања Одбора до данас, подржавали и помагали његов рад и што сте са 150.000,00 динара помогли објављивање књиге *Српски језик у нормативном огледалу*.

Молимо Вас да средства у износу од 500.000,00 динара намењена за израду нових нормативних приручника и материјалне трошкове Одбора уплатите:

а) на текући рачун 840-705-660-76 Института за српски језик, Ђуре Јакшића 9, Београд (тел. 181-383), ПИБ: 100042827 – 150.000,00 динара;

б) на текући рачун 220-34958-75 код ProCredit банке, Одборовог издавача *Београдске књиге* д.о.о., Булевар Михајла Пупина 133, Београд (тел. 213-77-80), ПИБ: 103449934, 350.000,00 динара.

Одбор за стандардизацију српског језика и издавач достављаће Вам по 20 примерака нових књига, а 100 бесплатних примерака члановима Одбора.

Исто тако, предлагемо Вам да размотрите могућност да за библиотеке на територији Републике Србије откупите одређени број већ објављених књига, спустом од 35%:

- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Синтакса савременога српског језика*;
- *Асоцијативни речник српскога језика*;
- *Језичке доумице – новије и старије*.

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 011 36-16-620 или 064 81-34-620).

С поштовањем,

Председник Одбора
Др Драган Којадиновић
Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

25. мај 2006. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

Др Александар Поповић, министар науке и заштите животне средине
Др Тибор Сабо, помоћник министра

Поштована господо,

Захваљујемо Вам на спремности да подржите рад Одбора за стандардизацију српског језика коју сте исказали на састанку с представницима Одбора одржаном у Влади Републике Србије, 23. маја 2006. године. Такође, користимо прилику да Вам захвалимо што сте и до сада подржавали пројекте Института за српски језик и Одбора за стандардизацију, а нарочито пројекат *Опис и стандардизација српског језика*.

Молимо Вас да средства у износу од 500.000,00 динара намењена за израду нових нормативних приручника и материјалне трошкове Одбора уплатите:

а) на текући рачун 840-705-660-76 Института за српски језик, Туре Јакшића 9, Београд (тел. 181-383), ПИБ: 100042827 – 150.000,00 динара;

б) на текући рачун 220-34958-75 код ProCredit банке, Одборовог издавача *Београдске књиге д.о.о.*, Булевар Михајла Пупина 133, Београд (тел. 213-77-80), ПИБ: 103449934 – 350.000,00 динара.

Одбор за стандардизацију српског језика и издавач достављаће Вам по 20 примерака нових књига, а 100 бесплатних примерака члановима Одбора.

Исто тако, предлагемо Вам да размотрите могућност да за универзитетске библиотеке и факултете откупите одређени број већ објављених књига, с попустом од 35%:

- *Српски језик у нормативном огледалу;*
- *Српски језички приручник;*
- *Синтакса савременог српског језика;*
- *Асоцијативни речник српског језика;*
- *Језичке доумице – новије и старије.*

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 011 36-16-620 или 064 81-34-620).

С поштовањем,

Помоћник Одбора
Др Тибор Сабо

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

25. мај 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383; 635-590

**Проф. др Војислав Вукчевић, министар за дијаспору
Александар Чотрић, државни секретар**

Поштована господо,

Захваљујемо Вам на спремности да подржите рад Одбора за стандардизацију српског језика коју сте исказали на састанку с представницима Одбора одржаном у Влади Републике Србије, 23. маја 2006. године. Такође, са задовољством прихватимо Ваш позив да се на *Видовданском сабору* дијаспоре представник Одбора обрати учесницима скупа. Биће то прилика да се наши људи у расејању, који су иначе живо заинтересовани за очување српског језика, још једном упознају с положајем српског између великих и малих језика.

Молимо Вас да средства у износу од 500.000,00 динара намењена за израду нових нормативних приручника и материјалне трошкове Одбора уплатите:

а) на текући рачун 840-705-660-76 Института за српски језик, Ђуре Јакшића 9, Београд (тел. 181-383), ПИБ: 100042827 – 150.000,00 динара;

б) на текући рачун 220-34958-75 код ProCredit банке, Одборовог издавача *Београдске књиге* д.о.о., Булевар Михајла Пупина 133, Београд (тел. 213-77-80), ПИБ: 103449934 – 350.000,00 динара.

Одбор за стандардизацију српског језика и издавач достављаће Вам по 20 примерака нових књига, а 100 бесплатних примерака члановима Одбора.

Исто тако, предлагемо Вам да размотрите могућност да за лекторате за српски језик у иностранству, амбасаде и наше исељачике, откупите одређени број већ објављених књига, с попустом од 35%:

- *Српски језик у нормативном огледалу*;
- *Српски језички приручник*;
- *Асоцијативни речник српскога језика*;
- *Синтакса савременога српског језика* (за лекторате);
- *Језичке доумице – новије и старије*.

За евентуалне додатне информације, можете се обратити члану Одбора за стандардизацију српског језика и вишем саветнику министра просвете и спорта господину Радојку Гачевићу (тел. 011 36-16-620 или 064 81-34-620).

С поштовањем,

Државни секретар
Одбор за стандардизацију српског језика
Иван Клајн

Државном секретару
Г. Милошу Јанковићу
Министарство просвете и спорта
Одељење за нормативне послове

28.7.2006.

Поштовани г. Јанковићу,

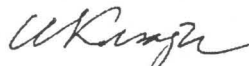
Колеге из Одбора за стандардизацију овластиле су ме да као председник Одбора дам одговор на Ваше питање од 5. јула ове године. Извињавам се због закашњења, али писмо ми је достављено тек јуче.

Мерило је према свим нашим речницима главни домаћи еквивалент за реч грчко-латинског порекла *критеријум*. При том би *мерило* могло имати извесну предност као домаћа реч, мада јој је мана што је вишезначна (према речнику Матице српске има још пет, а према речнику САНУ чак још осам значења: „справа за мерење“, „размер“, „обим, опсег“ и тако даље), док је *критеријум* једнозначно.

Уколико је у предложеном тексту закона писало „да пропише основе, мерила, услове и поступак за доделу...“ итд., таквој формулацији се нема шта замерити, с тим што би се уместо *мерила* могло рећи и *критеријуме*.

Не би било добро, напротив, заменити „основе и мерила“ са „критеријуми и мерила“, јер би такав спој био плеонастичан и јер *основа* има шире значење од *критеријума*: у оваквом контексту значила би темељ, полазни принцип на коме се заснива све остало, па и мерила односно критеријуми.

У нади да сам одговорио на Ваше питање, срдечно Вас поздрављам

Академик
Иван Клајн
Вукова 8, 11080 Земун
olik@EUnet.yu

Поштована гђо Стефановић,

У одговору на Ваше писмо од 5. априла извештавам Вас да Одбор за стандардизацију још није званично расправљао о женским облицима назива занимања. Имали смо једино одлуку бр. 30, „О деклинацији презимена женских особа“, коју је саставио колега Егон Фекете, а која је усвојена у фебруару 2003. и објављена у „Списима“ Одбора број VI, као и у часопису „Језик данас“ бр. 17.

За десетак дана треба да се одржи годишња седница Одбора на којој ћемо расправљати о могућим и неопходним даљим активностима, па свакако и о питању које сте Ви поставили, а које је тренутно врло актуелно.

У међувремену, могу Вам незванично саопштити став који ће највероватније бити усвојен и о коме сам већ разговарао с неколицином колега.

Ми смо се одувек залагали за то да се употребљава женски облик где год постоји, не толико из социолошких или феминистичких побуда колико из чисто граматичких. У језику медија, наиме, често се срећу примери неслагања субјекта с предикатом, типа „Главни тужитељ Хашког трибунала је *изјавила*“, „*Присутствовала* је и управник КНУ“ и слично, који се никако не могу толерисати. У таквим случајевима, дакле, требало је рећи *главна тужитељица, управница, и тако исто председница, уредница, градоначелница, преводитељица, бранитељица, историчарка, критичарка, лаборанткиња, виолинисткиња* и слично.

Уколико би, међутим, нови закон предвиђао да свако занимање без изузетка мора имати и женски облик, такав пропис би био језички неостварљив. Чињеница је да за именице као што су *хирург, педагог, примаријус, бармен, ватрогасац, саобраћајац, поморац, ловац, цариник, (туристички) водич, (судски) тумач* и друге напосто немамо женског облика, док би се за такве као *адвокат, дипломат(а), агент, инжењер, тренер, астроном, агроном, судија* и многе друге евентуално могле предлагати изведенице с моционим суфиксима, али би деловале извештачено и сигурно би изазивале отпор.

Треба имати у виду да је језик по природи конзервативан систем који се не може мењати у складу са сваком променом у друштву, и да се исти „женски проблем“ јавља и у другим језицима, понегде и акутније него код нас. (Ми, рецимо, можемо, рећи *лекарка* и *докторка*, док Французи и за жене имају само мушки облик *médecin* односно *docteur*.) У таквим случајевима нема препреке да се мушки род употреби и за жене ако је у предикату, нпр. *Милица Симић је хирург*. Мушки род је у таквом случају необележени члан опозиције, са општим значењем, онако исто као што кажемо „придев *добар*“ (а не „*добра*“) или „*Милица, Вера, Љиља и Петар су дошли*“. На исти начин, у списковима би

Милица Петрић. У субјекту, већ поменуто неслагање с предикатом морало би се избећи додавањем имена у апозицији. Мада стално понављање нпр. „Амерички државни секретар Кондолиза Рајс је допутовала...“, може деловати неспретно, у таквим реченицама би се могло изоставити звање, али се мора поменути име, или макар само презиме (Рајсова), а недопустиво је „Амерички државни секретар је допутовала“.

Што се тиче многобројних именица на -лог, о њима ћемо још расправљати, али верујем да ни ту није могуће направити изведеницу женског рода. Хрвати су одскора увели *biologinju, sociologinju, meteorologinju*, али за наше језичко осећање то је тешко прихватљиво, утолико пре што се суфикс -иња не користи за именице страног порекла, ако изузмемо старо и одомаћено *монахиња*. У последње време јављају се код нас облици као „психолошкиња“, али они делују као да су изведени од придева а не од именице.

У нади да ће ово писмо бар привремено одговорити на Ваше дилеме, срдечно Вас поздрављам

Ivan Klajn

Доктор Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

*Комисија за односе са јавношћу
и решавање неодложних питања*

Ком. бр. 7, 12. новембар 2006. године

Телефон: 635-590, 181-383, 635-590:

064/813-40-79, секретар

Телефакси: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЕДНИЦИМА КОМИСИЈА КОЈИ НИСУ ЧЛАНОВИ ОДБОРА
И СЕКРЕТАРИМА СВИХ ДЕВЕТ КОМИСИЈА, ТЕ ЧЛАНОВИМА
КОМИСИЈА ИЗВАН БЕОГРАДА И НОВОГ САДА**

*Поштована колегинице,
Поштовани колега,*

Јављамо Вам се после обраћања председницима свих девет комисија Одбора (19. 10. 2006. године) и позива који смо им упутили да присуствују заједничком састанку чланова Комисије бр. 7 и председника комисија (2. новембра у 11 сати у Институту за српски језик САНУ). Предмет тог састанка требало је да буде – писање извештаја о раду комисија у 2006. години и предлози за рад у наредној години, сагласно обавезама из претходних година и веома корисним иницијативама колеге Предрага Пипера, које су дате у облику теза као прилог допису.

Свесни смо чињенице да су ови позиви дошли после дужег времена и да су вероватно многи с разлогом очекивали да ће до њих доћи и раније. Овом приликом подсећамо на то да је, у тачки 1. *Предлога за даљи рад у 2006. години*, речено да треба одржати седнице комисија и предложити садржаје рада у другој половини године, што је верификовала и девета Скупштина Одбора 18. априла 2006. године. Том приликом још једном су подстакнути сви чланови Одбора и његових комисија да се укључе и у друге активности – доношење нових одлука, учешће у организацији *Семинара српске језичке културе* при Задужбини Илије М. Коларца, учешће у пројекту *Опис и стандардизација српског језика* или неким другим пројектима, учешће на промоцијама, држање јавних предавања и друге иницијативе у вези с делатношћу Одбора. Нажалост, до нашег првог јављања председницима комисија ниједна комисија није доставила своје предлоге рада у другој половини календарске године. Од појединих чланова Одбора и његових комисија било је више иницијатива у вези са делатношћу Одбора, нарочито се то односило на Комисију бр. 7, која се више пута састајала. О томе ћемо Вас укратко известити и доставити на увид белешке са састанака Комисије и неколико донетих одлука.

Комисија бр. 7, или „мали“ Одбор, састала се у више наврата, а на тим састанцима присутни су били чланови Одбора који нису чланови Ком. бр. 7, као и неки чланови комисија Одбора. Нека питања није било могуће одложити за десету седницу Одбора због потребе хитног реаговања, посебно доношења одлука. Зато смо реаговали у складу са могућностима које су нам биле на располагању и

спремности чланова Комисије и других из Одбора да се одрже састанци у заказано време. Морамо признати да су нас неки догађаји сустижали и затицали у стању када нисмо били у могућности да хитно и адекватно реагујемо јер нисмо располагали поузданим информацијама. У државној и политичкој сфери доносиле су се одлуке, о чему смо најчешће обавештавани путем штампе и других медија, тако да су неке наше одлуке убрзо постале неактуелне јер је стручно питање остало по страни, па се ни Одбор о томе није питао. Ту се пре свега мисли на уставне одредбе о језику и писму – питање положаја службеног (националног) језика и писма. Наравно, и друга питања, која су решавана ван језичке струке, као што је усвајање скраћеница за државна (национална) обележја и интернет домен у Међународној организацији за стандардизацију, тичала су се надлежности Одбора, који о томе није био званично консултован.

После распада државне заједнице Србија и Црна Гора актуелизована су питања даљег процеса *језичког планирања* и спровођења *језичке политике* на целокупном језичком простору српскога народа (Република Србија, Република Српска, Црна Гора и дијаспора). У том смислу било је више иницијатива од појединих чланова Одбора и чланова његових комисија да се сачини нацрт текста предлога *кодекса / начела језичке политике* у новим околностима – најкасније до почетка децембра 2006. године како би се тај предлог могао разматрати на десетој седници Скупштине Одбора, крајем 2006. или почетком јануара 2007. године. Полазни материјал урадиће Милан Шипка. Тече и посао на изради *нормативне граматике српског језика*, чији морфолошки део ради Иван Клајн, а синтактички – Предраг Пипер.

О актуелном тренутку српског језика данас покренута је својеврсна трибина у оквиру додатка за културу, уметност и науку у дневном листу „Политика“, који излази сваке суботе. У броју 31, година L, на странама 3 и 4 од 11. новембра 2006. године, објављен је чланак *Лојалност Дејтонском споразуму*, поднаслов *Распарчавање српског језика*, који је у ствари осврт на књигу „Српски језик у нормативном огледалу“, приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, Београдска књига, 2006. године, и углавном критика првих двеју од 50 објављених Одборових одлука. Петар Милосављевић, аутор поменутог чланка, оптужује Одбор да тим одлукама „води у распарчавање српског језика, и последично, ка распарчавању српског народа“. Осим тога „леgitимизовање“ рада Одбора у претходним годинама иза којег стоје колективне снаге академијâ наука, установâ културе и науке на целокупном језичком подручју српског народа, подводе се под заједнички образац – „нека ђаволска памет је осмислила тај рад“. Ако се овом чланку и другим који су објављени у оквиру Политикиног додатка приђе као праву на разлике и различитост мишљења о најбитнијим питањима која се тичу и појединаца и колектива у коме живе, онда дате оцене и оптужбе рада колективних снага, а не само појединаца, не могу остати само ствар једног аутора. Све колективне снаге у оквиру Одбора позване су да се заложу за коначно решавање питања основних праваца вођења *језичке политике* и да дају свој допринос усвајању *кодекса језичке политике и планирања језика*, и то у времену када је Србија коначно добила свој устав и када су одредбе о језику недвосмислено потврдиле оно што је садржано и у већем броју одлука о статусу *службеног/националног језика и његовог матичног писма*, које су донете у претходним годинама а време које је за нама није их демантовало.

Задужбина Илије М. Коларца, после годину дана паузе, организује *Семинар српске језичке културе*, на коме су предавачи и чланови Одбора и његових комисија и који похађа двадесетак полазника. Остало је још нерешено питање

добијања акредитације, па ће после тога свакако бити већи број полазника из школа, којима се за сада не могу дати одговарајуће исправе као важећи доказ за облик стручног усавршавања.

У Задужбини Илије М. Коларца одржана је 9. октобра 2006. године успешна промоција књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика, припремили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, издавач Београдска књига 2006. године. Сличне промоције требало би одржати у Нишу, Новом Саду и Косовској Митровици.

Поменуто питања од значаја за успешно деловање Одбора не би се могла решавати да није било и других активности. Директор Института за српски језик САНУ, председник Комисије за синтаксу, секретар Одбора и његов заменик, заједно са издавачем Београдска књига састали су се током лета са премијером Републике Србије и представницима четири министарства у Влади Србије (науке, просвете, културе и дијаспоре) на којима се разговарало о моделима материјалне помоћи раду Института и Одбора. Том приликом разговарало се и о могућностима трајнијег решавања статуса Одбора и његовог организационог и административног устројства (питање добијања посебног печата, регистрација у суду, посебан рачун, професионализација организационих и административних послова итд.). За сада обезбеђена су била средства за штампање књиге *Српски језик у нормативном огледалу* и појединачних публикација са пројекта *Опис и стандардизација српског језика*, а део средстава употребљен је за техничку подршку (куповина рачунара), потрошни материјал и материјал за успешно обављање административних и организационих послова Одбора.

У Одбору се припрема или је усвојено седам одлука. Неке од њих достављамо Вам у прилогу, заједно са белешкама са састанака Ком. бр. 7. Уз то чланови Одбора одговарали су на нека питања ситница језикословних и дали писмене одговоре заинтересованим за правилност у језику (употреба речи *критеријум* као појам или правни институт у спорним синтагмама „основи и мерила“ „критеријуми и мерила“ – Иван Клајн; разграничавање *деклинационих образаца* – лична имена и заједничке именице (хипокористици на -о) – Драго Ђупић; оцена језичке правилности листића Државне лутрије – И. Клајн; називи професија и функција особа женског пола – *равноправност полова и родна равноправност* (Е. Фекете).

Поштовали смо и поштоваћемо и даље вољу сваког члана Одбора и његових комисија да буде укључен у рад Одбора док то жели. Тужни смо ипак када се чланство осипа. На поновљени захтев, разрешен је на VIII скупу Одељења језика и књижевности САНУ, од 24. октобра 2006. године, чланства у Одбору за стандардизацију српског језика дописни члан АНУРС Слободан Реметић, који је био потпредседник Одбора и члан Комисије бр. 7, а на истој седници Одељења за заменика председника Одбора одређен је проф. др Срето Танасић.

МОЛИМО ПРЕДСЕДНИКЕ И ЧЛАНОВЕ КОМИСИЈА ДА ПРЕМА ТЕЗАМА, НАЈКАСНИЈЕ ДО 10. ДЕЦЕМБРА 2006. ГОДИНЕ, ДОСТАВЕ ИЗВЕШТАЈЕ О РАДУ КОМИСИЈА У 2006. ГОДИНИ И ПРЕДЛОГЕ ЗА РАД У 2007. ГОДИНИ. БЕЗ ТОГА НЕЋЕМО БИТИ У МОГУЋНОСТИ ДА ПРИПРЕМИМО ДЕВЕТУ СВЕСКУ СПИСА И ОДРЖИМО ДЕСЕТУ, ЛУБИЛАРНУ СЕДНИЦУ СКУПШТИНЕ ОДБОРА У ЈАНУАРУ 2007. ГОДИНЕ.

- Да ли је Комисија одржала седницу/састанке?
- Да ли су чланови Комисије учествовали у 2006. години у неком научном пројекту (нпр. *Опис и стандардизација српског језика*,

који је иницирао Одбор, а чији је носилац Институт за српски језик САНУ)?

- Да ли је Комисија имала неке иницијативе у вези с радом Одбора?
- Да ли су чланови Комисије објавили неке научне и стручне радове из области рада Комисије или рада Одбора у целини?
- Да ли су чланови Комисије учествовали у промоцијама или имали јавна предавања у вези с делатношћу Одбора?
- Да ли је Комисија имала предлоге коју грађу, осим већ присутне у досадашњим Списима Одбора, треба унети у девету свеску *Списа*?

Молимо секретаре појединих комисија у Београду и Новом Саду да умноже одговарајући број примерака овог позивног писма и његових прилога за све чланове комисије ради помоћи при писању извештаја и предлагања садржаја рада у наредној години.

С поштовањем,

СЕКРЕТАР
Мр Јован Вуксановић

ПРЕДСЕДНИК
академик Иван Клајн

Прилози:

1. Иницијативе за деловање Одбора у наредном периоду (2)
2. Иницијативе за деловање Одбора у наредном периоду (3)
3. Белешка са састанка Комисије бр. 7 од 14. 9. 2006. године
4. Белешка са састанка Комисије бр. 7 од 19. 10. 2006. године
5. Белешка са састанка Комисије бр. 7 од
6. Белешка са састанка Комисије бр. 7 од 3. 11. 2006. године
7. Одлука бр. 52 (ДВОСЛОВНЕ СКРАЋЕНИЦЕ НЕ ФУНКЦИОНИШУ)
8. Одлука бр. 53 (ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ НАЗИВА МИНИСТАРСТАВА)
9. Одлука бр. 54 (О ЈЕЗИКУ ЛОТО ЛИСТИЋА ДРЖАВНЕ ЛУТРИЈЕ СРБИЈЕ)
10. Одлука бр. 55 (РАЗГРАНИЧАВАЊЕ ДЕКЛИНАЦИОНИХ ОБРАЗАЦА.
Промена по падежима личних имена (хипокористика) и заједничких именица (хипокористика) на -о)

II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

1. На својој седници од 9. 2. 2006. године Катедра је разматрала неформални предлог, изнет у допису председника Одбора, академика Ивана Клајна, члановима Одбора, председницима комисија који нису чланови Одбора и секретарима девет комисија, да Јован Вуксановић преузме улогу секретара Одбора, а да га замењује Радојко Гачевић. После дискусије Веће је закључило следеће:

- ♦ Потребно је дати нови подстицај раду Одбора.
- ♦ За то је потребно да секретар Одбора буде угледни научник, са највишим квалификацијама и звањем.
- ♦ Таквих научника има на Катедри за српски језик Филолошког факултета, Институту за српски језик, Катедри за српски језик Филозофског факултета у Новом Саду и другим институцијама.
- ♦ Што се тиче Јована Вуксановића, он је као помоћник покојног Бранка Брборића обављао веома корисне послове, али нема одговарајуће квалификације за секретара Одбора, те је Катедра против његовог избора на то место.

2. Веће Катедре је такође закључило да би у Комисији за односе са јавношћу и решавање неодложних питања требало да буде заступљена и Катедра за српски језик Филолошког факултета, као матична катедра за српски језик, и одлучило да за члана Комисије предложи Одбору проф. др Милорада Дешића.

ПРАВНИК КАТЕДРЕ

[Handwritten signature]

проф. др Љубомир Поповић

Одбору за стандардизацију српског језика

Предмет: *Молба за разрешење.*

Најлепше молим Одбор за стандардизацију да ме разреши дужности члана Одбора, и, разуме се, дужности председника Комисије за лексикографију и лексикологију.

Ово молим из два разлога: први је и важнији тај што ме је у Одбор делегирала Катедра за српски језик и јужнословенске језике Филолошког факултета у Београду, а ја официјално за Катедру нисам везана већ више од седам година, други је тај што само активни лексикограф и лексиколог може на најбољи начин организовати рад ове комисије.

Желим да се најлепше захвалим свим колегама, и из Комисије за лексикографију и лексикологију и из целог Одбора за стандардизацију, на свесрдној помоћи и сарадњи.

17. април 2006.

Београд

С поштовањем

Даринка Гортан-Премк

**CRNOGORSKA AKADEMIJA
NAUKA I UMJETNOSTI**

Rn. 02- 562/2

81000 Podgorica, ul. R. Stujovića 5

Predsjednik 081/655-454
Nacelnik 081/655-456
Odjejenje 081/655-458; 081/655-457
Arhiva, biblioteka 081/655-466
Faks: 081/655453
E-mail: canu@cg.yu
www.canu.cg.yu

Podgorica, 17. 4. 2006.

Akademik IVAN KLAJN

BEOGRAD

Uvaženi,

Sa žaljenjem konstatujemo da zbog unaprijed preduzetih i planiranih obaveza nijesmo u mogućnosti da prisustvujemo IX godišnjoj Skupštini Odbora za standardizaciju srpskog jezika.

S poštovanjem,

GLAVNI SEKRETAR

[Signature]
Akademik Radoslav Bulatović

Академик Иван Клајн,

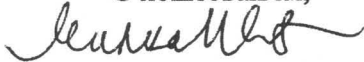
председник Одбора за стандардизацију српског језика

Цењени колега Клајн,

Примила сам позив за седницу Одбора за стандардизацију српског језика и упознала се са дневним редом. Како данас морам да присуствујем и седници Одељења језика и књижевности у САНУ, нисам у могућности да останем и на седници Одбора. У вези са избором секретара Одбора обавештавам Вас и чланове Одбора да подржавам Ваш предлог да се за секретара изабере мр Јован Вуксановић. Подршку му дајем знајући за његову сарадњу на тим пословима са пок. Браниславом Брборићем, претходним секретаром Одбора, те за његове личне квалитете и снажљивост у административним пословима. Молим Вас да се приликом гласања и мој глас рачуна за овај предлог.

Одбору желим успешан рад.

Београд, 18. април 2006.

С поштовањем,

(академик Милка Ивић)

ISJSANU

From: "DR. SRETO TANASIAE" <sretotanasic@yahoo.com>
To: <isjsanu@eunet.yu>
Sent: 17. april 2006 18:37
Subject: Re: Za sednicu Odbora

Milos Kovacevic <kmilos@yubc.net> wrote:

Sreto,
Evo ti saljem u attachmentu pismo Klajnu s predlogom da se za sekretara izabere mr Jovan Vuksanovic.
Srdacan pozdrav
Milos

Академику Ивану Клајну, председнику Одбора за стандардизацију

Поштовани председниче,

Обавештавам Вас да одавно имам за 18. април заказане испитне обавезе изван Београда, тако да нисам у могућности да присуствујем Седници Одбора за стандардизацију, која је ће се одржати управо тога дана. Да седница није тако набрзину заказана, можда бих и успео да померим испите, али то, као што и сами знате, на неколика дана пред испит готово да није могуће.

И још нешто. Поводом избора секретрара Одбора, што је у дневном реду седнице, желим Вама и члановима Одбора овим путем пренети своје мишљење. Сматрам, наиме, да функција секретара Одбора треба да буде пре свега радна. Јер секретар Одбора треба да буде човек који ће обављати бројне, нарочито административне послове, човек који ће у раду Одбора предњачити у раду. Међу наставницима члановима Одбора не видим ниједнога који би на себе преузео толике обавезе. Зато предлажем као најбоље решење да се за секретара Одбора изабере мр Јован Вуксановић, који је већ, пре свега преко сарадње са претходним секретаром, упознат са карактером и обимом обавеза које будућег секретара чекају.

Уз жељу за успешан рад Одбора, Вама и свим члановима Одбора шаљем изразе искреног поштовања,

Ваш

Милош Ковачевић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
БЕОГРАД

Министарство просвете и спорта
Министарство културе
Министарство за финансије
Српска академија наука и уметности
Институт за српски језик
Државна лутрија Србије
Филолошки факултет – Катедра за србистику
Београд

 ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ БЕОГРАД Буле Јакшића 9		
Примљено	23.5.2006	
Датум	105	Врста

Поштовани,

Желимо да Вас обавестимо да је Државна лутрија Србије пустила у промет пре 4 - 5 месеци стотине хиљада лото листића на којима је примењен језик којим не говори Српски народ, правопис који је преузет из другог народа и државе, или је дело неписмених...

Ми смо се 28. марта обратили писмено директору Државне лутрије Србије – пошто не може да прими трочлану групу заинтересованих грађана по овом питању који су молили разговор са њим – али наше примедбе и молба да се уведе правилан српски језик на тим листићима потпуно су игнорисани.

Ови листићи са таквим језиком показују непоштовање народа и његових највећих вредности, народа са којим живе и којем се обраћају; таквим делом се ради у интересу других и циљева штетних за Српски народ.

Оваквих примера са језиком у јавном животу, у штампи, ТВ, филму, има небројено – о њима можемо поднети многе примере и факсимиле – а наши језички стручњаци, ауторитети, и надлежне установе не чине ништа да се та штетна појава, која разара народно биће, заустави и сузбије.

Молимо, као први корак, да се ауторитетом Ваше установе позове Државна лутрије Србије да у Србији примењује правилан српски језик и тиме покаже дужно поштовање Српском народу.

Молимо да у прилогу погледате копије тих лото листића и писмо које смо упутили Државној лутрији Србије 28. марта 2006. године.

У Београду,
23.05.2006

Са дужним поштовањем,
Димитрије Ђивковић, дипл. јез. и ст.
Београд, Буле Јакшића 29, тел. 2761-858
Милутина Ђивковић, дипл. инж. тел. 32446
Била Крстанић Морије 70/14

ДРЖАВНА ЛУТРИЈА СРБИЈЕ

Господину Директору

Поштовани управитељи Државне лутрије Србије,

Има већ око десет недеља како је у Лутрији, у игри Лото, уведена нова технологија, нове машине и нови листићи, који се сада зову помоћни.

На тим помоћним листићима, који се троше и шире у народу у огромним количинама, примењен је, не зна се како и зашто, језик којим не говори српски народ нигде у Србији, и никад тако није говорио, правопис који није српски, правопис који није заступљен и прихваћен у српској лингвистици, правопис који није званичан, самим тим ни у складу са Уставом државе Србије.

На тим листићима пише:

1. ... у главном електронском центру Лутрије Србије **ДОБИТ ЋЕТЕ** потврду...
2. ... комбинацију седам бројева (...) одиграте тако да...
3. ... ако не можете да се одлучите које бројеве желите одиграти...
4. ... уколико се одлучите одиграти исте бројеве...

Мислили смо од првог дана увођења ваше нове технологије да је ово језичка грешка (али, како је она могла да настане ?), да је то чудан и несхватљив пропуст, и очекивали смо да ће се та неписменост, или погрешна и туђа писменост, исправити већ после прве недеље употребе ових листића.

Међутим, наша умесна и оправдана очекивања нису се остварила ни после три месеца, и Државна лутрија Србије као да је спремна да се трајно обраћа српском народу на језику који није његов.

Зашто је то тако и зашто се све ово дешава само српском народу, у његовој држави, једино њему на читавој овој лепој планети?!

Верујемо да је од свих држава на свету, а има их много, само и једино држава Србија била принуђена да Уставом одреди којим ће језиком говорити народ у њој, како ће се звати језик који се у њој говори (!) и којим ће се писмом писати! И поред свега тога, и закона који су написани према Уставу, Држава Србија, у томе и Државна лутрија Србије, не поштује ове сопствене законе и прећутно допушта да се српском народу, у Србији, намећу, јавно и службено, језик и писмо другог народа и из друге државе!

Када смо код језика српског народа, тако крупног питања, морамо да поменемо Државној лутрији Србије и питање писма које се деценијама примењује у Лутрији. У свим њеним писаним материјалима потребним у игри на срећу, публикацијама и обавештењима за народ, за публику, примењује се само и искључиво латиница, из чега је сасвим лако закључити да вековно писмо српског народа, та лепа и савршена, хваљена и величана у целом свету и од највећих лингвиста, српска ћирилица, није ни равноправна са латиницом у земљи и држави Србији и сада када је остала сама.

Није равноправна чак и после поновљеног растурања државе Југославије у којој су се Срби упознали са латиницом само због других, који, опет, за све године постојања заједничке државе нису никад написали ниједну реч ћирилицом, иако су Срби увек били већински народ. Да ли се то може разумети и објаснити?! Да ли смемо да кажемо колико све то вређа српски народ, колико га то понижава и боли, и који не може да објасни како је дошло до тога да и поред све његове толеранције и самоодрицања бива толико наружен и оклеветан да се наметао другима и да је био хегемонистички, и да је чак и крив за растурање заједничке државе, он, Српски народ, који је једини стварао ту заједничку државу и који је једини поднео огромне људске жртве за ту државу и од ње саме!

У име великих начела слободе, равноправности, права на постојање свих народа у свету са свим њиховим особеностима, права на сопствени језик и писмо, права на сопствену културу и науку, на сопствене вредности и традицију, молимо да **Државна лутрија Србије одмах**, на свим својим материјалима за игру на срећу, уведе чисто српски језик, исправи све грешке које долазе из страних правописа, и да уведе најмање равноправност ћирилице и латинице у свом јавном раду, као први корак, јер ми мислимо да латиница више није потребна у Србији, када су се они због којих је Србија била пуна обзира и увиђавности, одвојили у засебне државе, државе које и даље показују своју вековну мржњу и непријатељство према Србији и српском народу.

У Београду
19. АПРИЛА 2006

Слободан Милошевић
Знајте љубави Е/В
мбр 3220091

Државна лутрија Србије?
Београд
Београдски 29

Зоран Милошевић
Зоран

LOTO 7/39
POMOĆNI OBIČNI LISTIĆ

Pomoćni listić je isključivo pomoćno sredstvo za igru. Jedini važeći dokaz o Vašem izboru brojeva, učestvovanju u igri i osnov za naplatu dobitka je potvrda o uplati.

Ova igra priređuje se u skladu s Pravilima igre Loto 7/39 koja možete dobiti na uvid na svim prodajnim mestima Lutrije Srbije.

Kombinaciju - sedam brojeva u jednom grupnom polju odigrate tako da tamnoplavom ili crnom hemiskom olovkom jasno obeležite znakom ***X*** odabrane brojeve (znak mora biti u okviru jednog polja .

Slučajni izbor - ako ne možete da se odlučite koje brojeve želite odigrati, terminal će to učiniti za Vas. Ne morate ispunjavati listić, samo recite prodavcu da želite slučajni izbor i koliko kombinacija želite odigrati.

Pretplata - ukoliko se odlučite odigrati iste brojeve za više kola unapred, odredite broj uzastopnih kola (izvlačenja) u kojima želite učestvovati u igri Loto 7/39 i obeležite znakom ***X*** kvadratić sa izabranim brojem pod nazivom ***Pretplata*** na desnoj strani pomoćnog listića. Ako npr. obeležite znakom ***X*** kvadratić s brojem 2 odlučili ste se da ćete, pored tekućeg kola, igrati u još jednom uzastopnom kolu.

Na osnovu sadržaja pomoćnog listića i zapisa na neizbrisivom optičkom disku u glavnom elektronskom centru Lutrije Srbije, dobili ćete potvrdu o uplati.

Preuzimanjem potvrde o uplati potvrđujete da su podaci ispisani na njoj Vaš izbor.

LOTO 7/39
POMOĆNI SISTEMSKI LISTIĆ

Pomoćni listić je isključivo pomoćno sredstvo za igru. Jedini važeći dokaz o Vašem izboru brojeva, učestvovanju u igri i osnov za naplatu dobitka je potvrda o uplati.

Ova igra priređuje se u skladu s Pravilima igre Loto 7/39 koja možete dobiti na uvid na svim prodajnim mestima Lutrije Srbije.

Vaš izbor brojeva (pun sistem) odigrate tako da odabranih 8 ili više brojeva u grupnom polju jasno obeležite znakom ***X*** tamnoplavom ili crnom hemiskom olovkom (znak mora biti u okviru polja). Takođe obeležite i odgovarajući broj u kvadratiću (pojedinačnom polju) u nizu u zavisnosti od izabrane varijante punog sistema.

Slučajni izbor - ako ne možete da se odlučite koje brojeve želite odigrati, terminal će to učiniti za Vas. Ne morate ispunjavati listić, samo recite prodavcu da želite slučajni izbor i koliko brojeva želite odigrati. Na ovaj način ne učestvujete u igri ***Joker***.

Pretplata - ukoliko se odlučite odigrati iste brojeve za više kola unapred, odredite broj uzastopnih kola (izvlačenja) u kojima želite učestvovati u igri Loto 7/39 i obeležite znakom ***X*** kvadratić sa izabranim brojem pod nazivom ***Pretplata*** na desnoj strani pomoćnog listića. Ako npr. obeležite znakom ***X*** kvadratić s brojem 2 odlučili ste se da ćete, pored tekućeg kola, igrati u još jednom uzastopnom kolu.

Igru ***Joker*** igrate ako obeležite znakom ***X*** kvadratić sa nazivom ***DA***. Od učestvovanja u ovoj igri odustajete označavanjem kvadratića sa nazivom ***NE***.

Na osnovu sadržaja pomoćnog listića i zapisa na neizbrisivom optičkom disku u glavnom elektronskom centru Lutrije Srbije, dobili ćete potvrdu o uplati.

Preuzimanjem potvrde o uplati potvrđujete da su podaci ispisani na njoj Vaš izbor.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
И СПОРТА

Одељење за нормативне послове

Број: 011-00-79 /05-02

05.07.2006. године

Београд

Ск/ск

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

БЕОГРАД

Ђуре Јакшића 9

Министарство просвете и спорта је обрађивач законских текстова у области образовања и васпитања и у припреми закона и других прописа неопходно је да се за поједине појмове или правне институте употребљавају речи и изрази тако да њихова значења у примени не стварају недоумице или нејасноће.

С тим у вези поставило се и питање употребе речи: "критеријум".

Према Лексикону страних речи и израза Милана Вујаклије, критеријум значи мерило, знак распознавања; на пример критеријуми за формалну истину су логички закони.

Када се законом даје овлашћење министру да подзаконским актом пропише, на пример, основе, мерила, услове и поступак за доделу стипендије или кредита, постоје мишљења да се уместо речи: "основе и мерила" употребе речи: "критеријуми и мерила".

Наше питање је да ли је, у контексту наведеног овлашћења, исправна употреба речи: "основе и мерила" или речи: "критеријуми и мерила", односно да ли реч: "основа" може да се замени речју: "критеријум".

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР

Милош Јанковић, с.р.

Илија Петровић
Нови Сад, Каће Дејановић 1
Телефон 021.4790-100
26. септембар 2006.

Институт за српски језик

-За Господина др Ивана Клајна
Улица Ђуре Јакшића 9

11000 БЕОГРАД

Уважени Господине Клајн,

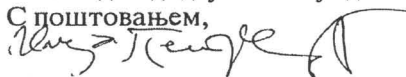
Кад је пре три-четири вечери једна новосадска телевизија најавила претплату на Ваш (и Шипкин) *Велики речник сираних речи и израза*, помислио сам да би се тамо могла наћи и реч *сирес*, она која је у шестостомном речнику Матичином уписана као енглеска, с објашњењем да се њом означава *брза и јака реакција којом психофизички организам настоји превладавати неку изузетну, нарочито штећну или опасну ситуацију*).

Занимљиво је да се у истом том речнику, испред енглеског *сиреса*, налази и истоимена српска реч, објашњена речима *пошрес* и *удар*, потврђена у књижевном стваралаштву Лазе Костића и Марка Миљанова. Са том речју треба довести у везу и изразе *сиресити* (душевно узбудити, довести у стање узбуђености) *сиресити се* (доћи у стање трешње, колебања, уздрмати се, потрести се), *пошресити* (јако узбудити, дирнути, изазвати снажан утисак, узнемирити)...

Чини ми се да се тај енглески *сирес* почео много користити пре тридесетак-четрдесет година, а присећам се да је једнога дана, у једним новинама, можда у *Полицици*, подробно писано о њему. Могло се тада сазнати да је ту реч први употребио Јанош Шеје, лекар из Америке, ваљда неуролог, при чему је посебно било занимљиво да се радило о Маџару рођеном у српском Потисју (у околини Бечеја). Тада није речено, али разложном уму то није тешко подразумевати, да је он, у недостатку одговарајуће енглеске или латинске речи за стање којим се бавио, употребио реч која му је у животу била позната: српски *сирес*.

Енглески израз *stress*, с основним значењем *нагласак*, тешко да може означити оно што је др Шеје желео да дефинише; све што му се накнадно додаје чисто је домишљање.

С поштовањем,

Проф. др Предраг Пипер,
председник Комисије за синтаксу

Мр Јовану Вуксановићу,
секретару Одбора за стандардизацију српског језика

Поштовани колега Вуксановићу,

Сећајући се да се ранијих година пок. Бранко Брборић ујесен обраћао председницима комисија Одбора за стандардизацију, желео бих овим да иницирам да као садашњи секретар Одбора и Ви подсетите председнике комисија да благовремено, у року који се у допису наведе, доставе извештаје о раду у 2006. години. Мислим да би било добро предложити, ако је могуће, да извештај садржи следеће елементе

- Да ли је комисија имала седнице?
- Да ли су чланови комисије учествовали 2006. године у неком научном пројекту (нпр. у пројекту Опис и стандардизација српског језика, који је иницирао Одбор, а чији је носилац Институт за српски језик)?
- Да ли је комисија имала неке иницијативе у вези са радом Одбора?
- Да ли су чланови комисије објавили неке научне и стручне радове из области рада комисије или Одбора у целини?
- Да ли су чланови комисије учествовали у промоцијама или имали јавна предавања у вези са делатношћу Одбора?
- Остало.

Било би корисно ако би се, у договору с председником и/или потпредседником Одбора истим дописом иницирало да свака комисија (или већина комисија) до одређеног рока (који би требало навести) припреми основни текст једне одлуке на основу питања наведених у картотеци језичких недоумица, а које је у домену рада комисије. Комисије, наравно, могу решавати и друга питања из свог домена и предложити да се усвоје као одлуке Одбора.

Користим прилику да предложим да се отвори стална електронска адреса Одбора за стандардизацију српског језика (поступак отварања бесплатне адресе код светских провајдера као што је нпр. Хотмејл траје само неколико минута). То би заправо била званична електронска адреса председника и секретара Одбора, што би учинило још лакшом њихову комуникацију са члановима Одбора и његових комисија.

Користим такође прилику да Вас замолим да пренесете предлог Комисији за решавање хитних питања да се отвори веб страница Одбора, макар у почетку и са сасвим скромним садржајем: кратка информација о програму рада Одбора, његовој структури и досадашњим резултатима, и актуелности (нпр. представљање нових књига насталих под окриљем Одбора).

Вероватно је крај године време и да се интензивира прикупљање грађе за девету свеску *Стиса* Одбора. Господин Милан Тасић ми је рекао да је спреман да у томе помогне колико буде у могућности. Не знам да ли је неко систематски пратио шта се о српском језику објављивало у медијима. Било би добро да и тај део *Стиса* буде што комплетнији.

Срдечно,

Предраг Пипер

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
С Е К Р Е Т А Р
11000 Београд, Кнез Михаилова 35
телефон: 011/636-948

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
И УМЕТНОСТИ - БЕОГРАД

Број	ПРЕМАТ	ВРЕМЕНИСТ	СРП. ЈЕЗ.
391/4	4		+

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Одељење језика и књижевности на VIII скупу од 24. октобра 2006. године изабрало је проф. др Срету Танасића, в.д. директора Института за српски језик САНУ за заменика председника Одбора за стандардизацију српског језика.

Секретар
Одељења језика и књижевност
академик Предраг Палавестра

и Палавестра

Поштовани чланови ОДБОРА,

добри је и задњи је, чини ми се, час да овај Одбор што од себе, уверен сам, из оправданих разлога, ^{већ неко време} у гласа јавног не даје, својим брзим и некусим, виšekратним, непосредним, ^{аргументованим} реаговањем - и бројним другим активностима почне убедливо да одговара на до сада непосустала и опасна неразумевања најважнијих актуелних питања српског језика - као што је ово најновије што пљушти из текста методолога и историчара књижевности Петра милосављевића ЛОЈАЛНОСТ ДЕЈТОНСКОМ СПОРАЗУМУ, објављеног у ПОЛИТИКИНОМ Додатку "Култура, уметност, наука" од 11. 11. 2006. године.

Извесно је да се овај прохујалопаметски, диверзијски и мегаломански текст који изазива штету у научном, друштвеном и много којем другом погледу - не појављује само због, вишка "демократичности стојерног, најважнијег и најутицајнијег листа на српском језику, него и због мањка познавања основа ове "интердисциплинарне" проблематике и несагледавања велике штете коју овакве пусте жеље, клевете и индоктринације наносе српским националним интересима.

Довољно је угледати већ поменути наслов који има жељу да буде прекоран, ироничан и вишезначан), па закључити, не само о лингвистичкој него и о свакој другој памети која стоји, ^{чак} ~~немак~~, за Србе и њихову државу, веома важне 2007. године, иза ове три насловне речи - и оних хиљаду које им следе.

Да писац ове 1003 речи осећа бар лингвистичку страну и суштину овог многостраног питања - па да му се (због свега осталог из овог текста) поручи: "Не изнад лингвистике!" - мање би зла било посреди. Међутим, услова за такво реаговање нема!

Само угледу српске лингвистике, чак и веној оперативи, а немоли стратегији, хиљаду три речи овог наопаког и клеветничког текста наносе толику штету да ~~су~~ ^{су} према њој штета коју овај текст наноси Одбору за стандардизацију српског језика (приписујући ~~му~~ ^{му} ~~најдирну издајничку улогу~~ ^{најдирну издајничку улогу} јер су он и "српски лингвисти одрадили задатак који су добили из Загреба"), или пак Српској академији наука и уметности - тврђом да је она "пуки огранак ХАЗУ" - мисОРНЕ!

Штета је, она много већа: изванлингвистичка. Последице њене могу бити далекосежне и временски веома блиске.

Готово сваки од ових посувраћених редова врви од погрешног препознавања кључних српскојезичких и других питања и чињеница - и старовремске, чак произвољне, за ову прилику посебно ~~АУТОРА~~ зготовљене, њихове интерпретације, од непоузданог присећања и од испретуране фактографије, од погрешног, ~~и~~ сомнабулног закључивања, од дементности и бесмисла незабележеног на страницама овог Додатка.

(Ко би после свега овога, или после само неколико малочас наведених речи овог ~~Аутора~~ - имао воље да се чуди погрешним глаголским облицима, нпр. у врху средњег ступца друге странице његовог текста?!)

За боље уочавање свих поменутих одлика рукописа овог дугогодишњег методолога историје књижевности - заслужан је и уредник овог текста/Додатка: од једног ~~и~~ бисера овог текста сачинио је упадни антрфиле (о језику Расима Ђајића и Иване Дулић-Марковић!...), и већ од тога начинио језгровиту и свеобјашњавајућу посетницу аутору.

"Природа чини своје - па нам много шта постаје непознато (и нејасно)" - да на крају, с надом да и недела оних што не знају шта раде - може пренути, парафразирам назив слике Лубе Поповића "Природа и непознати објекти", објављене уз овај штеточински текст који лако, и без изравног наума, може да подвали и запали.

Сам чин његовог објављивања у ПОЛИТИЦИ - то најбоље показује.

Београд, 12. 11. 2006.

Драгослав Драочанкић

Драгослав Драочанкић,

Примљено 13. 11. 2006.

CDK.

члан Комисије број 8 Одбора за стандардизацију српског језика

Република Србија
Министарство вера
Бр: 401-00-535/2006-01
Датум: 29. 11. 2006. год.
Београд

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Проф. др Срето Танасић, в.д директора

Поштовани господине Танасићу,

Обавештавамо Вас да смо примили и размотрили писма у којима је затражена финансијска помоћ ради израде нових нормативних приручника и подмиривање материјалних трошкова Одбора за стандардизацију српског језика.

Будући да у 2006. години Министарство вера није било у могућности да за ту намену одвоји средства, обавештавамо Вас да остајемо отворени за сарадњу у 2007. години уколико се у рад укључи Богословски факултет Српске православне цркве, односно стручњаци за српски језик са тог Факултета.

С поштовањем,

Др Драган Новаковић
самостални саветник

Проф. др Срето Танасић,
Мр Јован Вуксановић

Поштоване колеге,

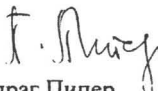
Враћам материјале Одбора које сам у петак преузео. Моје напомене се углавном само коректорске, ако је то још битно. Тамо где је реч о пројекту, посебно молим да се унесе допуне да се средства која су нам одобрила министарства користе за објављивање појединих публикација са пројекта јер би се при садашњој формулацији могао стећи утисак да су сва та средства предвиђена за све што се објави на пројекту, а то није баш тако, нпр. доц. др Рајна Драгићевић објавиће своју *Лексикологију српског језика* у Заводу за уџбенике.

Када је реч о најновијем тексту П. Милосављевића о Одбору и САНУ, мислим да би боље било да са томе више и не даје пажња јер циљ тога памфлета и јесте пре свега да испровоцира пажњу јавности и полемику П. М. са Одбором. Али ако остали мисле друкчије, прихватам мишљење већине.

У вези с тим мислим да би и на Скупштини Одбора најбоље било тај памфлет игнорисати јер ће се отворити дискусија која ће узети више времена и снаге него што тај текст објективно заслужује. А ако га нема у дневном реду, можда ће нам остати више времена да се бавимо важнијим стварима. Једном је одговорено и то је доста. Наравно, ако други мисле друкчије, ја се томе приклањам.

Исто тако мишљења сам да десету годишњицу постојања Одбора не морамо обележавати неким посебним свечностима, скуповима и сл. На десету годишњицу, тј. у децембру 2007. пре Скупштине Одбора може се одржати конференција за новинаре и у свечанијој атмосфери дати преглед онога што је урађено, а затим се одмах може прећи на радни део Скупштине. Разуме се, и то је само моје мишљење, а вероватно ће бити и друкчијих. Одбор ради док раде комисије и поједини његови чланови и док функционише пројекат, а све то сада функционише мада би увек могло и више и боље.

Срдачно,

Предраг Пипер

4. 12. 2006.

**III. СПИСИ КОМИСИЈЕ
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
И РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА**

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

– Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања –

25. мај 2006. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

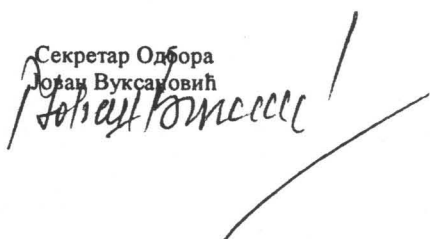
Телефони: 181-383; 635-590

На састанку Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, одржаном 25. маја 2006. године, одлучено је да се упуте писма министарствима за науку, просвету, културу, дијаспору и вера ради материјалне помоћи за рад Одбора за стандардизацију српског језика.

Састанку су присуствовали сви чланови Комисије бр. 7, као и проф. др Пре-драг Пипер и Радојко Гачевић, секретар Комисије бр. 8.

Секретар Одбора

Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Београд, Буре Јакшића 9
25. августа 2006. године

ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА ДЕЛОВАЊЕ ОДБОРА
У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ

(2)

У четвртак, 24. августа 2006. године, у 12 сати у Институту за српски језик САНУ, одржан је други састанак поводом иницијативе да се припреме писмени предлози за деловање Одбора у наредном периоду и, по могућности, припреми седницу Одбора крајем календарске године, када би се верификовали припремљени писмени предлози.

На састанку разматрана су следећа питања:

1. *Језичка политика и статус националног (службеног језика) – српски језик у новом уставу;*
2. *Предлози одлука за називе министарстава;*
3. *Разно.*

У вези с првом тачком разговарало се о *језичкој политици и/или језичком планирању*. Том приликом истакнут је значај *положаја српског језика – његове службене употребе као националног језика*.

У припреми евентуалног *нацрта начела/кодекса употребе српског језика* решавала би се следећа питања: назив језика, новојезичко окружење, писмо/писма, изговор/изговори, стандардизација и њено спровођење, српско књижевно и научно наслеђе, службена употреба националног (српског) језика, српски језик у настави, српски језик у медијима, језичка култура, однос према позајмљеницама. *Закључено је да би требало одредити појединце који би припремили неки од делова наведених питања како би се на крају о томе сачинио целовит текст.*

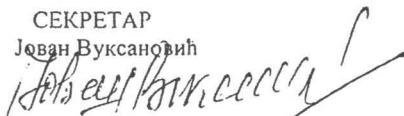
Поводом друге тачке закључено је да треба позвати академика Ивана Клајна на састанак 29. 8. 2006. године у 13 сати у Институту за српски језик САНУ и замолити га да сачини предлог одлука о називима министарстава.

Под разно Милан Тасић, у име издавача *Београдска књига*, рекао је да нема откупа Синтаксе који организује Министарство културе. За чланове Одбора и његових комисија обезбедиће се 35–40 примерака поменутих књиге и 18 примерака *Асоцијативног речника*.

Састанку су присуствовали Срето Танасић, директор Института, Јован Вуксановић, секретар Одбора, Милан Тасић и Радојко Гачевић, чланови Комисије број 8.

Састанак је завршен у 13 сати.

СЕКРЕТАР
Јован Вуксановић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Београд, Буре Јакшића 9
30. август 2006. године**

**ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА ДЕЛОВАЊЕ ОДБОРА
У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ
(3)**

У уторак, 29. 8. 2006. године, у 13 сати, у Институту за српски језик одржан је трећи састанак поводом иницијативе да се припреме писмени предлози за деловање Одбора у наредном периоду и припреми седница Одбора крајем ове календарске године, на којој би се верификовали ти предлози.

На састанку разматрана су следећа питања:

1. *Језичка политика и статус службеног (националног) језика;*
2. *Предлози Влади за уједначавање назива министарстава – ГЕНИТИВ и/или АКУЗАТИВ + предлог ЗА;*
3. *Докле се стигло у припреми новог издања Правописа српскога језика;*
4. *Како теку послови на писању нормативне граматике српскога језика;*
5. *Предлози Међународној организацији за стандардизацију (ISO) Института за стандардизацију Србије да међународна ознака за Србију буде РС и СРБ – став Одбора поводом тих предлога.*
6. *Промоција књиге Српски језик у нормативном огледалу у Задужбини Илије М. Коларца у октобру месецу 2006. године*
7. *Разно.*

Прво питање актуелизовано је насталом ситуацијом после распада државне заједнице Србија и Црна Гора и израдом новог устава Републике Србије. У вези с тим покренута су питања *начела* или *кодекса* употребе српског језика на целокупном језичком простору српског народа (Република Србија, Република Српска, Црна Гора и дијаспора). Предлог нацрта тог документа до почетка октобра месеца треба да ураде Иван Клајн, Срето Танасић, Јован Вуксановић, Радојко Гачевић и Милан Тасић.

Поводом другог питања замољен је Иван Клајн да састави предлог *Одлука о називима министарстава* ради уједначавања назива – иначе оба модела су језички исправни, па не треба ништа радити на силу, упозорио је И. Клајн. Пре тога Јован Вуксановић и Радојко Гачевић треба да прибаве списак министарства и да, ако је то могуће, дођу до неке од верзија Закона о влади и предлога за *службени национални језик* у новом уставу. Тек тада се могу урадити два (алтернативна) предлога – модел са *генитивом* и модел са *акузативом + предлог ЗА*. Овом одлуком Одбора показала би се оправданост подршке Влади, захваљујући којој су покренута и конкретизирана питања правног статуса и финансирања рада Одбора у наредном периоду.

Рок за припрему новог Правописа истекао је у септембру прошле године. С Матом Пижурцом, руководиоцем редакторске групе, обавиће се разговор у уторак, 5. септембра 2006. године, да би се сазнало докле се стигло, колико је још остало времена, треба ли редакторској групи помоћ или подршка, да ли је неко од чланова редакторске групе заказао.

Професор Клајн је рекао да ће *синтактички* нормативне граматике српског језика радити Предраг Пипер, а Иван Клајн – *морфолошки*.

Јован Вуксановић је показао фотокопије чланка из дневних лисова *Политика*, *Блиц* и *Прес* о доношењу међународних ознака за Србију – РС и СРБ у Међународној организацији за стандардизацију (ISO) предложио да о томе, ако то није касно, мишљење да и Одбор. Предложено је да то мишљење да Комисија за истраживање и проучавање правописне проблематике (Комисија бр. 5).

У вези с *промоцијом* књиге *Српски језик у нормативном огледату*, која би требало да буде око 10. октобра, промотери би били Милка Ивић, Иван Клајн, Миодраг Радовановић, Предраг Пипер и приређивачи.

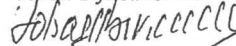
У оквиру тачке развојно закључено је да би требало писмено обавестити председника Коштуницу и Милана Брдара о томе како су испуњене преузете обавезе око финансирања рада Одбора – обавезе није испунило Министарство културе, а Министарство за дијаспору испунило је пола обавезе. Требало би такође, у име Одбора, захвалити председнику Коштуници и господину Брдару, као и министарствима која су испунила своје обавезе и тако материјално и морално дале подршку и признање Одбору за његов досадашњи рад.

Да би се решило трајно финансирање Одбора, потребно је регистровати Одбор, добити његов печат – било да Одбор остане у оквиру Института за српски језик или да буде самостално тело, али да уђе на буџет за трајно финансирање. Правне савете и могућности за регистрацију Одбора, преко посланика у Народној скупштини Републике Србије, покушаће да добије М. Тасић

Састанку су присуствовали Иван Клајн председник, Срето Танасић, директор Института за српски језик, Јован Вуксановић, секретар, Милан Тасић, члан Комисије бр. 8 и издавач Београдске књиге. Састанку је требало да присуствује и Радојко Гачевић, заменик секретара, али је због службених обавеза оправдано био одсутан

Састанак је завршен у 14,30.

СЕКРЕТАР
Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. бр 7
Белешка бр. 4 14. 09. 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 181-383, 635-580, 064/813-40-79

БЕЛЕШКА

са састанка поводом иницијативе за деловање Одбора у наредном периоду

У уторак, 12. 09. 2006. године, у Институту за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9, у 12 сати одржан је састанак поводом иницијативе за деловање Одбора у наредном периоду. Основ за разговор био је списак питања која су наведена у белешкама са састанака од 25. и 30. августа 2006. године.

Састанку су присуствовали следећи чланови Одбора и његових комисија: Слободан Реметић, потпредседник Одбора и члан Комисије бр. 7, Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ и члан Комисије бр. 3, Милан Драгичевић, члан Одбора и представник Филозофског факултета у Бањој Луци, Драгољуб Петровић, члан Одбора и представник Филозофског факултета у Новом Саду, Недељко Богдановић, члан Комисије бр. 8, Радојко Гачевић, секретар Комисије бр. 8 и заменик секретара Одбора, Милан Шипка, члан Комисије бр. 4, Милан Тасић, члан Комисије бр. 8 и издавач „Београдске књиге“, и Јован Вуксановић, секретар Одбора и секретар Комисије бр. 5.

Сви присутни сагласили су се с тим да су предложена питања актуелна и да их треба решавати хитним реаговањем преко Комисије бр. 7, али и других комисија, које су имале задатак да се састану до краја јуна 2006. године и дају оцену свог рада у протеклом периоду и предложе даље активности до краја текуће календарске године. То је у складу с *Предлозима за даљи рад у 2006. години*, тачка 5, који су усвојени на деветој седници Одбора 18. априла 2006. године.

Присутни су једногласно закључили следеће:

1. Предлаже се Институту за стандардизацију и Министарству спољних послова Републике Србије да Влада Србије обавести Међународну организацију за стандардизацију да **скраћенице за Србију, осим трословне скраћенице СРБ, не функционишу, па да стога не могу бити узете за нову националну скраћеницу. Ако је све остало заузето, када је реч о двословним скраћеницама, онда једино провидно може бити само оно што представља трословни знак СРБ. О томе Одбор хитно треба да сачини одлуку.**
2. У вези с иницијативом да се изједначе називи министарстава Републике Србије – ГЕНИТИВ и/или АКУЗАТИВ + предлог ЗА, најбоље решење је да се Влади предложе следећи називи и да их она узме у обзир приликом промене постојећих или успостављања нових министарстава:

- Министарство за унутрашње послове,
- Министарство за финансије,
- Министарство за правду (боље: *за правосуђе!*),
- Министарство за државну управу и самоуправу,
- Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду,
- Министарство за привреду,
- Министарство за рударство и енергетику,
- Министарство за капиталне инвестиције,
- Министарство за трговину, туризам и услуге,
- Министарство за економске односе са иностранством,
- Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику,
- Министарство за науку и заштиту животне средине,
- Министарство за просвету и спорт (није лоше ни: Министарство *за образовање!*),
- Министарство за културу и медије,
- Министарство за здравство,
- Министарство за верске послове,
- Министарство за дијаспору.

Аналогно датим предлозима, могу се решити и називи евентуално нових министарстава Републике Србије:

- Министарство за спољне послове,
- Министарство за војне послове....итд.

3. Поводом предлога скинутог са сајта Владе да у новом уставу *службени национални језик и писмо* добију називе СРПСКИ ЈЕЗИК и ЋИРИЧИЧНО ПИСМО, закључено је:
  - облик ЋИРИЛИЧНО није у складу с одлуком Одбора (Одлука бр. 47, од 18. фебруара 2005. године), где се у сличним ситуацијама предлаже лик *ћирилички*, а не *ћирилични*; оба лика су у складу са српским језичким стандардом; боље решење је ипак да се поменути текст *престилизује* и да гласи: „У Републици Србији у службеној употреби је *српски језик и ћирилица* као матично његово писмо“. О томе такође треба хитно сачинити одлуку, како би се она у што краћем року доставила Влади.

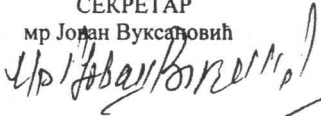
На крају је дато неколико информација. Срето Танасић упознао је присутне са радом на припреми *једнотомника*, који би коначно требао бити штампан, а да за допуне и освежења има места у наредном периоду. Изражене су сумње у поштовање назначеног рока (С. Реметић) и поновљени су коментари да се тај посао развлачи и дуго најављује његов завршетак.

Како није одржан планирани састанак с Матом Пижурцом када је он недавно био у Београду, поновљено је да треба разговарати с њим како би се сазнало докле се стигло на пословима око припреме новог правописа и да ли је неком у редакторској групи потребна стручна и материјална помоћ. **Закључено је да би појава новог правописа у овој години много значила за све, па и за рад Одбора.**

На састанку је речено и то да је започет рад на *нормативној граматици српског језика*, која је најављена за пролеће идуће године, и да синтактички део ради Предраг Пипер, а фонолошки и морфолошки Иван Клајн.

У вези с иницијативом да се ураде *начела/кодекс српске језичке политике/језичког планирања* за цео српски говорни (језички) простор предложено је да почетни материјал за даљу расправу уради Милан Шипка. Он је тренутно заузет око припреме за штампу *Великог речника страних речи*, па ће тај посао завршити у октобру 2006. године. Последња информација била је да ће се **9. октобра 2006. године, у Задужбини Илије М. Коларца, одржати промоција књиге *Српски језик у нормативном огледалу*. О књизи ће говорити Милка Ивић, Иван Клајн, Миодраг Радовановић и приређивачи.**

Присутнима је Милан Тасић уручио примерке књиге Милана Шипке *Језик и политика*, која је управо изашла из штампе. Састанак је завршен у 13,30 сати.

СЕКРЕТАР
мр Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања

Комисија бр. 7

Белешка бр. 4а

Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони. 181-383, 635-580

Белешка са састанка одржаног 26. септембра 2006.

ПРИСУТНИ: академик Иван Клајн, мр Јово Вуксановић, мр Радојко Гачевић, др Милорад Дешић, др Слободан Реметић.

На састанку се расправљало о два предлога – за уједначавање назива министарстава и о двосложним скраћеницама.

М. Дешић је предложио да се у Уставу наведе да је ћирилица службено писмо, а да се користи и латиница. Р. Гачевић је појаснио да ће то бити регулисано посебним законима.

И. Клајн је изразио жаљење да се напусте неки од традиционалних назива министарстава. Наведене предлоге подржава као званичне, али верује да ће новинари и даље, уколико се нови називи усвоје, користити старе називе.

Ј. Вуксановић и С. Реметић су навели да је акузативна конструкција с предлогом за боља од генитивне конструкције.

Закључено је да се предлог достави Влади, а на њима је да одлуче шта ће од тога прихватити а шта неће.

Ј. Вуксановић је предложио да се прикупе имејл адресе свих чланова Комисије.

Белешку сачинио:
Ђорђе Оташевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 2. 19. 10. 2006. године
Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 011/183-175, 187-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с.....седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
(17. 10. 2006. године)

Комисија бр. 7 одржала је у уторак 17. октобра 2006. године своју.....седницу у Институту за српски језик САНУ. Седницу је водио Иван Клајн, председник Одбора и председник Комисије бр. 7. За ову седницу припремљен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Нове одлуке Одбора;
2. Иницијатива Предрага Пипера у вези с обавезама председника и секретара комисија Одбора и писања извештаја о раду у 2006. години;
3. Разно.

Прва тачка дневног реда односила се на разматрање и усвајање **нацрта текста** одлуке поводом писма инж. Владимира Лепојевића и инж. Милутина Живковића из Београда, упућеног Институту за српски језик САНУ, Министарству културе, Министарству финансија, Српској академији наука и уметности, Катедри за србистику Филолошког факултета у Београду, Министарству просвете и спорта и Државној лутрији Србије ради „примењивања правилног српског језика на листићима Државне лутрије Србије“.

Нацрт текста одлуке припремио је Иван Клајн и он је без примедба усвојен и донет као Одлука бр..... Закључено је да се текст одлуке достави подносиоцима писма и наведеним министарствима, на које се подносиоци позивају.

Нацрт текста одлуке *о уставним одредбама језика и службеном језику и писму* није разматран. Закључено је да су се догађаји далеко брже одвијали од ефеката нашег реаговања на та осетљива питања и да треба сачекати исход референдума о новом уставу Републике Србије. После тога треба донети ту одлуку и сачинити начела/кодекс о употреби службеног језика и писма – што може бити солидан основ за доношење новог *Закона о службеној употреби језика и писма (?)*.

На предлог Милорада Дешића, који је једногласно прихваћен, друга тачка дневног реда одложена је за четвртак, 2. новембра 2006. године – када ће се

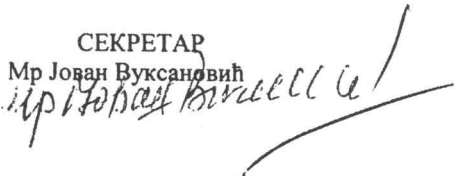
одржати заједничка седница Комисије бр. 7 с председницима свих девет комисија. Закључено је да се председницима доставе писмени позиви за ту седницу и елементи за писање извештаја о раду комисија у 2006. години, на основу иницијативе Предрага Пипера.

Седници су присуствовали њени чланови Иван Клајн, председник, Јован Вуксановић, секретар, Слободан Реметић, Драго Ђупић и Милорад Дешић. Седници Комисије присуствовао је и Милан Тасић, који је припремио нацрт текста одлуке о уставним одредбама језика – службеном језику и писму.

У вези с иницијативама да се отвори стална електронска адреса Одбора за стандардизацију српског језика и формира веб-сајт страница и електронска адреса чланова Одбора, председника, секретара и чланова комисија – договорено је да треба прихватити понуду Милана Тасића да он то уради са својим сарадницима. И. Клајн је том приликом упозорио на то да би било добро ангажовати ту и неког стручњака ко се добро разуме у информатику како би он пратио сајт и на време га актуелизовао.

Састанак је завршен у 12 сати.

СЕКРЕТАР
Мр Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе са јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број .....19. 10. 2006. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 011/183-175, 187-383, 635-590

Телефакс: 183-175, 182-825

ПРЕДСЕДНИКУ КОМИСИЈЕ _____

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Након дужег времена обраћамо Вам се и позивамо Вас на заједнички састанак чланова Комисије бр. 7 и председника свих девет комисија Одбора. За састанак предвиђен је следећи

Дневни ред:

- 1. Извештаји о раду комисија у 2006. години и актуелна питања деловања у наредном периоду;*
- 2. Нове одлуке Одбора и предлози за рад у наредној години.*
- 3. Разно.*

Састанак ће се одржати у четвртак, 2. новембра 2006. године, у 11 сати у Институту за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9, Београд.

Очекујемо Ваш долазак и активно учешће у раду. Молимо Вас да примите срдчане поздраве.

СЕКРЕТАР

Мр Јован Вуксановић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7

Белешка бр. 6 3. 11. 2006. године

Телефони: 181-383, 635-580, 064/813-40-79

БЕЛЕШКА

са заједничког састанка Комисије бр. 7 и председника девет комисија Одбора

У четвртак, 2. новембра 2006. године, у Институту за српски језик САНУ, Туре Јакшића 9, у 11 сати одржан је састанак Комисије бр. 7 и председника девет комисија Одбора. За састанак је претходно достављен писмени позив с дневним редом, а обављени су контакти и преко телефона ради провере да ли је позив стигао на адресу члана Комисије 7 и председника девет комисија.

За састанак је био предложен следећи дневни ред:

1. Извештаји о раду комисија у 2006. години и актуелна питања деловања у наредном периоду (прилог тезе које је претходно у писменој форми секретару Одбора упутио Предраг Пипер);
2. Нове одлуке Одбора и предлози за рад у наредној години;
3. Разно.

Састанку су присуствовали чланови Комисије бр. 7: Иван Клајн, Драго Ђупић, Милорад Дешић, Јован Вуксановић (секретар). Састанку су присуствовали и Драгољуб Петровић, председник Комисије бр. 8, Радојко Гачевић, секретар Комисије бр. 8, Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ и секретар Комисије бр. 3.

Председници комисија бр. 3, 5 претходно су оправдали свој изостанак са састанка због других обавеза. Слободан Реметић, на сопствени захтев, 26. 10. 2006. године, разрешен је чланства у Одбору, па није присуствовао састанку Комисије бр. 7, чији је такође био члан пре разрешења (на састанку је секретару Одбора дат допис академика Предрага Палавестре, секретара Одељења језика и књижевности САНУ, о разрешењу Слободана Реметића, дописног члана АНУРС, чланства у Одбору за стандардизацију српског језика, на његов поновљени захтев).

Поводом прве тачке дневног реда закључено је да се поново доставе дописи председницима девет комисија Одбора и још једном се они замоле да, на основу достављених теза у првом допису, сачине извештаје о раду у 2006. години и дају предлоге за рад у наредној години. Од њихове ажурности зависиће даљи рад на припремању девете свеска СПИСА Одбора.

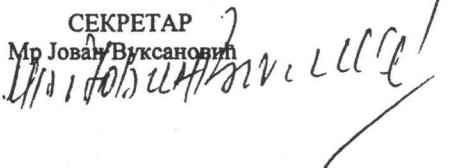
У оквиру друге тачке дневног реда разматран је нацрт текста нове одлуке, коју је припремио Драго Ђупић, члан Комисије бр 7 и члан Одбора. После мањих дотеривања одлука је усвојена као Одлука бр. 5 *Разграничавање деклинационих образаца – промена по падежима хипокористика на -о (лична имена и заједничке именице).*

Закључено је да нацрт текста одлуке о називима професија и функцијама особа женског пола и граматичког женског рода сачине Иван Клајн, Богдан Терзић и Егон Фекете (коме су поштом о томе достављени прилози из дневне штапе Ивана Клајна, Богдана Терзића, Милоша Ковачевића и прилог из часописа *ELLE*).

Поводом тачке разво прочитан је допис академика Предрага Палавестре, секретара Одељења језика и књижевности САНУ, о томе да је прихваћен поновљени захтев Слободана Реметића, дописног члана АНУРС, да се разреши чланства у Одбору за стандардизацију српског језика (заведено 26. 10. 2006. године).

Седница је завршена у 14 сати.

СЕКРЕТАР
Мр Јован Вуксановић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавања
неодложних питања
Ком. бр. 7**

**Белешка бр. 8, 16. 11. 2006. године
Телефони: 181-383, 635-580, 064/813-40-79**

БЕЛЕШКА

**са састанка Комисије за односе са јавношћу и решавање неодложних
питања одржаног 16. 11. 2006. године**

Повод за састанак био је реаговање Одбора на текст Петра Милосављевића „Лојалност Дејтонском споразуму“, поводом књиге „Српски језик у нормативном огледалу“, 50 Одлука Одбора за стандардизацију српског језика, приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, а објавила Београдска књига 2006. године. Текст П. М. објављен је у додатку Култура, уметност, наука, *Политика*, 11. 11. 2006. године.

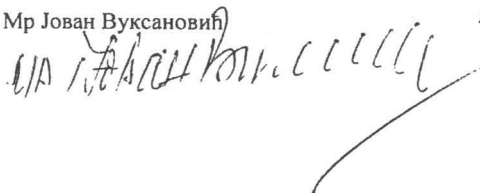
Састанку су присуствовали Драго Ћупић, члан Комисије бр. 7, Јован Вуксановић, секретар Одбора, Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ и Милан Тасић, члан Ком. бр. 8. Са дневним редом састанка упознати су Иван Клајн, председник Одбора, Милорад Дешић, члан Ком. бр. 7, и Радојко Гачевић, члан Ком. бр. 8, који су подржали став да се кратко, без улажења у полемику са П. М., одговори на клеветнички чланак, али нису могли да присуствују Комисији због претходно заказаних обавеза.

У ситуацији када је Слободан Реметић поднео оставку на чланство у Одбору, па и у Ком. бр. 7, а Одељење за језик и књижевност САНУ ту оставку прихватило, и у немогућности да се због хитности ствари обезбеди присуство колега изван Београда, принуђени смо били да реагујемо са снагама које имамо тренутно на располагању.

После веома плодне расправе и изношења већег броја мишљења закључено је да полазни материјал за одговор уради Јован Вуксановић, секретар Одбора, и да се закаже нови састанак Комисије за 21. 11. 2006. године у 10 сати, на који треба позвати и Мату Пижурицу, члана Ком. бр 7 и Драгољуба Петровића, председника Ком. бр. 8. Текст одговора треба доставити *Политици*, најкасније до среде 22. 11. 2006. године, како би он на време могао да се објави.

СЕКРЕТАР

Мр Јован Вуксановић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7

Белешка бр. 9, 22. 11. 2006. године

Белешка

са састанка комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања одржаног 22. 11. у десет сати у Институту за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9

Сасатанку су присуствовали Иван Клајн, председник Одбора, Драго Ђупић, члан Ком. бр. 7, Мато Пижурица, члан Ком. бр. 7, Јован Вуксановић, секретар Одбора, и Милан Тасић, члан Ком. бр. 8. Милорад Дешић, Срето Танасић и Радојко Гачевић били су одсутни због претходно заказаних обавеза, али су дали корисне предлоге за писање одговора. Позван је био и Слободан Реметић. Разговор са Драгољубом Петровићем обављен је претходног дана у Институту за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9. Предлози Д. Петровића били су корисни и узети су у обзир приликом писања одговора.

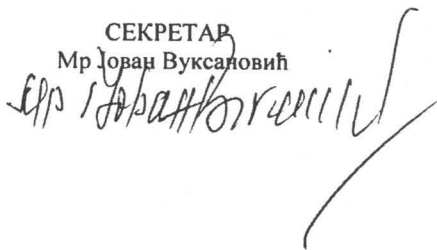
Према претходном договору основ за писање одговора поводом чланка П. Милосављевића *Лојалност Дејтонском споразуму*, Распарчавање српског језика, *објављеног* у додатку Култура, уметност, наука, *Политика*, 11. 11. 2006. године, био је полазни текст Ј. Вуксановића.

После заједничких констатација да одговор треба да буде кратак и да не треба ићи у било какву полемику са П. Милосављевићем, иако је његов чланак тешка клевета и искривљавање чињеница и поправљање историје, **закључено је да текст Ј. Вуксановића, уз поправке и делимичне измене, треба припремити као текст нацрта одлуке која ће се усвојити на 10. седници Скупштине Одбора у фебруару 2007. године.**

Састанак је завршен у 12 сати.

СЕКРЕТАР

Мр Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Ђуре Јакшића 9
Београд

ЗАЛУДНО, ИСКРИВЉЕНО, ПОПУЛИСТИЧКО УМОВАЊЕ И ДОКОНАЊЕ

Поводом текста *Лојалност Дејтонском споразуму* Петра Милосављевића, објављеног у *Политици*, у Културном додатку бр. 31 од 11. новембра 2006. године

Српско-хрватским језичким расколом деведесетих година минулог века, дефинитивним што се тиче заједничких послова на кодификацији, српскохрватски језик је постао, односно остао – *српски*.

Онима који се осећају нелагодно и тескобно из тих разлога остављамо да се, према сопственом нахођењу, баве питањима која из те чињенице проистичу.

Ми смо, међутим, свесни штета и ожиљака, али и резултата из тог једноиповековног језичког заједништва. Знамо и колико смо издељени и разбаштињени, али штете нећемо отклонити залудним, искривљеним и популистичким текстовима, у основи нестручним, а што се тиче и многих појединости и нетачним, какав је овај Петра Милосављевића. Истина није **између оваквих науковања** и оног што ми радимо – што се само једним делом види и из књиге *Српски језик у нормативном огледалу*, коју су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић (Београдска књига, 2006), која је послужила као повод Петру Милосављевићу за клеветнички текст – већ **изнад**. Зато и немамо намеру да улазимо у полемику с текстом којем је било једино место у рубрикама типа *Међу нама*.

Београд, 21. новембар 2006.

Комисија за односе с јавношћу
Одбора за стандардизацију српског језика

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

*Комисија за стандардни језик у школству,
администрацији, издаваштву и јавним гласилима*
Ком.бр. 8, 5. децембар 2006. године
Телефони: 635-590, 182-825, 181-383

Б Е Л Е Ш К А

са седнице Комисије број 8, одржане 5. децембра 2006. године

У Београду је, 5. децембра 2006. године, одржана седница Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима. Седницом је председавао др Драгољуб Петровић, председник Комисије, а присутни су били: др Милош Луковић, др Вељко Брбовић, Миленко Васић, Милан Тасић, др Слободан Реметић, мр Јован Вуксановић, секретар Одбора и Радојко Гачевић, секретар Комисије. Одсутни су били: др Недељко Богдановић, др Маринко Божовић, др Новица Петковић, др Иван Клајин, Драгослав Граочанкић, Ново Томић (оправдали су своје одсуство нагласивши да прихватају све закључке Комисије), др Мирјана Јоцић, др Зорица Радуловић, др Милорад Телебак и др Милорад Пуповац.

За седницу предвиђен је био следећи

Дневни ред:

- 1. О српском језику и школству - још једном*
- 2. Разно*

Председавајући др Драгољуб Петровић упознао је присутне са садржајем текста *О српском језику и школству-још једном*, нагласивши да се "о овим темама расправљало до сада много пута, многи од нас о њима писали и у оквиру редовних разговора у Комисији и мимо њих, упозоравали на урушавање и школства и језика, али су сви наши апели до сад, код свих оних којима су били упућени, наилазили једино на патолошко глувило или, у горем случају, на примитивну ароганцију". Указао је и на то да су наши погледи о српском школству и полазиштима његових "реформатора", у основним линијама, изложени у Одлуци 40 Одбора за стандардизацију српског језика, затим о уклањању многих појединости које подсећају на српску националну традицију, срозавању критеријума, српском писму, правопису, уџбеницима и др. (материјал у прилогу). У дискусији су учествовали сви присутни, чланови Комисије и секретар Одбора.

Др Слободан Реметић указао је на то да имамо осам катедара за српски језик и да се на њима користе граматике сумњивог квалитета, као и да је правилно акцендовање све већи проблем.

Милан Тасић скренуо је пажњу на то да радијске и телевизијске куће немају лекторе, да се све лошије говори, да се спикери труде да изговоре што више речи не поштујући акценацију. Указао је и на то да неке издавачке куће попут *Лагуне* у претходној години нису издале ниједну књигу ћириличким

писмом. Предложио је да се Одбор заложи код власти, да се уведе језичка лиценца као обавезна за све новинаре и лекторе. Дао је и предлог да Радојко Гачевић и он сачине предлог Одлуке о лекторима.

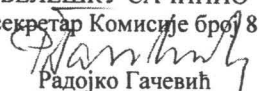
Радојко Гачевић сагласио се да је језичка лиценца итекако важна, али указао је и на то да се у администрацији, издаваштву, јавним гласилима и школству све лошије пише и говори, да се не поштују уставне и законске обавезе о службеном језику и писму. Потребно је обавити разговоре с директорима и уредницима медијских кућа и обавезати их да пре свега науче да добро акцентују, да правилно изговарају све речи и обавезно користе ћирилично писмо. Циљ је јасан, поправљање језичке културе.

Др Вељко Брборић подсетио је присутне да се прошле године Министарство културе похвално изразило о Нацрту закона о службеном језику и писму и да са усвајањем новог Устава Одбор за стандардизацију српског језика још једном обрати надлежнима и затражи његово хитно усвајање. Указао је и на то да се у средњој школи језик више и не учи, а књижевност не чита. Ипак, прошле године на такмичењима из српског језика учествовало је 25.000 ученика из основних и средњих школа, и то је похвално.

Др Милош Луковић сагласио се да понуђени текст *О српском језику и школству - још једном* даје довољно материјала за озбиљан рад. После избора сигурно ће се усвојити, бар то ми очекујемо, Закон о службеном језику и писму, а са предложеним Нацртом већ је упознато законодавство. У изради нацрта овог Закона учествовао је и покојни Бранислав Брборић. Задатак Одбора је да инсистира на његовом што скоријем усвајању.

Мр Јован Вуксановић говорио је о напорима да се уведе што више реда да школе поштују Закон о службеном језику и писму, као и о напорима да се у средњим школама учи српски језик. Замолио је присутне да се чешће својим радовима оглашавају у јавности и дао предлог да професори на катедрама за српски језик поближе упознају студенте са радом Одбора за стандардизацију српског језика.

На крају закључено је да се Одбор за стандардизацију српског језика још једном обрати САНУи Влади Републике Србије да се овај проблем хитно разреши.

БЕЛЕШКУ САЧИНИО
секретар Комисије број 8

Радојко Гачевић

Комисија за синтаксу
Одбора за стандардизацију српског језика
24. октобра 2006.

Мр Јовану Вуксановићу,
Секретару Одбора за стандардизацију
српског језика

Извештај о раду Комисије за синтаксу у 2006. години

У 2006. години главни део рада Комисије за синтаксу одвијао се у оквиру пројекта Опис и стандардизација савременог српског језика, који је иницирао Одбор за стандардизацију српског језика, и који је сада један од пројеката Института за српски језик САНУ. Део тога пројекта је израда синтаксе сложене реченице српског језика. На том потпројекту учествују три члана Комисије за синтаксу (С. Танасић, Д. Кликовац и П. Пипер). Сарадник на истом потпројекту мр Биљана Вићентић саставила је библиографију радова о сложеној реченици у српском језику, која је достављена свим сарадницима на потпројекту.

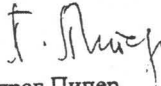
У 2006. години поједини чланови Комисије за синтаксу објавили су више синтаксичких радова важних за рад Комисије. Академик Милка Ивић објавила је књигу *Језик о нама (Лингвистички огледи, шест)*. Део чланака и реферата је у штампи, нпр. у зборницима *Словенске синтаксе* и *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика*. Штампање оба зборника је у завршној фази.

У 2006. години настављена је сарадња Одбора и његових комисија са Задужбином Илије Коларца на одржавању Семинара из српске језичке културе. На том семинару са предавањима учествују три члана Комисије за синтаксу (И. Антонић, Д. Кликовац и П. Пипер).

Чланови Комисије за синтаксу учествовали су у представљању појединих издања Одбора за стандардизацију српског језика, нпр. у представљању књиге *Српски језик у нормативном огледалу*.

Председник Комисије за синтаксу је заједно са председником Одбора у неколико других представника Одбора учествовао на састанку с премијером Републике Србије, а потом и са представницима четири министарства Републике Србије, са циљем да се премијер и представници министарстава боље обавесте о раду Одбора и могућностима да Одбор добије јачу подршку владе и министарстава.

Председник Комисије

Предраг Пипер

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

*Комисија за стандардни језик у школству,
администрацији, издаваштву и јавним гласилима*
Ком.бр. 8, 5. децембар 2006. године
Телефони: 635-590, 182-825, 181-383

Б Е Л Е Ш К А

**о раду Комисије за стандардни језик у школству, администрацији,
издаваштву и јавним гласилима**

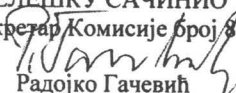
Комисија број 8 у 2006. години радила је у саставу: др Драгољуб Петровић, председник, др Недељко Богдановић, др Маринко Божовић, др Вељко Брборић, др Милош Луковић, др Новица Петковић, др Иван Клајин, др Милорад Телебак, др Мирјана Јоцић, др Зорица Радуловић, Миленко Васић, Милан Тасић, Ново Томић, Драгослав Граочанкић, Марко Деспотовић и Радојко Гачевић, секретар.

У раду Комисије, од оснивања Одбора за стандардизацију српског језика до 5. децембра 2006. године, никако нису учествовали др Милорад Пуповац и др Радоје Симић.

Комисија се у току 2006. године састала само једном - 05.12.2006. године и расправљала на тему *О српском језику и школству - још једном*. Иако се Комисија није често састајала председник, секретар, али и чланови, пратили су рад Одбора и својом укупном активношћу доприносили његовим циљевима.

Чланови Комисије број 8 и њен секретар активно су учествовали у представљању књига *Српски језик у нормативном огледалу*, 09. октобра 2006. године у малој сали Коларчевог универзитета (чиме је ова књига, од великог прагматичког значаја за српски језички стандард и за говорну културу целог простора српског језика презентована широј јавности), као и књиге *Језик и политика*.

Секретар Комисије број 8 је заједно са председником Одбора за стандардизацију српског језика и неколико других представника Одбора учествовао на састанцима са премијером Републике Србије др Војиславом Коштуницом и сарадницима, а потом и са саветником премијера др Миланом Брдаром и са представницима министарстава за науку, просвету и спорт, културу и дијаспору. На састанцима премијера и представнике министарстава председник Одбора и његови представници обавестили су о раду Одбора за стандардизацију српског језика.

БЕЛЕШКУ САЧИНИО
секретар Комисије број 8

Радојко Гачевић

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ И ОДЛУКЕ

ИЗДАВАЧКОМ ПРЕДУЗЕЋУ „БЕОГРАДСКА КЊИГА“

Прегледао сам рукопис монографије „Српски језик у нормативном огледалу“, која садржи све досадашње одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, као и одабране радове појединих чланова Одбора посвећене актуелним нормативним питањима.

Морам одмах истаћи да оваквој књизи не могу приступити без особеног пијетета, јер је реч о давнашњој идеји нашег изненада преминулог колеге Бранислава Брборића, секретара Одбора од оснивања. Његову замисао сада су успешно привели крају двојица његових сталних сарадника, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, који су заслужни и за издавање „Списа“ Одбора сваке године од 1998. до данас.

Књига даје исцрпну и заокружену слику о постигнућима Одбора за стандардизацију током првих осам година рада. Поред своје документационе вредности, она ће моћи да послужи и као својеврстан језички саветник, допуњавајући друге новије нормативне приручнике као што су „Српски језички саветник“ Павла Ивића и др. или књиге ауторске тројке Ђупић–Фекете–Терзић. Ова књига, додуше, нема претензију да буде свеобухватна, нити је прегледна као књиге које садрже речник и регистар појмова, али многе од објављених одлука представљају високо ауторитативно и исцрпно образложено мишљење о питањима језичке политике у протеклој деценији (нпр. о односу према ијекавици, употреби латинице у Србији, запостављању наставе матерњег језика у основној средњој школи, називима језика у БиХ итд.), пружају информације о литератури која је објављена под окриљем Одбора (правописни приручници, обратни речник, синтакса, семантичко-деривациони речник и др.), а неке одговарају на појединачне недоумице на пољу терминологије, правописа или граматике. Драгоцену грађу за будућа нормативна истраживања пружа опширна „Картотека језичких недоумица“, подељена по тематским областима (општејезичке недоумице, фонетика и фонологија, акцентуација, лексика с морфологијом, правопис, синтакса, стилистика, превођење).

Имам две мале сугестије за приређиваче. Прво, у „Списима“ и у „Језику данас“ објављивали смо одлуке под редним бројем, и под бројем смо упућивали на њих у каснијим одлукама, у документима и у стручној литератури. Схватам да у књизи није учињено тако из естетских разлога, да се не би створио утисак збирке прописа. Ипак мислим да би број сваке одлуке требало навести негде малим словима у загради, испод наслова или на крају испод текста.

Друго, у последњој одлуци (бр. 51, овде на стр. 269), у одговору на питање председника Музејског друштва Србије, саветовано је да се каже *неопипљива баштина* и *неопипљиво културно добро*, дословним преводом енглеског *intangible*. На прошлогодишњој седници Одбора, међутим, закључено је да тај превод није у духу нашег језика и да је боље придев *неопипљив* заменити придевом *духовни*. Предлажем да се ова дилема реши тиме што одлуку број 51 нећемо објављивати у књизи. Она иначе није дугачка, а логичније је да књига садржи округли број од педесет одлука, као што је и била замисао нашег непрежаљеног колеге Бранка.

Независно од ових ситних примедба, мишљења сам да је књига „Српски језик у нормативном огледалу“ веома добро конципирана и да ће њено што скорије објављивање представљати значајан допринос српској лингвистици и култури уопште.

Београд, 2. априла 2006.

Академик Иван Клајн

ДВОСЛОВНЕ СКРАЋЕНИЦЕ НЕ ФУНКЦИОНИШУ

Реаговање Одбора за стандардизацију српског језика

У петак 28. јула 2006. године на насловној страни *Политике* објављена је вест да је Влада Србије одлучила претходног дана у Крушевцу, граду кнеза Лазара, да Међународној организацији за стандардизацију (ISO) предложи двословну ознаку (скраћеницу) РС и трословну СРБ као ознаку за државу Србију. Прву је предложило Министарство за науку и заштиту животне средине – Институт за стандардизацију. Поменути скраћеницу, наводно, „подржала је цела интернет заједница у Србији“. Трословну скраћеницу, која је најпрозирнија и садржи све што чини Србију, предложило је Министарство иностраних послова.

У 21. веку свака држава има четири препознатљива национална симбола: заставу, грб, химну и интернет домен, који асоцирају на име државе. Ово последње, с интернет доменом РС, смета јер не асоцира само на Републику Србију, већ и на Републику Српску.

У систему међународних ознака остало је веома мало „слободних“ двосложних скраћеница – на пример: sf, sd, sw, ss...

Међународна организација за стандардизацију прихватила је трословну ознаку СРБ, а одбила предлог Министарства спољних послова да двосложна скраћеница буде РС за Републику Србију и понудила пет нових решења: SP, SQ, SS, SW, SX. У саопштењу Министарства спољних послова наводи се да је министар Вук Драшковић препоручио да двословна ознака за Републику Србију буде SS јер је у „у јединственом и разумљивом значењу – 'Срби, Србија'“ и „директној вези са SRB“.

Трословне и двословне скраћенице користе се за обележавање државе, националне валуте, спортских репрезентација на олимпијадама и светским првенствима, за регистрацију интернет домена и регистрацију возила.

Стручњаци за маркетинг и грађани реаговали су оштро на ознаку SS због непријатних асоцијација на SS трупе и на нацизам. Такође, проблеми су и с предложеном двосложном ознаком РС јер, осим асоцијација на Републику Српску, она је заузета јер је ознака за јужноамеричку државу *Суринам*. Идеја да и Србија

користи заједно са Суринамом ту скраћеницу као интернет домен није подржана од српских званичника – с државног и политичког врха.

На састанку 12. 9. 2006. године у Институту за српски језик САНУ, а и поводом иницијатива са састанака 25. и 30. августа 2006. године, о чему постоје белешке, једногласно је одлучено да Одбор хитно реагује тако што ће се прво сачинити нацрт одлуке, која ће бити усвојена на Комисији за односе с јавношћу и решавање неодложних питања. (Комисија бр. 7). Закључено је такође да је та комисија, на последњој деветој седници Одбора од 18. априла 2006. године, проширена са два нова члана и да је мериторна да донесе такву одлуку јер питање о коме се расправљало захтева хитно реаговање и не може чекати наредну, десету седницу Одбора.

Предлог Одбора за стандардизацију српског језика

Предлаже се Институту за стандардизацију при Министарству за науку и заштиту животне средине и Министарству спољних послова Републике Србије да се Међународној организацији за стандардизацију да мишљење да **све скраћенице за Србију, осим трословне скраћенице СРБ, не функционишу, па стога не могу бити узете за нову националну скраћеницу.**

Образложење

Ако је све остало заузето када је реч о двословним скраћеницама, које су препознатљиве као име државе, онда једино може бити прозирно и у функцији оно је што је трословни знак СРБ.

Без обзира на то што је у доношењу праве одлуке за одговарајућу скраћеницу – ознаку за Србију велик утицај државне и политичке сфере, па и референтног Института за стандардизацију, сматрамо да и мишљење лингвиста при томе не може да се заобиђе.

Што се тиче могућих решења изван нашег реаговања и предлога, сматрамо да за то заиста нема оправдања.

Нацрт текста ове одлуке сачинио је Јован Вуксановић, секретар Одбора. Нацрт је, с дотеривањем, прихваћен на 5. седници Комисије бр. 7 и усвојен као Одлука бр. 52.

ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ НАЗИВА МИНИСТАРСТАВА

Раговоање Одбора за стандардизацију српског језика

На два састанка (25. и 30. августа 2006. године) одржана у Институту за српски језик САНУ покренута је, између решавања осталих језичких ситуација, и иницијатива за боља решења назива министарстава.

На састанку 12. 9. 2006. године, одржаном такође у Институту за српски језик САНУ, на коме су били присутни чланови Одбора и његових комисија, те директор Института, одређеније се о овоме питању говорило. Сви су се сложили с тим да су потребна боља решења – стилски уједначенија, језички и прагматички примеренија ономе што ти називи представљају, чиме се лакше могу одредити и препознати.

Договорено је да се сачини посебна одлука о томе и што хитније достави Влади и њеним ресорима како би се та решења уградилa у евентуалне промене законâ о министарствима и закона о Влади.

Предлог

Предлажемо промену следећих назива министарстава:

1. Министарство унутрашњих послова;
2. Министарство финансија;
3. Министарство правде;
4. Министарство за државну управу и локалну самоуправу;
5. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде;
6. Министарство привреде;
7. Министарство рударства и енергетике;
8. Министарство за капиталне инвестиције;
9. Министарство трговине, туризма и услуга;
10. Министарство за економске односе са иностранством;
11. Министарство рада, запошљавања и социјалне политике;
12. Министарство науке и заштите животне средине;
13. Министарство просвете и спорта;
14. Министарство културе;
15. Министарство здравља;

16. Министарство вера;
  17. Министарство за дијаспору;
- у:

1. Министарство за унутрашње послове;
2. Министарство за финансије;
3. Министарство за правду (боље: *за правосуђе!*);
4. Министарство за државну управу и самоуправу;
5. Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду;
6. Министарство за привреду;
7. Министарство за рударство и енергетику;
8. Министарство за капиталне инвестиције;
9. Министарство за трговину, туризам и услуге;
10. Министарство за економске односе са иностранством;
11. Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику;
12. Министарство за науку и заштиту животне средине;
13. Министарство за просвету и спорт (није лоше ни: Министарство *за образовање!*);
14. Министарство за културу и медије;
15. Министарство за здравство;
16. Министарство за верске послове;
17. Министарство за дијаспору.

Аналогно датим предлозима, могу се решити и називи евентуално нових министарстава Републике Србије:

- Министарство за спољне послове,
- Министарство за војне послове...

Образложење

У српском језичком стандарду постоје два модела којима се може исказати сложени назив установе, државних институција, стручних удружења и друштава, као и уопште *припадности, порекла, тицања, намене, циља*.

Први модел је с ГЕНИТИВОМ БЕЗ ПРЕДЛОГА, што је свесловенска одлика, а њиме се казује оно чега се тиче, на шта се односи појам означен речју од које он зависи. У највећој описној, па и нормативној граматичкој академика Михаила Стевановића – *Савремени српскохрватски језик II, Граматички системи и књижевнojeзичка норма, СИНТАКСА*, Научна књига Београд, 1969, стр. 167–204, опширно се наводе значења генитива без предлога. Ту се каже и то да је „генитив по свом значењу најсложенији и по функцијама најобухватнији падеж“.

Наведени називи министарстава с генитивом казују оно чега се тиче, на шта се односи појам означен речју од које зависи. Истовремено тиме се означава и то да неки појам припада некоме или нечему, да се дотиче нечег сродног по пореклу. Тако се, на пример, неко министарство *тиче просвете и спорта, припада просвети и спорту*, друго, опет *тиче се културе, правде, здравља (здравства?), науке и заштите животне средине*, односно *припада томе, у сродству је с тиме*. Како је већ речено, тај модел по свом значењу – најсложенији је, а по функцијама – најмногообухватнији.

Модел с АКУЗАТИВОМ + предлог ЗА такође је опширно описан у поменутој Стевановићевој граматичкој (стр. 411–418). И он има бројна значења, а најуопштеније може се рећи да казује *коме, односно чему је нешто намењено или усмерено*. Сууженост

+ предлог ЗА у називу министарстава истиче њихово *вођење, руковођење, управљање* одређеним ресором на основу датих овлашћења – струком, делатности, надлежности, подручјем деловања, органом државне управе с министром на челу, а све ради успостављања система (хијерархије) – субординације, потчињености, контроле, надзора. Постоје и другачији процеси – *децентрализације, демократизације и деполитизације*, којима поједина министарства преносе део својих овлашћења на ниже органе локалне самоуправе и локалне управе, па се на тај начин и сама министарства демократизују. Министарство просвете и спорта, рецимо, има *школске управе* као организационе јединице и службе у свом седишту, којима се део овлашћења преноси на локалну заједницу, а стручне послове поверило је заводима за унапређивање васпитања и образовања и стандард и квалитет.

Овај опширнији приказ прегледа оба модела послужио је да препоручимо АКУЗАТИВ + предлог ЗА као боље решење за назив министарстава од решења ГЕНИТИВ БЕЗ ПРЕДЛОГА. У том смислу настојали смо да урадимо стилске поправке и дотеривања, не прежући ни од прагматичности језичког исказа којим се постиже уједино и квалитетнија језичка оствареност.

Нацрт текста одлуке сачинио је Јован Вуксановић, секретар Одбора. Нацрт је дотеран и прихваћен на 5. седници Комисије бр. 7, одржаној 17. 10. 2006. године и усвојен као Одлука бр. 53.

Седници су присуствовали чланови Комисије: Иван Клајн, Слободан Реметић, Драго Ћупић, Милорад Дешић, Јован Вуксановић и Милан Тасић, члан Комисије бр. 8.

ОПРАВДАНЕ ЗАМЕРКЕ

Језичке грешке на листићима Државне лутрије Србије

Институт за српски језик предао је Одбору писмо које су му упутили инж. Владимир Лепојевић и инж. Милутин Живковић из Београда. Поред Института, исто писмо упућено је и Министарству просвете и спорта, Министарству културе, Министарству финансија, Српској академији наука и уметности, Катедри за србистику Филолошког факултета у Београду, као и Државној лутрији Србије, која је и пружила повод за писање. Наводимо главни део писма:

«Желимо да Вас обавестимо да је Државна лутрија Србије пустила у промет пре 4–5 месеци стотине хиљада лото листића на којима је примењен језик којим не говори српски народ, правопис који је преузет из другог народа и државе, или је дело неписмених.

Ми смо се 28. марта обратили писмено директору Државне лутрије Србије – пошто не може да прими трочлану групу заинтересованих грађана по овом питању који су молили разговор са њим – али наше примедбе и молба да се уведе правилан српски језик на тим листићима потпуно су игнорисане.

Ови листићи са таквим језиком показују непоштовање народа и његових највећих вредности (...) Молимо, као први корак, да се ауторитетом Ваше установе позове Државна лутрија Србије да у Србији примењује правилан српски језик и тиме покаже дужно поштовање српском народу.»

Уз писмо су приложени факсимили два упутства у издању Државне лутрије Србије, оба на латиници, сличног садржаја, једно под насловом LOTO 7/39 – ПОМОЋНИ ОБИЧНИ LISTIĆ, друго под насловом LOTO 7/39 – ПОМОЋНИ SISTEMSKI LISTIĆ. Такође је приложена копија писма које су инж. Лепојевић, г. Слободан Турлаков и г. Немања Видић, поводом тих упутстава, 28. марта 2006. упутили директору Лутрије. У овом писму се упозорава на следеће реченице из првог наведеног упутства, у којима су аутори писма подвукли речи које сматрају погрешним:

(1) *Kombinaciju sedam brojeva u jednom grupnom polju odigrate tako da tamnoplovom ili crnom hemiskom olovkom jasno obeležite znakom «X» odabrane brojeve (...)*

(2) *Ako ne možete da se odlučite koje brojeve želite odigrati, terminal će to učiniti za Vas (...) samo recite prodavcu da želite slučajni izbor i koliko kombinacija želite odigrati.*

(3) *Ukoliko se odlučite odigrati iste brojeve za više kola unapred, odredite broj uzastopnih kola (...)*

(4) *Na osnovu sadržaja pomoćnog listića (...) dobit ćete potvrdu o uplati.*

Прва од наведених реченица налази се само у упутству за обични листић, док се остале три, потпуно једнако, понављају и у упутству за системски листић.

Г. Лепојевић, г. Турлаков и г. Видић у свом писму истичу да се ови листићи «троше и шире у народу у огромним количинама». Уз то оштро замерају Државној лутрији Србије што се «у свим њеним писаним материјалима потребним у игри на срећу, публикацијама и обавештењима за народ, за публику, примењује само и искључиво латиница». У закључку њиховог писма се каже: «У име (...) права на сопствени језик и писмо, права на сопствену културу и науку, на сопствене вредности и традицију, молимо да Државна лутрија Србије одмах, на свим својим материјалима за игру на срећу, уведе чисто српски језик, исправи све грешке које долазе из страних правописа, и да уведе најмање равноправност ћирилице и латинице у свом јавном раду, као први корак, јер ми мислимо да латиница више није потребна у Србији.»

Одговор

У првој од наведених реченица из лутријског текста, уместо *одиграте тако да... обележите* требало је да стоји *одиграћете тако што ћете... обележити*, а *хемиском* је погрешно написано уместо *хемијском*. Познато је, наиме, да се у књижевном језику свршено садашње време не употребљава у независним реченицама, осим кад се исказује поновљена или уобичајена радња (нпр. *Ја свако вече одиграм понеку партију шаха*).

У другој реченици, двапут поновљено *желите одиграти* није погрешно, мада је у београдском говорном језику обичнија конструкција *желите да одиграте*.

У трећој реченици, *уколико се одлучите одиграти* је хрватска конструкција, док је у српском далеко обичније *уколико се одлучите да одиграте*.

У четвртој реченици, двочлани футур *dobit ćete* чисто је хрватски, док се у српском језику увек (и у време заједничког правописа) писало састављено *добићу, добићемо, добићете* и сл.

Језичке замерке Државној лутрији, дакле, највећим делом су оправдане. Напоменимо и то да друга реченица првог пасуса у оба упутства гласи: «Једини важећи доказ о Вашем избору бројева, учествовању у игри и оснoв за наплату добитка је потврда о уплати.» Овде је уместо енклитике *је* морао бити употребљен дужи облик *јесте*, дакле: *...јесте потврда о уплати*.

Што се тиче латиничког писма, за његову искључиву употребу у текстовима државне организације каква је Лутрија заиста нема оправдања.

Образложење

О употреби инфинитива Одбор за стандардизацију, односно његова Комисија за синтаксу, исцрпно су расправљали у Одлуци бр. 24, из 2002. године, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*. Ова одлука се може прочитати у зборнику *Српски језик у нормативном огледалу* (приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, изд. Београдска књига, Београд 2006, стр. 149-153). На темељу закључака из раније стручне литературе, у тој одлуци се каже: «Разлог да се негује употреба и инфинитива и да-конструкције јесте и у чињеници да постоји непрекината традиција употребе оба та облика на читавом новоштокавском простору, с тим што постоје регионалне или индивидуалне разлике у учесталости употребе једног или другог облика. Учесталост употребе инфинитива расте идући од источног ка западном делу говорног простора српског језика, али се доста лепих примера употребе инфинитива може наћи код најбољих представника међуратног београдског стила, па и касније (нпр. у делима Слободана Јовановића, Милоша Ђурића, Радована Самарџића и низа других писаца и научника).»

Претходно је у Одлуци, као начелна препорука, речено да «треба избегавати нагомиланање више да-конструкција или више инфинитива у истој реченици». Будући да у реченици (2) из лутријског текста испред првог «желите одиграти» долази «да се одлучите», а испред другог «да желите случајни избор», употреба инфинитива «одиграти» је стилски оправдана, мада ни «желите да одиграте» не би било погрешно. У реченици (3) нема таквих разлога за употребу инфинитива, нити је инфинитив уобичајен у савременом српском језику после глагола *одлучити* (се).

О занемаривању ћирилице Одбор се изјашњавао више пута, почев од одлуке број 17 из 2001. године, *Нарушавање уставних оквира статуса српског језика* (стр. 127 у поменутој књизи), у чијем закључку се каже: «Одбор предлаже Народној скупштини Републике Србије да задржи одредбу о примарности ћириличног писма у службеној употреби на целој територији Републике Србије.» У следећој одлуци, бр. 18 (*Случајност која се могла избећи*, в. стр. 132), Одбор је реаговао на документ «Prvih sto dana Vlade Republike Srbije», штампан латиницом, а у одлуци бр. 26 (*Законски текст латиницом: лоша инерција, одавно лишена смисла*, стр. 158 у књизи) на публикацију «Закон о заштити права и слобода националних мањина», објављену на једанаест језика од којих је српски на првом месту – али штампан латиницом. Слична упозорења су дата и у одлукама бр. 20 (*Званични језик је српски а примарно писмо ћирилица*), бр. 28 (*Српски језик у Лондону*), бр. 34 (*Уставне одредбе о језику*) и бр. 48, из 2004. године, под насловом *Не видимо разлога за латиницу* (где је реч о публикацијама београдске «Народне књиге»).

Као ни велика већина српских лингвиста, чланови Одбора не слажу се с мишљењем тројице потписника писма Државној лутрији «да латиница више није потребна у Србији», нити би латиницу било могућно избацити из употребе чак и кад би то неко хтео. Ћирилица, међутим, мора бити примарно писмо у службеној и јавној употреби, у какву свакако спадају и листићи Државне лутрије, па су с те стране замерке инж. Лепојевића и његових пријатеља основане.

Нацрт текста ове одлуке сачинио је Иван Клајн, председник Одбора и члан Ком. број 7. Нацрт је прихваћен на 5. седници Комисије бр.7 и усвојен као одлука број 54.

РАЗГРАНИЧЕЊЕ ДЕКЛИНАЦИОНИХ ОБРАЗАЦА
Промена по падежима личних имена (хипокористика)
и заједничких именица (хипокористика) на -о

Одбор за стандардизацију српског језика добио је од Марије Радете, начелника у Одељењу за развој кадрова Министарству просвете и спорта Србије, молбу да јој се одговори на питање како се мењају по падежима следеће именице: **Иво, Јово, Бајро, Михо, Владо, Симо** и заједничке: **медо, брундо, жућо**.

О д г в о р

Лична имена одмила (хипокористици) **Иво, Јово, Мато, Бајро, Михо, Владо, Симо** и слична имају два типа промене по падежима: а) на већини екавског простора мењају се по обрасцу: **Иво-Иве-Иви-Ивин, Јово-Јове-Јови-Јовин, Михо-Михе-Михи-Михин, Владо-Владе-Влади, Владин, Симо-Симе-Сими-Симин** (овом обрасцу промене припадају хипокористици: **Јова, Пера** и сл. – **Јово-Јова, Пера-Пера, Јово-Јове-Јовин; Пера-Пера-Перин**); б) у источно(и)јекавским говорима: **Иво-Ива-Иву-Ивов, Јово-Јова-Јову, Јовов, Михо-Миха-Миху-Михов, Владо-Влада-Владу-Владов, Симо-Сима-Симу-Симов**, аб) у западним (и)јекавским говорима: по екавском обрасцу: **Иво-Иве-Иви-Ивин, Јово-Јове-Јови-Јовин** итд.

Имена типа *Раде, Миле* и сл. у екавским говорима се мењају по обрасцу: **Раде-Радета-Радету-Радетов, Миле-Милета-Милету-Милетов**, а у запад(и)јим (и)јекавским говорима по обрасцу: **Раде-Радѐ-Ради-Радин, Миле-Милѐ-Мили-Милин** (Улица **Радѐ Кончара**, а не **Радета Кончара**; Тиче се **Милѐ Ивановића**, а не **Милета Ивановића**).

Заједничке именице типа: **медо, брундо, жућо** такође имају две промене: а) у екавским говорима: **медо-меде-меди-медин, брундо-брунде-брунди-брундин**, тако је и у најзападнијим (и)јекавским говорима, док је б) у источним (и)јекавским говорима промена по обрасцу: **медо-меда-меду-медов, брундо-брунда-брунду-брундов** итд.

Образложење

Наведено припада српском књижевнојезичком стандарду, с тим што је образац **Раде-Радѐ-Ради-Радин** ограничен на најзападније српске говоре (али и то је део стандардне норме).

Отуда је нормално да се, ако се пише екавски, треба држати *екавског обрасца*, али се неће погрешити ако се употреби и *(и)јекавски*, посебно ако се пише некоме са ијекавског подручја. Наравно, у екавској средини при екавском писању могуће је употребити и екавски образац (**Иве, Јове, Михе** и сл., односно: **меде, жуће** и сл.) без обзира на то коме се пише, што значи – ако се пишу имена која имају *(и)јекавски образац промене* (тип: Дао сам **Блажу, Драгу, Јову** и сл.).

Иако граматичка литература омогућава промене по било ком обрасцу, прикладно је: а) мењати према начину промене одакле је личност чије се име деклинише, што значи – поштовати „локални“ облик промене (будући да су књижевне и једна и друга), или б) мењати према промени у датом језичком изразу (тј. у делу књижевног језика) или „маниру“ аутора текста односно говорника.

Када је у питању екавски и западнојекавски деклинациони образац (**Јово-Јове-Јови-Јовин, Саво-Саве-Сави-Савин**), при писању треба водити рачуна о томе да се не „помешају“ родови, јер се не би знало да ли је у питању мушки или женски род. Ово се нарочито односи на административна решења или друга управна акта, па у њима ваља прецизирати на који се род (мушки или женски) односи име. Истина, при томе код личних имена род се види када се употреби и презиме (а у управним актима најчешће је тако), те се не јављају недоумице (нпр.: То се односи на **Саву Поповића** – м. р. –, То се односи на **Саву Поповић** – ж. р.). Код навођења и имена и презимена по правилу не може доћи до забуне, али само име не говори увек о припадности одређеном граматичком роду. Сличан проблем се јавља и код заједничких именица (хипокористика) овог типа, па тамо проблем решава контекст.

Нацрт текста ове одлуке сачинио је Драго Ћупић, члан Одбора и Ком. бр. 7. Нацрт је с мањим дотеривањима прихваћен на 6. седници Комисије бр. 7 и усвојен као *Одлука бр 55*.

Седници су присуствовали чланови Комисије: Иван Клајн, Драго Ћупић, Милорад Дешић. На седници Комисије присутни су били Драгољуб Петровић, председник Комисије бр. 8, Радојко Гачевић, секретар Комисије бр. 8, Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ и секретар Комисије бр. 3, Јован Вуксановић, секретар Одбора и Комисије бр. 5.

**VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА, ЧАСОПИСА,
КЊИГА И С ИНТЕРНЕТА**

ИНСТИТУТ ЗА СТРАНЕ ЈЕЗИКЕ УНИВЕРЗИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ РАСПИСАО КОНКУРС

Српски као енглески!

ИАКО је по важећем Уставу још увек службени, српски језик у Црној Гори је почео да се третира као страни! Тако је макар по конкурсима који је ових дана расписао Институт за стране језике Универзитета Црне Горе, "ђушкајући" га под исту "лумбрелу" (кишобран) са енглеским, италијанским...

Јуче нисмо успели никог меродавног да нађемо у Институту да нам објасни разлоге расписивања оваквог конкурса, као ни да ли ће млади Црногорци као полазници курса морати да разаберу шта је котула (халлина), а шта врцулет (пешир) или канаваца (крпа). Неизвесно је

да ли ће том школом бити обухваћена и такозвана "црногорска азбука" са три додатна гласа s', z' и dz.

- Не знам ко ће им се уписати на тај курс. Вероватно бројни студенти који су дошли из Србије и других страних држава да студирају на древном подгоричком Универзитету. Иначе, осим Албанаца и неколико конзула српски језик у Црној Гори је страни језик само онима који говоре језиком лажи, па је добро да се те и сличне квази научне институције и јавно легитимизују - каже за "Новости" Веселин Матовић, отпуштени професор српског језика из Никшића.

В. КАДИЋ

Српски за конзуле

Конкурс је расписан за оне који желе да науче неки страни језик, попут конзула који овде бораве а којима је српски језик страни, објашњава за "Новости" декан Игор Лакић

ПРАШИНУ која се подигао око објављеног конкурса Института за стране језике Универзитета Црне Горе у којем се српски језик "третира" као страни, заједно са енглеским, италијанским и другим језицима, скинуо је декан Института професор др Игор Лакић.

- Нисмо ни слутили да нам овако срочени конкурс може донети главобоље. Расписан је за све оне који су живо заинтересовани да науче неки страни језик, укључујући нормално и странце, попут рецимо, конзула који бораве у Црној Гори, али и других који су укључени у разне међународне институције а којима је српски језик страни - објашњава професор Лакић. - Било је доста људи који су нам се обратили овим поводом. Верујте, да нико од нас није могао помислити да ће неко друга-

чије протумачити наш конкурс. Дакле, нема политике, српски ће учити само они којима је тај језик страни.

Професор Лакић подсећа да се прилично учења неког страног језика у методици наставе обично прецизира његово име као "енглески као страни" или "француски као страни".

- То је устаљена пракса, јер ако је за неког нашег човека енглески страни језик, онда је и за Енглеца српски то исто. Конкурсе овакве садржине расписивали смо и раније, али ниједан као овај није изазвао толико публицитета. Када будемо сличан посао радили следећи пут, мораћемо прецизно навести да се изучавање српског језика односи искључиво на странце - поручује декан Лакић.

В. КАДИЋ

ЈЕЗИК, *Новости*, 1.2.06

Неуки професионалци

ЧИТАЈУЋИ ваш лист, који много ценим, често ме изнервира неписменост новинара. То би се могло опростити некоме коме лепо писање (писменост) није професија, али професионалцу не може.

У чланку "Унија забрављених авлија" ваш новинар је написао "новопридошли". То ме подсећа на нашу "браћу" из Хрватске и њихов начин искривљавања језика. У српском језику неко може да буде "новодошли" или једноставно "придошли".

Присетих се - пре неки дан неко од ваших новинара написао је да је био искључен предајник на "Београђанци". Моја струка је далеко од језика, али никада не бих завршио ни основну школу да сам био толико неписмен. Живећи у иностранству немам честу прилику да користим српски језик, а још ређе да нешто напишем на српском. Читајући српску штампу очекујем да макар очувамо ниво своје писмености, али како је кренуло и оно у шта сам до сада био сигуран, биће доведено у сумњу.

Станко Ковачевић

3.yu

Ћирилица други пут у Европи

Јавио ми се пријатељ из Швајцарске после рукометне утакмице СЦГ - Мађарска. Од када је у туђини, а то је већ 30 година, никада му тамо ништа није душу огрејало као ћирилично име Дунав на дресовима наших играча. Хвала Дунаву и он заслужује да носи име српског осигуравајућег друштва.

Допуште, и у самој Србији, од многобројних домаћих и страних осигуравајућих друштва само се та фирма рекламира ср-

педну ћириличну ознаку фирме (Лобој, про- давница обуће фабрике „Фрушка гора“, Рума), или када „Хипо банка“ после куповине „Кристал банке“ у Банјалуци истој за- брани даље коришћење ћирилице, (колико је тамо српског писма толико је и Републике Српске), али откуд дистанцирање од српског писма у Србији.

Чинило се, не само да ће васкрснути по- сле доношења Устава Србије 1990, у којем

тима откривају да су још живи као национ. Можда би нам неко из „Галенике“ могао објаснити која је то доза ћирилице која није опасна, јер од како је тамо управљање преузео Г17 плус, она се протерује. Устолитина, добром пословању није сметало када се српским писмом означи хлорамфеникол, али данас смета. Неће она бити потпуно уклоњена, него се прибегло лажној форми о равноправности писама, познатој још из Брозовог времена, а данас васкрсло у редовима појединих странака које предлажу њено враћање у Устав Србије. И видисмо ту равноправност на дресовима наших играча у поменутој утакмици. Латинично име „Галенике“ у дворшту те фирме, поред самог аутопута, са билборда се туђим писмом по- ручује Србија здравих људи. Ваљда су мање здрави ако би чували своје писмо.

Вољо бих да народ у Србији игнорише фирме које су издале ћирилицу, али то није могуће када су готово све присвојиле хрватско писмо. Имам обичај да свратим у радње озна- чене ћирилицом ради оцавања признања вла- стницима и ради молбе да се не покотебају, па тако назovem и „Дунав“. Није било ше- фова, али сам ипак сазнао да се он побири- личио у последње две године, захваљујући првенствено Ненату Ђаковцу. А када сам да- нас прочитао у новинама да је директор те фирме Мирко Петровић одликован од стране СПЦ, све сам разумео.

„Немања Видић,
Календеровци, Република Српска.

» Јавио ми се пријатељ из Швајцарске после рукометне утакмице СЦГ - Мађарска. Од када је у туђини, већ 30 година, никада му тамо ништа није душу огрејало као ћирилично име на дресовима наших играча»

је именована службеним писмом, него да ће се поново сасвим усталити. Али после 2000. поче њен стрмоглави пад, па се тако данас нигде у Београду не може купити ћирилични роковник. Пословођа ћириличне књи- жаре „Шумадија“ објаснио ми је да смо по- четком деведесетих година прошлог века по- чели претеривати са ћирилицом, па сада мо- рамо мало оладити. Дакле, мало ћирилице није штетно, а мало више јесте. Гада она пре- раста у српски национализам опасан по националне мањине, а и по саме Србе, јер

Вулгаризација науке о језику

„Лингвистика и политика”, 1.2.

Као дугогодишњи професор српског језика и опште књижевности на универзитетима у Приштини и Косовској Митровици, уз то и аутор песничке збирке „Косовијада”, објављене код Матице српске 1997, охрабрен сам студијским предлогом др М. Павловића у коме он оправдано тражи да се целовитије и аналитички размотре видови језичке стварности на Космету и поводом Космета („Опасне произвољности”, 24. јануар).

На основу неспорних ставова савремене лингвистике, чини се неприхватљивим гледиште преводиоца В. Павловића, објављено у „Политици” 1. фебруара, у рубрици „Међу нама” („Лингвистика и политика”). За онога ко се бави речима и њиховим креативним преношењем из једног у други језик – што је делатност коју веома уважавам – неопходна је оцена да сложени косовски проблем није истовремено и изазован лингвистички феномен, те да средства и методе лингвистике не могу да допринесу разрешавању отворених практичних проблема. Став о подвајању науке и конкретних животних проблема, на Космету и изван њега, не само да је недемократски и ненаучан, већ и дубоко догматски. С тим у вези, тврђа преводиоца В. Павловића да бављење лингвистичком реалношћу на примерима са Космета

анализе? Још је спорнији исказ В. Павловића по коме употреба термина „енклава” не прејудира политички статус покрајине. Проф. др М. Павловић је сасвим исправно указао на погрешно и значење овог појма, закључујући да ниједна варијанта ове речи не допушта заснивање енклаве на солственој територији.

Консултовао сам бројне речнике и енциклопедије, од Речника САНУ, Речника Матице српске, преко Вујакијиног Лексикона, до Лексикона међународног права Б. Кривокапића и одреднице Е. Винокурова. Постоји пуна сагласност око тумачења по коме је, у основном значењу, енклава „мање подручје једне државе опкољено са свих страна страним земљиштем”, односно да је то „комад земље потпуно окружен територијом друге државе”.

Напор проф. Павловића већ даје плодове, за шта налазимо потврду само неколико дана касније у „Политици” (31. јануар): у извештају нашег дописника из Атине о разговору председника Србије и Грчке, господина Тадића и Паулуљаса, исправно се говори о „хоризонталном повезивању српских области”, а не енклава.

Проф. др Никола Цветковић,
Филозофски факултет,
Косовска Митровица

представља вулгаризацију науке, најблаже речено, може се доживети и као увреда ове науке. Сасвим је неоснована тврдња В. Павловића да не могу постојати „грађани Косова и Метохије” и тумачење по коме су грађани „поданици државе са врло јасним правним и политичким односом према њој”. Речник српског књижевног и народног језика, у издању САНУ, трећи том, стр. 50, одређује грађанина и грађанине као становника града, варошанина и становника уопште, а не само као поданика и држављанина. То значи да се може бити грађанин Космета, Срема, Лесковца или Медвеђе, чак и грађанин неког села. Уосталом, на домаћој телевизији некад је емитуван а веома гледана серија „Грађани села Луга”.

Речник Матице српске, у првој књизи (А-Е), на стр. 550, одређује појам грађанина готово истоветно. Поимање грађанина које преводиоцим у овом речнику налази се тек под бројем 3.

Такође, није одржива тврдња В. Павловића да „Косово и Метохија” представља државни и политички назив, већ је то десценијално ма службено име јужне српске покрајине. А и када би нешто било само црквени или политички назив, зар тиме престаје да буде предмет социolingвистичке и друштвене

Гасне Његошева луча

Ко не може да заборави на којем је језику одрастао његов народ, директно угрожава нови црногорски културни идентитет

Милушин МИТРОВИЋ

ВЛАДИМИР ВУЧЕЉА: „ПОРТРЕТ“, ДИГИТАЛНА ШТАМПА, 2005.

Посткомунистичке власти, ако их још има, а има, макар у Црној Гори, своје противнике (који другачије мисле, или, дину) не смјештају у логоре, не шаљу их на голе отоке, не воде их на пасја гробља, довољно је да изразе сумњу у њихово друштвено корисно постојање, па да им то исто, само мало другачије, учине. Стигма је дискретна, уопштена, решимо: њихов ум је натруњен остацима прошлих вјекова, носе ревидире поражених идеологија, њихов дух живи под сјенком националних митова, говоре језиком којим су говорили њихови преци, живи не могу да раскрсте са прошлошћу. Такви какви су, поткопавају наш културни и државни суверенитет. Али, ништа им се не може доказати нашим, материоцрногорским, језиком.

Дакле, држава, коју је њена власт замислила и испрограмирала као једну од најсрећнијих, била би већ у културном, демократском, и економском благостању, да не постоји тај мрачни дух народа, подземна резистенција прошлих вјекова, проклето памћење, и на крају, тај језик, српски, који не може да сакрије од нашег ума и другу страну превазиђене стварности. Ето само *памћење*, по својој природи је ретроградно. Памћење памти и оно што један државни програм у својој суверенистичкој екстази не би волио да памтимо. Памћење, проклето, поткопава сваки програм који покопава памћење, па иако иза њега стоји држава у државотворном надахнућу. То не може да не ствара извјесну нелагодност, и код оних који имају апсолутну власт у својој држави.

Дошло се до простог сазнања да црногорско суверенистичко надахнуће највише има проблема са елементарним памћењем народа. Зато, надахнуће мора да се комбинира са практичним мјерама и рационалним упутствима која захтијевају и извјесни радикализам: ко не може да заборави ко је био, не може бити нови Црногорац. Ко не може да заборави

на којем је језику одрастао његов народ, директно угрожава нови црногорски културни идентитет. Ко не може да заборави на којем је језику штампан ободски Октоих, на ком су језику писали Његош, Љубиша, краљ Никола, није добар читалац нове црногорске књижевности, којој се указују државне почасте за стварање новог културног идентитета. (Подноумијева се, да се не подраумијева, да су ти

аутори, и писци. Али се такође подразумева да њихов понуђени статус, унутар тог контекста, нико не доводи у питање).

Ко не може у себи да удави косовски еп, ко не може у својој титари да угаси Његошеву лучу, апсолутно је неспособан за нове балканске и евроатлантске интеграције. Ко не може да заборави, као да их није ни било, Пећку Патријаршију, Дечане, Ловћенску капелу, не може да развија мултикултурални и мултиконфесионални сензибилитет. Кома Холивуд није ближи него Медун, и ко не воли више, да напише своју будућу антологијску причу на материоцрногорском, или, бољачком, него на српском, не разумијева црногорску постмодерну, једну од најатрактивнијих на Балкану, не, на Медитерану.

Ко не може да преда, са захвалношћу што му се узима, своје име, није довољно одан покриваној власти, која је преузела овлашћења да створи већ једном Црну Гору, коју су вјековима сањали њени најамбициознији пријатељи. Кроз подријане умове нове Црне Горе, управо говоре ти, који су је вјековима сањали, а стварно их није могли загасити да живе у њој. Тврдоглавим Црногорцима се прије ни тада дало ово објаснити, настављајући да производе сопствену окупацију, погрешно се растипућују, на језику и у духу који није њихов.

Ето, од толико наслијеђеног чуда, нови црногорски културни идентитет треба да ослободи Црногорце.

Несхватљиво је новој Црној Гори да још има оних, који не могу да прихвате да власт омогућава постојање, и непостојање својих грађана, њихове историје и културе, неба и земље. Власт преузима та овлашћења, ту високу одговорност. Ако неко постоји изван овлашћења власти, једнако је у ризику да буде од ње апсолутно заборављен, или, да га се, пријејети.

Плетач светлости

Никола Тесла

*Искром чудесној ума
Прейварна ноћ у дан,
Громове љубе кројити
Планетиног промовран.*

*Излио изуме многе,
Духом разлитој Тесла,
Док тасне век за веком,
Светили нам свемирски Тесла.*

Милан МИТРОВИЋ

Ко пише на свом, српском језику, у савременој Црној Гори, он «не зна» гдје је, у којој држави живи, на чијој земљи стоји, чији ваздух дише, које га сунце грјеи, на којем се језику изграђује суверена држава, која још има стрпљења да прећукује његово постојање. Јер, иако је за такве предвјени заборав у животу нове Црне Горе, могли би их се и прије сјетити, па да их нема, ни то, колико их има.

укратко

Бошњачки језик и у Пријеполу

■ ПРИЈЕПОЉЕ - После Новог Пазара, Тутина и Сјенице, босански језик ће се користити и у пријеполској општини. Министарство за људска и мањинска права доставило је Скупштини општине Пријеполје званично тумачење измена општинског статута, које се тиче службене употребе језика и писма. У допису се подсећа на законску обавезу о увођењу равноправне употребе језика и писма националне мањине уколико број њених припадника у укупном броју становника достиже 15 одсто према последњем попису. Министарство за људска и мањинска права истиче да је Скупштина СЦГ 21. децембра прошле године ратификовала Повељу о регионалним и мањинским језицима Савета Европе, у којој је побројала језике које званично признаје као мањинске. Језик бошњачке националне мањине је тим документом уврштен и потврђен као бошњачки језик. ■ З. П

Писма ГЛАС ЈАВНОСТИ ЧИТАЛАЦА

Влајковићева 8/3,
11000 Београд
redakcija@glas-javnosti.co.yu

Енглеско-српски језик

Недавно је једна телевизијска водитељка најавила гледаоцима „брејк“ за рекламе. Друга је рекла: „Ми који радимо у медији увек смо на стени бају“. И телевизијске рекламе поруче збуњују обиљем изворних енглеских речи али и необичним изразима као „лаки кеш“, (исписан хрватском латиницом!), „супер приче“ или употребом глагола „таргетовати“!

Према истраживањима, у Србији је мањак професора енглеског језика, и он се, изгледа, надокнађује стварањем енглеско-српског језика. Узмете једну српску реч, другу енглеску (може и обратно) и - дивота!

Овај нови језик најлакше се и најбрже учи са фирми или из излога наших продавница. Оне се, дабоме, већ одавно тако више не зову, него маркет, супермаркет, шоп, драгстор, у последње време и аутлет. У њима се продаје „фемилни јогурт“ и сок „нект“ или кекс „о кејк“ и много других, на сличан начин названих, производа. Често је у њима „сејл“, уместо обичне и просте распродаје... Мора се, међутим, признати да су многе нове речи (које то више и нису): постпејд, припејд, консензус, тренд, кертрич, хепенинг, лоби, самит, тендер, пирсинг, бренд, кул, хит... прихватили и они који можда нису сасвим сигурни у њихово значење, али којима је веома важно да буду у „тренду“.

Постпејд, припејд, тренд, бренд...

Захваљујући рачунарима и интернету, „месици“ и „фајл“ одавно су у свакодневном говору Срба. Они који седе за компјутерима тешко су се (или лако) „улоговали“, или „кликнули“... Радиле су „у ворду“, морали су да „дилитију“, а „он лајн“ или „оф лајн“ се већ подразумевају.

Пре готово четири деценије упознао сам се са једним наставником, црнцием, становником карибског острва Барбадос. Говорио је енглески сасвим течно, али са „тешким акцентом“. Не знајући довољно о Барбадосу и његовим становницима, упитао сам га који је његов материјни језик. Одговорио је - енглески. Други, он и његови сународници немају. И вероватно не знају када су га и како изгубили.

■ Војислав М. Станојчић, Београд

„СРПСКА ПИСМА“ КРОЗ ИСТОРИЈУ У ИЗДАЊУ „БЕСЈЕДЕ“

Српска и латиница

Д. Станковић

На основу научних دستипитива српске и руске граматиологије, књига др Петра Миловановића „Српска писма“ (студија и уредства) приказује развој алфабетске писмености на подручју српског језика од времена Култура Лепенског вира и Винче до данас. Наравише део ове капиталне књиге посвећен је писмима којима се данас служи српски језик, ћирици и латиници и њиховим реформама.

Ово дело од 540 страна (издавач „Бесједа“) попуњено је на три дела, алфабетску, словенску и савремену српску писменост. Што се тиче латинице, неспорна је тврдња данашњих противника латинице да Ср-

би пилу Гајевом, „Хрватском“ латиницом из 1835. Ми се служимо Вуковом латиницом из 1877. Већ век и по се овом латиницом служе и Срби и Хрвати и Словеници.

Према постојећим траговима најстарија писма сумерско, египатско, протонинијско, критско, хетитско, кинеско, северносемитско протодрафетско. Према мишљењу Ранка Бугарског, који је навођен у овом делу, најпре је настало пиктографско, идеографско, саговно па дрифетско писмо. Ту су затим опсејени прилози др Галивоја Пешинга (Буквар Лепенског вира, винчанско етруско писмо), писма словенских народа, полунавска србца, старо-

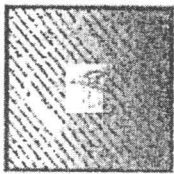
словенска и српскословенска ћирилица „велесови рукописи“, као и прилози Ђорђа Трифуновића („Славољуба код Срба“), Славака Вукомановића („Порекло старословенске ћирилице“), Павла Ивића („Свети Сава као релогичар и српско народно језику“).

О реформи ћирилице писали су између осталих, Захаридје Орфелин, Јован Стерија Поповић, Свети Сава, Сава Мркаљ, Вук Караџић, Љубомир Стојановић и Јован Суботић. Реформом латинице бавили су се - Вук Караџић, Љубевић Гај, Ђуро Даничић, Павле Ивић.

Попела цркве на источну, православу и западну, латинску, утисла је на стање писмености код словенских народа. Ћирилицу је заправо онај део српског народа који је остао у православној цркви. Срби који су били под управом римокатоличке цркве као и сви други припадници исте цркве писали су латиницом. Тако су Срби, и током последњих хиљаду година, имали два писма - ћирилицу и латиницу, као што су раније имали глагољицу и ћирилицу. Вук је био изричит у томе да Срби имају два писма. И зато важе да сваки глас има по једно слово, било да је ћирилично или латинично.

ПЕТАР МИЛОСЛАВЉЕВИЋ

СРПСКА ПИСМА

БЕЖА

ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ - ДОДАТАК "КУЛТУРА"

22. 3. 06.

КРЕНУО, ПА СТАО ИЗВОЗ НИШКИХ САРДИНА

Конзерве запеле на ћирилицы

Хрватски цариници зауставили камион тражећи да пропратни сертификат буде писан латиницом

НИШ – Из фабрике за прераду рибе „Интерфисх“ у Белоглянцу код Ниша преkjуче је почео извоз сардина у Хрватску. Међутим, први камион, који је кренуо за Загреб, заустављен је на граничном прелазу „Бајаково“ јер је сертификат писан ћирилицом. На неки начин је и могло да се очекује да нишке сардине неће проћи баш глатко, имајући у виду да су се хрватски медији минулих месеци доста бавили

овим проблемом, изражавајући бојазан да би „Нептун са Нишаве“ могао да помрси рачуне тамошњих фабрика рибе. Ипак, мало ко је могао претпоставити да ће се извоз сапести о – ћирилицу.

– Преkjуче је кренуо први камион за једног зајребачког купца. У Нишу су завршене све неопходне формалности, анализе су обавили Специјалистички ветеринарски институт из Ниша и

београдски „Југоинспект“. роба је оцариниена и с потребном документацијом кренула пут Загреба. Међутим, са границе се јавно вођач камиона, појаливши се да мучије дозвољено да уђе у Републику Хрватску због тога што је сертификат написан ћирилицом, а не латиницом – каже Ненад Павловић, власник „Интерфисха“.

Наставак на 16. страни

Петак 24. март 2006.

економија

КРЕНУО, ПА СТАО ИЗВОЗ НИШКИХ САРДИНА

Конзерве запеле на ћирилицы

Наставак са 1. стране

Поред ћирилице, сертификат је био и на енглеском језику, који признаје цео свет, али не и наши суседи. Павловић подсећа да је ћирилица наше званично писмо и пита се шта би се десило када би наши цариници почели да заустављају хрватске камионе само зато што је пропратна документација за товар који возе писана латиницом.

– Не желимо да улазимо у мотиве оваквог поступка Хрвата. Наше је да радимо. Факсом смо послали сертификат написан онако како су тражили и надам се да ће у току дана лустиги камион – истиче Павловић. Власник „Интерфисха“ најављује још већи извоз у Хрватску, јер је склопљен посао и са другим купцима, а ускоро ће бити потписан уговор и са неколико мегамаркета у тој републици.

Нишка фабрика се већ другу годину заредом бави шаковањем сардина и других врста рибе, које претежно увози из Марока. Пре три месеца монтирана је но-

А НА КОНЗЕРВАМА СВЕ ЛАТИНИЦА

ва опрема која омогућава производњу 70.000–80.000 лименки дневно, односно од петнаест до двадесет милиона годишње. То

је отприлике 30–40 одсто домаћег тржишта које годишње троши 40–50 милиона лименки.

М. Момчиловић

"НОВОСТИ" ИСТРАЖУЈУ ПОРЕКЛО И БРОЈ НАЈЧЕШИХ И НАЈРЕЂЕТИХ СРПСКИХ ПРЕЗИМЕНА НИ СРБИЈА НИЈЕ НА "ИЋ"

Основу већине српских презимена чини очево презиме којем је додат наставак - ић, евић, ов...

У СРБИЈИ има највише Јовановића, Поповића и Петровића, а најмање Јоса, Хофмана и Вајферта. Више породица истог презимена не морају да потичу из једног краја, нити да су у крвном сродству, што сведоче различите круне славе.

- Није тачно да се српска презимена морају завршавати на "ић" - каже историчар Синиша Мишић. - Многе личности познате у српској историји немају таква презимена.

Мишић објашњава да је то најчешће лично име родоначелника фамилије. Једно од најтипичнијих презимена ове групе су Јовановићи, за које се сматра да је најчешће српско презиме.

- Основу презимена Јовановића чини родоначелниково лично име Јован. На њега је додат наставак - ов, који означава

ПОГРДНО

СРПСКОМ народу, страни државни чиновници давали су и презимена са погрдним призвуком. Они су често осим презимена уписивали и њихове личне или породичне надимке. Тако су настала презимена: Накарада, Клипа, Ушљебрка, Непергаћа, Поплашен, Гузина...

ЗАБРАЊЕНО

ПРЕЗИМЕНА на "ић", 1817. године, била су забрањена на подручју Аустроугарске - објашњава Мишић. - Тако су настала презимена Коларов, Ковачев, Радичев... али и она као што су Јовин, Глишан, Лазин. Закон се најстроже примењивао у Банату, где готово није остало ниједно презиме на "ић".

припадање - каже Мишић. - Потом и наставак - ић, који значи малени или млади. Према томе, Јовановић је Јованов мали, или син.

Према Мишићевим речима, понекад се одступало од уобичајеног начина грађења презимена и онда се она формирају по скраће-

ном поступку. Тада се уместо презимена Јовановић, среће скраћени облик Јованић.

- Међу Румунима који живе у Банату доста је често презиме Поповић. Среће се у више насеља: Банатско Ново Село, Сутјеска, Барице, Куштиљ, Овча и Глогољ.

Мишић каже да се у презименима, насталим на овај начин, срећу и хунгаризми (мађарске речи).

- Сабо је мађарска реч која означава кројача. Од ње је направљено српско презиме Сабољевић. Честа презимена овог типа су и Кочишјевић, Секурешјевић, Варгић, итд.

У презименима из ове групе јављају се и албанске речи, посебно у Црној Гори: Кастратовић, Зоговићи, Бурмазовићи, Љумовићи, Пљаквић...

Без обзира на то што су презимена на - евић, - евић и - ић најчешћа код Срба и што их многи доживљавају као саставни део српског националног бића, погрешно је сматрати да су само она српска презимена, или да "српскија" од "обичних".

С. Н. ЈОВАНОВИЋ

www.istorijske.net, 31. marti 2006, z.

СДП ПРИЈЕПОЉА РЕАГУЈЕ НА ТУМАЧЕЊЕ САНУ ОТКУД БОШЊАЧКИ?

Занемарен међународни документ - Повеља о регионалним и мањинским језицима Савета Европе, упозоравају у СДП

ПРИЈЕПОЉЕ - На попису становништва пре четири године 99,9 одсто муслимана у пријепољској општини изјаснило се да им је матерњи језик - босански. Сад нам САНУ намеће назив језика бошњачки! А што нас је онда држава питала и како то да у комшилуку - у Новом Пазару, Сјеници и Тутину у статутима општина уписан босански, а код нас хоће другачије?!

Оштро реагујући на различита тумачења назива матерњег језика Бошњака, ова питања поставио је на конференцији за штампу Бајрам Шеховић, председник Савијачке демократске партије и одборничког клуба СДП у СО Пријепоље, тражећи одговоре државних органа - зашто је занемарен један међународни документ.

Недавно су одборници СО Пријепоље усвојили предлог

допуна статута којим се предлаже равноправна службена употреба српског и бошњачког/босанског језика и ћириличног и латиничног писма.

Бајрам Шеховић наглашава да се тумачење Савета Србија за националне мањине разликује од мишљења које је упутила Јелена Мирковић, помоћник министра за људска и мањинска права СЦГ:

- Скупштина Србије и Црна Гора је, 21. децембра 2005. године, ратификовала Повељу о регионалним и мањинским језицима Савета Европе, међународни документ у којем је Србија и Црна Гора побројала језике које званично признаје као мањинске језике. Језик бошњачке националне мањине тим документом званично је увршћен и потврђен као босански језик. **Д. ГАГРИЧИЋ**

КОЛИКО КОРИСТИМО ИЛИ УНИШТАВАМО
СРПСКИ ЈЕЗИК

На удару туђица

Данас се доручкује у „Кеопсу“, руча у „Библосу“,
а ноћ се проводи у „Синемии“ и „Андерграунду“

Наш лепи српски језик се полако круни, свакодневно осиромашује. Из дана у дан нека страна реч заузме место нашој. Користећи туђе речи, мислимо да смо корак ближе свету, а заправо само градимо пут сопственој пропасти. Јер, губитак језика значи губитак културе, нестанак народа и државе.

Од свог настанка до данас српски језик је трпео утицаје многих страних језика – грчког, турског, немачког, француског, руског и напоследку – енглеског. Све до краја Првог светског рата научници, књижевници, земљопisci и лекари писали су чистим српским језиком. Али после тога настала је права најезда туђица и учени људи прихватили су их, зачудо, беспоговорно. Данас наше национално благо за само једну годину затрује више страних речи него за петсто година турског ропства!

Куповина је „шопинг“, оно што је модерно је „ин“, а што није је „аут“, посао – „бизнис“, пиљарница – „маркет“. Ту је и сијасет речи које се користе у науци, књижевности, новинарству као што су „експлоатација“, „еквивалентан“, „адекватан“, „акцент“, „едукација“, „кооперација“... Оправдање за употребу ових речи је немогуће наћи, јер за сваку постоји наша лепа реч.

Имена дућана, предузећа и угоститељских радњи већином су на енглеском језику. Тако имамо „Фалкон“, „Квин“, „Пинк“, „Спејс“, „Скај“, „Лили“ и многе друге. Док су нараштаји зоре дочекивали у кафанама „Девет Југовића“, „Два сокола“, „Царица Милица“ или „Под липом“, данас се доручкује у „Кеопсу“, руча у „Библосу“, а ноћ се проводи у „Синемии“ или „Андерграунду“. А тек називи јела, пића, детерџента и сапуна! „Хемденкс“ (јаја са шунком), „аква-

вива“, „некст“, „мулти оранж“, „глас фреш“.

Јавна гласила („медји“), нарочито телевизија, најзаслужнији су за ширење ове „болести српског језика“. С обзиром на то да смо нација која у Европи дневно проведе највише сати испред малих екрана, сасвим је очекивано да ћемо ми сами, као и наша деца, слушати и улијати речи које уништавају језик наших предака. Постало је уобичајено да водитељ најави „лајв пренос неког хепенинга“, „разговор са експертом“, да „Гранд шоу почиње у осам и траје до почетка Ситија“. „Транспарентност“, „транзиција“ и „тренид“ су готово незаобилазне речи.

Развој технике и науке унео је у наш језик бројне нове термине. Језикословци се нису трудили да за њих направе кованице, да их учине српским. Правдали су се тиме да су те речи неопходне да би се што боље разумело значење и функција неког појма или уређаја. Ово тврђење нема смисла ако се зна да су годинама за нове ствари стварани и нови називи, који су у потпуности били у духу нашег језика. Воз је добио назив на основу сличности са редом сеских запрежних кола, приручник је превод немачке речи „хандбух“, а реч самовлашће настала је од француске речи „аутокраси“.

Ни светске силе, ратови, земљотреси не могу толико недаћа и зла нанети једном народу колико он може сам себи. „Чувајте чедо моје мило, језик као земљу. Реч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ изгуби ли језик, земљу, душу?“ То је написао пре скоро 900 година Велики жупан Стефан Немања. Још тада био је он свестан значаја језика. А да ли смо ми данас?

Б. Гркавац

ЈЕЗИК ПОЛИТИЧАРА Каквим речником

Речи су као монета, без покрића девалвирају

Прегурали смо ратове, бомбардовање, уличне борбе, демонстрације, борбу власти и опозиције, наслућали се искови, уредна, величана намет вође, наше партије, наше нације, позивања на личне стравних плашења и домаћих издјелника... А онда је, октобра 2000. године, најављени свеопшти полет, када смо као вода били спремни да све ружко одложимо, уздудимо се и кренемо пут Европе. Опикурићи ставио је Гданско напад комунистичког режима у Пољској, Ришар Капушчињски у књизи „Липидарум“ примећује да су људи постали бољи, да је било осетно мање пиданца на ушцама, да су сви спремни помоћи једни другима, дети левици прилогу дуго изнеквиваним променама. Нешто слично осетило се због октобра и код нас у Србији а показало смо се да ће на јавној сцени простати уредљив говор и наступити свекоје толеранције и поштовања свакојаке разноликости.

А језик је, каже лингвиста Рајко Бугарски, један од најважнијих начина легитимисања, на основу кога може

Одговорно, уверљиво: Војислав Коштуница

Уколико после реке оптужби не уследе пријаве, ништа не вреди - сматра Требјешанин и тврди да ћемо тешко исправити лошу слику о нама јер смо после 5. октобра прокоцкали шансу

доста да се закључи о личности и њеној политичкој оријентацији.

- Убеђен сам да она има хрватско држављанство. Устаљом, мајка јој је била у „масноку“, рекао је пре неки дан потпредседник СРС Томислав Николић за министарку пољопривреде Ивану Дулић-Марковић, иако је последњих недеља обећавао да ће тричекати са рушењем српске владе „у интересе добијања позитивне Студије изводливости“. Некако у исто време, „најочиније“ посевке по новинарима осуо је, по навици, министар за капитале и инвестиције Велимир Илић.

Екстремизам без покрића

На делу је „сурово позорште“ које се изражава језиком, сматра културолог Раг-

Прошло време, политички речник: Жарко Требешанин

ко Божовић и његове корене смешта у доба једнопартијске владе. Не зна се шта је по језику било погубије - страх од казано, тескоба од неисказаног, очекивано мишљење као пожељно, или говор о непостојећој стварности. Наследио смо пренапет идеолошког привида са етикетизма; деформисани језик само је инструмент пропаганде.

- Док је тада на делу била пацификација друштва под девизом „лагали смо се да бисмо се сплагали“, сада језик следи израваћу милитаризацију са елементима екстремизма, без рационалне политичке димензије - истиче Божовић.

Међу стручњацима преовлађује став да је у језичком смислу самоуништавање и вишестраначје јасно развојило. Језиком се, у првом периоду, каже Бугарски, демонстрирала идеолошка правоверност, а плурализам је отворило терен за сугоб мишљења. Многињавост за диференцирајући јавни дискурс донекле смо искористили продуктивно, јер се слобода мишљења, у значајној мери, извргла у супротност - свако свакога може да сатајиније. Контролни механизми, односно јавни туковици, ни данас не функционишу.

- Имамо раслојасано, нагли-

ничко квалификовање политичког противника, а сада и рабонде, којима се пушта на вољу. Говор мржње се шири и није ми познато да је неко зато одговарао - тврди Бугарски.

Фразе, фразе...

Психолог Жарко Требешанин сматра да више не пролазе велике речи, јер „кад човек мало размисли - охладисе“ и окреће се животноним питањима - плати, школовању дете...

- Говор је као монета - ако немате покриће, стиже нас инфлација. Уколико после реке оптужби не уследе пријаве, ништа не вреди - сматра Требешанин и тврди да ћемо тешко исправити лошу слику о нама јер смо после 5. октобра прокоцкали шансу.

Рудиментарни ниво у слободи говора датира од увођења вишестраначја, објашњава професор стилистике и реторије Добриљко Станојевић, да су нама политичари још на ауларнимима и пошвама. Фразе су и даље у употреби, а уместо „29. новембра“ мање се „5. октобром“.

Бугарски тврди да је 6. октобра 2000. године из медија нешто говор мржње типичан за режим Слободана Милошевића и да је био кон-

Се службе народних посленици на српској политичкој сцени

Бисери

● За остале не знам, али чланови СРС-а немају намеру да путују у те земље док су им на власти овалке говнарске владе - рекао је Шешел 1998. године после забране путовања у земље ЕУ неким југословенским политичарима, међу којима је и он.

● Ако ми на месдан не изађеш, дај ми твоју веру тврду, послату ти кудову да ми предеш гаће и кошуљу - Вук Драшковић Слободану Милошевићу 1996.

● Ј... ми се за СПС, важни сте ми ви - Зоран Баки Анђелковић Србима на Косову

● Никад у својим политичким наступима нисам ишао испод прага људског васпитања и достојанства, чувајући интегритет постојанца - Ивица Дачић.

● Зоран Ђинђић је политички трговац и политички предузетник - Ивица Дачић.

● Ма нађијем вас све на к... и вас и тај радео Б 92! Ви сте један скуп идиота! Запамтићеш ти мене бити-но једна - Велимир Илић, пре неколико дана.

Директор и шеф СРС Томислав Николић

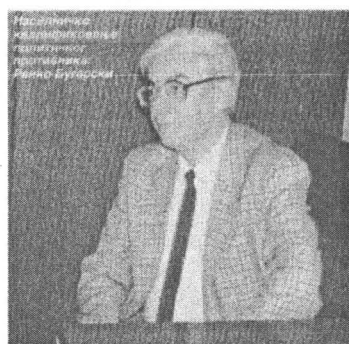
трисан до првих избора, када се распалио.

У Милошевићево доба говор мржње је био монополитичан и једносмеран, а сада се „демократизовао“, па је политичарима и једносмерно - закључује он и доводи га на видњу немо фактора која би били капаз да та обуза.

Особено партија, према Божовићевом мишљењу, јесте говор у првом лицу милошевићев који је супротан критичком мишљењу, чина суштину је казивање у првом лицу кривине... Све је сведено на „наше - испричаће“ и ако ниси са нама, испричаће се на кога се „слуца“ митантинско речима.

Они мисле да су те речи прва мржњивост, а у ствари су одраз неразвијене политичке културе типичне за авторитарно, асиметрично, јавно и јавно манифестације кризе човека и међуљудских односа, одштап неоверљиве - истице Божовић.

Да су политичарима, локше, усклађени ставови и начини изражавања. Бугарски доказује тиме што демократије обично плаше што говоре, радикали и социјалисти искажу

Насловница новина „Политика“ са сликом Томислава Николића

из свих норми, док је ДСС нешто између. Ипак, тврди он, немамо политичара попут Зорана Ђинђића, који је био успешан, мантовит и добро се служио метафором.

Близу Ђинђића је Драгољуб Милутиновић, јер припаца као Европљанин, култивисао, не вређа директно, вако ја-

сно саопштава ставове. Позитивни примери су и Борис Тадић и Ђорђа Коштуљаци, који узлавно говоре српскошћу, одмерено, без узлопа и пацова, па делују уверљиво - објашњава професор.

И Славојевић сматра да су вокабулари Тадића и Коштуљације свепрци, с тим што Тадић

има вишак фразе. Честа су општа места, па гако, репимо, од Човића чујемо да се „откара-та питање Косова“, а од Коштуљаца питање „заједничког пакле-није било спогодино“. Он на-вештује политичарима да не користе лажи, које су реторички добре, али неискривне, што је показао Један Милошевићевим саопштењем.

Лек против тих политичара су избори - закључује Славојевић.

Говор мржње

Квалификације „дукело“ и „злуполуче“, које је изрекао Томислав Николић у Скупштини и сличне истогле изјаве, супротан су пример. Они при-пацају, тврди Бугарски, демократски образац“ говору, ра-злоготки, често шовинистички, што је чист говор мржње.

Мада је изјава министарке Дулић провокативна, ко се осећа угроженом треба да се супротстави доказима, а не да прима о њеном хрват-ском држављанству - каже Бугарски и тврди да је то класична замена теза, јер про-тивница дисквалификује на

„драстичан начин“.

Вук Драшковић је у раско-раку са собом, тврди Требе-шавић, јер има европске ставове, а служи је српским гово-ром, који је користито, док је ста-пујо популистичке тезе. У партијама демократске ори-јентације има чланова који добро говоре, као што су Зо-ран Шамји и Ђорђе Мамуља из ДСС-а и нин луди из ДС-а и Г 17 групе. Радикали су се утри-стожили, али у „шкришту“ се враћају протестном говору. Трчијо у Европу, разба-пујемо се речима хвале о сва-ком нашем кораку, знамо да културно комшије с којима смо доданома живели, а себе као да не слушамо. А кад мислиш да нема проблема, не можеш га ни превести.

То се не решава критико-рничким акцијама и није стра-ничко, већ државно питање. У разговору о Косову и ЕУ нећемо бити озбиљан парти-цери ако постоји сликса а на-ма као државина. Држава о томе мора да води рачуна, али и невладине организа-ције, образовни систем и меди-јини - закључује Требешавић.

Ј. Јовановић

Тако је говорио Пашић

Никола Пашић, првак Народне радикалне странке, говорио је 1882. године:

Браћо! Историја развоја човечанства показује да су оне државе у којима је народ сам управљао достигае највиши степен развоја. Државе ко-јима сам народ управљао напредују стално, и без удара, и увек достигну већи степен и богатства и изобретљивости... Гуњави и отпакац створио је ову земљу, подигао је и засно-вао све ово што данас имамо. Саљак у гуњу и отпаку усто је против-уштељача, и својом кра-вљу оросио брда и долине, истребио ага и бегове, подигао путеве, школе, и све остало што данас ми имамо и уживамо.

Савојер Милошевић, 1880. штракљанца 1848. године

Браћо граничари! Ви сте познати гуњци, па вас на храброст не треба подсе-љати, али је преко потре-бно подсетити вас на ваш резултат. Немци виде, Мађари виде да Ломбардија мора отпасти од Аустрије, јер јој помаже сила Италија и Француска и Швајцарска да буде своја, а не туђа. А ипак вас једнако вуку у Ломбардију. Вуку вас, браћо, но они истине неће бити, а које носе у горње крајеве на влање нашу стоку. Ви видите да се од наше браће, која су тамо отишли, ниједан не враћа. Ни ви, ако одете, нећете се више вратити.

Владика Николај Велимировић, 1938. године: О, ви млади људи, из свих народа и племена... Устаните у одбрану чести Европе! Створитељи ваш извео вас је на највеће бојиште које се памти. Извео вас је у аерону кад су много руже ави-орави устали из из земље и из вода, то јест из материје и од материје и у име материје, против јагњача Божијег.

Др Вукобрат Вучељ

Без успона и падова: Вукобрат Вучељ

Ми (ни)смо анђели

Да никаква промена у наступу радикала није потребна, тврди генерални секретар СРС-а Александар Вучић.

Ништа лоше нема у нашем говору, а како нема шта да се каже против нас, свакојаки стручњаци из Титовог периода, који још не знају да је он мир, свашта говоре против нас. Међутим, нама су најбољи судија бирани код којих нам расте рејтинг - наглашава Вучић.

И генерални секретар СРС-а Зоран Анђелковић сматра да су бирани они који дају последњу реч.

Политичари не треба да буду глумци, већ да причају као обични људи - наглашава он и доводи да му је јаво што није био у Скупштини када је билa полемика са министром Дулић, јер би он оштрије одговорио на „Дулићкине глупости“. Зато обавља да већ данас почети са превоспитавањем својих посланика.

Бранка Бошњак, посланик Г 17 групе, каже да министарка Дулић, иначе кадар наше странке, није рекла ништа уредливо или провокативно, као и да те речи нису биле упућене ником појединачно.

Наша странка даје добар пример осталима како треба да се понашају, јер на

уредљиве и непристојне речи одговарамо сасвим супротивним тоном - тврди Бошњак.

Психичким склопом министра Илића, у којем је изражена темпераментност, Владан Вучићевић, посланик Нове Србије, оправдава испаде свог лидера, који је „човек из народа кратког фитаља“. Он на-глашава да, када је реч о изражавању политичара, треба правити разлику између понашања у међународним контак-тима, који подразумевају устољени реторички и манире и унутарполитичке сцене, где су грубе речи уобичајене.

Силни проблеми који нас притискају изазивају психичку напетост, а она се манифестује недолжном језиком - закључује Вучићевић.

Глобално посматрано, речник наших политичара треба битно изменити, сматра Божидар Ђелић, посланик ДС-а, али исто тако, наглашава да треба разликовати неке ствари.

Неприхватљиво је вређање на личној основи у вези са изгледом и приватним стварима, али свако мора да има право да каже своја сазнања о стражним злочинима који су се догодили деvedестих година - закључује Ђелић.

Бескукична дискусија

Црногорски језик? Чиста политика,
наравно...

Много добар придев, „бескукични“: требаће га унети у речнике. Али да објасним како сам дошао до њега. Са сајта „Форум Б92“, читалац Ратко Станић послао ми је „он-лајн“ дискусију под насловом „Црногорски језик – лингвистика, политика или шта?“ Већина дописа је из фебруара и марта ове године, али су на сајту дати и ранији документи о тој теми, почев од „Декларације“ Црногорског ПЕН центра из 1997. године. У њој се између осталог каже: „Са становишта науке, не постоји научни разлог, а са становишта интереса Црне Горе политички разлог да се црногорски језик не именује, научно и наставно-правно, својим именом.“

Један учесник дискусије приметио је да би по истој логици могли да постоје и косовски језик, војвођански, републикосрпскански језик, крајишки језик. И не само то, него београдски, новосадски, нишки, чачански језик и тако редом. Он предлаже да се формулација црногорских „пеноваца“ умножи у виду штампаног формулара. Да би свако могао са свог буџишта свечано да објави: „Са становишта науке, не постоји научни разлог, а са становишта интереса (УНИЈЕТИ ИМЕ РЕГИЈЕ/ГРАДА) политички разлог да се (УНИЈЕТИ ИМЕ РЕГИЈЕ/ГРАДА) језик не именује, научно и наставно-правно, својим именом.“

На питање постављено у наслову дебате мање-више сви посетиоци сајта одговарају – политика, са саркастичним варијантама као „Политика, нећу образлагати, мрзи ме да се око тога смрам са лингвистичким игнорантима и/или политичким активистима“ или „Јао, боже, досадни ли сте! Политика – то је одговор, и пустите људе на миру, нека црногорског“. Многи помињу Аустрију, Швајцарску, Белгију, САД, Бразил и сличне заостале земље чим непросвећеним становницима нимало не смета што „језик не именују својим именом“. Један дискусонтант пише: „Деца моје сестре нису рођена у бившој ЈУ, говоре језиком којим говоре њихови родитељи, а који се некада звао српскохрватски. Никада им није објашњавана разлика између нас, њих, оних итд. Кад дођу на летовање, путују по целој бившој ЈУ, разумеју све, и не треба им преводилац...“

Иван
Клајн

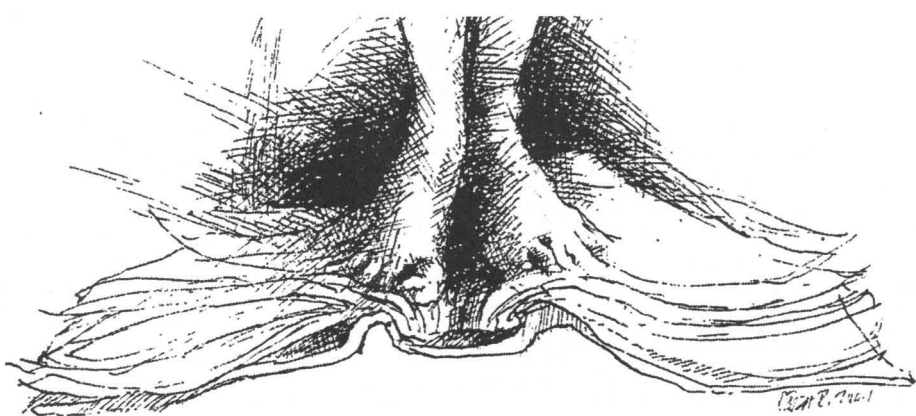
Даља дискусија, с језичког становишта, очигледно би била сувишна. Негде у дну сајта, међутим, пао ми је у очи следећи коментар: „Најсмешније ми је када нека високоумна тирада о језику, писму и тако тим стварима буде објављена на осакаћеном латиничном писму без кукица и квачица. То аутоматски делује неозбиљно и обесмишљана даљу расправу. А још смешније је када нешто што се зове

Црногорски КЊИЖЕВНИ лист има сајт на том бескукичном писму.“

Заиста, све реченице које сам ја овде навео ћирилицом на сајту су написане оном латиничном без дијакритичких знакова која звучи као тепане мале дече, а којом се служи највећи део наших интернет сајтова, па и писама на и-мејлу. И у самој управи наведеној критички пише „najsmesnije“, „osakacenom“, „latinicom“, „knjizevni“, мада то њен аутор очигледно није желео. У сваком случају, хвала му за термин бескукични, односно beskukicni. Уз бескукичну латиницу бар не морамо да се припремо да ли постоји „српска латиница“ или само „гајевина“, јер, таква каква је, она није ни српска ни хрватска.

Пре доста година у овој рубрици писао сам о обичају наших новинара да малтене сваку реч од три слова пишу верзалом (нпр. ЗОО или ПУЛ), као да су словне скраћенице. Читалац Н. П. из Земуна нашао је један нов пример те врсте у „Вечерним новостима“ од 27. марта. У весту о помрачењу Сунца које је уследило два дана касније писало је да ће оно „свој максимум достићи изнад ЧАД-а и Либије, а затим ће се угупити преко Турске ка Сибиру“. Вероватно сарадник „Новости“ мисли да је ЧАД скраћеница од „Чудна афричка држава“ или тако нешто, али се вара. Чад је име великог језера, по коме је онда названа и држава.

У истом броју пише како су тројица наших бизнисмена експлоатисали раднике, своје земљаци, на градилиштима „у Сочи (Русија)“, због чега је у Крушевцу против њих поднета кривична пријава. Неће бити. У Сочи, словеначко-италијанској реци којој је песник Симон Грегорич певао „Krasna si, bistra hci planin“, тешко да би и најлаккомисленији предузимач започео грађњу. Биће да се градилишта налазе у *Сочију*, познатом летовалишту на обали Црног мора. ■

НАСИЉЕ НАД ЈЕЗИКОМ

Боркиња, а посланица

Хоће ли закон променити чињеницу да је секретар титула, а секретарица занимање и шта ћемо рећи за мушку секретарицу?

Закон о равноправности полова ће се, са закашњењем од неколико година у односу на окружење и чак неколико деценија у односу на западне земље, ускоро наћи и пред посланицима Народне скупштине Србије. Војвођанска иницијатива, чији парламент је већ 2003. године усвојио Одлуку о равноправности полова, прихваћена је и у републичком скупштинским редовима без много негодовања. Ни влада се није много бунила, али они којих се тај закон највише тиче јесу. У женским организацијама кажу да је закон помало сексистички и писан за средњокласну белу жену. Геј и лезбијске организације захтевале су да се термин сексуално опредељење убади у члан 4. овог закона којим се забрањују дискриминација по разним основама - полу, годишту, раси... Четири већ усвојена закона забрањују дискриминацију по основу сексуалне оријентације, па је скоро извесно да ће и овај.

Ни невладине организације нису се претргле да улажу амандмане на закон да се не би изјављивао покушај да се каква-такав изгласа. А овакав закон највише се бави запошљавањем и учењем мање заступљеног пола (у даљем тексту: жена) у органима и институцијама власти. Тако ће, после усвајања закона, сваки орган, управа, институција, па чак и приватна фирма морати да има тридесет одсто жена на радним местима. Савет за равноправност полова већ постоји, те ће њему и скупштинском Одбору за равноправност сви поменути морати да подносе извештаје о равноправном третману полова преко својих координатора за равноправност. Сваки орган власти и свака партија мораће, такође, за потпредседника да има бар једну жену.

Кад се направи кратак преглед тела која ће предлагати и вероватно изгласати овај закон, и странака које у тим

телима имају мандате, његове, иако несавршене одредбе изгледају као чиста илузија. У Влади Србије, наиме, само једно министарско место припада жени, а потпредседничко ниједно. У Скупштини Србије једна је потпредседница, а у само дванаест одсто посланичких места седе жене. Иако свака парламентарна партија има више од четрдесет одсто женског чланства, процентуално их је много мање на руковођеним местима партије. Од 79 посланика у Народној скупштини, поређења ради, СРС има пет жена од 52, ДСС има шест, колико и СПС са укупно 22 посланика, ДС од 33 има пет. Нова Србија чак ниједну, две су у посланичкој групи За европску Србију, а две не припадају партијама. Таква слика не обавља да ће се закон доследно примењивати нити знатно променити улогу жена у политичком животу Србије, тим пре што у сваком члану који налаже тих тридесет одсто постоји и ограда - „уколико природа посла не захтева другачије“.

Драгана Петровић из Савета за равноправност полова каже да институције не брину о равноправној заступљености и да је због тога тешко статистички доказати угроженост жена у Србији.

„Наш основни проблем је проблем приватне сфере и менталитета. Нећемо се, чим усвојимо закон, пробудити у Шведској, али је закон алат којим ће се менталитет постепено мењати. Важно је да закон буде реалистичан и да може да се примењује“, каже Петровићева.

За мењање свести и менталитета средстава ће бити обезбеђена буџетом после усвајања националног плана акције, у чијој изради учествују невладине организације, експерткиње и чланице Савета.

Живодарка Гаџић, заменица председнице Одбора за равноправност по-

лова, каже да ће грешке у закону бити исправљене: „Ми желимо више присутних жена у политичком животу, јер постојећи број није довољан. Али и жене морају из пасиве прећи у активу.“

Све посланичке групе потписале су Предлог закона осим радикала, а то нису учиниле чак ни њихове чланице Одбора за равноправност. Оне не желе ни да их зову посланицама, а ево и зашто:

„Сматрамо да ту област није потребно законом уређивати“, каже Наташа Јовановић из СРС-а. „Политичка и парламентарна пракса моје партије је да жене у свему учествују колико желе, али ја примењујем да жене нису заинтересоване. Као жену и политичара, вређало би ме да ме неко ставља у проценте и оквире. Жене у Србији су показале да су способне и паметне да се боре за своје најмилије, а то се не доказује тако што се зовемо посланице. Оне које то желе требало би да се обраће свештенику да им каже шта то значи“, каже Јовановићева.

Премда се законом експлицитно не захтевају језичке измене, бар не за сада, оне ће, према речима Живодарке Гаџић, такође бити разматране на Одбору. Из невладиног сектора, међутим, та иницијатива је најснажнија, па се чини да је женама више стало до тога како их ословљавају него какве послове имају и колико су за њих плаћене. Истина је да за високе титуле у српском језику не постоје изрази којима би било јасно да ли је жена носилац титуле, а да је именоване не тако славних професија углавном у женском роду попут куртизане или стриптизете, иако се одавно већ и мушкарци баве овим пословима. Можда најбољи пример за то је именица с истом осномом која у мушком роду значи титулу, а у женском просто занимање - секретар и

секретарица. Како ослонити мушку секретарицу?

Лингвиста Ранко Бугарски каже да су за многе укусе неки од нових израза попут боркиња, насиље над језиком. „Утицај западних језика донео је и стране речи, језик је пратио друштвене промене мало спорије, па смо код Нушића имали госпођу министарку као супругу министра, да би тек после Другог светског рата и сама жена постала доктор или министар. Ничко нормалан не може имати ништа против да се за постизање родне равноправности направе измене и у језику. У језичком систему и пракси подлога за то постоји, али само до неке границе. Суфикси се на основу граматички мушког рода могу додати тако да обухвате женског носиоца. У зависности од гласа на који се завршава основа, то некада тече глатко додавањем -ица или -ка, али се то не може учинити баш у сваком случају. Структура језика у неким случајевима пружа отпор”, каже Бугарски.

Речи које су граматички женског рода, попут судија, а доживљавамо их као да су мушког, Хрвати су, рецимо, променили у суткиња. Овдашњи предлог је и судиница. Но, да ли је и у овом случају наглашавање рода неопходно?

„Род се може исказати и синтаксички. На пример: судија је рекла, али ако је реч мушког граматичког рода, попут психолог, педагог, онда иде теже и тада јача тенденција за наставком. Друга опасност је што приликом инсистирања да се сваки пут обележи женски носилац функције или занимања, може имати контрапродуктивно дејство. Када, на пример, кажете да је једна жена воледа математичарка у Србији данас, привидно јој се даје виши статус, али се њен статус заправо снижава, јер је контекст ужји. Разумеће се да је она воледа у уском кругу жена математичара. А још је већи проблем што када кажете студенти и студенткиње испада да студенткиње нису студенти, да се, по изветку, морају посебно именовати. Таквим се примерима жене често издвајају из укупне популације.”

Бугарски такође сматра да би бројне промене правописа ишле на штету језика. „Недомисљена акција на о-рук, може одвести и у директну неписменост као што је стављање косе црте између две речи. Језик не трпи бичевање. И зато су драстичне и брзе акције које подразумевају законску обавезу веома ризичне. А опет, оне неће променити углед у друштву тих женских особа. Уз најбоље разумевање и без икакве жеље да омаловажимо очекивања, ако се било шта жели нормирати, мислим да је најбоље кренути од оног што је већ ушло у језик”, каже Бугарски.

Закон о равноправности полова без сумње је цивилизацијска обавеза, с којом се и Црна Гора пре Србије суочила (тамо је овакав закон већ у скупштинској процедури), али обавеза није и нормирање језика по сваку цену и у сваком изразу како се у јавности представља да јесте. Неки страни језици разликују родове у свакој ситуацији, такозвани гендер сензитивни језици. Неки, међутим, не познају родове уопште, а понеки, попут енглеског, само у посебним случајевима. У немачком језику је родна равноправност постигнута тако што је једно велико И убачено између основне речи и женског наставка. Такве речи сада подразумевају и женски и мушки род, али Бугарски сматра да такво јединствено решење није могуће постићи у српском језику.

Именице мушког рода користе се у званичним документима, али ништа више него у медијима, било да је реч о позитивном или негативном контексту. Тако ни кад је реч, на пример, о непознатом починиоцу некаквог кривичног дела, ни медији ни биро-

каже професорка Савић која је у борби против израза попут доктор за жену или невенчана супруга (погрдно, јер је приватна ствар, а и жену одређује уз помоћ мушкараца) начинила Речник професија и титула са 1 500 израза.

Е сад, увођење нове терминологије имало би више смисла када би било више жена којима би ти термини припадали. Или, када би бар било јасно да је свим докторкама стало да се тако и зову. Изузмемо ли очигледне патријархалне оквире друштва, у Србији се не стиче утисак да је женама превише стало да учествују, осим у ретким феминистичким групама. Један од аргумената за промене у правопису јесте и то што су га до сада писали искључиво мушкараци?! Али би контрааргумент могао бити питање: зашто то нису учиниле жене?

Једна од активнијих жена, посланица ДС Леила Руждић-Трифунвић с тим се не би сложила.

„Ни за сто година жене у Србији неће бити потпуно ослобођене дискриминације, али ће овим законом она бар бити сведена на подношљив ниво. Жене се учлањују у странке, иду на демонстрације, па шта то значи него да хоће да се баве политиком?! Ако их ту и нема, то је зато што им мушкараци не дозвољавају или им њихова свест говори да им ту није место.”

Зорица Томић, социолог културе и једна од учесница у припреми националног плана, каже да је потребно и да се програми у школама саобразе националној интенцији да би се свест променила.

„У медијима се жене називају погрдним именима, плавушама у лошем контексту, ствара се утисак да су поткупљиве, медији се обрушавају на чињеницу да је неко жена. У јавности се жена појављује само као забављачица. Мушкараци су ненавикнути на то да жена учествује, а жене су мање спремне да учествују, јер медији и окружење потезу приватне аргументе да би их дисквалификовали. Жене ослабљују кад неко каже да су разведене, да имају целулит и слично, а такви аргументи мушкарацима пријају.”

Због позитивне дискриминације у закону о равноправности полова, Француска је мењала чак и уставне одредбе. Српска је верзија скупљала прашину по фиокама годинама, а кад се наша на релу у Скупштини, ни многе парламентарке јој се нису обрадовале. Стога је тешко веровати да ће примена овог закона имати видљив и практичан ефекат за живота бар једне генерације жена, али ће им можда уредно с његовом применом постати јасније да „Смоташ, креснеш, запалиш - типично мушки” није добар маркетиншки потез већ увера да на рачун жена.

■ ДРАГАНА ПЕРИЋ

Женска права или насиље над језиком: Леила Руждић-Трифунвић, Ранко Бугарски и Наташа Јовановић

кратија не остављају могућност да се ради о жени.

Свенка Савић, професорка Психоллингвистике на Филозофском факултету у Новом Саду, анализирајући медије, приметила је између осталог да се женама у медијима признаје пол искључиво у подружљивом контексту или као средство за политичку борбу, те да се полност жене извлачи на највидљивије место тек када се она огрешу о нешто. За разлику од Бугарског, она сматра да је изменама у језику могуће променити свест, а не обрнуто, тако што ће пракса изгубити сексистичко упориште у језику.

„Проблем није ни велик у граматички српског језика ни комплексан, него је велик и комплексан у људима који језик објашњавају и држе за свој посед. Проблем је у личном теориском схватању појединих језиколоваца који истину језика тумаче као своју истину и уз то имају моћ ауторитета да се тој моћи и истини верује. Избегавање дискриминације према пољу основни је принцип кодификације језичког израза. Две су основне стратегије у остваривању овог циља: учинити и мушку и женску особу једнако видљивом у језичком материјалу и бирати језичке изразе којима се брише видљивост само једне особе”.

Добро дошли на званичну презентацију Владе Републике Србије

Вести

Влада Србије

Најаве догађаја

Саопштења министарстава

Конференције за новинаре

Активности Владе

Активности премијера

Активности потпредседника

Интервјуи

Саопштења Владе

Документи

Политика

Косово и Метохија

Економија

Стоп корупцији

Култура и вера

Спорт

Линкови

Издвојене теме

Најаве догађаја

14.04.2006.
Стојковић у посети
Окружном суду у
Пољаревцу

14.04.2006.
Бубало обилази подручја
угрожена поплавама у
општини Тител и Беочин

Почетна страна > Вести > Влада Србије > Активности премијера > Неговање и стандардизација српског језика од посебне важности

Верзија за штампу
Пошаљите страну

Неговање и стандардизација српског језика од посебне важности

Београд, 14. април 2006. године - Председник Владе Републике Србије Војислав Коштуница оценио је данас у разговору са делегацијом Одбора за стандардизацију српског језика, коју је предводио председник овог одбора Иван Клајн, да је неговање и стандардизација српског језика од посебне важности.

Коштуница је у разговору истакао опредељење Владе да помогне раду Одбора, имајући у виду значај језика и културе у друштву.

Чланови делегације Одбора за стандардизацију навели су да је циљ овог одбора да брине о неговању српског језика и указали на то да се

Одбор бави свим сегментима науке о српском језику.

Они су посебно нагласили да је овај одбор, који има саветодавни карактер, донео и 50 одлука које се тичу језичких недоумица и најавили да ће на деветогодишњицу рада, која ће бити обележена 18. априла, бити објављено дело "Српски језик у нормативном огледалу".

Такође, ове године очекује се излазак седамнаесте књиге Речника српског језика, а до сада су објављена три издања Правописа српског језика, Синтакса савременог српског језика, Асоцијативни речник српског језика и друга дела.

ФОТО ПР

Радне посе
Владе Реп
другим држ
2004, 200:
Актуелно:
Француск

Најновије

Култура и
Министар
честитао
Грегорија
| 14.04.200

Активности
Рад хидрс
"Бердап"
није угро

Активности
У понедег
изградња
Убу | 14.04

Активности
Први саст
Европског
визним ог
26. април

Активности
Улагање у
2014. годи
милијарде
14.04.2006

на врх стране

ПИСМО ПИСЦА ПЕТРА САРИЋА ПРЕДСЕДНИКУ САНУ Судбина у језику

Поштовани председни-

че,
У наслеђеној тежњи и приграбљеној жељи, да се одупрем свакој искључивости, злу и мржњи што се удвајају с примитивизмом, годинама сам, верујући да никад није доцкан, или да "то неће требати", одгађао да напишем ово писмо. Сад, као да је нестало времена. Неки ветрови,

преко светлости и таме, уносили су празнину и студен, веру и топлину, у моју душу. Годинама сам трован лековима, и лечан отровима. И, најзад нашао се на оној граници преко које нико од мојих предака није крочио. Најсигурнији уз њих, и уз свој српски језик, који је, као они, и род и име, и кућни праг са кога се види цео свет,

необјављено, што ће бити објављено или необјављено, а мојом руком записано, припада, док иком ишта буде значајно, српском језику и српској књижевности који су, под тим атрибутом, деценијама, овде на Косову и Метохији, данас најжалост и у Црној Гори, забрањивани.

Овим сам хтео, и сам утамничен у овом невери-мену, у овом паклу између два времена, да, бар с те стране кад с друге не могу, заштитим себе и свој мир - данас; и своје потомке, и њихов мир - у будућности.

Вама, остајем захвалан.
Штрпце, 27. марта
2006. год. **Петар САРИЋ**
(Упућено и Удружењу књижевника Србије)

ВОЈИСЛАВ КОШТУНИЦА У РАЗГОВОРУ СА ПРЕДСТАВНИЦИМА ОДБОРА ЗА ЈЕЗИК Обећана помоћ

ПРЕДСЕДНИК Владе Србије Војислав Коштуница изјавио је јуче у разговору са представницима Одбора за стандардизацију српског језика, да је од посебне важности неговоње и стандардизација српског језика и истакао опредељење Владе да помогне раду Одбора, имајући у виду значај језика и културе у друштво.

Чланови делегације, коју је предводио председник Одбора Иван Клајн, нагласили су да је циљ tog Одбора да орине о неговању српског језика и да се бави свим сегментима науке о српском језику. Одбор има саветодавни карактер, а на девету годишницу рада, 18. априла, биће објављено дело "Српски језик у нормативном огледалу". Такође, ове године се очекује излазак 17. књиге Речника српског језика.

(ТАНЈУГ)

приведен сам да се на овај, неприличан, начин, изјасним пред вама, и пријатним пред собом: Све што је објављено или

ГЛУМИЦЕ ЕЛИЗАБЕТ ХАРЛИ И ЕШЛИ ЦАЈД Одмор од филмова

ГЛУМИЦЕ Елизабет Харли и Ешли Цајд одмарају мало од снимања филмова. Недавно су виђене у Њујорку на добротворној гала вечери коју је организовала Фондација за борбу против рака дојке: Ову организацију, основала је 1993. Евелин Лодер како би финансирала иновативна, клиничка истраживања у тражењу лека против опаке болести од које сваког дана обולי велики број жена широм света.

Т. Л.

СУБОТА, 15. април 2006. КУЛТУРА

Новости 27

14. Април 2006. КУЛТУРА ПОЛИТИКА

ОТВОРЕН 12. САЛОН КЊИГА У НОВОМ САДУ

Умањујемо свој језик

НОВИ САД – На Новосадском сајму јуче су отворене три манифестације, међу којима је, свакако, најзначајнија 12. међународни салон књига са више од 150 излагача из наше и других земаља. Овај својеврсни празник културе отворио је познати књижевник Мирко Вуксановић, док је покрајински секретар за културу и образовање Золтан Буњик отворио 11. међународну изложбу уметности **ART EXPO**. Трећи део јуче отворене сајамске приредбе представља међународни сајам школске и канцеларијске опреме **SCHOOL & OFFICE EXPO**.

Отварајући Салон књига Мирко Вуксановић је истакао да је „данас сваки мали језик угрожен, али не туђицама, не страним изразима који логично пристижу, брзо, као што живимо и радимо, већ су мали језици угрожени зато што сами умањујемо матерњи

говор, што свој језик учимо у деловима, помало, а не у целини”.

На Салону књига предвиђен је и низ догађаја на којима ће бити представљени аутори и књиге. Данас почиње и манифестација „Дани Јазе Костића” која ће трајати до 17. априла: од укупно пет програма – четири ће се одржати на Новосадском сајму, а пети у Матичи српској где ће бити уручене и награде „Јазе Костић”.

Салон књига, традиционално, додељује и признање „Захарија Орфелин” за најбољу ликовну и техничку опрему нових издања. У ликовном делу манифестације организована је и Изложба карикатура са Међународног конкурса „Опишаног жежа”. Радове на тему „Андерсен, или како карикатуристи читају бајке” излаже четрдесетак аутора из тридесет земаља.

Д. Радовић

Одлуке Одбора за стандардизацију језика

БЕОГРАД - Одбор за стандардизацију српског језика одржао је јуче своју девету седницу, а истом приликом представљена је недавно објављена књига „Српски језик у нормативном огледалу“, као и осми број „Списа“. У извештају који је пред сарадницима поднео Иван Клајн, председник Одбора, најважнија је информација да је Министарство културе прихватило да финансира пројекат „Опис и стандардизација савременог српског језика“, као и да је за ову годину најављено штампање новог издања Правописа српског језика. Књига „Српски језик у нормативном огледалу“, и поред нешармантног наслова, може да буде занимљива и за оне којима језик није ужа струка. Пре свега због основне писмености, али и због ширег увида у језичко-политичку проблематику, која неминовно у дневној штампи има сведено, а често и нетачно тумачење. У књизи се налази и аргументована одлука о разлици у коришћењу назива босански/бошњачки, сат/час, јеврејски/хебрејски/иврит, као и занимљиви стручни текстови „Српски или англосрпски - питање је сад“ Твртка Прћића и „Однос према туђицама: с мером али без аверзије“ Бранислава Брборића.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Капитална “Синтакса”

ОДБОР за стандардизацију српског језика оценио је јуче успешним рад неколико својих комисија у 2005. години и усвојио план рада за 2006. За новог секретара Одбора, после смрти Бранислава Брборића, изабран је Јован Вуксановић.

Најзапаженији су прошле године били радови Комисије за синтаксу: “Грађа за библиографију српске синтаксе” и нарочито капитална “Синтакса савременог српског језика: проста реченица”, у редакцији академике Милке Ивић, Предрага Пипера и коаутора Ивана Антонића, Владиславе Ружић, Срета Танашића, Људмиле Поповић и Бранка Тошовића. “Синтакса”, коју је објавила Београдска књига, добила је награду “Павле Ивић”, коју додељује Славистичко друштво

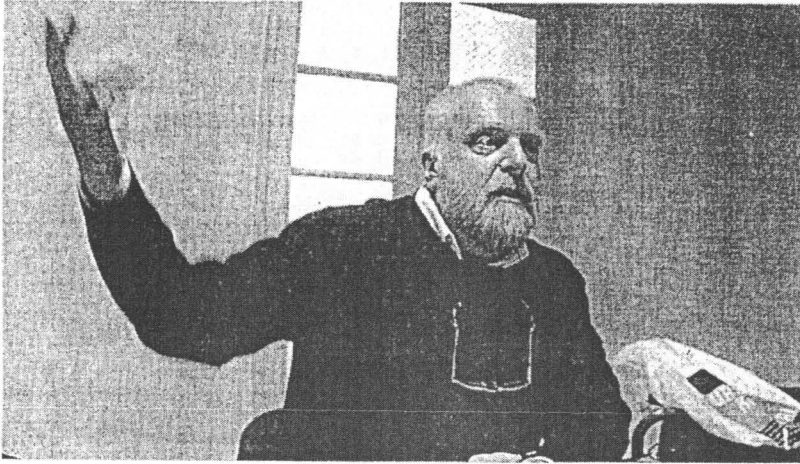
Србије, а ова комисија је започела нови велики пројекат “Опис и стандардизација савременог српског језика”, којим такође руководи Предраг Пипер, а који ће се радити до августа 2010. године.

Одбор за стандардизацију српског језика најавио је у овој години два значајна издања: ново издање “Правописа српског језика” и једнотомни “Речник српског језика”.

Јуче је објављена и књига “Српски језик у нормативном огледалу”, у издању “Београдске књиге”, коју су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, а која садржи 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика, донесених у протеклих десет година.

Н. Т.

Лингвиста Владо Ђукановић о језику којим говоримо и који слушамо у медијима

Наш национални проблем је полуписменост

Лингвиста **Владо Ђукановић** није поборник језичког чистуства. Сматра да је у неким сегментима српски језик богатији од енглеског, шпанског и француског. Иако прот првим творцима националног новоговора, Ђукановић дозвољава и могућност да су неке „одомашене“ стране речи непремено јер немамо лексичко језгро за српску изговорницу. Позната је његова максима „и туђе речи нас обогаћују“ што је аништа јединствен став у овој еуфорији живљавања националног идентитета.

Французи тврде да је питање бриге о језику политичко питање. Шта ви мислите? - Можете од језика направити политичко питање, ако имате политички проблем. Ми тај проблем нисмо имали у 19. веку, до уједињења 1918 са Хрватима и Словенцима. Тада је, због Хрвата, наш језички проблем постао политички. Језик је Хрватима увек био критично место, иако чито у 19. веку, када су им га угрожавали немачки и мађарски. Када се распала Аустроугарска, био им је потребан неко коме ће опонирати. И то смо, на несрећу, били ми. Лингвистички, ту није било проблема.

То је исти језик? - Мени и мојој деци не треба преводилац за хрватски, али ако они настане овако, за 30, 40 година мојим унуцима ће вероватно треба и хрватско-српски речник. Они кроз назив хрватски језик изражавају и две своје националне идентитета, нама то није примарно. Хрвати немају различите замислене него Срби, не може „он“ у хрватском бити другачији, три је три и у српском и у хрватском. Проблем је у Хрватској настао зато што су за основну језичку изговорницу узели шtokавску језичку којом говоре мање од 10 одсто Хрвата. Хрватима је хрватски изговорни језик - страни језик. Последња тачка је да њима зрковали, будући да то је све страна, дође савним у реду. Срби не

Новинари су исти ти полуписмени Срби који имају прилику да се појаве на телевизији, да пишу за новине. Језик сви кваре на исти начин, ако се уопште може говорити о кварињу језика. Важна је комуникација

уче српски језик као страни, па им тај зрковалији авути необично. То је разлика између српског и хрватског.

Шта ћемо са бошњачким и црногорским језиком?

- Сада, када смо опет свако на своме, уместо да видимо шта ћемо да радимо у следећих 50 година са својим језицима, онде сви гледају шта смо радили у претходних 150, па кажу - Хрвати су нам украли језик. Није језик торта, па да вам неко исече једно парче, други друго парче, па сада као Црногорци секу још једно, па нама остају патрици. Не могу они да однесу српске речи, гласове, реченице. Са Црногорцима вам је то као да је дошло мали стричевић, па каже - „Ја дошао да ми дају шта је моје“, а велики га гледа, дао би му, али не зна шта да му да, а мали не зна шта тражи, шта би узео. Може непати српски стандардни језик до бовести, али се тиме не добија ништа.

Како би требало да се односно према страним речима које се све више користе у српском језику?

- Српски језик је последњих 150 година постао екстремно нефлексибилан. Иако имате све елементе, префиксе, речи и суфиксе, ка-

ТУРСКО ЈЕЗИЧКО ЧИСТУСТВО

„Људи замислили су да српских речи има неколико стотина хиљада које смо туркизу и позадину, а овамо уводимо неке стране речи. Није тачно. На шта легите увече? На дуска. Турски реч. Ставите главу на - јастук. Турски реч. Чиме се покривате? Бебетом, јорганом. Турски реч. Шта обучете? Пиџаму. Турски реч. А да, преко душека ставите чаршав. Јела? Чиме се дичице? Сармеце? Турско. Ракија? Турско. Наша је реч млеко, пиво. Вада. И онда вам неко каже - језичко чистуство. Кромпир је добро модификована немачка реч. Кртола је стигла из руску. Имамо косу, али имамо фризира и фризуру, а не косача и косиште.

мбинација српских елемената бива врло необична и чим направите тако нешто људи посумњају на Хрвате и њихов „уговор“. Мислим да се све не може пренести, а ни да не треба. Пример је када сам неким информатичарима „превео“ деск топ, лаптоп и палм топ. Пошто сам сам изговорио српске речи - издесталини, накрелини и нацлани. И сви су тракули, јаво то је хрватски. Чекајте, чекајте - префикс ипај је српски реч, речи сто,

крило и длан такође, суфикс ник исто. Како онда од три српска састојка добијате хрватско реч? Тајад. Ово је пример нефлексибилности српског језика. Због менталне лепости, основни модел за прављење нових речи у српском је прилагођавање стране речи уназад, и замислити нове речин, са све стране које сада постоје у српском. Ма опонирате руске новине, зграњућете се од коичине туђица. Али руски није мање руски због тога, као што ни српски вије мање српски.

У којој мери медији генеришу неписменост? - Наш национални проблем није неписменост, већ полуписменост, у различитим грађанима. Новинари су исти ти полуписмени Срби који имају прилику да се појаве на телевизији, да пишу за новине. Језик сви кваре на исти начин, ако се уопште може говорити о кварињу језика. Важна је комуникација. Ми немамо застарели поглед на то да постоји некакав еталон коме треба вратити. У какв београдском позоришту ви сада чујете сва четири акцената? Ни у једном. Имамо застареле схватаче норме, која је стара 50 година. Идеја је да треба да поштујемо оно што је Стевановић написао 1963. године. Не можемо више да поштујемо. Језик се променио. Нисмо иновирани норму и људи имају проблем говоре добрим стилем. Наши лингвисти морају да прилагоде норму говорном језику. За такав велики посао, међутим, немамо ни кадра, ни практичну науку.

ПРАВИЛА ПОСТОЈЕ ДА БИСМО СЕ РАЗУМЕЛИ

Само у Војводини можете да направите 30 језика, а у ужој Србији бар 70. А идеја стандардног језика је да се инвентуше разлике и да што више људи може да комуницира. То се изгубило у размисљању о језику. Сва опција - једна др-

жава, један народ, један језик, па то је принцип 19. века. Ма може, наравно, то, може. Али шта би за мали народ значило то да се сведе на ужу Србију. А и тад Пиробанци сигурно не би стелио Ужичанима да деле исти језик.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Нови пројекти и издања

Јован Вуксановић изабран за секретара

У Српској академији наука и уметности недавно је одржана девета седница Одбора за стандардизацију српског језика, на којој је за новог секретара, после смрти Бранислава Брборића, изабран Јован Вуксановић. Академик Иван Клајн, који је водио седницу, прочитао је извештај о раду Одбора у 2005. години и оценио да је свих девет комисија радило у складу са својим програмским оријентацијама и да су постигли лепе резултате.

Посебно је истакао покретање пројекта „Опис и стандардизација савременог српског језика“ чији је циљ да и наш језик, као и други модерни европски језици, буде што испржније описан и што боље стандардизован. Резултат успешног рада Комисије

за синтаксу је и капитално издање „Синтакса савременог српског језика: проста реченица“ (објавила „Београдска књига“) у редакцији академика Милке Ивић које је награђено признањем „Павле Ивић“.

Одбор је представио и две управо објављене књиге које су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић: „Српски језик у нормативном огледалу“ која садржи првих 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика и „Списи одбора за стандардизацију српског језика VIII“. Такође је најављено да ће у овој години бити објављено и ново издање „Правописа српског језика“ као и једномни „Речник српског језика“.

Ј. Н.

РЕЧНИЦИ ПИШУ ИСТОРИЈУ

Д а ли сте упуни или право значење речи "амброзија", "ауван", "спријори", те црквенословенски лексема "раб", "же", "искоми"? Колико термина можете да набројате по одређеном "трину жена"? Веровали или не, српски језик је само у два дијалекта "преношао" чак 14 термина: "гроба", "носећа", "тешка", "кормета", "брења", "ветина", "санџура", "бременита", "нејка", "крута", "тегобина", "друшка..."

Ако је тачно да се кроз речник једног језика у великој мери осликава култура његових носилаца и доносијих који је он у прошлости имао са другим језицима, српски језик несумњиво поседује огромно културно наслеђе и традицију.

Можда је управо то стручњаци Института за српски језик САНУ нагледно да у већ значајни "Речник српског књижевног и народног језика" САНУ крену са објављивањем осталих српских речника као једно од најбољих сведочења о нашој богатој језичкој и културној баштини.

ТРАГОМ СРПСКИХ ПРОСТОРА

ПРВА књига великог "Речника" САНУ, који представља један од најважнијих и најобимнијих пројеката српске националне науке и културе, изашла је 1959. године. Тренутно је у изради 17. том, што чини половиноу.

Грађа на којој је заснован речник исписана је на око 7.000.000 листина и садржаће више од 400.000 одређених. Главни резултат рада на овом вишеседицијском пројекту, који у првом реду подразумева лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика, јесте описни речник тезаурус са целокупним лексичким фондом српског језика - почиње причу за "Новости проф. др Софија Милорадовић из Института за српски језик (Дијалектолошки одсек).

Упутствени се у "авантуру" дијалектолошких истраживања српског језичког простора, професорка Милорадовић открива:

"Светлост лана ускуро ће "утгелати" и Српски дијалектолошки атлас, на чијој из-

ради тренутно рађају наш тим сарадника. Готово три деценије прикупљана је грађа, а куриозитет је што ћемо ми бити први у окупљењу.

Формирање електронске базе дијалекатске лексике српског језика, знатно би олакшало и убрзало читав процес израде.

- Атлас ће понудити целокупан преглед дијалеката на српском језичком простору од Беле Крајине у Словенији до севера Македоније и Скадра у Албанији, на другој страни до мађарске границе и румунског Баната. Умало смо грађу из српских и хрватских крајева који су данас раселиени - прича

Данијела Кљајић

У великом "Речнику" САНУ више од 400.000 одређених. Само прве две свеске "Етимолошкој речника" ојкривају допрекло за око 2.000 речи. Дијалекатски речник "исцрпљује" српски језички простор од Словеније до Скадра, а јеванђељски враћа нас коренима

јих чак 373 припада источно-хрватској дијалекту.

Словенији и наравно Хрватској и БиХ - истиче др Јованка Радић. Од суседних земаља, говоре овог дијалекта

Петровић, Милорадовић, Башић и Радић

Виктор Савић

проф. Софија Милорадовић, поручујући да тек после прелистивања дијалектолошког атласа сазнајемо колико је огромно богатство српски језик по нешто кроз историју.

Др Јованка Радић, такође члан тима дијалектолога при Институту, каже да атлас обухвата укупно 764 географска пункта, од ко-

РЕЧИ

Ево неких српскословенских речи које су нам данас мање-више познате, али у другом значењу: "брашно" - храна, "багрени" - пурпурна, "безблагодетан" - мезахвалан, "безума" - узалуд, "блед" - лаж, празна шала, "блудити" - варати се, "бран" - рат, "буји" - луд, "бриње" - блато, "болезан" - болест.

лекта срећемо у Албанији, Македонији, Румунији, Мађарској,

липољски говор - говор галипољских Срба који су после вековног

боравка у Турској у време Првог Балканског рата кренули назад у земљу.

- Овај говор припада смедеревско-вршацком говорном типу. Срби из околине Јагодине лавно су раселиени и када су се масовно "покренули" у старе крајеве, зауставили су се у Пехчери у Македонији, где је и заобележен говор који је по њима назван галипољски - полсећа др Јованка Радић.

САЧУВАНИ ОД ЗАБОРАВА

"СРПСКИ" језик је много богатији од основног фонда речи које људи користе. Иако се етимологијом ко-

рао академик Павле Ивић.

- Етимологија је најтежије везана за историју језика и за компаративну лингвистику, на путем поређења сродних језика можемо да реконструирамо језичку историју. Тако се утврђује шта која реч значи, из које језика долази, има ли сличности са терминима у сродним језицима - прича проф. Лома.

Ову своју тврдњу наш савременик илуструје примером да у "Етимолошком речнику" за реч "ала" стоји чак шест значења: јужнословенски дијалектизам који означава "митолошки неман", прасловенски уовик чуфна или дубаљска, именца турског или арапског порекла која означава тетку по оцу, "посула за цеђење воћа" или "закоп".

Полсећајући да је најважнији српски речник битан елемент културе сваког народа. Лома истиче да је прва свеска, објављена 2003. године, обухватила око 700 одређених (слово А), док ће друга свеска, која је у изради, садржати више од 1.000 термина. На питање да ли Срби довољно познају свој језик и значење речи које свакодневно изговарају, професор Лома каже:

- Београдска етимолошка школа "попила" је пре скоро четврт века, али се бојим се да смо познанава језика органицини на уски круг стручњака који се баве том облашћу. Они који желе ипак могу да буду информисани.

Према речима Јасне Влајић (Поповић, вишег научног сарадника Института из Етимолошког речника моћи ћете да сазнате и да су "авар" и "квигар" заправо једна иста реч само позамљена различитим путевима, да "авлија" баш и није прави туризам, већ реч грчког порекла коју смо примили преко турског, да су "ашов" и "алас" хунгаризми. Она полсећа:

Многи ће се изненадити сазнањем да "аће" није само шлагер са најновијих реклама којима нас бомбардује хемијска индустрија, већ стари српски велики словенског порекла, у значењу "ако". Авала није само планина, већ туризам за "преграду", а армија албанизам за "ларазну коњску болест".

Разновална, овај интересантни речник може да отвори још једна "врата сазнања". ■

Зографско јев.

(1) Искони бѣаше слово, и слово бѣаше отъ бога, и богъ бѣаше слово. (2) се бѣ искони отъ бога. (3) вѣсѣ тѣшъ вѣшша. и вѣшнѣо ннѣтѣже не вѣштѣ еже вѣштѣ. (4) вѣ тошъ живѣтъ бѣ. и живѣтъ бѣ свѣтъ чловѣкошъ. (5) и свѣтъ вѣ тѣшъ свѣтитъ са. и тѣшъ етѣ не обвѣштѣ.

Мирослављево јев.

(1) Искони бѣ слово и слово бѣ штъ бога, и богъ бѣ слово, (2) и се бѣ искони отъ бога. (3) и вѣа тѣшъ вѣшше, и без него не вѣштѣ ннѣтѣже, еже вѣштѣ, (4) вѣ тошъ живѣтъ бѣ. и живѣтъ бѣ свѣтъ чловѣкошъ. (5) и свѣтъ вѣ тѣшъ свѣтитъ са, и тѣшъ етѣ не обѣштѣ.

ВНЗ

(1) У почетку бјеше ријеч, и ријеч бјеше у Бога, и Бог бјеше ријеч. (2) Она бјеше у почетку у Бога. (3) Све је кроз њу постало, и без ње ништа није постало што је постало. (4) У њој бјеше живот, и живот бјеше видјело људима. (5) И видјело се свијетли у тами, и тама га не обузе.

Јованђеља су читана и уз помоћ превода Библије

ЈЕВАНЂЕЉА

ГРАЂА из више од 30 рукописних јеванђеља од 12. до 16. века (на више од 100.000 листића) са осном у старословенском "Маријином јеванђељу" (настало на широком подручју српских говора пре 1.000 година), ући ће у "Српскословенски јеванђељски речник".

Обрада наслеђа старих српских споменика и уобличавање лексичке грађе и из других древних списа, пак, чиниће основу "Речника црквенословенског језика српске редакције". Виктор Савић, сарадник на пројекту каже:

За потребе "Јеванђељског речника" и српске науке уопште, кроз сарадњу са студиом "БиЗ", начинили смо специјално старословенско писмо "Монах", рађено према Хиландарском уставу, фонту-реплици рукописа "Четвороеванђеља" патријарха Саве из 14. века.

Савић открива да је тим фонтом до сада рађен "Рачански поменик" и "Београдски парименик", а у припреми је "Типик архиепископа Никодима" и четврти том Душановог Законика. Подсећајући да је овај пројекат део идеје о изради "Речника старословенског језика и његових националних редакција" (у Прагу завршен "Словњик" са чак 52 свеске), која је зачета на великом славистичком конгресу пре скоро пет деценија, Савић објашњава:

До сада је најзначајнији објављени рад на пројекту критичко издање "Мирослављевог јеванђеља" од Николе Родића и Гордана Јовановић. Овај речник биће један од "чувара" традиције нашег језика, културног блага и старих рукописа, од којих су многи са ових простора пре неколико векова "разнесени" широм света.

УЗ ЗАКОН О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА СТИЖЕ НАМ И ЗАХТЕВ ЗА ЛИНГВИСТИЧКУ ЈЕДНАКОСТ

ЖЕНА ЖЕНИ ЛОМИ ЈЕЗИК

Свенка Савић: *Ако хоћемо равноправности полова, онда и језик мора да се прилагоди.*
Александра Јанковић: *Прибојавам се рођобайности и стварања српске варијанте хрватског новоговора.*
Јасна Јанићијевић: *Прилично сам конзервативна. Себе и даље називам професором.*
Леила Руждић - Трифуновић: *Најтеже ће се мењати свесити наших људи*

Љиљана МАТЕЈИЋ - ВУЧКОВИЋ

ЖЕНЕ увекло почињу да артикулишу за језику равноправност, која би, и службоно, требало да буде усвојена паралелно са Законом о равноправности полова. Припрема се и речник занимања изра-

овуек и постојали назив занимања и у женском роду.

Најтеже у остваривању језичке равноправности, према мишљењу Леиле Руждић-Трифунвић, бине мењање свесити наших људи, јер се тешко оди-

веритета у Новом Саду. - Ако хоћемо равноправност полова, онда и језик мора да се прилагоди, да буде равноправан. Ова проблематика није нормална у нашем језику. Зато сам, ралили на њој последњих двадесет година, предложила смернице за принос нормирања, који можемо сви заједнички

језику тако види колико су жене присутне у јавном животу и на високим функцијама у хијерархији моћи, као што су премијерке, канцеларке, председнице многих тела, амбасадорке, космонауткице итд, што је у духу онога што су прокламовали Унеско још 1999. и Европска заједница нешто ка-

"језичке равноправности" у српском језику, Александра Јанковић, психотерапеут, и даље користи мушки род за назив свога занимања, јер се, ипак, прибојава рогобатности и стварања "српске варијанте хрватског новоговора" од пре петнаестак го-

ду, може да доведе до тога да вештачки стварамо неке речи и на тај начин направимо велику збрку у језику.

И Јасна Јанићијевић, професор културологије на Филолошком факултету у Београду је сличног мишљења. - Прилично сам конзер-

Свенка Савић

Александра Јанковић

Јасна Јанићијевић

Леила Руждић - Трифуновић

женци у женском роду. Наглашава се, наравно, да је за све потребно време, па и за навикавање на нове речи.

Хоће ли рећи за жену адвоката - адвокатина, декана-деканка, генерална секретарка, државног канцелара - државна канцеларка, гинеколога-гинеколошкиња или гинекологина, хирурга - хирушкиња или хирургина, кустоса - кустоскиња или кустосина...?

- Истега о језичкој равноправности није нова - објашњава Леила Руждић-Трифунвић, председница Одбора за равноправност полова Скупштине Србије. - Још пре петнаестак година разни женски покрети су, нажалост безуспешно, покушавали да то "вистерају". Од 2000. године се доста тога променило у корист језичке једнакости, чак и у нашој патријархалној средини. Зато очекујемо да се наш предлог прихвати и званично, на неком од предстојећих скупуштинских заседања.

НАВИКА ВЕЛИКА МУКА

У НЕКИМ медијима се већ увекло користи женски род, за оне речи за које је до недавно био резерван само мушки род. То је нормално, сматрају заговорници језичке равноправности, јер су у нашим речницима

кавају од стечених навика.

Језичка равноправност представља само доследно остваривање српског језика, који има и женски род - истиче проф. др Свенка Савић, психоллингвисткиња, координаторка Центра за родне студије Уни-

веритета да осмишљавамо. Предлог да се употребљавају форме женског рода за занимања и титуле жена, свуда где је то могуће, је, наравно, граматички исправно. Много више је друштвено исправно, истиче професорка Савић, јер се у је-

сињу, кад је реч о употреби политички коректног говора са становишта равноправности полова.

СТРАХ ОД ХАОСА

ИАКО нема ништа против успостављања

длина, коју су Хрвати, срећом, напустили.

- Језик јести жива творештва, мења се и мора да изражава време у којем смо - објашњава своје ставове Јанковићева. - Али, бојим се да инсистирање на женском ро-

вативна. Себе и даље називам професором. Речи носе конотацију, која је врло важна. Конотација се проноси кроз време, навикли смо се на њу. Иако наш језик допушта женски род, за разлику од енглеског, где је неопходно да се нагласи "он" или "она", језик је једно, а контекст друго. Речи су и добиле значење употребом кроз друштвени контекст. Због тога је лоше мењати их. Не треба силаовати језик, јер наш језик не трпи те бруауре.

Да ли нам је језичка равноправност доиста неопходна? Хоће ли похватити број писмених становника, или ће, можда, у главама неписмених (а и многих писмених) створити још већи хаос? Јер, морамо признати да нам граматичко, књижевно познанава језика, није баш јача страна. Осим тога, хоће ли, заиста, језичка једнакост довести до суштинске равноправности полова, до повећања броја жена на високим политичким функцијама, у органима управљања, на руковођеним местима, веће плаћеним пословима...? Или ће, као и много пута до сада преовладавати народна: "Зови ме и дољемци ту, шермом, само ме не разбијай".

ПРОФ. ДР ИВАН КЛАЈН, ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

БЕЗ ВЕШТАЧКИХ КОВАНИЦА

У неким случајевима треба се снаћи: За жену-преводницу рећи ћемо преводителка, немамо женски еквивалент за ствараоца, али имамо креаторку

ДА се "кад је реч о женама, применити женски род" - слаже се велика већина лингвиста, из разлога који се не морају поклапати са оним феминистичким. У језику медија, наравно, сваки час срећемо облике као "Допустовала Дел Потте", "Ивановић се пласирала у четвртфинале", "Наш амбасадор у Норвешкој је изјавио", који шарују уши. Чак и тамо где женски облик несумњиво постоји (председница, новинарка, уредница, водитељка, сликарка, професорка, научница), многи новинари радије ће за жену употребити мушки облик, за шта нема никаквог оправдања.

У неким случајевима треба се снаћи: за жену-преводницу рећи ћемо преводителка, према писцу немамо женски род али имамо књижевницу и списатељку, немамо женски еквивалент за ствараоца, али имамо креаторку и ауторку.

Наравно, због наслеђене патријархалности језика, многе димензије немају женског еквивалента. Адвокатка (адвокаткиња), судица, леканка, инжењерка и сл. звучи сувише фамилијарно за употребу у писаном језику; секретарица је занимање, а само секретар (инпр. државни секретар) је политичка функција; са "докторка" се нормално обраћамо лекарки, али не и жени која је стекла научно знање доктора. Најгоре је са називима стручњака на "лог".

Код нас се у последње време може чути "психолошкиња", "социолошкиња", што баш не звучи добро, али ако успемо да се навикнемо на такве облике, биће свакако боље, него данашње "Психолог је рекла да...". Слични су проблеми и за речи као стручњака, борац, хирург, архитекта и многе друге.

Не можемо, наравно, наметнути вештачке кованице. Треба увек

имати у виду да, као што је у биолошкој основи пол женски, у језику је то мушки. Зато се у свим језицима разликује у речнику наводе у мушком роду. И за занимања основни облик је мушки, па их и за жену можемо употребити као општи појам, нпр. "Даница је адвокат".

Основна граматичка правила, међутим, не смеју се кришати. Зато је новинару који има слушање боље сто пута да понови име (инпр. Немачки канцелар Ангела Меркел је изјавила...?) него да напише "Канделар је изјавила".

Улице, тргови и пасловни именици преплављени страним речима

Вашар назива наших фирми

Пре десетак година написао сам у Политички причу о страним називима радњи и фирми у Обреновцу. Било је ту на десетине егзотичних страних назива али и смешних. Сећам се да сам саркастично поменуо да онај несрећник са радњицом од двадесетак квадратних метара коју је назвао „Цет Сет“, вероватно и не зна да би само један представник белосветског „Цет Сет“ друштва могао да купи пола Обреновца из ипепара. Напомена: данас тог „Цет Сета“ нема, ваљда је „светски човек“ банкротирао.

Мусолинијева светла тачка

Подстакнут тим написом, „Политикин“ новинар, г. Радивојша је у београдској општини Стари Град нашао толико страних назива фирми, да му је мој напис изгледао као предшколска установа. На та два написа затим се надовезао наш познати лингвиста проф. др Хуго Клајн који је, између осталог, обележио да је он на тој теми својевремено докторирао у Италији, поменувши још да је Мусолини, револутиран понашањем италијанских трговаца, наредио да се донесе закон којим се забрањивало да се италијанским фирмама дају страни називи.

Ових дана прошпартало сам главном обреновачком улицом, Милоша Обреновића, да би констатовао да се „ствар“ знатно погоршала. Нашао сам само четири занимљива назива на српском језику: „Душица“, „Доца“, „Тодор“ и „Кадина-

ча“. Чуо сам да ће власник нове модерне ауто-механичарске радње у Баричу, на периферији Обреновца, дати свом сервису назив „Брка“, иако му је кум дао лепо име Милан, а сви га зову Брка, мада је човек носач као онај ошишани и обријани италијански фудбалски судија што је рекламирао пиво које је светско, а наше.

Проевропска оријентација или...

Сви остали називи радњи у Обреновцу су била страна имена од којих нека таква да нико жив не би могао да одгонетне шта значе. На пример, „Вос“, „Цаско“, „Аутет“, „Са са“, „Полито“, „Сем“ - осим ако није реч о оном симпатичном клавиристу из филма „Казабланка“. За друге називе се зна шта значе, мада није јасно шта та имена траже код наших продавница. На пример: „Леџи“ - српски транскрибована енглеска реч за лејди, Књижара „Tiffan“, Caffe green Polo“, „Ино-Хит“, „Јоинт“, „Фортсуна“, „Миладиано“, „Синтезис“, „Ботега Уно“, „Треф“...

Јасна проевропска оријентација се виде-ла код „Буро Лине“, „Chelsea“ - ваљда из симпатија према чувеном енглеском фудбалском клубу. Али, откуд „Челси“ у Обреновцу! „Blue jeans Tiffan“. Ту су се наша и прекоатланска и светска имена: „Legend World Wide“ - мада верујем да власник ове „светске“ фирме нема филијалу ни у Грабовцу и Вукићевици, селима у обреновачкој општини - па још и „Big Bull“.

На крају овог трагикомичног списка назива радњи набасоо сам и на Клади-

ницу „Mozzard“. Како ли је само човек смислио да славног Моцарта смести у клидо-ницу!

Све исто као пре деценију

И сад се, као и пре десет година, питам чему овај провинцијски вашар? Па бар да је „Вашар таштине!“ Зашто трговци потцењују здраву памет потрошача? Ваљда се голим оком у излогу види колико је радња (бело) светска. Али је још важније: колико такви трговци држе до своје земље Србије? О бренду да и не говоримо.

На Западу су власници радњи рационални и природнији. Многи једноставно напишу своје име, ставе иза њега теинтивни зарез и добије се „Mac Donald's“. У Гетебору једна наша Зора има пекару која се зове „Зора's“. Зато су ми Обреновачани Душица и Доца, Тодор и онај Брка без бркова баш симпатични.

Овај проблем се, наравно, не може и не би требало да реши законом или неком државном уредбом. Али, као што урбанистички органи не дозвољавају да људи граде кућу по апсолутно својој вољи, тј. нећу, зашто не би, на пример, општинска Трговинска комора била орган који би одобравала називе за наше радње и фирме? Под претпоставком да је Комора претежно српска. У сваком случају мислим да ово питање заслужује да изађе из новинских рубрика да би га размотрела нека надлежна институција, па макар била и државна.

✎ Јован Сипанковић, Обреновац

28. мај 2006, с. 13

ГЛАС ВЕСТИ

ПОДГОРИЦА

Азбука од 33 слова

Црногорски лингвисти најављују скоро „протеривање“ српског и хитно увођење службеног црногорског језика са азбуком од 33 слова. Најзагриженији заговорник ове идеје је др Војислав Никчевић, који је изјавио да ће српски језик имати убудуће статус мањинског језика, а да ће на Филозофском факултету у Никшићу катедра за матерњи језик бити преименована у катедру за црногорски језик. Према Никчевићевом мишљењу, биће формиран и одбор за стандардизацију црногорског језика и уведена катедра за јужнословенске језике међу којима ће се наћи и српски.

Д. Ст.

ГЛАС НЕДЕЉА 28. МАЈ 2006.

Родна равноправност у нашем правопису

Најзначајнија тековина људског друштва која је омогућила оно што називамо цивилизацијом и битно обележје сваког народа јесте говорни језик. Зато је двострука штета допустити његово уништење.

Овде нећу да помињем разне туђине којима смо, нажалост, преплављени. Мислим да највећу штету ипак наноси неправилна и накардна употреба појединих реч. Најновији је „бисер“ у књизи жалости израз „родна равноправност“. Чувени спортски коментатор би узвикнуо: „Ма људи, је ли то могуће!“

Заста, да ли је могуће толико непознавање сопственог језика? Род имају само и једино именици! Жива бића имају пол. Према томе, може се говорити само о полној равноправности! Некада се много користно израз „једнакост полова“ што је језички исправно, али је логички бесмислица јер не могу бити једнаки појмови који су различити.

Било је и то прихватљивије од „родне равноправности“ - израза који заслужује да га Гатинс забележи јер је истовремено и глупост и накардност!

✎ Тома Пејов, Смедерско

„Вече ми се избориш“

ГОДИШЊА СКУПШТИНА САНУ ЈУЧЕ ПОКРЕНУЛА НОВА ПИТАЊА И О ЕНЦИКЛОПЕДИЈИ ИДЕА НАПУНИЛА 90 ГОДИНА

На листи приоритета и даље Речник и енциклопедија, али и активности на питањима од националног значаја. Најављен повратак задужбина САНУ. Никша Стипчевић члан Председништва

НАУКА је највећа технолошка цивилизација, а САНУ, као национална институција, дужна је да заузима ставове по битним и суштинским питањима нације: будућност Срба на Косову, питање језика, писма, националних мањина. То ће и даље и још боље чинити кроз научне скупове, а после усвајања новог Закона о САНУ. Ово су само неке од порука Скупштине САНУ, која је тек у својој завршници покренула нова питања. Председник САНУ, академик Никола Хаджић изостао је:

- Ми смо део светске

науке да је 2005. година била прекретница за болу и садржајнији рад САНУ, генерални секретар Академије проф. Никола Тасић рекао је: Закон о научноистраживачкој делатности отворио је врата за Закон о САНУ, али и за оне који требају тек да заживе - о Речнику и о Српској енциклопедији. Нови закон о Академији допренио би бољем раду Института САНУ који су од националног значаја.

Потпредседник Академије, академик Стеван Коцић нагласно је да би САНУ перфективну могла да има у сарадњи са новоформираним

СПОРНА "ПОЛИТИКА"

КРИТИЧКУ дискусију "шта сине доспева у руке и у умове наше омладине", академик Михајло Марковић је објаснио овако. - Смишљена и систематска акција духовног манипулацијом млађом омладином путем разарања досадашњег националног идентитета и достојанства најочовечијег је у књизи "Политика" Ендруја Хојвода, која се на Факултету политике и политикологије користи као уџбеник, а која

Србе приказује као највеће злочинце, говорници етничког чишћења које су спровели у Босни и о српској окупацији Косова. Највеће зло је што је ту књигу превео, урадио редовног члана уписао лепе ствари дописни члан САНУ Воја Становић, заменик секретара Одељења друштвених наука и могући кандидат за редовног члана. Становић је одмах приложио реплику рекавши да

књига није уџбеник од ФПН, већ је изборна литература и да је од само "помага при преводу."

Са учешћем Скупштине САНУ

Фото Р. Радевић

науче, али не смејемо никада да заборавимо на оно што имамо у земљи. Академија настоји и од тога нећемо одстајати, да јој се залужбине поврате у физичком, а где то није могуће у финансијском смислу. Поде-

Централним европским институтом за науку, јер су наши стручњаци до сада на међународном плану показали изврсне резултате.

Председништво САНУ потврдило је избор академика Предрага Па-

лавице за секретара, а дописног члана Предрага Пипера за заменика секретара Одељења језика и књижевности. Академик Василије Крстић поново је секретар Одељења историјских наука, а академик Вај-

слав Кораћ заменик. Академику Светозиру Арсићу Басри такође је потврђен избор за заменика секретара Одељења лингвистике и музичке уметности. Нови члан Председништва САНУ је академик Ник-

ша Стипчевић. Динамику скупштина ипак је дала само завршница. Своју дискусију академик Чедомир Попов усмерио је управо на српску енциклопедију, не изгледајући оне који директно учествују у њеној изради.

- Идеја о српској енциклопедији, која је од националног значаја "нашчињена" је 90 година. Одлучено је да главни носиоци посла буду САНУ и Матина српска, али постоје индикације да се активности измeste у Српски лексикографски завод. Ако се не коначира боље организација и не уради Правилник рада на енциклопедији, још ћемо дуго чекати. Забринут да у изборној години добијемо изабране чланове, академик Коста Михајловић је поручио:

- Не знам како ће се бирати структура чланства, али евидентно је да су друштвене науке мало "скрајнуте" и да се даје примат неким другим одељењима. Ми смо и по годинама "најстарији" и потребни су нам квалитетни нови чланови.

Данијела КЉАЈИЋ

ОШТРА БЕСЕДА ДРАГОСЛАВА МИХАЈЛОВИЋА НА РАЧУН КОЛЕГА АКАДЕМИКА РАТ САНУ ПРОТИВ СРБИЈЕ

Срби рођени преко Дрине и Саве, који данас живе у Србији, у којечему просто вуку Србију у запад и пропадање

У ДИСКУСИЈИ насловљеној "Рат Српске академије против Србије", академик Драгослав Михајловић изостао је: Ниједан народ који води рачуна о другима, а према себи је небрижљив - не може опстати. За још већу невољу, језика српска земља на Балканском полуострву, која има способност да како тако штити читав српски народ, управо је Србија. Срби би могли да преживе све друге губитке, ма колико они били трагични, осим губитка Србије. Изостао, ово се међу нама не схвата доволно озбиљно. Припадници

нашег народа рођени преко Дрине и Саве, који данас живе у Србији, изостајали се са Србијанима као с најгорим непријатељима. Излећи рачуна једино о фотелијама у које су усвојили - што су, признајемо, као прозаштићени, често и постигли на недовољан начин - а никако и о послонима које на тим местима морају да обављају, они у којечему просто вуку Србију у запад и пропадање.

Никако не смејемо заборавити да су у 20. веку, у највеће несреће, Србију изатривали, уз Хрвата Јосипа Броза, критичногорици Алек-

санитар Карађорђевић и Слободан Милошевић. Али ма колико се несрбијанима чинило да би им судбина на овим просторима била срећнија без Србијанаца, то се неће догодити. Србе је на Балканском полуострву пре свега очувао србјански опанак са кљуцима, колико год он некима изгледао блаћав и смрдљив.

Тзиви рат против Србије у име Српске академије наука и уметности води немо Одељење језика и књижевности.

Главну реч у том рату воде четвори његова уважена члана - Матина Бећковић, Милка Ивић,

Предраг Палавестра и Никша Стипчевић - док остали гледају и ћуте.

Двојица академика од наредног четворо, Бећковић и Палавестра, припадају и Крунском савету династије Карађорђевића, која је по традицији протусловенска и од тога, изгледа, не може одустати. (Бар досад, Крунски савет се није држало огласно).

Стога сматрам да он у нашој Академији не би смео да има улогу коју у овом тренутку има. Српска наука о језику под куполом Српске академије наука и уметности мора пре свега

обављати послове важне за Србију, а не да неке руга. Други, ма колико сматрали да су важни, могли би ове да добу на ред тек после Србије, утицали пре што кол куће носељу сопствене установе.

СА ПРОМЕНОМ УСТАВА ЦРНЕ ГОРЕ МЕЊАЋЕ СЕ И ИМЕ СЛУЖБЕНОГ ЈЕЗИКА

Српски у короти

Заговорници "црногорског језика" траже "вртање старијех слова", азбуку и абецеду од 33 знака, као и промену имена катедре за српски језик у "црногорски". Ово је насилје над језиком, упозорава Будимир Дубак (НС)

ЗАБЕНУЛИ су Црногорци за гатњик (каиш) лапис (оловку), и, како зборе, никома са неће кркнути (померити) па макар их мушкетали (стрелјали), све док се на ћухмету (ветрометини) не нађе српски језик. Ако им неко из Инглешке лошале брзојав, чекаће док им у авлију на налегне дилиџенца са теглаћом, који ће им уручит пријевод шљанка печатаног у тамошњем пресу.

Иако су у језичкој пракси многе од ових речи једноставно нестале из употребе, присталице црногорског језика у независној Црној Гори већ најављују "вртање старијех слова" као и измену писма којим се Црногорци служе. Дакле, ако се они буду питали за неразумну особу говорите се абезина, горко ће бити грко, комад - комад, лако - ласно, зној - пот, подморница - сумарен, војник - солдат, грип - инфлуенца, пасуљ - фацола, жалост - корота, болница - шпитал, кирија - ћирија, кашика - ужица, виљушка - пирун, чаршав - ленџун...

Већ је најављена промена Устава Црне Горе

(најкасније до краја године), досадашњи службени, српски језик, биће дефинитивно избрисан. Нагађања око новог имена трају, а у игри су дамо две варијанте: матерњи или црногорски језик. Са том променом назива службеног језика, заговорници црногорског категорични су да треба мењати и досадашњи назив катедре за српски језик и то у црногорски!

Ако се то заиста деси, поједини студенти су већ нагостили селидбу из Црне Горе. Има их који су то већ учинили и даље студирање наставили у Србији или Републици Српској. Неки су већ прозрели да би им валидност дипломе студија лингвистички непознатог језика могло довести доста бриге.

- Неће они није утећи - самоуверен је професор Војислав Никчевић, аутор фамозног "Рјечника црногорског језика". - Прво ћемо промијенити Устав Црне Горе, па тек онда име катедре. Црногорци нипошто не треба да имају комплекс ниже вриједности, већ супротност од тога: да поседују супериорност због

ингениозности властите материје језика.

С друге стране преовладава мишљење да је на делу својеврсно насилје над језиком.

- Држава која се гради противно вољи већинског државотворног народа већ на самом старту посрће. Сва је на танким темељима и Црна Гора као таква нема будућност, каже за "Новости" Будимир Дубак, књижевник и функционер Народне странке. - Српски језик, на коме су настала ремек-дела, своје извориште има овде у Црној Гори. На жалост, ова власт га је укинула, претворила у некакав матерњи. Укидање имена катедри за српски језик на Филозофском факултету у Никшићу само је наставак онога што смо већ видели. Протерани су сви они који су дигли глас срамној одлуци Министарства просвете о укидању српског језика. Часни професорски изузети остали су без посла, а ученици без врских педагога. Ко пристане да студира непризнати "црногорски језик" пресудиће себи. Остаће без своје будућности.

В. КАДИЋ

ПОВОДОМ БЕСЕДЕ АКАДЕМИКА ДРАГОСЛАВА МИХАИЛОВИЋА О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Зашто тако жестоко?

Иако сам изворни екавац и не осећам се као динарац, мени су драги и ијекавци и динарци, и мислим да би било трагично одрицати их се у стално новим покушајима да се редукујемо на некакво "чисто" српство, пише др Предраг Пипер

АКАДЕМИК Драгослав Михаиловић на Скупштини САНУ, одржаној 1. јуна, оштро је критиковао нашу језичку политику, оптуживши поједине институције и научнике да раде против српског језика. Редовни професор Филолошког факултета у Београду и дописни члан САНУ др Предраг Пипер, тим поводом нам је упутио ово писмо.

Као и многима другима, врло ми је блиска брига академика Драгослава Михаиловића за српски народ и српски језик (о чему сам, уосталом, и писао, и у књигама и у чланцима). Сматрам, као и он, да је наш језик боље звати српски, али не делим оцене које је изрекао о појединим научницима, нити његово мишљење о динарцима и ијекавцима. Да би се изрекла критика, на пример, Александра Белића треба веома добро познавати Белићево научно дело и оцењивати га у контексту његовог времена. Било је много великих људи који су искрено веровали у пројекат интегралног југословенства, а вероватно и данас има оних, сада малобројних, који у то верују без личног интереса. Данас је лако бити жестоки критичар једне идеје која се није остварила, али зашто тек данас и зашто тако жестоко. Нема научника чија мишљења важе за сва

времена, али и ако постоје довољни разлози за критичку оцену нечијих погледа, треба то чинити са уважавањем и аргументима.

Део пројекта југословенства била је и концепција српскохрватског језика. На српском језичком простору данас се врло много ради на проучавању српског језика. Само у Институту за српски језик САНУ постоје четири велика пројекта који имају за предмет српски језик (дијалектолошки, етимолошки, историјско-лексикографски и дескриптивно-нормативистички) и само један пројекат у чијем је називу задржан термин српскохрватски (Речник српскохрватског књижевног и народног језика). И решење да се наслов речника не мења, као и решење да то буде речник српског језика (уз сужавање речничке грађе), имало је и добре стране и недостатке. Превагнуло је прво решење. Иако у до-

ношењу те одлуке нисам учествовао, иако ми је нешто ближе друго решење, сматрам да треба поштовати донету одлуку и радити како је договорено, уместо сталног враћања на почетак. Уосталом, и са оваквом концепцијом и називом то остаје речник српског језика, али је и он више од тога јер обухвата и грађу из дела хрватских писаца.

Најзад, иако сам изворни екавац и не осећам се као динарац, мени су, као и многима у Србији, драги и ијекавци и динарци, и мислим да би било трагично одрицати их се, у стално новим покушајима да се редукујемо на некакво "чисто" српство. Ако су Стефан Немања, Свети Сава и Његош били динарци, треба ли се и њих одрећи? Захвалан сам "Новостима" што сам добио прилику да изнесем укратко како видим део предмета беседе поштованог академика Драгослава Михаиловића. Мислим да о тим важним питањима треба и говорити и писати, али што мирније, у мери у којој заиста сви тежимо ономе што је добро за српски језик".

Предраг ПИПЕР

Prvi srpsko-engleski rečnik u izdanju „Oksforda“

Ponosna sam kada u podnaslovu najprestižnijeg izdavača enciklopedijskih i rečničkih izdanja pročitam 'srpsko-engleski', kaže L. Braun

Naučna ali i šira javnost rečima hvale ispratila je nedavnu izložbu stručne literature u knjžari „Inglis buk“ koja je obuhvatila izuzetno širok spektar naslova iz različitih naučnih i akademskih oblasti.

T. Nježić

Iza ove izložbe stoji gospoda Lisa Braun, žena koja je najsvremeniju naučnu literaturu iz Londona dovela u Beograd. „Za svaku oblast od, recimo, matematike i medicine, preko umetnosti i lingvistike pa do menadžmenta i računovodstva ili zaštite životne sredine u svetu postoje specijalizovane

izdavačke kuće, koje su naravno u kontaktu sa Londonom. A izbor koji smo prikazali u Beogradu načinjen je na osnovu konsultacija sa njima, kao i sa naučnim kadrom“, kaže Lisa za „Blic“.

U Beogradu, veli gospoda Braun, postoji izrazito interesovanje za savremenu naučnu literaturu. „Moj utisak je da ovdje postoji veliki naučni potencijal, puno je mladih ljudi pokazalo interesovanje za najrazličitije naslove. Samo im treba omogućiti jaču sponu sa onim što se događa u svetu. Tu, naravno, veliku ulogu igra internet ali, rekla bih, nije dovoljan.“

Između ostalog, kako čitao- ci „Blic“ prvi imaju priliku da

saznaju. Gospoda Braun inicirala je prvi srpsko-engleski rečnik koji izdaje „Oksford junivrsiti pres“. „Priznajem, posebno sam uzbuđena kada u podnaslovu najprestižnijeg izdavača enciklopedijskih i rečničkih izdanja pročitam 'srpsko-engleski'. A u radu su, razume se, učestvovala. Metaforično, a možda i ne samo metaforično, nastojim da dovedem London u Beograd kao što ću se potruditi i da Beograd odvedem u London“, napominje gospoda Braun.

Recimo i to da je u knjžari „Inglis buka“ upriličila neočekivano za ovakve prostore i izložbu najfinijeg engleskog porcelana: „Prošli mesec

posetili smo čuvenim engleskim proizvođačima 'Spoud' i 'Vedžvud'. Ovog meseca akcentat je bačen na moderan dizajn i neobične oblike. Najzastupljeniji biće proizvodi kuće 'Hadson' i 'Midlton'. Naravno, tu su i drugi proizvođači, kao što su 'Rojal Vinton', 'Rojal Daulton', 'Spoud', 'Vedžvud' i drugi. Neću da otkrivam sledeći korak, ali moje iskustvo govori da ovašnje građanstvo vrlo dobro zna šta je dobro i šta je vredno, šta je pravo.“

Lisa Braun je našeg porekla, četrdeset godina provela je radeći u inostranstvu, a i sada živi u Notingenu (Engleska) gde se i dalje bavi knjigom. No, o njoj drugom prilikom.

Ужас људске похлепе

ПОЗОРИШНА КРИТИКА

Ана Тасић

„Магбет“ Стафана Валдемара Холма је осавремењена, реконтекстуализована, веома рафинирана, формално врло аутентична интерпретација ове макабричне, дефинитивно најјезивије Шекспирове трагедије која заиста уникатно, сложено филозофски и поетско-драмски третира проблеме опсесије моћи и комадања људске рационалности, те незаустављивог пада у врлог злочина, лудила и смрти.

Сценографија у представи је ефектно минималистичка, све сцене се одигравају унутар некакве, углавном празне, дрвене кутије што производи специфично стање безизлазности, клаустрофобичне спутаности, суштинске немоћи ликова. Екстремно суптилна употреба осветљења, инсистирање на контрастима светлости и таме такође су врло битна средства у стварању те посебне атмосфере дијаболичне скучености и усамљености, при чему актери често делују као боживотне креатуре, некакве окамењене стриндбергијанске сабласти.

Сви глумци су уједначено квалитетни у деликатном, непретенциозно сведеном а врло изражајном обликовању бројних ликова, које се креће између психолошког реализма и неке врсте хипнотичке, сновивењске, метафоричке одсутности. Лена Ендре врло прецизно и убедљиво игра Леди Магбет која, у тоталној заслепљености могућношћу стицања безграничне моћи, нема женске атрибуте, брутално је хладна, скоро безоблично одлучна, недвосмислено оштрија и бескомпромиснија од Магбета. Сцена која отелотворује кулминацију њеног губљења разума, један је од емотивно најснажних момената у представи: гола и умрљана крвљу, већ сасвим луда, она се на празној сцени изгубљено креће са лампом у рукама, покушавајући на тај начин да симболички унесе светлост у свепрожимајући мрак, и при томе маниристички пева фрагменте песме „Babelogue“ америчке андерграунд иконе Пети Смит. Она више пута, вршћећи, на енглеском језику понавља чувени стих Смитове, „I haven't fucked much with the past, but I'll fuck plenty with the future“, који је иницијално реферирао на политичку корупцију у савременом америчком друштву, а

ово редитељско инсистирање на вези Леди Магбет и прото-панк иконографије, значајно је због истицања аналогije између друштва које је Шекспир анализирао, и савремене популарне културе коју, такође, детерминишу проблеми односа између полова, родних идентитета, и позиције жене у свету доминације мушких принципа.

Реине Бринолфсон је такође брилијантан у стварању лика Магбета, у сваком смислу у сенци доминантне супруге, колебљив и збуњен, и стално покушава да рационализује тај вртоглави губитак контроле здравог разума. Њихов слуга (Борје Алстед) је извесно најхуманији лик у представи, симпатичан и дирљив у својој искреној простодушности, што је посебно наглашено у тој средини коју дубоко дефинише бескрупулозна борба за власт, и због чега његова појава производи трагичан ефекат, чинећи га неком врстом наивног, апсурдног клована...

Шекспиров текст се овде не третира као неприкосновена датост већ као полазни материјал који се слободно сценски обликује и конфронтира са другим текстовима: чувена прва сцена са три вештице је искључена, док представа, на пример,

почиње монологом краља Данкана, који говори фрагменте из „Хамлета“. Контекст одвијања радње у представи није сасвим прецизиран; судећи према поставци прве сцене, која може да означава концентрациони погор, затим према избору костима као и песама коју једна левачица изводи, вероватно је да се радња дешава у Другом светском рату. Ово одсуство конкретизације садржаја у представи, и слободна интерпретација драмског текста, изазивају публику да активно учествује у стварању њених значења, реферирајући при томе на Бартову тезу о (пост)модернистичкој смрти аутора уметничког дела.

Гостовање „Магбета“ Стафана Валдемара Холма у београдском Народном позоришту је изразито драгоцен догађај јер је реч о бескрајно инспиративној представи која може да нам послужи као модел успешне инсценације драмске класике зато што се на уметнички релевантан начин бави вечитим проблемима ужасне људске похлепе која драстично нарушава ред и мир, престаном порсећајући на есенцијалну крхкост цивилизације.

15. 6. 2006.г.

КУЛТУРА

★ ПОЛНИКНА 15

Гомилање^у постмодерних фраза

„Ужас људске похлепе“, 13. 6.

Тест: „Сместите следеће придеве у једну реченицу: осавремењена, реконтекстуализована, веома рафинирана, формално врло аутентична, макабрична, дефинитивно најјезивија, занста уникатно, сложено филозофски и поетско драмски, људски и незауостављиво.“

Ако сте успели, можете да budete позоришни критичар „Политике“ и тако почнете своје приказе.

Већ дуже са највећим чуђењем пратим како дозвољавате Ани Тасић да наизменично са сјајним Мухаремом Первићем суди глумцима. Ауторку не познајем, заинтересован нисам, па се надам да

вам могу скренути пажњу на пад који сте допустили у најзначајнијој институцији позоришне критике код нас. Тако неконтролисано гомилање новогворних „постмодерних“ испразних фраза заиста понижава ваш углед.

Ако већ не учи од свог колеге (извињавам се господину Первићу), могло се проверити код Шекспира. Комад о коме пише не зове се Магбет већ Макбет. Али зато су ту магле: „екстремна суптилност“, глумци који су „уједначено квалитетни у деликатном, непретенциозно сведеном а врло изражајном обликовању бројних ликова, које се креће између психолошког реализма и неке врсте хипнотичке, сновиђенске, метафоричне одсутности.“

Могу да замислим госте из Шведске када им читају превод критике из најважнијих новина (ко зна да ли се тај текст уопште може превести) у коме се пронициљиво запажа како се леди Магбет „скоро безоблично одлучна... изгубљено креће са лампом у рукама покушавајући на тај начин да симболички унесе светлост у свепрожимајући мрак и при томе маниристички лева фрагменте песме... која је

иницијално реферирала на политичку корупцију...“

Нисам често писао за „Политику“, свега неколико пута, али се увек тамо нашао неко ко је по својој памети нешто исправљао. Оно што важи за нас ванредакцијски пук, очигледно не важи за инсај-

дере, јер се у средини допушта реченица од 81 речи у којој се каже и нешто овако: „...прото-панк иконографија значајна је због истицања аналогije између друштва које је Шекспир анализирао, и савремене популарне културе коју, такође детерминишу проблеми односа између полова, родних идентитета...“ Или завршица текста са засењивањем простоте: „...реферирајући при томе на Бартову тезу о (пост)модерностичкој смрти аутора...“ и фразама „изразито драгоцен догађај“, „бескрајно инспиративно“, „уметнички релевантно“...

Стварање представе је посао у који много људи уноси труд, велику наду, енергију и, као у овом случају, таленат. Они заслужују да и онај који о њима пише уложи исто толико. Поготово то очекују од „Политике“.

Александар Мандић,
редитељ,
Београд

У вези са транскрипцијом енглеског Macbeth, Правопис српског језика прописује: „Магбет, тачка 157в(3)(не Макбет, Мекбет)“.

Градмир Аничкић,
лектор „Политике“

НАДЛЕЖНИМ МИНИСТАРСТВИМА ДАНАС СТИЖЕ ПРЕДЛОГ НОВИХ МЕЂУНАРОДНИХ ОЗНАКА

SRB KAO SRBIJA

Скраћенице са три слова нису спорне. На Интернету нема одговарајућег симбола за Србију

СТАРА, велика, за некада прекаљена Југославија "од Бардара па до Триглава", још виртуелно постоји кроз скраћеницу "YU" на глобалној електронској мрежи. Србија и Црна Гора, већ неколико недеља бивша држава, имала је званичну ознаку CS, али већина сајтова и даље, као свој Интернет домен користе старо, насталично "с".

У последњих 15 година, не мрдајући никуда, променили смо три државе, а са њима и међународне скраћенице - СФРЈ, СРЈ, СЦГ. Нису се, настанком нових држава, мењале само напелинице на аутомобилима и ознаке на личним документима (пасошима и личним картама), већ и све међународне ознаке у речном и поморском бродарству, авијацији, радио аматеризму, па Интернету...

Референдумским раз-

водом Црне Горе и званичним осамостаљењем, Република Србија ће свој идентитет морати да потврди и кроз усвајање нових препознатљивих међународних ознака. У јавности се, додуше незванично, све чешиће помиње могућност да ће то да буде SRB.

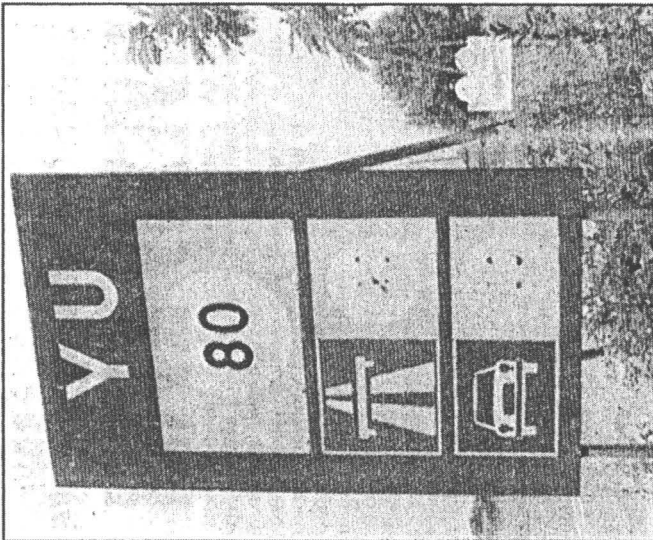
Када је реч о Интернет доменима, за које се најчешће користе два слова, Србији би највише оловарао SR. Али, ова ознака је "заузета", јер је већ додељен држави Суринам. С обзиром да је важно да домен асоцира на државу којој припада, битно је да он почиње словом "с". "Слободних" скраћеница од два слова, од којих је прво "с", у систему међународних ознака, остало је веома мало, као на пример "st", "sd", "sw", "ss"...

У наредној институцији, некадашњем саве-

зном Заводу за стандардизацију, који је после раздруживања, уредбом владе Србије постао Институт за стандардизацију Србије, при министарству за науку и животној средину, израдрили су предлог нових међународних скраћеница. Овај предлог ће данас бити достављен на разматрање надлежним институцијама - Министарству иностраних послова и Министарству за науку и животној средину. - Тек када министарства дају своје мишљење, предлог иде влади Србије на усвајање, објашњава нам Ђавлана Павковић Бо-

гавски, помоћник директора Института за стандардизацију Србије.

Према њеним речима нису спорне скраћеница са три слова, нити бројчани код земље (загочито је Србија наследница претходне државе), већ само скраћенице са

два, јер је већина њих већ у употреби.

Која су три, односно два слова у "игри" није могла значично да нам каже, нити ће моћи до одлуке владе. Када влада усвоји званичне скраћенице, према процелури, објашњава наша саго-

ворница, Институт ће их проследити Међународној организацији за стандардизацију ИСО.

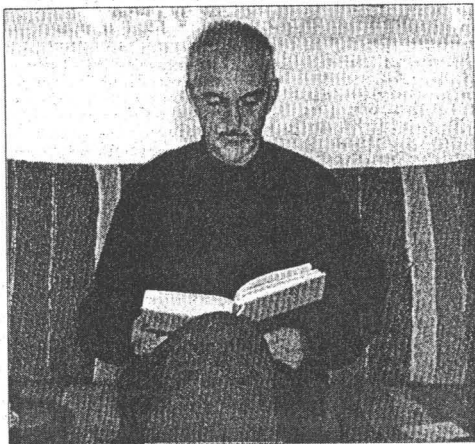
А докле, Србију ћете и даље, на глобалној мрежи, моћи да нађете, под "YU".

М. КРАЉ

Атлас европских језика

Сазнања која нам пружа овај Атлас значајна су не само за лингвистику, пре свега за дијалектологију, геолингвистику и етимологију, већ и етнологију и културну историју.

Јелена НИКОЛИЋ

АЛЕКСАНДАР ЛОМА

Да ли сте размисљали о међународним везама које нису ни политичке ни економске, већ језичке? То што већина људи погуди да речи Natale, Noël, Christmas, Рождество, значе баш Божић, без обзира ком језику припадају, можда открива нешто о универзалности људског размисљања?

Дали је, онда, упознавање других европских народа могуће кроз откривање заједничких етнолингвистичких корена који сведоче о културноисторијској блискости свих нас?

Одговор на ова и слична питања пружа међународни лингвистички пројекат под називом Атлас европских језика (АЛЕ). Недавно је Волфганг Фирек, професор на Катедри за англистику Универзитета у Бамбергу и дугогодишњи руководилац овог пројекта, одржао занимљиво предавање у Српској академији наука и уметности о задацима и циљу овог несвакидашњег Атласа.

Сличности и разлике

Професор Фирек је допутовао у Београд на позив Одељења за језик и књижевност САНУ. Представио га је проф. др Александар Лома, дописни члан САНУ и шеф Етимолошког одсека Института за српски језик, који заступа нашу земљу у Издавачком одбору АЛЕ.

Атлас европских језика је монументалан подухват зачет пре четири деценије на Међународном дијалектолошком конгресу у Марбургу, а покренут пет година касније под покровитељством UNESCO. Професор Фирек пројектује да ће бити приведен крају за 10 или 12 година.

– Идеја да се покрене овај пројекат пошла је у окриљу дијалектологије, односно лингвистичке географије, чији је један од главних задатака да картографски приказује језичке појаве. Она то, углавном, ради у границама једног језика. Међутим, постоје језичке појаве које прелазе границе међу појединим језицима. Тако

једна иста реч може бити распрострањена путем позајмљивања у више језика, а и међусобно несродни називи за исти појам или ствар у разним језицима могу се заснивати на аналогним значењима односно представама – објашњава Лома.

Да би се сагледале ове језичке сличности и разлике, за израду Атласа прикупљају се подаци са 2.631 пункта из свих крајева Европе, од Ирске, Исланда и Пиринејског полуострва до Кавказа и Урала, а обухваћене су 22 разнородне језичке скупе. До сада је израђено шест свезака Атласа, а седма је у штампи.

Како објашњава професор Лома, свака свеска се састоји из два дела – збирке карата и подробне књиге коментара на енглеском, француском или немачком језику. Карте обрађују називе за одређене појмове у свим европским језицима и то са два аспекта. Ономастолошке карте приказују распрострањеност етимолошки средњих назива то јест оних који имају исто порекло, било да се ради о прасродству (иа пример, латинска или прасловенска реч одражена у разним романским односно словенским језицима) или о називима из једног језика у други (романизми, германизми, туризми). Ево како то изгледа на примеру са почетка текста: Ми за Божић имамо своје домаће име, Бутари га зову Коледа, што је стара позајмљеница из латинског calendae, а Румуни користе назив словенског порекла Крачуи.

Друге, таквовае мотивационе карте предочавају присуство исте мотивације (основне семантике) у називима из несродних и често географски удаљених језика. Професор Лома објашњава раз-

лику између ових карата на следећи начин:

– Док се на ономастолошкој карти, на пример, сличним или истим симболима повезују називи заједничког порекла, као италијански Natale, француски Noël, који се своде на латински natalis (dies) „дан (Христовог) рођења“, на мотивационој карти исти симбол означаваће ту романску групу назива и несродне називе у другим језицима који се заснивају на истој семантици, на пример, руски Рождество. Поменути бугарски назив Коледа и румунски Крачуи биће слично означени, јер оба имају календарску мотивацију, то јест у основи ни је значење доба године када Божић пада – зимске краткодневнице.

Подрчје митског

Ове карте су, оцењује Александар Лома, драгоцене, јер се из њих истовремено сагледавају генетске везе међу народима и универзални модели људског мишљења. По речима нашег саговорника, генетске везе засноване су на присуству мањих и већих породица језика који деле заједничко порекло, односно праистетски су из једног пражезика. Најзаступљенија језичка породица у Европи је индоевропска, са својим огранцима: романским, германским, словенским, балтским, келтским, албанским, иранским (европски Ираници су Осети на Кавказу). Друга значајна породица је устро-финска, заснована на средству Мађара, Финца, Естона и неких мањих народа у Русији. Изоловано стоји јун кавкаских језика, као и баскски у подручју Пиринеја. Семитска породица, распрострањена у Азији и Африци, овде је заступљена

арапским дијалектом којим се говори на Малти ...

Питали смо нашег саговорника да ли та језичка подударност између несродних и удаљених народа коју открива АЛЕ има извор у колективном несвесном и да ли тиме залазимо у подручје митског.

– Треба имати на уму да најстарији слојеви нашег речника потичу из времена када су целокупан људски живот и доживљај света били прожети религијом. Изаучавајући таквовае митске свести са правом горором архетипима, универзалним прабрасцима људског мишљења. Кроз материјал АЛЕ се у том смислу појављује много тога архетипског, што би се свакако потврдило и у неком ширем компаративном контексту, који би обухватао и језике других континената – каже Лома.

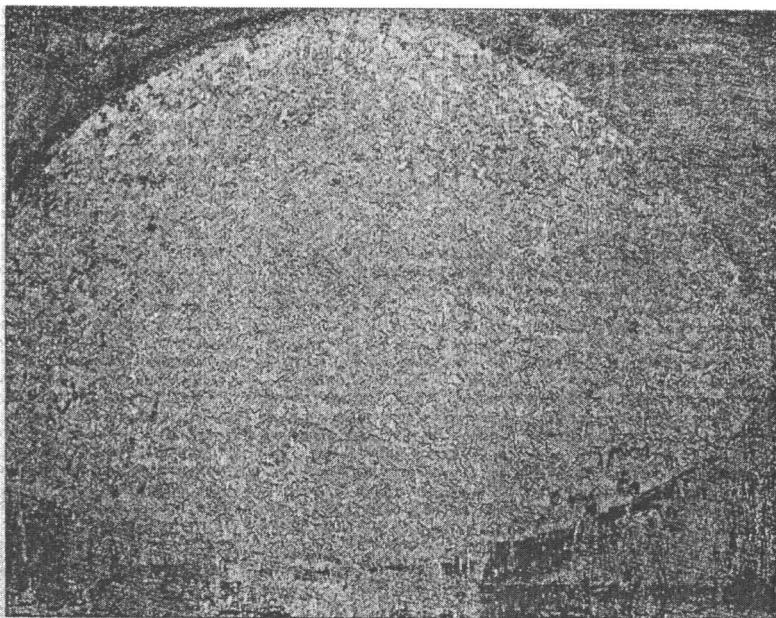
Тиме су сазнања која нам пружа овај Атлас значајна не само за лингвистику, пре свега за дијалектологију, геолингвистику и етимологију, већ и за етнологију и културну историју. Откривају нам заједничку културну историју Европе, засновану на тековинама старих цивилизација средоземног басена и Блиског истока.

За сваку свеску АЛЕ-а одабрана је одређена група речи, оне које се највише користе, и наведене је њихов облик са сваког од пункта одакле су прикупљени подаци. На пример, у четрторој свесци обрађени су појмови бубамара, краставац, планина, луд, бор, а у петог, различит, летити, пас, кукурџ, јечам, сунокрет, Божић, пада киша, свитац. Занимало нас је на који начин су ови појмови обрађени.

– Као класичан пример може послужити карта италијанског лингвисте Марија Алиенија, једног од главних аутора и дугогодишњег руководиоца овог свеевропског пројекта, која се налази у првом тому Атласа, а посвећена је називима за „дугу“. Она илустрије Алиенијеву теорију о три културноисторијска слоја у језицима Европе: најмањи, историјски слој хришћанских и муслиманских представа; старији, прехришћански и преславски слој, везан за антропоморфне паганске представе и најстарији слој зооморфних представа. Најмаљем слоју припадају називи за дугу као „Божи лук“ или „Божи појас“ у латинском, „Алахов лук“ у турском, „лук Св. Јована“ у каталонском, „Богородичин појас“ у више језика, „мост Св. Бернарда“ у француском. Старији слој чинили би називи који такође садрже речи „лук“ и „појас“, али су везани за антропоморфне паганске представе, попут Негуна у романским језицима. Није још увијек заступљена би представа о дуги као змији која пије воду – сликовито објашњава професор Александар Лома.

„Политика“, субота 17. јун 2006, с.м

МИЛИЦА МИЛИЋЕВИЋ: „У ПРОСТОРУ 2“, ЛИТОГРАФИЈА

Поводом нових разговора о језику

— Политиком —
17. јун 2006.

Самобитност српског националног језика

Српска лингвистика, ослобођена раније обавезе о неговању језичког заједништва, нашла се пред важним задацима

Ејон ФЕКЕТЕ

Језичке распре којима се стручна, а и јавна јавност ових дана поново бави (подстакнута беседом академика Драгослава Михаиловића) заправо нису нове. Оне датирају од Вуковог времена, али, ето, досежу и до наших дана. Међутим, суштина „проблема“ махом се своди(ла) на једно: да ли је језик којим говоре Срби, Хрвати, Бошњаци, Босанци, Пригорци – један, али нејединствен, и(ли) јединствен, али неједнак и различит. При томе се обично истичу два критеријума: научни (лингвистички) и национални (социоемотивни). У тим оквирима заступају се најчешће два става: (1) говорници датих језичких (националних) јединица имају (подреду) свој, аутохтони језик и (2) језик (посред писма и религијске при-

падности) јесте основно обележје националног легитимитета и идентитета народа.

Полазећи од националног принципа, спори се махом око – именованја језика, а као аргументи наглашавају – лексичке посебности. При томе се, међутим, превидља, особито у јачким размислима, да је од имена језика битније, заправо једино битно – да ли је реч о генетско-типолошкој разноликости, тј. о разликама *језичкој систем*, тј. о универзалним обележјима које чине граматичко-фонолошка структура, прозодичко-ортоенска својства, морфолошко-творбени модели изведеница, синтаксичка правила исказа и, не баш као најзначајније, семантика

посебност лексике, дакле она својства система по којима се, рецимо, немачки разликује од енглеског, мађарски од турског или руски од пољског језика и сл.

У нашем случају, познато је, између појединих језичких ареала има извесних разлика (што је, уосталом, случај и у другим језицима света). О томе су говорили чак и Ђуро Даничић, касније, Радосав Бошковић и многи други лингвисти, али се те разликости никада нису сматрале аргументима о постојању посебних језика. Нема отуда (нити је било) вједног озбиљнијег научног ауторитета који би могао доказати да су језици: српски, хрватски, босански/бошњачки, пригорски или др. посебни, аутохтони језици. А

Недавна редовна скупштина САНУ, а посебно беседа академика Драгослава Михаиловића, покренули су поново полемичку о језику. На страницама Културног додатка огасиће се тим поводом наши познати лингвисти, које смо замолили да нам одговоре на, како нам се чини, три кључна питања: Колико је стара, односно нова тема о српскохрватском, односно о јединственом српском језику? Постоје ли научни, реални разлози за поделу тзв. српскохрватског на посебне језике? и – На који начин уградити аутентични корпус српског језика, особито у вези са даљом изградом Речника САНУ?

У овом и у следећем броју Додатка објављујемо текстове наших сталних уважених сарадника, Ејона Фекеете и Раде Стијовића, који продано у нашем листу објављивају језичка недоумица, а очекујемо да се овим поводом јаве и други наши угледни лингвисти.

у ствари је реч о варијететима (варијантима) истог језичког система, самим тим и моделима истог језика.

Исти језички систем

И новија критичка мисао (особито данас) најчешће се не бави разликама у оквиру језичког система, већ – именованја језика, при чему је критички особито подвргнут назив „српскохрватски“. Неупућени у право ствари змерају српским лингвистима, чак и таквим ауторитетима као што су А. Белић, П. Ивић и други, да су прихватањем „српскохрватског језика“, као вештачког и непостојећег, довели српски језик до распада.

Истина је, међутим, другачија: „српскохрватски“ никако није (нити је био) нови (заједнички) „језик“, такав у којем би „српски“ изгубио свој идентитет и интегритет, већ је „српскохрватски“ уведен као *штерин* који на лингвистичком нивоу и у социјаллингвистичком смислу подржава *све језичке идиоме појединачно*, дакле све оне говоре који имају један те исти језички систем, а који се огледа у српској, новоштокавској, екавско-ијекавској основни, док се постојеће посебности (махом у лексички) изазивају као одлике подсистема истог језика (Милка Ивић је лансирала термин „варијанте“). А то што се они данас (синонимно) називају националним именима: српски, хрватски, бошњачки/босански, пригорски, буњевачки или матерњи и др. – заправо је тиме један научни, лингвистички принцип претворен у социјаллингвистички или националнополитички концепт.

Можда је термин „српскохрватски“ био проромантичан, успостављен с идејом о неговању језичке толеранције и бољег споразумевања, а и језичког богаћења ради, али никада у циљу увођења језичког „микса“, као што се то често мисли. Међутим, та и таква идеја није се могла одржати. У надохлими друштвено-политичким процесима наместно се, не баш универзалан, принцип о преименовању језика по националном имену народа који њиме говоре. Међутим, „српскохрватски“ је и даље остао термин, не, дакако, као име каквог посебног језика, већ као назив којим се, бар на лингвистичком нивоу, подржавају сви језички варијетети који су се на вуковској новоштокавској народној основици временом развили.

У складу с тим, и Речник САНУ у свом имену садржи одредбу „српскохрватски“, којом се именује општи лексички реалитет свих говора с одликама народног, новоштокавског, екавско-ијекавског идиоме српског језика. Тако конципиран од самог почетка, а на основу богате лексичке грађе писаних извора и збирки народних говора са тих подручја и ради

Наставак на 5. страни

Наставак са 4. стране

се Речник САНУ, без сумње најзначајније и капитално дело наше науке и националне културе (са досад обављених 16. томова, а што је тек око половине урађеног посла).

Лингвистика и политичко друштво

С обзиром на то, дакле, да „српскохрватског“ не аулира „српски“, као што не фаворизује ни „хрватски“, нити било који други новопитокавски стандард, рад на Речнику САНУ, чак и са постојећим именом, али и прикупљеном грађом, неопходно је наставити. Била би неопростива грешка и ненадокнадна штета за наш језик и културу ако би се огромно и по значају непроцењиво лексичко благо нашег језика – прикупљено деценијама на терену све четири републике некадашње СФРЈ, а у име политичких мотива – обезвредило или неадекватном селекцијом осиромашило.

Мислим, отуда, да побуде академика Драгослава Михаиловића, уопштено узев, могу бити и добронамерне, али његове критичке оцене српске лингвистике свакако то не могу бити. Али могу изазвати озбиљне последице. Неодржива је његова оцена да у Речнику САНУ „има мало лексике из Србије“, мада је заправо има највише. Оно чега нема јесте – довољан број сарадника и савремених средстава за даљи рад на Речнику САНУ.

Али не само то. Српска лингвистика, ослобођена раније обавезе о неговању језичког заједништва, нашла се пред важним задацима. Они се, осим утврђивања српског лексичког корпуса, тичу утемељења и неговања аутентичног израза српског језика, тачније – утврђивања савременог српског књижевнојезичког стандарда и граматичко-правописне норме. При томе се, међутим, мора имати у виду чињеница да се *српски језик* не може свести на *србијански национални корпус* нити омеђити државним границама републике, већ се научним поступком морају утврђивати реални домети целокупног *српског* језика, докле се и како српски језички, па и лексички корпус поклапа с националним.

Српску лингвистику, дакле, очекују и такви послови као што су: научна граматика, једнотомни речник, осавремењен правопис и уређена језичка норма, од чега, поред осталог зависи и даљна српска лексикографска продукција. А они се не могу решавати „опанима с кљуном“, већ једино озбиљним прегалаштвом на утемељену аутентичног српског језика, око чега се српска лингвистика, али и политичко друштво морају усагласити.

„У нашим разговорима о језику, рекао је једном Павле Ивић, чврсто упористе миса да има истина, и то цела и свестрано сагледана истина, јер истина о језику је и истина о стварним интересима нашег народа“.

ДРАГАН КУЈОВИЋ О ЦРНОГОРСКОМ У НОВОМ УСТАВУ

ДЕЛИ СЕ И ЈЕЗИК!

ПОДГОРИЦА

Потпредседник црногорског парламента Драган Кујовић изјавио је да би после изгласавања независности у новом Уставу као службени језик требало означити црногорски! Образложење за то илустровао је примером свих држава са простора Југославије које имају сопствено име језика.

- И Црна Гора као самостална држава то такође треба да има.

Представници црногорске власти у последње време често наглашавају да ће се службени језик у новом Уставу Црне Горе звати црногорски.

- То није ново. Уосталом и њихови посланици су у Скупштини говорили да ће тако бити ако се они буду питали. Ипак, мислим да су битне следеће чињенице. Прича о демократији којом су они оправдавали преименовање наставног предмета српски језик и књижевност била је најобичнија обмана. Где су сада у тој причи српски, бошњачки, хрватски, босански и ромски, каже за "Новости" отпуштени про-

Драган Кујовић

фесор српског језика Веселин Матовић. - Друго, преименовање језика којим говори 63 одсто укупног становништва у једној држави није ништа друго него насиље над идентитетом тог становништва. Заправо, то је једна врста геноцида...

Професор Матовић сматра да сви они који у Црној Гори говоре српским језиком не треба више да се оптерећују око тих питања:

- Наше је да се изборимо за право школовања на српском језику и право на медије на свом језику. В. КАДИЋ

ПОКЛОН „ТИПОМЕТРА“

Типографско писмо „Ресавска БГ“

Пројекат подржао Секретаријат за културу Скупштине града Београда

Електронски часопис „Типометар“ који се бави изучавањем словне науке, покренуо је пројекат чији је циљ да свима који желе да користе ћирилицу на рачунарима омогући да бесплатно добију квалитетна типографска писма. Наиме, уредништво „Типометра“ поклања свим поштоваоцима ћирилице четири фонта типографског писма „Ресавска БГ“ аутора Оливере Стојадиновић, која је уједно и један од уредника овог занимљивог и садржајног електронског часописа.

Према речима Оливере Стојадиновић, „Ресавска БГ“ је серифно, књижно писмо, pogodно за различите намене и широки круг корисника. Фонтови садрже слова српске ћирилице, основне латинице, знаке интерпункције и

специјалне знаке потребне за слагање текста.

Реализацију овог пројекта подржао је Секретаријат за културу Скупштине града Београда, који је у ту сврху издвојио значајна средства. Сви заинтересовани пријаву и све додатне информације могу добити на сајту „Типометра“.

Иначе, маштовити „Типометар“, како су објаснили његови уредници Оливера Стојадиновић, Јана Николић и Оливера Батајић, настао је да постоји у „cyber“ свету, са тенденцијом да емигрира у опипљиве просторе и своју акумулативну енергију прошири на испечатране типографске светове, уз жељу да створено запази, а нестворено пробуди и роди.

Типометар покушава да испли-

ва из прашином покривених тумачења, и тиме да једно шире значење вековима старој техници, поставивши је на путању коју заслужује у савременим кретањима и јасно означи место које већ има у дигиталним просторима, истичу аутори сајта.

Типометарски свет са својим колумнама, темама, фонтовима, писмима и осталим садржајима отворен је за креативне акције, дијалог и размисљања свих оних који су непосредно или посредно део света савременог комуникацијског естетизирања, а који стреме ка развијању практичне и теоретске типографске свести.

„Колико дубоко будемо живели типографију, толико ће и она живети нас“, мото је уредника и аутора „Типометра“.

И. Масниковић

ПОЛЕМИКА ОКО НАЈВИШЕГ ПРАВНОГ АКТА ЦРНЕ ГОРЕ

Бришу српски из Устава

● Намјера власти да промијени назив службеног језика је одраз комплекса ниже вриједности и доказ провинцијалног духа и мегаломаније заговорника такве идеје – рекао је Шоћ

Функционер Демократске партије социјалиста Миодраг Вуковић рекао је јуче да би у Уставу независне Црне Горе, умјесто досадашњег српског требало да стоји црногорски језик као службени. Вуковић је додао и да Уставом треба омогућити право свим националним заједницама да користе свој језик. Увођење црногорског језика као службеног недавно је иницирао и потпредседник Скупштине Драган Кујовић.

– Питање језика је политичко, и дефинише се не према народима него према држави. Тако, на примјер у Хрватској постоји хрватски језик, а надам се да ће и Србија назив службеног језика, који се сада назива српско-хрватски, промијенити у српски. Новим Уставом независне Црне Горе треба прописати црногорски језик као службени, уз остављање могућности свима да користе свој језик – рекао је Вуковић, додајући да то што се опозиција позива на податке са пописа, по којем 63 одсто грађана говори српским језиком, представља пребројавање по националној основи.

Вуковић је, говорећи о највишем правном акту незави-

Шоћ

нормативном дијелу грађанску основу државе. Црна Гора треба да буде држава парламентарне демократије у којој ће се развијати институције законодавне, извршне и судске власти. Не треба ићи на предједнички, већ задржати парламентарни систем власти – рекао је Вуковић, наглашавајући да новим Уставом треба да буде детаљно разрађен и систем заштите људских права и слобода.

Вуковић је додао и да нови црногорски Устав треба да буде „мекан“ јер ће, током проце-

Вуковић

– Народна странка ће се оштро противити намјери власти да новим Уставом прогласи црногорски језик за службени. За такав потез нема апсолутно ни једног историјског, традиционалног нити лингвистичког разлога. Интересантно је што, када је писан Устав из 1992. године, никоме, па ни онима који су данас највећи Дуќлани, није падало на памет да тражи овакво нешто. Осим тога, на попису се 63 одсто грађана изјаснило да говори српским језиком. Намјера власти да промијени назив службеног језика је одраз комплекса ниже вриједности и доказ провинцијалног духа и мегаломаније заговорника такве идеје – рекао је Шоћ.

У погледу новог Устава он је казао да постојећи углавном задовољава све стандарде, тако да нијесу потребне крупније интервенције.

– Вјечећи Устав садржи класични парламентарни систем са поједом на законодавну, извршну и судску власт и то задовољава све принципе. Зато мислим да нема потребе за крупнијим интервенцијама, као ни када је у питању заштита права грађана. Могуће је једино да се остави простор

Жижкић

да се фактичко стање uvede у нови Устав – рекао је Шоћ.

По оцјени Зорана Жижкића, који је био предједник Уставне комисије приликом писања Устава из 1992. године, нови највиши правни акт Црне Горе мора бити производ најширег консензуса.

– Устав мора бити резултат сагласности свих релевантних политичких субјеката. Никако се не смије десити да Устав буде партијски, односно да га донесе једна или двије странке. У његовом доношењу морају бити укључени сви релевантни политички субјекти и стручна јавност, како би се постигао најшири могући консензус. У новом Уставу мора бити парламентарни систем власти, никако предједнички. По питању слобода и права грађана треба обезбједити најширу примјену међународних стандарда, посебно у вези права националних заједница. Службени језик не треба мијешати ни у ком случају. По новом уставу Срби у Црној Гори морали би бити конститутивни народ, заједно са осталима који је доживљавају као своју државу – рекао је Жижкић.

В. РАДЕНОВИЋ

Нови устав – нови избори

Жижкић је рекао да након усвајања новог Устава у Црној Гори треба одмах да усљеди и нови парламентарни и предједнички избори.

– Послије усвајања Устава треба да буду одмах расписани избори и за парламент и за предједника. Тај смо принцип испоштовали и 1992. године и расписани су избори, иако је мандат требало да траје још двије године – рекао је Жижкић.

сине Црне Горе, чија је припрема у току, рекао да би то требало да буде модеран Устав заокружен политичке заједнице.

– То треба да буде Устав грађанске државе. У предмудри треба исказати континуитет црногорске државности, а у

са придруживања Европској Унији бити потребне честе измјене највишег правног акта.

Функционер Народне странке Драган Шоћ оштро се успротивио намјери власти да у новом Уставу умјесто српског, службени језик буде црногорски.

Валентина Питулић, професор на приштинском Филозофском факултету

На Космету рат и за очување српског језика

Студенти и професори Филозофског факултета Приштинског универзитета, пре осам година измештеног у северни део Косова и Метохије, успели су да организују рад као и на свим осталим високошколским институцијима. Заглавие су активностима ових студената који употребом с борбом за очување српског језика и народног стандардишта. О томе за Глас говори професор народне књижевности Валентина Питулић.

— Наши студенти настављају рад професора Владимира Бољана који је савуљало, бележило и објавио народне умствотворне у Косову и Метохије. Многе генерације студената су то радиле, а велики број њихових семинарских радова, је остао 1999. у Приштини. Обавезан семинарски рад у народној књижевности је одлазак на терен, где студенти бележе усмено духовно благо. Студенти радо прихватају одлазак на терен, иако је у условима ограничене слободе кретања то веома тешко. После разговора са људима и бележења умствотворна, враћају се ослањени јер су имали живи контакт са њиховом, с народним ширењем. Чини су и забављали усмено старење народа, традицију и то што су савуљали објављивали да би остало као сведочанство о стварном језику народа. Мног у поноском рећи да наши студенти и сами старјају.

Како је рашито у недовољности, у већини страна да кинот?

— Оно су идеални услови за старење. Свака прилика организује пројекат у свакој околини. Ада њавоме чирет годење, народно блато и када је човек као личности, ала и палора и поговорила да се обржало и савуљало. Тада доду до најбоља духовна лепота и палорје снага узметности и речи. Оладе се неутре чист, њаворија, српски народни говор и настојимо да га савуљало, да га не њаворијемо, нићи да га савуљало јер је језик биде језик народа. Нама, Јада нестане језика, нестане и народа. Нама јенот, број речи које се употребљавају у српском језику се смањило. Присутна је опасност од бежана од ширине и ширине коју је српски народ имао у прошлости. Можда њисмо, ни својни киниво је у политичка збивања учествовала и таквојана језичка политика.

На који начин?

Некритичким прихватањем термина попут „косовари“ и „неалбанци“ иде се наружу Албанцима који, на перфидан начин, језичком политиком на мала врата отварају простор за нову државу у којој нема места за Србе

Валентина Питулић: Све чешће су употреби језички називи који се некритички прихватају

— Све чешће су у употреби, како год по литурга, поинарча, чак и академичка, поједини језички називи који се олако, некритички прихватају. Код коришћења појединих језичких назива морамо бити опрезни, посебно на Косову и Метохији и у вези са Косовом и Метохијом. Постоји опасност од појединих термина који нама на пат-

ОСЛОНАЦ И ПУТОКАЗ

— Радила са студентима у Грачаници и Косовској Митровици. У Грачаници кад је овде било најтеже, посебно 17. марта, на колонијалне и лечионо плану дешавале су се невероватне ствари. Многи млађи људи су тим дава младицима да намерају традицију. Кад је младица ишла да киниво за уште, ала је све протрчало, приверено на страшних арена која су Србија. Показали се да је народна умствотворна језичка и политичка пројекат да изграђивања која је најтеже и да не заустави.

вају све становнике Косова и Метохије лагорији би се Срби, односно утопији би се у Албаније. То је језик од најучинљивих језичких термина који на мала врата отварају простор за нову државу у којој би живели „косовари“. Постоји израз Косовач, то је језику испривано, или косовскометохијски Срби, који кажу да је ово вековно станиште косовских Срба.

Све чешће се употребљава и термин неалбанци, колико је он опасан по оштанак Срба?

— Овај термин је нови и у употреби је од уласка Кфора 1999. године. Веома је опасан. Наглашава један етнос и има значење које у први план ставља језику етничку групацију — Албанце, па све остале. Неалбанци су, дакле, сви остали, они који су за језику стеницу инаде од Албанија. То значи да су у језику територијалном простору неалбанци мањина, а Албанији већина. Иако се Србија приписује многи грески, инаде нећете наћи термин несрби. Још један термин, што би реко народ, боде очи — екслада. Тај израз пољска на рето, на заговор. Ако је ова територија по Резолуцији СБ УН 1244 у систему Србије, реч означава је погрешан термин, који нећ одређује да Срби живе у оквиру неке нове државе. Због тога који студенти, када иду на терен, воде и рат за очување српског језика на Косову и Метохији и народу који живи у албанском окружењу с ограниченом слободом кретања и комуникацијом, указују на све замке и злобе језичке политике. ■ Ђиљовици Спасићковић

Преименовања српског језика

Неспорно је да је тзв. српскохрватски језик само преименовани Вуков(ски) српски језик. У његовом имену, у имену српскохрватског, политика је поништила лингвистику

Милош КОВАЧЕВИЋ

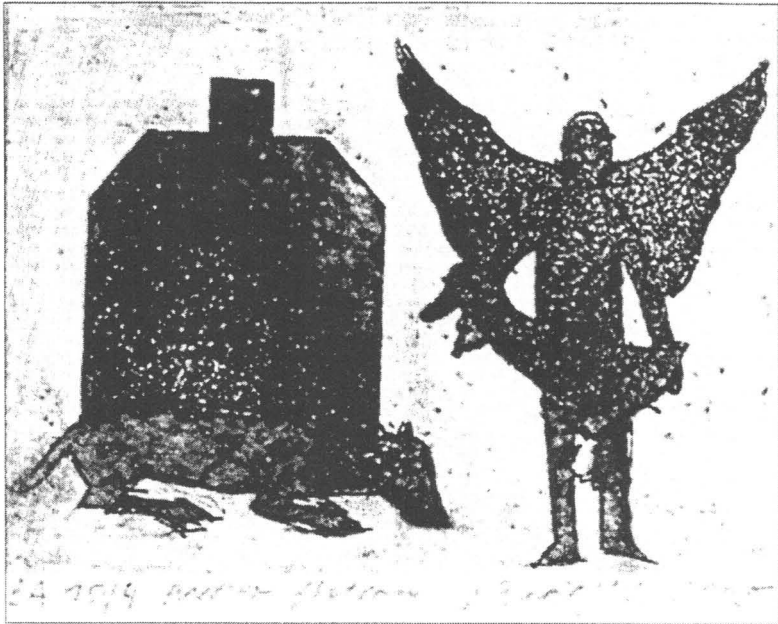
8. јуна 2006.
Ср. 18, Јуни 1.

Беседа академика Драгослава Михаиловића на годишњој скупштини САНУ отворила је многа питања, и то више она која су у србистиди запретавана од оних која су непокретана. Као да србистика пре није желела него што није могла на њих понудити адекватне научне одговоре. Али је нужан прелуделов томе био или њено обнављање или њено ново застивање. Уместо србистике царевала је код већине српских филолога сербокроатистика. А критеријуми једне и друге ниш у њи могу бити исти.

Србистика као наука о српској филологији једино је упориште могла имати у Вуковој концепцији српског књижевног језика. Сербокроатистика је настала, пре свега, на темељима негације Вукове србистике. Због тога је сам академик Михаиловић, неувидно негирајући Вуков концепт српског књижевног језика, заправо више на позицијама сербокроатистике него на позицијама србистике, без обзира на то што декларативно, и сасвим оправдано, критикује сербокроатистичку стварност већег дела актуелне српске лингвистике.

Јаичка запитаност

У Михаиловићевом иступу има нелингвистике, различе запитаности над актуелним стањем српског језика. Има, с лингвистичког аспекта посматрано, и несувислости (попут оне о потреби замене основце савременог српског језика), или пак, кад прекорачи границе лингвистичког, има неразумног инсистирања на „подели до задњег Србина“ (како на насловној страни франкфуртске „Вести“ оквалификовале његову беседу), али несспорно има и људске и националне забринутости због актуелног стања српске филологије. Зато се та Миха-

СЛАВОЉУБ РАДОЧИЋ: „АНТЕО“, АКВАТИНТА, 2005.

иловићева критика пропуста српске филологије не може неподшатавати изјавама типа да је он „познат као велики противник Вука Караџића“ и да „му је то ишло у опсецију и постало фикс идеја“, па да „зато не треба доживљавати озбиљно ништа од онога што је он изговорио на скупштини САНУ“.

Ако се тој изјави академика Милке Ивић (датог франкфуртским „Вестима“) придода ипр. само чињеница да у последњој књизи познатог антигвоваца и великог хрватског језичког националисте академика Стјепана Бабића „Хрваћа хрватскога“ има и поглавље „Зашто сам бранио Вука Караџића од Милке Ивић“ – онда дата изјава у најмању руку постаје дешласирана, готово нужно претпостављајући да се „озбиљно“ мора приступити анализи неких од Михаиловићевих ставова. У супротном, њихово би игнорисање много више било потврда неголи негација генералног става Михаиловићевог о српској језичкој науци. А међу тим ставовима најбитнија свакако јесте питања која је Културни додатак „Политике“, поводом Михаиловићеве беседе, издвојио као она која траже неодложан одговор ако се жели сачувати српскоститичких (а заправо кроатистичких) и кренути србистичким лингвистичким путевима.

Прво од тих питања јесте питање о односу српског и тзв. срп-

скохрватског језика. Одговор на то питање више је него лак и једнозначан желимо ли се држати научних лингвистичких критеријума. Лак, јер је несспорно да је тзв. српскохрватски језик само преименовани Вуков(ски) српски језик. У његовом имену, у имену српскохрватског, политика је поништила лингвистику. Они који су пристали на то преименовање, можда и из најбољих побуда – треба то јасно рећи – нису се руководили научним лингвистичким критеријумима, него су их свесно изневјерили, изневјеравајући на неки начин и себе не само као србисте него и као лингвисте уопште. Једном извршено преименовање српског језика, уз престанак и приломо и српских филолога, отворило је пут каснијим новим још (не)утемељенијим преименовањима.

Тако је у последњем десетљећу 20. века Вуков(ски) српски језик преименован код Хрвата у „хрватски“, код муслимана у „босански“, а Црногорци траже да код њих буде „црногорски“. Како је кренуло, није далеко да сутра буде и „шумалијски“, „војвођански“, „крајишки“, „лесковачки“, „дорћолски“, с нимало мањим лингвистичким „упориштем“ неголи „српскохрватски“. (Зато су заиста чудне и ни на каквим аргументима неутемељене тврдње које је изнео Егон Фекеде да термин „српскохрватски“ тобож почиња на једном „научном, лингвистичком принципу“).

Да су српски и тзв. хрватски један језик (а да о некаквом босанском или црногорском и не говоримо), потврђује сад и Иво Пранковић, шеф катедре за хрватски језик у Загребу, који у „Слободној Далмацији“, да и све неодлучне српске сербокроатисте разувери, изјави: „На стандардолошкој разини, хрватски, српски, босански, па и црногорски језик различити су варијетети истог језика. Дакле, на чисто лингвистичкој разини, односно на генетској разини, на типолошкој разини, ради се о једноме језику, и то треба једном коначно рећи. Ако се нетко с тим не слаже, нека изложи аргументе“. Таквих лингвистичких аргумената, нормално, нема.

Зато и нема никакво основа да Речник српскохрватског књижевног и народног језика – и ту је заиста академик Д. Михаиловић потпуно у праву – и даље носи то ни на каквим лингвистичким аргументима неутемељено име. Јер оно што покрива политички термин „српскохрватски језик“, то је заправо садржај термина „српски језик“, пошто је српскохрватски био само преименовани српски језик. Зар посредна потврда томе није и конституција П. Ивића да код Срба „замена назива ‘српскохрватски језик’ називом ‘српски језик’ није повукла никакве измене у особинама тог језика“.

Наставак на 4. страни

Наставак са 3. стране

Зато лингвистички обим и корпус српског језика, ако се код Срба не жели увести некакав нови невуковски српски језик, и даље мора уважавати Вуков(ск)је критеријуме. (Непојмљиво је стога, како то тврди Рада Стијовић, шпр. лексему *ралина*, коју неретко употребљавају и српски аутори, искључивати из српског лексичког корпуса, па чак и лексему *лиде*, коју тако сјајно у евокативно-пронијским контекстима у својим текстовима употребљава Богдан Тирнанић).

Непостојеће право

Све наведено показује да нема никакве основе да се лингвистички неспоран „српски језик“ изводи из политичког а лингвистички спор-

У последњем десетљећу 20. века Вуков(ск)и српски језик преименован је код Хрвата у „хрватски“, код муслимана у „босански“, а Црногорци траже да код њих буде „црногорски“. Како је кренуло, није далеко да сутра буде и „шумадијски“, „војвођански“, „крајишки“, „лесковачки“, „дорђолски“...

ног „српскохрватског језика“. А још мање има разлога да се у Србији прихвати политичко преименовање српског језика у тзв. хрватски, босански или пак црногорски. Посебно не и зато што је то преименовање, како је доказао немачки лингвиста Б. Грешел, засновано на измишљеном, никде незаписаном, и никде у свету, сем на Балкану, непримењеном „праву“ да сваки народ „има право је-

зик којим се служи именовати по властитој жељи“. То тобожње пратидан правни документ ОУН, УНЕСКО-а, Савета Европе или ОБЕС-а. То право су измислили Хрвати, а српски га филолози прихватили, баш попут назива „српскохрватски језик“ не питајући се не само за истинитост његове научне подлоге него ни за негативне последице које из тога нужно проистиче.

Ако се то има у виду, питање корпуса српског књижевног језика, посебно у вези са Речником САНУ не оставља никакве дилеме: све што је ушло у корпус тог речника под „српскохрватским“ именом, мора остати и у корпусу речника с једино научно утемељеним именом – *Речник српскога књижевног и народног језика*. Јер, у корпусу нема ништа што не припада штокавском дијалекту. А познато је да је још Вук, сагласно свој ученој Европи, у времену кад политички критеријуми нису ништили језичке све штокавско наречје сматрао српским. Зато и све штокавске особине које дати речник доноси јесу српске језичке особине, па макар оне биле данашња карактеристика и оних који више не припадају српском националном корпусу.

Распућа српске филологије

Питање националног језика судбинско је за сваки народ, па и за српски

Пејтар МИЛОСАВЉЕВИЋ

15. јул 2006.
"ПОЛИТИКА"

Српском језику је за последњих пола века два пута мењано име. Први предмет у мом школским сведочанствима називао се Српски језик све до школе 1956/57. године. Тада му је промењен назив и потом се звао Српскохрватски језик. До промене је дошло на основу Новосадског договора о језику (децембар 1954). Од деведесетих година двадесетог века језик се поново назива српски и то име носи и у највишим државним актима и у школском систему. Али нису отклонене и негативне последице Новосадског договора и сербохрватистичке језичке парадигме. Оне се најупорније одржавају баш у највишим српским научним институцијама.

Српски језик у српским школама после Другог светског рата још је био предаван у складу са српском филолошком традицијом. На сцени је било Вуково схватање српског језика као штокавског. По тој традицији, српски књижевни језик за основу има источнохрватског дијалекат са његовим ијекавским изговором и шумадиско-војвођански дијалекат са његовим екавским изговором. Дијалекти са икавским изговором нису ушли у стандард, мада је Вук одобравао и употребу икавице у књижевном језику. Користећи дијалектолошку карту Павла Ивића, објављену под насловом *Дијалектолошка карта ишковакског наречја*, приказанемо простирање два дијалекта српског језика који чине основу српског књижевног језика.

Новосадски договор

На нашој мапи (број 1) црном бојом је представљен источнохрватског дијалекат, а тамно-сивом шумадиско-војвођански дијалекат. Светлије сивом бојом представљена су подручја осталих дијалеката српског језика. Цео шумадиско-војвођански дијалекат се простире на територији данашње Србије. Источнохрватског дијалекат се простире на територији највећег дела Црне Горе, у делу западне Србије, захвата целу Републику Српску и целу територију бивше Републике Српске Крајине, као и дубровачко подручје у данашњој Хрватској. Становништво на побораним територијама које говори источнохрватског дијалекатом изречем у огромној већини чине Срби, и то православци. Само на југозападу Србије, у Рашкој области (друго име: Санџак) осим православних Срба живи муслиманско становништво које се данас изјашњава као Бошњаци, а на дубровачком подручју већинско становништво данас се изјашњава као Хрвати.

Та одступања у погледу националног опредељивања становништва, настала силом политичких прилика, не поричу да је цело источнохрватског језичко подручје - српско. Оно је интегрални део јединственог система српског језика. И управо то подручје српског језика предмет је спорења. Три нације, односно њихове националне политике, хрватска, бошњачка и црногорска не прихватају српско име тога језика. Значајан део политичке и научне елите и медија у Србији то прихвата. И то је наш проблем. У Србији су у сталној употреби термини: хрватски, бошњачки, црногорски језик и то без назнаке: *ишковањани*, која би била обавезна у оваквим случајевима.

Српски језик је у туђинским државама у прошлости, преваходно из политичких разлога, називан различитим именима: српски, ишрски, словински, славонски, босански, дубровачки, далматински, нашки... Родоначелници славистике идентифи-

скога имена из текста Договора може се објаснити само политичким приликама у тадашњој Аустрији и практично-политичком наменом овог документа.

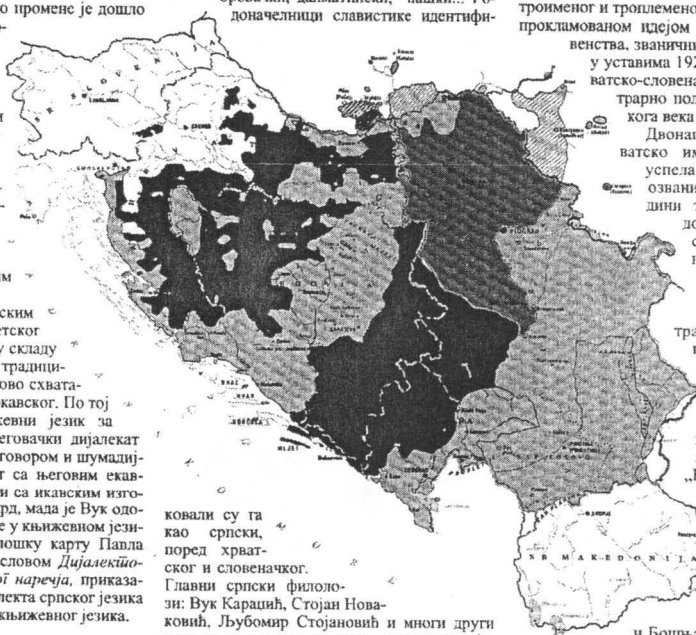
Белићева улога

Став о јединству српског и хрватског језика није пружио Бечки договор. Њега је, као анти-вуконску или јагњешку парадигму, прихватио Ђуро Даничић, тек када је отишао у Загреб за талина ЈАЗУ и за уредника *Рјечника хрватског или српског језика* (прва свеска се појавила 1882). Већ 1888. дошла је иницијатива Стојана Новаковића да новооснована Српска краљевска академија започне рад на извади *Рјечника српског књижевног и народног језика*. У српским државама Србији и Црној Гори језик је све до 1918. називан српским. У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, „једног тројеног и тројеленог народа“, у складу са прокламованом идејом интегралног југословенства, званични назив за језик био је у уставима 1921. и 1931: српско-хрватско-словеначки. То је било арбитражно политичко решење крајем века као и држава.

Двонационално српско-хрватско име за српски језик успела је хрватска страна да озваничи у србијанској средини тек на Новосадском договору (1954). Настао у условима комунистичког тоталитарног режима, Новосадски договор је, такође, био арбитражни политички акт покривен потписима истакнутих лингвиста и књижевника. Да је то тако, види се већ из прве реченице Новосадског договора која гласи: „Народни језик Срба, Хрвата и Црногорца један је језик“. То није било истина. Није је било нити има Срба (укључујући данашње Црногорце и Бошњаци) који су говорили или који говоре народним језиком Хрвата - чакавским и јакавским. Ова два дијалекта хрватског језика формално су уношена у језичко заједништво са Србијом да би могао да буде проглашен тзв. српскохрватски језик као заједнички језик Срба и Хрвата и тако легализоване претензије да је и српски, штокавски, хрватски језик.

Данас, осим кајаваца и чакаваца, заиста постоји популација која се сећа Хрватима, а чини матерњи језик је штокавски. Али зато данас готово да нема популације која се зове Срби католици. Вековни процес похрањивања католика српског језика доведен је у Титово време дотле да Срби католици нестали. Само се још ретки појединци тако одређују. Овим језичким икшињерингом погубио су се само Срби, већ и сама Римокатоличка црква. Она је, понекад грех за похрањивање Срба римокатолика, остала римска, али не и католичка, тј. универзална.

Наставак на 4. страни

ковали су га као српски, поред хрватског и словеначког. Главни српски филолог: Вук Караџић, Стојан Новаковић, Љубомир Стојановић и многи други нису се двоумили око идентитета и имена језика и нису прихватили настајања са хрватске стране да се српском језику наметне и хрватско име. Вук се до краја живота одлучно супротстављао тим настајањима.

Став да је Бечки *Књижевни договор* (1850) био договор о заједничком језику Срба и Хрвата без стварних је основа. У њему стоји да је то договор о књижевном језику „једног народа који једну књижевност треба да има“. У Договору су буквално поновљени Вукови ставови о српском језику из његове књиге *Писма Плахиону Аишачковићу* (1845). После Договора дошло је до појаве другог, проширеног, издана Вуковог *Српског рјечника* (1852), штампана су дела потписника Бечког договора: Даничићева *Мала српска граматика* (1852), Миклошићев текст *Српски и хрватски* (1852) и Даничићев текст *Разлике између језика српског и хрватског* (1858). Међу потписницима Бечког договора било је Срба, Хрвата и Словенаца, али предмет договора био је један језик, српски. Изостављање срп-

Њен католички карактер губи се брисањем Срба римокатолика. Белићевим преименовањем Академијиног *Речника српског књижевног и народног језика* у *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (1953.) и Новосадским договором озваничено је двонационално име језика и у Србији чиме су створени услови за његову поделу или, тачније, преузимање. Као основа за немогућу поделу српског језика послужили су његови дијалекти који чине основу књижевног језика: шумадиско-сремски и источнохерцеговачки. Хрвати су, на име, претендовали на источнохерцеговачки дијалекат као на тобожњи хрватски језик. То је био стварни резултат Новосадског договора о чему јасну слику пружа *Карта хрватског језика са додатком српског* (број 2) Томе Маташића (Минхен 1984) коју сам досад више пута наводио као илустрацију.

Ову своју карту Маташић је означио као: *Карта хрватског језика са додатком српског* и тако показао геостратешке циљеве хрватске језичке политике. Није тешко уочити да таква политика има уприште у Новосадском договору. Да ова моја оцена није произвољна показују правослици који су настали на основу Договора. *Правосил српскохрватског језика* штампан је екавицом и ћирилицом у Матици српској, *Правосил хрватскохрватског језика* штампан је ијекавицом и латиницом у Матизи хрватској. „Један и јединствени језик“ је на Новосадском договору, практично, већ подељен на српски и хрватски део. Цело источнохерцеговачко наречје, проминентно српско, третирано је као хрватско.

Новосадски договор је за српску страну био апсолутно штетан и непотребан чин. Матица хрватска одрекла се номинално Договором 1972. године у време ма спакоа хотећи да оно што је Договором добила као загребачку варијанту хрватскохрватског језика прогласи за хрватски. Са друге стране, Матица српска, није се одрекла Договора. У њој и даље нема јасне представе о идентитету српског језика, а у насловима њених публикација за језик нема српског имена. Најодговорнији за ово што је рађено српском језику, са српске стране, био је први човек српске лингвистике Александар Белић. Белић је, још при стварању прве југословенске државе, пристајао да језичку науку ставља у службу актуелне политике. Као потписник Апела против комуниста (1942) он је то чинио са још већом лакоћом када су комунисти дошли на власт.

После Белићеве смрти (1960) српски лингвистички врх, Милка и Павле Ивић и њихова школа, наставили су политику Новосадског договора. Десенијама су говорили и писали да је српскохрватски језик има две варијанте: београдску и загребачку, источну и западну, српску и хрватску. Такав њихов приказ језичке ситуације подударан је са *Картом* Томе Маташића. То што су говорили и писали није била научна истина, него сустижа. Није тешко приметити да такви њихови ставови нису били сагласни са приказом дијалектолошких истраживања самог Павла Ивића. Онда наведене Ивићеве карте два штокавска дијалекта показује да је ијекавски источнохерцеговачки дијалекат јужна или западна варијанта српског језика и да му центар није у Загребу.

На питање: зашто Ивић није следио резултате својих истраживања, него је прихватио туђа решења, могућ је само један одговор: Ивић, као и Белић, пружао је своје услуге актуелној политици.

Данас српски интелектуалци на истакнутим местима понављају да треба одржати јединство

Они који прихвате језик другог народа и наставе да га негују као свој матерњи и књижевни, немају право на преименовање језика. У супротном десно би се хаос на лингвистичкој мапи света и највећи језици имали би највише различитих имена.

ликане: Даничића, Белића, Ивића. Супротно од тога, ја мислим да су ови велики лингвисти послужили туђој политици у оспоравању идентитета и интегритета српског језика. Сигурни тачку ослонца Србима данас пружа потиснута али аутентична српска и славистичка филолошка традиција коју предстљавају такође великани: Вук Караџић, Стојан Новаковић, Љубомир Стојановић. На тој традицији израста покрет за обнову србистике.

Српскохрватски/хрватскохрватски језик није подељен на два језика онако како је било пројектовано на Новосадском договору и приказано на Маташићевој карти. Сем Хрвата, појавиле су се још две нације, признате у Титово време, које претендују на српски као свој матерњи језик али са несрпским именом. То су Муслимани (данас Бошњаци) и Црногорци. После разбијања Југославије и они прогласишау своје националне језике. До њих долазе преименовањем српског језика у бошњачки и црногорски.

Остваривање политичког права на национално одређење и промену тога одређења, зависно од политичких прилика и интереса, стада у област људских права. Али нигде није верификовано право да се мења име језику који по својим генеричким својствима припада старијем народу из којег су новопроглашени народи потекли. Исто тако, они

становишима ових земаља. Али језичка стварност у самој Хрватској је другачија. У једном делу Хрватске се говори чакавски, а другом чакавски, у трећем штокавски. Та три различита језичка система поједнако се зову хрватским језиком. Да ли то не смета лингвистици? Можемо само да замислимо како би се провео онај хрватски лингвиста који би предложио поделу тог хрватског језика на три система, односно три језика: на хрватски (чакавски), на словеначки (чакавски) и српски (штокавски) или некако другачије. Засада је позната само вештина лакше поделе једног и јединственог језичког система, односно српског језика.

Слово о српском језику

Посузала српска филологија поново се усправља. Већ на Другом конгресу српских интелектуалаца 1994. одбачен је покушај да се српски језички стандард свеле на екавицу. У Републици Српској, после несрећног покушаја укидања ијекавице, поново су као језички стандард уведена оба изговора, ијекавски и екавски. Затим се 1997. појавио покрет за обнову србистике, дисциплине које у наше време ни номинално није било у систему славистике и европских филолошких наука. Године 1998. четрнаест филолога и књижевника је објавило *Слово о српском језику*, документ који се залаже за обнављање српске филолошке традиције. Последњих година објављено је више књига у којима се српска филолошка традиција обнавља и поново утемељује. То значи да међу српским филолозима не влада потпуна дезоријентација. Српска филолошка традиција је и осветљена и потврђена.

Али у главним националним научним и просветним установама још није направљен одлучан и јасан заокрет од сербобројности ка србистичи. Нема ни шире медијске и политичке подршке за такав заокрет.

Господин Драгослав Михаиловић је члан САНУ више од двадесет година. Приметно је да међу академцима има и таквих који одлучују о битним питањима српске науке и културе, а не заступају српске националне интересе. У говору на Скупштини Академије, објављеном у НИИ-у под насловом *САНУ и српска Срба*,

академик Михаиловић је рекао да је језичка и национална судбина Срба препуштена једном тиму окупљеном у Академијином Одељењу језика и књижевности у који не треба имати поверења. Његово изјашњење је морални чин одговорног човека на одговорном месту. Главна тачка у којој се слажем са академиком Драгославом Михаиловићем је да Академија треба да издаје речник српског језика (под којим именом се на њему радило од 1893. до 1953). Треба врло озбиљно схватити и његову примедбу да је у Академијином *Речнику* заостављен лексички фонд са подручја Србије. Академик Михаиловић и ја се не слажемо у једној битној ствари. Браћећи српски језик он се понаша као да треба бранити србијанско језичко парче које нам још није одузето. Све моје књиге и сваки мој јавни изјашњење се залажу се за одбрану интегритета српског језика.

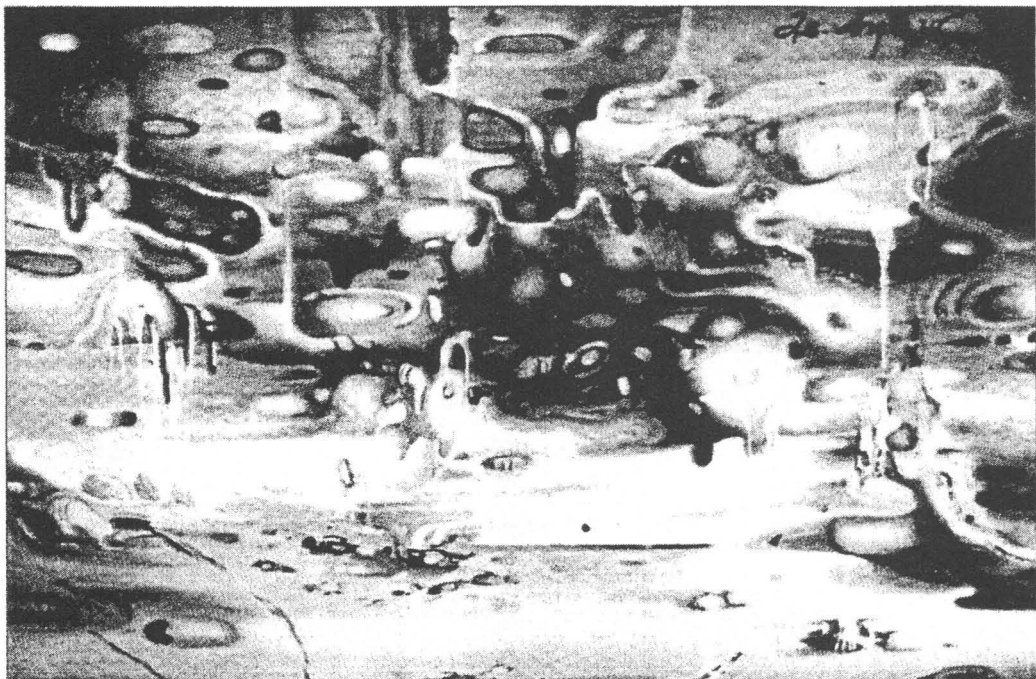
који прихвате језик другог народа и наставе да га негују као свој матерњи и књижевни. Немају право на преименовање језика. У супротном десно би се хаос на лингвистичкој мапи света и највећи језици имали би највише различитих имена.

Али, оно што је незамисливо другде, примењено је на подручју српског језика. У Црној Гори живе истојезички Црногорци, Срби, Бошњаци и Хрвати, па се у тој држави, „нормално“, говори: црногорски, српски, бошњачки, хрватски. Црногорска просветна администрација прибегла је решењу: матерњи језик. Деца ће слушати исту наставу из једног и јединственог матерњег језика, а добијаће сведочанства, по жељи, на: црногорском, српском, босанском/бошњачком, хрватском.

Још компликованија ситуација је кад један народ има више матерњих језика. А такав је случај са Хрватима. У Србији, Црној Гори, Босни и Херцеговини, Хрвати по осећању стварно имају четири матерња језика са различитим

ДУШАН ЛУКИЋ: „ТРАЈАЊЕ НА ПЕДЕСЕТОЈ СТРАНИ СЕВЕРА“, УЉЕ НА ПЛАТНУ

Обнова србисџике

Наши и њихови језици

Језик јесте један, али српски, јесте јединствен, али не и хрватски, јесте заједнички, али само по употреби, но никако не и по припадности и пореклу

Миле МЕДИЋ

ПОЛИТИКА
22. јун, 2006.

Академик Павле Ивић, у својим дијалектолошким студијама, дао је тврде и непобитне научне доказе да штокавски дијалект, по својој пореклу и својој првобитној територијалној распрострањености, обухвата области средњовековне српске државе (углавном до реке Цетиње). Нема никакве сумње да је тим језиком говорио српски народ и да је то језик српског народа. Научи је такође добро познато да су чакавски и кајкавски дијалекти настали на тлу Хрватске и да они представљају изворни хрватски језик.

Хрвати су се свога чакавског и кајкавског језика одрекли у првој половини 19. века и прихватили су Вуков, српски, штокавски говор. Тако је српски језик постао и хрватски, заједнички, српски и хрватски, српски или хрватски, српскохрватски и хрватскосрпски.

Напротив, тежња за заједништвом и заједничком државом Срба и Хрвата ишла је на руку стварању једног, заједничког српског и хрватског језика. То се нарочито испољило после 1918. године, за време Краљевине Југославије, и нарочито после 1945. године, за време друге, Титове Југославије, у којој је свако братство и свако јединство, па и оно у језику, било нешто у што се није смело дирати.

Наука и политика

Тако се у науку о језику умешала политика: Наука је непоречииво утврдила да је штокавски Вуков језик српски, политика је тражила да буде и хрватски. Али када су се хрватски лингвисти осилули да дрско одбаде српски језик из назива и да та српски језик назову хрватским, и само хрватским, српски лингвисти, под притиском већ преживелих политичких идеја и схватања, и даље упорно и тврдоглаво називају свој језик и српским и хрватским (српскохрватским).

Чудно је зашто неки српски лингвисти и дан-данас бране двојни назив српског језика. Од братства и јединства нема више ни трага, претворили су се у братоубилачки рат и стварање две потпуно одвојене државе. Нестали су политички и идејни разлози да се изворни српски, искључиво српски језик, зове и хрватским.

Неки српски лингвисти нису никако могли да превале преко својих уста тај лепи и једини научни назив за језик српског народа. Природно је и једино исправно да се он зове српски језик, онако како га зове сав српски народ, како су га звали Вук, Његош, Тесла и други наши великани. Али они су му измишљали свакаква имена, звали су га, „наш језик“, „матерњи“, „источни“, за разлику од оног „западног“, хрватског, претварали језик у „варијанте“ и делили га опет на оне „источне“ и „западне“ варијанте, „београдске“ и „загребачке“ варијанте. Тако су им се некоко безимено звали и часописи („Наш језик“) и књиге („Српски језик и његов језик“), само да се то право име језика не изговори и не именује правим именом – српски језик. Правили су неке еуфемизме („ублажење“ и „улепшавање“) за тај одвећ лепи, али опасни и непожељни језик, само да му се не би помизљало право име, да за-

увек остане, као неко зло, прави непоменик.

Кад се једном српски језик назове хрватским, онда тај „наш“ језик почне стварати велике неприлике у изражавању. Тада се лако улази у нове грешке и неприлике. Тако, када пишу о „нашим“ дијалектима „нашег“ језика, онда, на пример, чакавски и кајкавски дијалект постају такође „наши“, тј. српски, додуше и хрватски, али свакако и српски дијалекти. Још горе је када пишу о сардњешко-заплавском говору, са крајњег истока Србије, где се никада није чула ниједна хрватска реч. Свеједно, тај дијалект је опет „наш“, али и „њихов“, тј. и хрватски, и српски, тј. српскохрватски говор. Чак ни те изразито српске и изразито хрватске говоре „нашег“ језика нису звали српским и хрватским, него српскохрватским дијалектима. Чак су им и дијалекти били „наши“, заједнички. А бар су дијалекти били и остали само српски и само хрватски ако већ језици нису то смели бити.

Било је у том њиховом називу, именовану и призивању језика много двосмислица, смислица и подвала. Говорили су да је то један, јединствен, исти и заједнички језик.

Наставак на 4. страни

свим *иллокавским* просторима, с друге стране, на у траговима нема *хрватске свессти*, а *хрватско име* (на пример, у Славонији) „било је зазорно као у Хрватској име крањско“ и зато је логично да је и *име хрватској језика* почело да се усталује тек од краја 19. века, после појаве *Хрватској иравоишца* И. Броза.

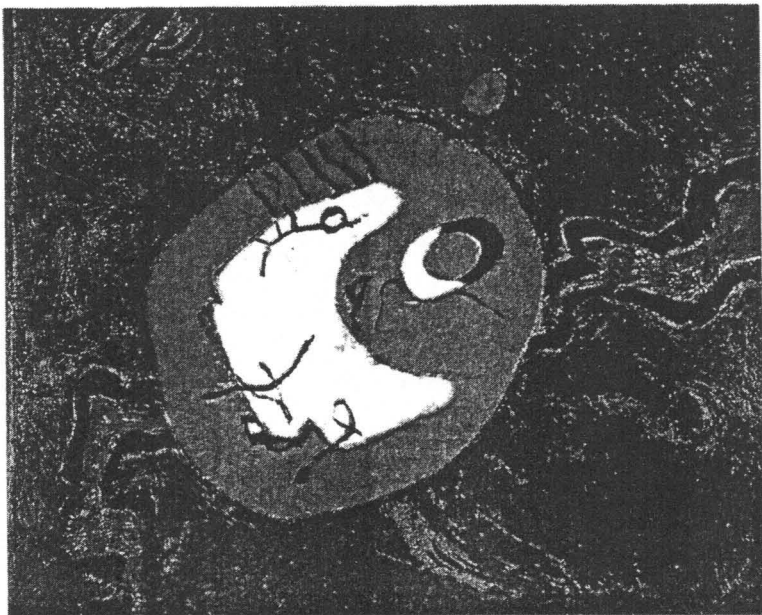
Све дотле, наиме, тај „језик“ имао је много десетина најразличитијих „имена“, а између њих Хрвати су изабрали *српско*, свакако зато што су једино од Срба могли покрасти и *српску народну поезију* (што је врло систематично чинила, рецимо, Матица хрватска јер се песме о Тренковим пандурима нису могле упоређивати са онима о српским епским јунацима и српским војевањима против Турака), али и дубровачку књижевност – вероватно да би у њој могли пратити *српску немањилку традицију*. (Дубровачки књижевници знали су о Хрватима тек нешто више него о Ескимима и тако се могло догодити да, рецимо, Гундулић триста година после смрти први пут „чује“ да је Хрват!)

Посртање српског језика

Српски језик налази се на беспућу и његовом посртању помогле су и „спољне силе“ и незаинтересована српска држава, при чему се усправљање језика може очекивати тек после усправљања његових носилаца, али треба бити непоправљив оптимиста да би се, у приликама у којима се налазе и Срби и њихов језик, у то могло поверовати. За такав суд много је разлога, и овде се они не могу набрајати, али недостатак „еснафске солидарности“ међу српским лингвистима тешко је заобићи, посебно када је реч о озбиљним разликањима у тумачењу неких крупнијих проблема српског језика.

Од таквих овде остављам по страни, рецимо, оштре спорове око предлога за искључивање ијекавског изговора из српскога *стандардног* језика, али је занимљиво да се српски лингвисти не могу сагласити ни око тога које је основно писмо српског језика. Није, наиме, спорно да је латиница била и *српско писмо*, али је тешко разумети истрајавање на схватању да се у томе ништа није променило ни пошто је у међународном информационом систему за културни и научни развој, чим се стандарда придржавају све чланице УНЕСКО-а, од 1994. године у светским библиотечким каталозима укључена одређина „српски језик – латиница“ и од када се све што је икад њоме штампано одређује као да је штампано *хрватским језиком* (с тим што ће се накнадно „прекњижити“ и оно што је „српском латиницом“ штампано до 1892. године, тј. до појаве Брозовог *Хрватској иравоишца*).

Срби су, изгледа, пребрикуди и своју будућност, па зашто би морали бринути о језику?

САВА РАКОЧЕВИЋ: „СЕМЕ ЖИВОТА”. УЉЕ НА ПЛАТНУ

Обнова српског језика

Српски језик на беспућу

Ни српски језик није могао имати бољу судбину од оне коју је имао народ као његов носилац

Драгољуб ПЕТРОВИЋ

„Политика”
29. јул 2006.

Схватња која је изложио Драгослав Михаиловић на Скупштини САНУ могу се разумети као упозорење забринутог интелектуалца, али су нека од њих превисше „скраћена” и то ћемо овде показати тек покојом појединошћу.

1) Модерни српски књижевни језик Вук је засновао на најраспрострањенијим српским, новошtokавским, говорима и о њима се могу нагласити две битне чињенице: а) сви су они, по целини своје структуре, продужили развојну линију старог српског језика (из времена које је претходило процесима балканизације на просторима југоисточне Србије) и б) сви су они, макар до почетка 20. века, били српски (или, бар, *мису били* ни „хрватски”, ни „бошњачки”, ни „црногорски”) и тек су хрватски „правашки” и њихови настављачи успели да тај простор, по налогу Ватикана и других познатих сила *поцепају* по *верским*

линијама и да католичке области „предају” Хрватима, а оне исламске оставе „Бошњацима” („свој део” сада су узели и Црногорци).

2) „Нови Хрвати” и „нови Бошњаци” своје нове националне припадности најпре су доказали злочинима над Србима (решимо, у Мачви 1914), њихово је савезништво до пуног изражаја дошло у Другом светском рату и довело до тога да је било, према подацима Српске православне цркве, тек нешто мање од 2,5 милиона, а у БиХ на танкој омчи код Брчког држи их се тек која стотина хиљада – до следеће прилике.

Нестјајане православних Срба

У светлу тих чињеница ирационално делује тврдња Драгослава Михаиловића да једино Србија „има способност да како-тако штити читав српски народ”, утолико пре што је и она сама поробљена од јесени 1944. када је уништена њена привредна и интелектуална елита, а њена младост или побијена или послата да

изигне на Сремском фронту – и све то у складу са Брозовом наредбом да се „према Србији мора поступати као према окупираној области”, па Србија више не зна ни шта ће са собом, а камоли да се брине о Србима који су, за сад, остали на својим вековним огњиштима и успели да тамо изгубе хрватски, бошњачки или шиптарски нож.

3) Почетак свих ломова о којима говоримо везује се за Маџидије и Гарибалдијево покрет када је Аустроугарска протерана из Италије и „упућена” на то да тамошње губитке надокнади на Балкану, а све то „окакшено” је на Берлинском конгресу (1878). Тада је, подсети-мо се, у БиХ почео прогон Срба и њиховог језика и постепено ширење хрватског имена иако до тада босански и херцеговачки католици „нису ни знали да су Хрвати”.

У тако скицираним историјским оквирима, разуме се, ни српски језик није могао имати бољу судбину од оне коју је имао народ као његов носилац. Као оруђе културе, тај се језик почео уобличавати почетком 19. века, свој пречистијени облик добио током следећих неколико деце-

нија, а његово поस्ताње почело је кад га је Ђ. Даничић „прекрстио” у „хрватски или српски”. Под тим именом и искључиво на грађи из Вукових и Даничићевих дела, истина, „хрватски вуковици” (пре свих, И. Броз, Т. Маретић и Ф. Ивековић), крајем 19. века, „превели” су Хрвате на *вуковски језички образац*, али је током следећих деценија, захваљујући ширењу „хрватског имена” на све Србе-католике, тај језик почео да се устаљује као „хрватски” и у тим је процесима пресудну улогу имала „парадигма силе”, она иста која је Србима отела етнички простор, затрла (и даље затире) њихов биолошки потенцијал, а ово што је од њих остало – остало је са сапетом па-мећу и убијеним инстинктом за самоодржање.

Ратови због верских догми

И много тога учињено је и уз подршку српске државе, која се пред налетом католичанства и ислама на српске просторе понашала тако као да се то ње не тиче. Добру потврду таквога понашања оставила су нам најновија српска страдања у Хрватској и БиХ, тврдњу државних званичника да је тамо, као и 50 година раније, био у питању *ирањански рай* здушно је подупрла и СПЦ (по теолошким схватањима – *верски райови* воде се због „верских догми”), али се нико од њих није запитао како је тамо, захваљујући *каполицима* и *исламистима*, за само пола века, нестало више милиона *иравославних* Срба?

Страдања српског језика, дакле, претходило је страдање српског народа и за то је непаметно тражити објашњење у некаквијим „туђим парадигмама” или „домашним филозофским кривицама” будући да су српску судбину увек одређивали „други” (последњи је међу њима био „Милосрдни анђео”) и о томе нису могли одлучивати ни Цвијић, ни Белић, ни Ивић. Под сенком моћних заштитника, Хрвати су, напосто, *оштели српски етнички простор* и засновали државу на „великом злочину” (уп. *Magnum crimen* В. Новака) и на отимање језика може се гледати као „коллатералну штету”. Следећу фазу њихових претензија показује Маташевева карта коју доноси П. Милосављевић, а крајњи циљ („да подигну криж на Аја Софији”) зацртао им је Павле Ритер-Витезовић, при чему су Хрвати увек били „захвални” својим заштитницима – ако им до тамо „прокрче пут” (Хрвати су се, како рече Крљежа, увек „вртјели око туђих осовина”).

Да би се разумели путеви којима Хрвати остварују своје колонијалне претензије, треба подсетити на то да се *хрватски простор* до 17. века ограничавало само на уске делове Горског Котара и тек се касније почео „ширити” на *кајкавске*, тј. *словеначке*, области; на

Под сенком моћних заштитника, Хрвати су, напосто, *оштели српски етнички простор* и засновали државу на „великом злочину” (уп. *Magnum crimen* В. Новака) и на отимање језика може се гледати као „коллатералну штету”.

Наставак на 4. страни

Али то још ништа не говори чији је то језик. Да, јесте један, али српски, јесте јединствен, али не и хрватски, јесте заједнички, али само по употреби, но никако не и по припадности и пореклу. Али све то (што је исти, заједнички и један) не може бити разлог за двојчано или вишечано именовање језика, или за потпуно преименовање српског језика у хрватски.

Језик може добити име само по народу чији је то језик, али не и по именима народа који се тим језиком служе. Енглески језик такође је један, заједнички и исти језик за све народе који њиме говоре, али се зна чији је тај језик и како се он зове, без обзира ко и где говори њиме. Он је увек само енглески и кад се њиме говори у Сједињеним Државама, Канади, Аустралији, Новом Зеланду или на било којем крају света. Такви су још немачки, шпански и португалски језик.

Језик није онога ко тим језиком говори, него онога ко је тај језик стварао и створио. Српски народ је вековима стварао свој језик. Хрвати нису стварали тај језик. Они су га добили и преузели готовог, са свим одликама које је

Сада, после толико година, наука коначно има право на реч, без уплитања политике. Могу се од једне државе стварати две и више држава, али се од једног језика не могу стварати два и више језика јер је језик недељив.

српски језик већ имао. Они су, међутим, вековима стварали неки други, свој, хрватски језик, али су га се сами одрекли. Хрвати су тек однедавно почели стварати свој нови језик, али наопако, покушавајући да вештачки и накардно преправе српски језик за своје потребе.

Мимо света

Међутим, језици се тако не стварају и не могу се тако створити. Није у питању само замена што, него сви гласови и њихове промене, све речи, њихове врсте, облици и њихове промене, начин исказивања мисли и осећања у реченици и све остало што језик чини језиком. То се не да напречац створити преправкама. Тако се српски језик може унаказити, али се од тога хрватски језик никада не може направити.

Многи наши лингвисти плати-

ли су велики данак политици. Сувише много књига и радова написали су у одбрану заједничког им, истог и јединственог српскохрватског језика. Сам живот се гално наругао и оповргао њихову тзв. науку. Сад су већ постали смешни. Док се они још грчевито боре за двојчани назив српског језика, живот им подмеће још бар два назива – босански и црногорски. Велико дело српске лингвистике, Академијини „Речник српскохрватског језика“, морали би сада, из истих разлога, звати „Речник српско-хрватско-босанско-црногорског језика“, ако желе (како они мисле) да у тај речник уђе и грађа српског језика из Хрватске, Босне и Црне Горе. Већ су и хате из Брисела одлучиле како ће нам се звати језик – БХС (босанско-хрватско-српски). Сад ће га морати проширити још једним словом М (монтенегринским), па ће га ускоро звати

БХМС језиком. Нашим лингвистима остаје да по вољи бирају – БХМС или српски.

Време је да се наши лингвисти потпуно окрену науци и да већ једном перстану да страхују од политике. Био би то чин не само прихватања научних вредности него и морални чин покајања и извињења српској науци и српском народу. Нека мирно и слободно назову велики речник САНУ српским речником. То их не може спречити да и даље узимају грађу са читавог подручја српског језика без обзира где се тај језик говори. Нека мирно оставе другима да „свој“ језик зову како хоће, хрватским, босанским, црногорским, па и БеХаеМеС језиком, али нека већ једном и они свој језик назову српским именом. Ако то неће или не могу, долази нови нараштај српских лингвиста који ће то лако учинити.

Они никада неће прихватити да српски језик зову дружице, ма где се он употребљавао и говорио, у Хрватској, Босни, Црној Гори или Србији. Свауда је он један једини – српски језик.

Тако је свуда у свету и у науци. Код нас се прегуду нишло мимо науке и мимо света.

SRБија

ЧЕТВРТАК – После бесмислених идеја да будуће скраћенице Србије буду SPA и SP, влада је донела праву одлуку. Одлучила се за двословни код RS и трословни SRB и ти предлози ће бити упућени Међународној организацији за стандардизацију.

У 21. веку свака држава има четири препознатљива национална симбола: заставу, грб, химну и интернет домен. Многима предложени интернет домен RS смета, јер их не асоцира само на Републику Србију, већ и на Републику Српску. Али, све комбинације од два слова из назива наше државе су заузеле. SR је – Суринам, SB – Соломонска Острва, SL – Словенија, SJ – Острва Свалбард и Јан Мајен, SA – Саудијска Арабија и SE – Шведска.

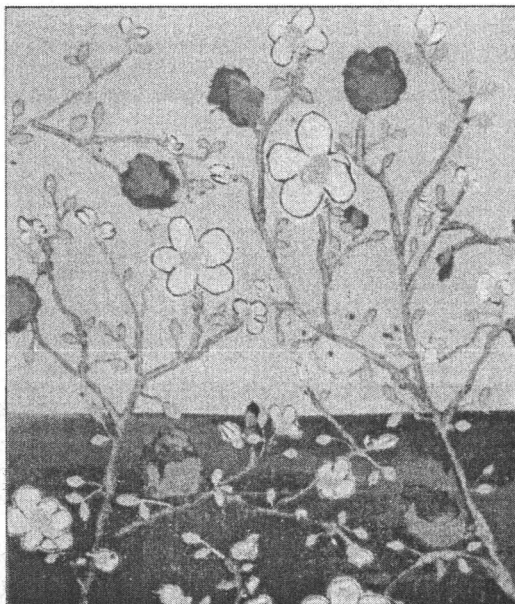
Култура

У ПРОДАЈИ

ЗА 300 ДИНАРА

ПОЛОЖАЈ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ КОЈА СЕ ДАНАС ПИШЕ У ЧЕТИРИ ДРЖАВЕ (1)

Цирија Шар. Вечерње, исто са изложбе у Инспиративном простору у Беољу

ПОСЛЕДЊИХ месеци све чешће се говори о положају српске књижевности, а доминантни тонови су солидарност и чак борбени активности. У нашој средини још се довољно не уочава разлика између ангажоване књижевности и ангажованог писца и стога би ове појмове требало разграничити. Писац има обавезу да буде ангажован, али он ту обавезу има као и остале јавне личности. Морало је недодуштво за сваког ко има јавни утицај и име, да своје ставове држи код куће. Писци су стога, као и музичари, сликари, историчари, филозофи или физичари, обавезни да дигну глас против расизма, национализма и псеудонаучне ускогрудости. Рецимо чак да писци имају обавезу да то чине чешће од других јавних личности, јер је матерњи језик, виталније утицај у основи сваког друштва, него боје, тонови и научна сазнања. Но, чак како им се прила неби писца, пре свега, морају бити ангажовани као јавне личности и књижевници.

Сасвим је друга ствар с њиховом књижевношћу.

На овом месту није потребно дубље улазити у поетичке расправе; јасно је да свака ангажована књижевност у својој основи има тезу; несумњиво је такође да је свака теза врста идеологије која за циљ има да оследи један поглед, поредак или идеју наспрам других супротстављених. Не искључујем сваку могућност ангажованој књижевности да постане велика, нити чињеницу да се она зачине јаким и искреним осећањима, али ако не исходи из неке идеје, литературе и уметности уопште, онда је то да је уметност с тезом увек била другоразредна у односу на ону која је изговорила опште погледе. Треба додати и ово, борба за идеолошку књижевност (глас се под идеолошким може сматрати и залагање за исправни поредак ствари) увек је собом носила србу, реваншизма и неку врсту разрачунавања с идеолошким околностима, а то никако није био плодан терен за уметност.

Кад се тако саследија ствари, јасно је шта ће бити од користи српској књижевности која се пише у Републици Хрватској, Федерацији БиХ и сава у Републици Црној Гори (па и на Косову). Ако писци који се сматрају српским, своју уметност почну да користе као оруђе или још горе као оружје, она се неће разликовати од новинске речи, митиншког говора, или чак нуког хладног оруђа. Српској књижевности сигурно неће ни у првом да се у наредним деценима исфранкује читав библиотека са осветлоубивним тоновима као главном одређицом, јер ће се извесно показати да је то обично трахење папира. И ту стижемо до парадокса: пашући ефемерну

књижевност писца покрива углед и своју јавну реч, коју би могао и морао да користи као књижевник. Они који желе да допринесу српској литератури тако јој чине шовинуштву; насељавају је равним књигама, а себе прокламују у величине које имају мало утицаја на стварност око нас.

Потпуно је различит други пут. А све делује готово саморазумљиво. Кома је стало до српске књижевности, треба да пише велике књиге на српском језику. Велике књиге морају бити општељудске и треба да имају напредак човека као своју једину тезу. Дакле, сви који су упушћени за српску књижевност и верују у свој таленат, треба да започну с писањем свог магистралног дела. А кад се осветлени велика књига написана српском јеzikом буде допринела ван граница Србије, кад такви писци стале у релацији са српским велицима, зар тада и борба за српску књижевност у расејању неће етићи до племените и једине праве побобе? И неће ли се, напослетку, то побоба препознати и по томе што ће постојати великог српског писца различити и постојање великог писца света?

То, изгледа, данас не разуме већина српских писаца, али што је трагичније ни српска држава, која није основала ниједну крупну издавачку кућу изван Србије или некејој помоћној, мада на то не само да има права, већ би то било поздрављено као културна, а не као у прошлости деценији, војничка помоћ Србима ван Србије. И тако српски писци изван Србије остају усамљени и фрустрирани што су се нашли изван граница матичне државе. До њих стижу једино захтеви да се претворе у неку врсту свих ратника за српску књижевност, а то значи стати пред папир и излити свој јед и разочарање. А он такве културне депресионисти до критикоторицистичких или критиконацистичких погледа само је један корак, те се тако стиче до још опаснијег заокрета зараног круга који је спомнуту горву опасану или неопасану се утицати на стварност, а опасни писци очекују да се њихова реч слуша...

Закључак може стога бити један. Велика је разлика између служења својом уметношћу и служења својој уметности. Сваки писац мора напре бити слуга своје уметности, а та уметност, ако је права, освојиће своја публике, па ће и снага јавне речи уметника бити огромна. Сетимо се примера Томаса Мана, Бертолда Брехта, Александра Солженицина, Бориса Пастернака или наших Слободана Јовановића, Јована Лукића и Милана Ракића. Ко год против историјске неправде жели да се бори попут ових писаца, мора најпре да напише оно што су они написали.

Српски као светски писац

Александар Гаталица

Кома је стало до српске књижевности, треба да пише велике књиге на српском језику. Велике књиге морају бити општељудске и треба да имају напредак човека као своју једину тезу

Момчило Параушић

Кућа чека

Да некој ирепозна издаљек
Да је корак и кљућ иробоуде
Да ирпозра идишну кайке
Да сиодлице заикрије
Да чаше овкисе ирла заекциу

Да је у зору иробоуди ирессом
Да еслети на њен крои
Да залаје око не
Да од ње иробоуде
Да је ирессе иралодека
Да иадне са ње
Да се њом иробоуде

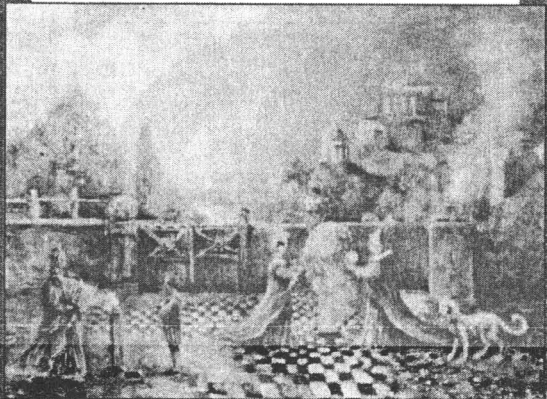
(Из збирке "Сува суза")

У ПРОДАЈИ

ЧЕ ГЕВАРА
ЗА 300 ДИНАРА

ПОЛОЖАЈ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ КОЈА СЕ ДАНАС
ПИШЕ У ЧЕТИРИ ДРЖАВЕ (2)

ИСТОРИЈСКА констатација, коју би неки назвали парадоксом, да се српска национална суојина у историјском следу искажује у сталности скоковитог и дисконтинуираног развоја, није минимална ни његову културу. У последу развоја књижевности тај тренд сасвим је очигледан. Наиме, наместо еволутивних мена које су привремене у развоју уметности и књижевности, у последња два века сведочи само крућих промена и домова. И то не само у погледу успостављања књижевно-језичког стандарда од Лосицеја и Вука, већ нише у погледу уподобљавања чисто лингвистичким чињеницама и питања политичким рачуницама и добама. Посебно је то витно у другој половини минувлог века. Тако да се може констатовати како је повремена суојина српског језика и књижевности у великој мери уређивана радом историје и политичком вољом. Па, у велико се историјски след прихвати као неминовно, утицај политичке воље на питања исцртаности и развоја језика и књижевности, уколико и мора да се прихвати, такође мора и да се константно присутије и у свету нових чињеница критички ратума.

Ранији писци историје српске књижевности (П. Шарарић, С. Новаковић) сматрали су да је књижевност Срба и Хрвата у великој мери језичка, будући да им је језички језик. На сличном становишту стајао је и Ватрослав Јагић. Светост историјског повезаности у јужнословенску и, шире, словенску језичкину трајала је све до оснивања те језичке. И у томе се, између осталог, огледа језан од парадокса. Од оснивања језичке државе јужнословенских народа започела је активна и стална борба за националну индивидуализацију језика и књижевности, као и борба за расподелу језичког наслеђа. Тако су и српски књижевни историчари (П. Поповић и Ј. Скерлић) јасно издвојили оне типолошке и периодизацијске сегменте историјског развоја језичке књижевности, који су уклањали на један српски национални карактер. Након Поповић извршио је поделу књижевног наслеђа на „четири велике области“ и „то: стару, односно средновековну књижевност, развоју књижевност, средњу или дубровачку књижевност и нову књижевност. Док је Скерлић, на трагу Новаковића и Јагића, објављујући филолошки метод у разматрању историјског развоја националне књижевности, допунити могућност да одређено буду разматрани само „поједини делови ове књижевности“, заправо они делови где је сасвим јасно њихова национална припадност. Као што је своја оснивања усмеравао ка будућно-

сти у којој ће бити испирана велика ситица тих двеју књижевности. Догађаји који су успели после 1914. године у којој је изаша његова знаменита Историја нове српске књижевности, а којима је врлина тачка раскрсница била сама, трагичним ратонима на југословенском простору обележена, завршена века, у потпуности су инверсирани таква оснивања. Границе, у потпуности су преокренуле. Тако да ми сада живимо у времену скоро изврљиве оловности српске и хрватске књижевности, али и, својом језикот болног парадокса, босанске и, то је сасвим извесно, пригрозне књижевности. Тако да је развој српске књижевности и језика, још једном, обележен регресијом.

Будући да су захтеви политичке воље одредили лингвистичка питања, положај савремене српске књижевности која се сада ствара у четири својевне државе, у потпуности је зависан од те воље. Или, како се то уобичајеније каже, од политичког консензуса. А која књижевност зависи од политичке воље и договора, онај питања књижевности никада нису аутономија. Због тога се данас у нашој друштвеној стварности тако лако и багателски оно на чему би требало да се заснива национални идентитет – на језику и уметности језика.

Поново враћање на почетке нашој интелектуалној, а поготовито стварној, чини се, нису разумели и прихватили до краја добро. Светост доминације српског духа и културе на ширем јужнословенском простору још је делатна, док се залагања за конкретна и резултатна окретања сопственим питањима и проблемима све гласније чују. То окретање подражава интензивни рад на историсању старо-нових српских културних и језичких простора. Као и одбрану историјских и тридизирских вредности на просторима који се налазе у новонасталим државама. Потом на научног утемељену и дефинисану тих постојана (о чему су у последњој деценији писали Ј. Деретић и П. Милосављевић) и што би требало да буде и најважније, раду на речнику националног језика и синхронизацији. Све те велике послове Срби нису до сада стигли да ураде, и због тога је њихов положај на територији бивше велике државе најсложенији и најтежи. Ми данас мало знамо који су то српски писци у Црној Гори, А тек у Македонији. Као што још крут писала у Гетинбуријској у Београду доживљавамо као рођак и провинцији.

Волтеров светост обривању властитој врти и интелекту, којеко нама данас, не би био од све користи. Хајде, накле да, негујући српског обзоре српске књижевности и културе, опет, нимом то.

Повратак СВОМ ВРТУ

Милета Ађимовић Ивковић

Велике послове на пољу језика и књижевности Срби до сада нису стигли да ураде и због тога је њихов положај на територији бивше државе најсложенији и најтежи

Душко Новаковић

Српска поезија

*Мораше да џурије у долине да би нешто научила од сјајарокине
А од хеленске како да прегне цели тротина и сјао
док шраја шрења окружних династија и којекаких музичких ловка.*

*А због сјама до кој је доведена, мораше и да одира
Што од најбоље промисленог за ризе сенајске шрајнице
ишле, шупке, цемени, рано ноје и пооре
Мало ниша може да жури, па буви бисонама у излоге
Шупку може да проба само као ласкени пранича
целени, сав предеје Зајаво као надокнају за рашпа неваљалиста
Због чега ће бито морали да се паша и чува ишчебо-ефкаша*

Сметашо је ази ће се у мораше укључиши и ницане очују на звијанца

*Али најпре ће морали да се пресна немачке, јуриши, поезије
Како је обривала мрак на мољу и успела да се вршиш људина
Полска ривачишала рувешине: Херберт, Шмјорска, Милош
Талијанска крикнула до неба због зарожених жена у Поршанској
Енглеска водрована мале райсобоје из радничке умице Тери...*

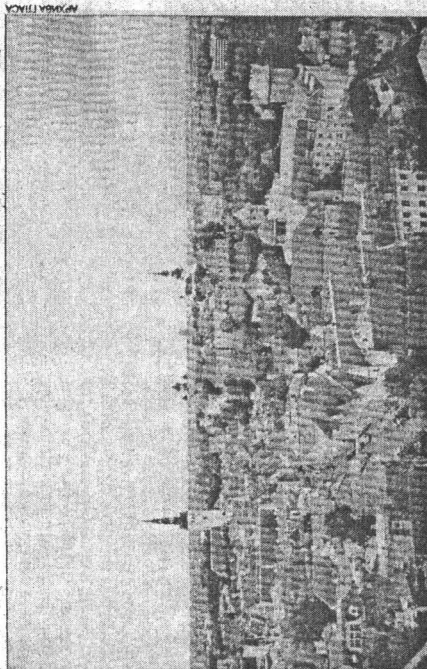
*Дакле, мораше да се сучи са пашањем зашто нејује паралише
И своје ерне прешајоре у шало, мораше да га мало прокумша
Да не би на школским сајбуку била поменина са кулбаском
Која нећ хилаво и хилаво ниша пошавана да умике билавине
Али је увек враћати назад, или пошавати, ишрљеним од заманивања
Мораше да мах објави, као и свака чешаја шеваја
Зашто су сви велии наираи лоше срачунаши и ујучени пројан себе.*

(Из рукописа)

Филолози на Међународној лингвистичкој олимпијади

је прво место. Професорка српског језика у Филолошкој гимназији Биљана Брањан-Латиновић, која ће бити подршка нашим ученицама у Естонији, верује у овогодишњи тим. "Надам се ће наше ученице и у Тартуу освојити неку од награда, поготово што је у тиму Сања Вероња, четвороструки републички првак из српског и француског језика". Она је додала да су осим такмичарског дела предвиђене и занимљиве екскурзије у леистражене делове јужне Естоније. Ученици олимпијаде посетиће музеје у Тартуу и Талину, једну од највећих лука на северу Европе. Повратне карте, визе и осигу-

ња Међународној лингвистичкој олимпијади у Естонији нашу земљу ће ове године представљати четири ученице Филолошке гимназије у Београду: Сања Вероња, Катарина Беговић, Антонија Јурић и Ана Радурко. Све се од данас па до 6. августа у граду Тартуу такмичити у препознавању и разумевању малх, и до сада неистражених језика. Њих четири ће се надметати са експатама из Русије, Бугарске, Холандије, Пољске, Финске, Румуније, Летоније и Литваније. Иначе, ученици ове гимназије учествовали су на две лингвистичке олимпијаде до сада, на којима су показали солидно знање.

Скраћеница из имена државе

У петак 28. 7. 2006. године на насловној страни „Политике“ објављена је вест да је Влада Србије одлучила претходног дана у Крушевцу, граду цара Лазара, да Међународној организацији за стандардизацију предложи скраћеницу Србије „РС“ и „СРБ“. Прву је предложило Министарство науке Србије, јер наводно тај предлог „подржава цела интернет заједница у Србији“, а другу, која садржи све што чини Србију, Министарство иностраних послова.

Питамо ко чини „интернет заједницу Србије“? На интернет може да се прикључи ко хоће и одакле хоће и даје предлоге за које се не зна ни одакле, ни од кога и колико пута долазе од исте особе или неформалне или формалне групе људи. Пошто је „РС“ наводно скраћеница од Република Србија да ли то значи да ако сутра будемо, рецимо, краљевина или царевина онда ћемо поново мењати назив у „КС“ или „ЦС“?

Распадом Југославије све новонастале државе извеле су своју скраћеницу из имена државе, а не њеног политичког уређења. Југославија је имала скраћеницу ЈУ, а не ФНРЈ, СФРЈ или СРЈ. И у великој већини држава широм Земљине кугле скраћеница је изведена из имена државе, а не политичког уређења. Није ли код нас поново у питању замумљивање и закуљивање само да се не би спомињало име Србије и Срба као што се у много чему, после свега што је снашло и сналази српски народ и државу, и даље чини.

Према томе, само скраћеница изведена из имена државе и народа који је већински у њој треба да се усвоји, а то је „СРБ“. Као што треба да буде и Српска војска, јер била је и ЈНА док је било Југославије. Име је битно, јер изражава суштину. Српски народ нема резервну државу.

Прим. др Тихомир
Шијачић
Сомбор

HRVATSKO-SRPSKI U VLADI SRBIJE

Republičko Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u svojim saopštenjima radije koristi sintagme iz hrvatskog nego iz srpskog jezika!

BEograd - Srbija je verovatno jedina zemlja na svetu u čijoj Vladi sede ljudi koji u zvaničnim saopštenjima radije koriste sintagme koje se uglavnom upotrebljavaju u stranim jezicima nego izraze iz jezika koji je službeni u toj zemlji! Naime, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede uputilo je juče novinarima poziv da dođu na predstavljanje „kampanje javne pozornosti (1) vezane za sistem obeležavanja i registracije životinja, koji je kompatibilan sa sistemom u Evropskoj uniji“. Ministarstvo na čijem je čelu Goran Živkov se tako poslužilo sintagmom „javna pozornost“, koja se koristi u hrvatskom jeziku, umesto uobičajenih izraza „upoznavanje“ ili „obaveštavanje javnosti“. Za razliku od Živkovljevog ministarstva, partner naše Vlade u ovoj kampanji - Evropska agencija za rekonstrukciju (EAR) poslala je juče novinarima poziv na isti skup, ali na srpskom jeziku. Tako u pozivu EAR jasno stoji da je reč o „početku kampanje kojom će se javnost upoznati sa ciljem i detaljima projekta“.

U Ministarstvu poljoprivrede, međutim, smatraju da nema ništa sporno u upotrebi termina javna pozornost, umesto nekog koji bi više bio u duhu sr-

pskog jezika. Portparol ovog ministarstva Jasna Stojanović, koja je i napisala pomenuti poziv novinarima, kaže za Kurir da je potpuno svejedno koji je izraz upotrebljen.

- Meni lično to ne smeta. A vama? Ako vam smeta, promeniće. Svejedno je da li je napisano pozornost, svest, ili pažnja. Prosto mi je pozornost bila prikladniji izraz, jer je više upućena na umnu radnju, dok „pažnja, pažnja“ podseća na autobusku stanicu - objasnila je Stojanovića, koja je upitala novinara Kurira koji je jezik učio u osnovnoj školi, dodavši da je ona učila srpskohrvatski!

Lingvista i profesor stilistike na FPN Dobruvoje Stanojević smatra da su srpski i hrvatski, sa lingvističkog gledišta, jedan jezik.

- Ako bismo mi prestali da koristimo reči koje češće koriste Hrvati, samo bismo im dali argument da oni imaju svoj jezik. I „pozor“ i „pažnja“ su srpske reči. Dobro je što ih imamo dve, jer imamo sinonime. U konkretnom slučaju ne vidim ništa neobičajno, osim što smatram da bi u funkciji javnog obaveštavanja trebalo da se prvo upotrebi reč koja se češće koristi, pa tek onda, kao sinonim, reč koja se ređe koristi u govoru - kaže Stanojević. (R. K.)

Pozornost ili pažnja

Zanimljivo je i da Rečnik Maticе srpske sadrži reč „pozornost“ kao sinonim za „pažnju“, odnosno termin kojim se opisuje „svojestvo ili stanje onoga koji je pozoran“. Sintagma „javna pozornost“, tipična za hrvatski novogovor, ne spominje se u ovom rečniku.

Растављена конструкција

Као један од најстаријих читалаца „Политике“ (од 1949. године) имам право да вас благонаклоно критикујем. Наиме, у недељном издању „Политике“ (30. јула 2006. године) поткрала се кардинална грешка на насловној (првој) страни. Одштампали сте: Добро дошли у Србију (потрешно). Према правосију од 1960. године реч добродошао се пише заједно, а и према новом правосију добродошао се пише заједно.

Образложење Добродошао, ла, ло, ли, ле, ла јесте сложеница састављена од две речи „добро“ и „доћи“. (Страна 361. истог правосија. И према правосију из 1995. године приручника за школу тачка 119в. добродошао, ла, ло; ли, ле, ла пише се заједно).

Душан Љубић

„Добродошли су ми многи ваши савети“ и слично, а што у поменутом наслову у нашем листу није случај. Напротив.

2) У примеру типа „Добро дошли у Србију“, није посреди придев „добродошао, -шла, -шло“, већ значењски и функционално две сепаратне лексеме: прилогша реч „добро“ и облик глаголске речи „дошли“ (од глагола „доћи“), дакле са сасвим другим значењем. Својство ове „растављене“ конструкције је и у томе што се између „добро дошли“ може

„уметнути“ друга реч, као: „Добро ми дошао побратиме“, „Добро нам дошли у госте“ (дакле, заменица ми, нам и слично), а што у већи са придевом „добродошао“, „добродошли“ и слично — није могуће учинити.

Егон Фекете

***

Читалац „Политике“ замерио је нашем листу што су у наслову „Добро дошли у Србију“ (30. јула ове године) употребљене две речи „добро“ и „дошли“ — написане одвојено, уместо, како читалац мисли, спојено као — „добродошли“.

Замерке су, међутим, учињене без разлога. Читалац превиђа (што правосији не чине) да је ту реч о двама сасвим различитим стварима:

1) Заједно написано („добродошли“) заправо је придев којим се означава да је реч о нечему што некоем одговара, каквим потребама, жељама, дакле има значење: погодан, користан, подесан и слично (као у примерима типа: „Твоја помоћ ми је баш добродошла“,

ПОЛИТИКА

ВЛАДИСЛАВ РИБИЊИЌ, ОСНИВАЧ
(ред. катедре, познати 1. септембра 1914. године)
ДАРИО РИБИЊИЌ, УРЕДНИК
(ред. катедре, познати 11. маја 1914. године)
Др СЛОБОДАН РИБИЊИЌ, ДИРЕКТОР
(ред. катедре, умро 14. септембра 1924. године)
ВЛАДИСЛАВ СЛ. РИБИЊИЌ, ДИРЕКТОР
(умро 11. Октобра 1959. године)

Први број „Политике“ изашао 25. Јануари 1904. године

ПРИМЕРАК 35 ДИИ.

Овај број „Политике“ има два дела са укупно 40 страна и додатак „Магацин“ на 32 стране

Београд, петака 6. август 2006.
БРОЈ 33314 - ГОДИНА СП

www.politika.co.yu
redakcija@politika.co.yu

Центра: 337-31-11
Дежурни уредник: 330-16-90

а б в г д ђ е ж з
и ј к л љ м н њ
о д у м и р а њ е
ћ и р и л и ш

Ако нам је будућност у малим и средњим предузећима, онда имамо ћирилицу и нема будућност. Притом сектор у Србији у последњих петнаест година је пуно горње, али негде да несвесно сече неко друго стабло. Томе се није ни чудити, јер на том дрвету не леже дозори.

Станови, тек као на утрку, коју изгледа да роботизација економије и името с претешањима сферицима спојено, додељивају, тога српски и латински мисли, пролазићу без икаквог српског реч. А о ћирилицу у самој називи фирме – то је тек за гуске...

Страни, кога је све више на уличама Београда, Новог Сада и осталих српских градова, у Србији се осећају одлично, као код куће. Велики свет се рекламе, латински фирме, фирме, предзанима, бунтика и кафења, све на енглеском, као да су у Мемфису, а не на Балкану.

Можеће неко коначно довести закон о обавештајним агенцијама, оми на ветар. Па у једне стране енглески, а с друге српски, по мучићности ћирилицом. Јапанците да Свет Републике репродуктивне асоцијације доведе уредбу да сви који желе фирменско мењати обавезно да синхронизују фирме и серије. Какав би то тек медијски драма била. Дигла би се и кула и мотва (нашадама онах, што ису добили доносиће прикључили би се и онај други). Јединствени медијски престо би гласио: Шта они мисле да протерају енглески на Србије, па то да Слобој ин-

је покушава. Србија у самојотацији. Како ће нам деца учити енглески?

У једној програму би се укључивали и рецитали који су организациони вредне роинтескоје саставне пахтевајући утврдити да прваши који још ису савладали ни ћирилицу уче енглески језик. Весе, тако је у свету, деца најбоље уче док су мала. Можеће то тако, јер мање још никако да савладају штаписки и поред свакодневних вишекаста ТВ хурка.

Мали Немци (сладу и Декстера, и Хомера Смиксона, Мојне девојке и Суифт Боба, али их слушају на немачком као устаном и све фирме и ТВ серије. Ису Немци немесери, па да због тога синхронизују стране фирме. Објавили луди знају шта рале (није реплика из „Бавски експрес“). Нема то изгледа коначно кад Џон Вејли Убе у сапу и промори „дуги таг“, Немцима није, а њиховој леви то ипаче не смета да науче енглески језик.

Синхронизација је скупа, а и навикало да глумци презенојемо по бори гласа, па би због ове идеје предсавик Савета РРА Нема. Целој заисти паграбуено. Још горе би протрпао да протрпае обавезно ћирилицу титловима, иако ништа не хошта, јер се све телевизије које су добиле националне дозволе потписују латинице.

Старији ће се сетити каква је немал била да је француски језик на рат американцима онево културе, јер је француски

језик учињало пред енглеском. Држава је доносила прописе и одредбе клеоте за француске и увозке (читај, хоминилусе) фирме на бискономко реперитору.

Французи су можда обривали француски, али текмо да ће добити Оскара осим ако не одлуче да синхронизују фирму на енглески.

Увођење фирменских свота у Србији је мало нешто, јер имамо ипаче фирменских фестивала него што годишње синхронизују фирмова тако да нам француски модел не тиша. Можеће је бољи неки други, на пример хрватски.

Обиљне државне воде рачуни о својим језику и писму.

А држава Србија данас има пречак ствари. Постава је самостална туђом вољом, притискују је да се одрекне дела своје територије, условавају је „американистичком“ визиом да уласку у европску породицу, суседи се париче са њом... Никако да занесе устав. Чува једно од проблема, па то ће још да рачунања о белој кули, језику, писму, или екологији.

Ако је реч прва, језик и писмо су одмах за њом.

Савешљани су два предлога новог устава. У једном се пољичне заличиче језик српски са ћирилицом, а у другом српски језик са ћирилицом и латиницом равноправно.

Савешљани су такође било равноправно, а после тога још равноправније, јер прваци ису марили да уче как нет језика (али не с енгле-

сп). Учили су, а да то ису ни знали, и српски, и хрватски, и босански, и бичињачки и приторски (у увезике падовоцима милача градиоме је било још обичијемо).

Данас у Србији уче само српски језик, равноправно и ћирилицу и латиницу.

Предлози да језик и писмо у новом уставу, како то обично бива у Србији, одмах су поделили Србе у два табора, латиничаре и ћириличаре. Потезу се ардувати, од Њука и Гаја, Светог Саве и Стефана Немаче, да да Ђирило и Методија. Језике се падаше да ће на бити угрођено прво да користе абетулу, а други да ће абетка да одуче и да је и законом треба латиничити.

Ако усаврше устава буде замислио од исходи оне јавне расправе о писму паљикајемо се ми још устава.

Да ли ће државни чиновници, учители, уредници, бродојачи, издавачи, новинари, Интернет провајдери... узбуђеће на прво место стављати ћирилицу не зависи од слова у уставу колико од свих њих који писму (рачунају се и пописи на менијама за кредит). У ову групу не спадају фирменски само под условом да са енглеском прећу на нека други, ревно, кинески језик.

Ако већ говоримо српски да нас постоји свет разуме, можда би било добро да писмо ћирилицом да нам не кажу да смо несвесни.

Никола Трскиа

Опширније на 10 и 11. страни

СТП. 3 Димитрије Калезић

СТП. 5 Веселин Матовић

СТП. 7 Иван Клајић

СТП. 10 Живота Ристић

СТП. 11 Петау Лазић

СТП. 12 Јован Костић

СТП. 13 Владимир Илић

СТП. 16 Владимир Арсенијевић

СТП. 25 Реља Јовић

СТП. 39 Горан Јевтић

Димитрије Калезић

Варошка писменост се изражава на три писма најраније граничајући се са њом, па чак и давајући објашњења (нејасни) намерама словенског азбука. Код нас Срба, који смо Словени, остало је до данас млађе словенско писмо – ћирилица, али не уопште, него јерга нема варијанта – српска, која има и своју бољу историју, научно обрађену (др. Петар Ђојић, „Историја српске ћирилице“, 1971, 1987 и 1990).

На српској ћирици појавила се и прва словенска књига – на руском језику, него штампана објашњења (нејасни) „Октоих“, 1492, само десетак година после Гутенбергових културних револуција, разумије се на одређеној српској језику. Тиритизам се данас као средством комуникациона и широке културе служи углавном историци и њеним јуниор Словени. Код свих њих, ни некад ни сад, она нема ниста – адаптирана је језику, односно изговору, па фонетички одговара њеном симболу – графема.

Данашња варијанта српске ћирилице, њено повремено авијационо довођење до пуне сагласности фонетско-графичке, дело је Вука Караџића, он је на тома радио дуго и предро кад нареди (1848) њено извођење побуду, чувајући идентитет новца и његовој генерацији везу. Раније је била ћирилица црквенословенска, невазакх писмена, а он је дао нову, попут руске грађанско (грађанско-азбука) – рускојцу.

Он је направити азбуку која је у принципну слична брочним: сваки графички симбол одговара одређеном брочном значењу и обратно: свакоме гласу одговара његов словени знак. Дакле, сви брочови су комбинација десет брочних знакова, а сваки бројички и реченица је комбинација тридесет писмена, словних знакова. Вуко је ово дошло до перфекције. То је врло мали број двоветерних знакова, т. ј. (у) једино триветерних (л, р, њ) или четворветерних (лх, ф), углавном су сложена измешу дивне замислима (неких повучено) писмене. У такој азбуци нема удаљених гласова, чак ни у говору, него се сличну у један (иша, река, мао, рекао), осим ако се чују као два (повладо, посподако), нема ни дивје графеме да спазу једне фонеме, него један знак – један глас. Оно је фонетички и не етимолошки одређено (најчешће), савршени гласовни систем да му узана нема. Таква, он чува и гласовну наше етнобости и његов интегритет, држећи му идентитет – то је језик који одређивање нашу мисао, графички писмо које ту мисао материјализује, односно графички презентује.

На српском језику и његовој ћирици настала је и објашњења све српске књижевна култура, поведени од општословенског подлога, па преко разних историјских атапа – до поповине 19 вијека, кад је модернизована, довољно чувајући старо у новоме и тако држећи њеног идентитет. У другој половини тога (18) вијека почиње да се на српској азбуци (и само неку азбуку) штампа помена српског књига, однак више и мање, особито после Другог светског рата.

Кроз минутах 130–150 година, особито после Другог светског рата, многа је српска књига штампана латиницом, па данас на многу и у мрежи Интернету то се региструје као хрватска књига. Иако Срби могу да користе латиницу и тиме стварају нови простор у свијету, у свијету Интернету она остају усраћена, а страни интересоти обманути и дезинформисани. Дакле, поглед кроз два прозора у страним свијетови се не грама одвајамо.

Оваква пракса и њена обилата примјена врше системску ликвидацију српске културе, односно немо катастрифно сиромашће и дезинформацију оних који се интересују. Сазданим традицијом унапредима и отвора пунденција утврђена ћириличне традиције у нас и латиници, је сватрај многи, ради Европске уније, сватрај, попутно погрешно: она угравај традицију богаћења своја културног архаичног и увећавање мултикултуралног фонда, а не унификацију и препреглавање садржаја (језика, писма, културе), што значи – затирање битних карактеристика и културног примарног наслеђа.

Дакле, ради чувања свога идентитета и културног имета, и ради обогатења будуће велике зарије Европе у језику, односно њеног културе – Срби треба да чувају свој идентитет – писмо и језик, и унесу га у јавни језик, нех све су битни – и ко су и даље – и ду у европској фамилу не упале као празнојучни сиромаш, него као врховни баштиничи културе – европске, са њеним књижевним језиком.

Наш језик и његово писмо – иначе, највишедрини европско – предвања најубијених оних наших идентитета и менталитета, то је наш књижевни идентитет. Ако смо линички не, шта ћемо знати Европст? У том случају српска ћирилична књига и свако писмо пренаведено постало би обивка. Ко има право и нема памети да то одбаци?

Професор – савјетник др Димитрије М. Калезић, професор Београдског Универзитета

Веселин Матовић

Ако је реч о једном који је присутан на цијелом српском језичком простору – са истим узроцима, циљевима и последицама – процес поткопијања (затрпања) ћирилице, као једног од најбитнијих елемената „државног и културног идентитета српског народа, по много чему је друкчији у Црној Гори него у Србији. У Србији се, прије свега, ради о небриси (и неразумијивању) надлежних научних, културних, образовних и државних институција, и тамо се, будући да није непосредно генерисан из значајних центара моћи, он, ипак, како-тако може зауставити. Међутим, овде, у Црној Гори, то је дио свеобухватног државног пројекта о разарању идентитета већинског (православног) становништва, са циљеве његове доминације. 1) Обезбављања и поглања у дукљанско-монтењегринској етичко-културолошкој бестрајности, и зато се, овде, у том погледу, тешико може очекивати неки бољитак – бар у скорије вријеме. Напротив, представници актуелне власти већ уколико објашњавају да ће се у новом црногорском уставу променити и име службеног језика (умјесто српског, тај „црногорски“, а то ипојављивања брочниме и сваког другог српског знамена у Црној Гори, та и ћириличног писма, које је већ одавно, овде, скоро у потпуности истиснуто из јавне употребе. Мада у постоећем уставу разграничен са латиницом, нема га ниу једном државном медију, нема ни у једном значајном натпису, него и било ко државном документу, иако сва аутентично што је написано (иначе, одређено и сачувано), у последњих десет вјекова од Пречесте Крајинске до Са Трпаче и Пљевљанима и од Савине до Турбућких ступова у Београдима, написано српским језиком и ћирилицом. Какав ли феноменски и какав ли етички идентитет српски народ, са штампаном књигом на Балкану, ћириличним „документом“, а ипак, ћирилицу и српски језик пропагандирају симболу пријатног национализма, ригорозности и културне инфериорности, 2) прогласом тобјанске неадекватности интернационалиста. Отирлеци, у питању је некриван лингвистички (облик генотицида – кад се умјесто физичког уништења народа, уништава његов културни темен, језик и писмо), издржати на ново пројављено државној интереса, а први пут јавно испљивати прије двије године у виду проскробљивања српског језика у одавањим школама.

Међутим, да неколико буде још већа, политичке странке које се заступати интерес Срба (и Црногорца који чувају свој српски идентитет) у Црној Гори, коначно су показале да најгора нијеуј досрале за ову прилику и да је ујерно своје на некој страничак интереса. Зато је неопходно, што прије, установити једну озбиљну надстраничку, високоофицијалан техничко-технолошкој добро организационој адреси, која би се, сабирајући сва стваралачка капацитета српског народа, како из Црне Горе, тако и из Србије, Републике Српске и дијаспоре, на прави начин супротставила културно-етничким планома високодржавног латинизма. То супротстављење би се морало одвијати синхронизовано најмање у два правца, ка уставној правном (регулационој) пољожаја српског језика и ћириличног писма разграниченог у властито-појединачном систему, у српстичким јавним информацијама, у писану државних аката, у истичиуј имена уписи, градова, области, фирми и сл.), и ка покретању електронског и писаног медија (информационог, најјавничка и часописна), односно – издавачке делатности.

Треба се пријестити да су подгоричке „Вјести“, за двије године, у црногорској државној убациле преко два милиона књига штампаним латиницом. На шестото млађа становника то је огроман број. Колико ли данас деце у Црној Гори српаста међу тим књигама мисле да је латиница њихово квалитетно писмо, чак и не знајући за ћирилицу, будући да су се те књиге читале углавном у домовама два друге књига раније и није било. Из тога треба извући неку поуку. Наравно, погрешане стања у овој области (и не само у овој) у Србији, много би помогло и нама у Црној Гори. Јер, како неким оцем објаснити потребу за чувањем ћириличног писма, ако је оно и у Србији угрожено готово у истој мјери?

Професор српског језика из Нишавице, средњини Већинице за завешћују српског језика и ћирилице у Црној Гори

Иван Јурић

Асправе о ћирици и латиници трају већ деценијама и не види им се крај. При томе већина чиниоца није споконји да само једну и Европи, можда и у свету, којој историјемно употребљавати два писма за један језик; да нам такав двојазбујност није потребна; да је ћирилица изворно српско писмо; да је латиница давније и знатно широм употребљавана од ћирилице. Ко је за то крив, и да ли уопште треба гласити о кривци, сада није битно; ставље је такој какво јесте.

Ма колико да су мишљења разноврсна а расправе бучне, имамо утисак да нико није за екстремне решења. Није сам видио да неко од латиничара, погледају да узвиком јавно изговори (како је то некада предлагао Јован Скерлић, у време док је тадак ирва још била изворно српско писмо), да је латиница давније и знатно широм употребљавана од ћирилице. Ко је за то крив, и да ли уопште треба гласити о кривци, сада није битно; ставље је такој какво јесте.

Ма колико да су мишљења разноврсна а расправе бучне, имамо утисак да нико није за екстремне решења. Није сам видио да неко од латиничара, погледају да узвиком јавно изговори (како је то некада предлагао Јован Скерлић, у време док је тадак ирва још била изворно српско писмо), да је латиница давније и знатно широм употребљавана од ћирилице. Ко је за то крив, и да ли уопште треба гласити о кривци, сада није битно; ставље је такој какво јесте.

Законска формулација о равноправности ћирилице и латинице, значај, није нова. Ипак, само је током постојања и изводио симболу (како је то некада предлагао Јован Скерлић, у време док је тадак ирва још била изворно српско писмо), да је латиница давније и знатно широм употребљавана од ћирилице. Ко је за то крив, и да ли уопште треба гласити о кривци, сада није битно; ставље је такој какво јесте.

Законска формулација о равноправности ћирилице и латинице, значај, није нова. Ипак, само је током постојања и изводио симболу (како је то некада предлагао Јован Скерлић, у време док је тадак ирва још била изворно српско писмо), да је латиница давније и знатно широм употребљавана од ћирилице. Ко је за то крив, и да ли уопште треба гласити о кривци, сада није битно; ставље је такој какво јесте.

Треба се пријестити да су подгоричке „Вјести“, за двије године, у црногорској државној убациле преко два милиона књига штампаним латиницом. На шестото млађа становника то је огроман број. Колико ли данас деце у Црној Гори српаста међу тим књигама мисле да је латиница њихово квалитетно писмо, чак и не знајући за ћирилицу, будући да су се те књиге читале углавном у домовама два друге књига раније и није било. Из тога треба извући неку поуку. Наравно, погрешане стања у овој области (и не само у овој) у Србији, много би помогло и нама у Црној Гори. Јер, како неким оцем објаснити потребу за чувањем ћириличног писма, ако је оно и у Србији угрожено готово у истој мјери?

Петар Лазич

Бавећи се, пре седамдесетак година, суштином бића Срба, Хрвата и осталих Југословена, Владимир Дворниковић је устврдио да је „претерани регионализам смртни непријатељ сваког широк стваралачког замаха“. Био је опрезан и каде је у питану друге крајности: „Космополитска униформа цивилизације не сме да убие духовну индивидуалност – ту једино праву стваралачку снагу“. Како пронаћи златну средину између те две крајности, како бити интегрални део света а остати свој, вероватно је једино од обилних заговора које епоха глобализације ставља пред сваки народ. За разлику од англо-американаца, ми смо пред тим заветом ватерни. Бавимо се њиме последњих десетак векова. Много, неуспешно.

На тему наших несналажења између Истока и Запада, као и себе самих, Владета Јеротић се већ запитао: „Да ли су две кроне Стевана Првозваног (једна добијена од римског папе, друга од Светог Саве) остале трајно (и трајично) знаменје српског живота и опредељења до дана данашњег? Ако смо већ морали (или хтели) да разложимо гледамо и у Исток (Византија, Турска, Русија) и у Запад (Угарска, Аустрија, Француска, Немачка и Америка), зашто тај положај нисмо окренули у своју корист? Није ли то могло бити изазов и шанса за православан народ да постане златом само између Истока и Запада, који би окупао сва добра и с једне и с друге стране, стваралачки их у себи прерађивао и онда оваква прерађена добра одашљао на обе стране?“

Очигледно да нисмо постали златом само. Више лично на оронулу Фултуру која се не прелази без велике нужде. Једино од наших несналажења јесте и наше писмо, према коме јавно мњење не може знати колико је корисно изолационство. Њирлица се све мање користи али се зато све више воли. Нарочито у кафанима расправама. Исти они који свакодневно воде битке пре у прса а правилином, осећају се позванима да брза уприса од патриволице. Јер, латиница је у њиховим главама симбол задржавања који се дели на хрватску и осталу латиницу, а ъирлица је симбол српске чистоте и грађини прилика српске духовности. Њирлица се при томе и не дели. Она се само мијима.

Њирлица је најдросторијеније словенско писмо настало из грчког унијалног писма IX века. Из грчког писма узета су 23 слова и њима додато 14 слова из глаголице, за оне гласове којих нема у грчком. Не зна се да ли је творилац ъирлице Њирлио (како мисле руски слависти Григорјевић и Буларски историчар Басил Елтарски), да ли његов брат Методије, да ли Њирликов ученик са. Климент Охридски (како мисли Шафарик). А можда су прсте уцептала сва тројица. Не зна се ни колико је пробијатна ъирлица имала слова. Већ сам поменуто тумачење по коме је имала 37 слова и које би било сплетивајиво да је Џирновица Хрвабар у своје језу „О писменост“ с почетка X века, није тврдио да је ъирлица имала 38 слова. А како је нарасла до 43 слова, с којима се борио Бук Караић, то сам Бог свети зна.

Да замалештасто буре веће, ъирлица је у прво време била у употреби код Хрвата, особито у Босни, а у Пољичкој републици, близу Сплита, употребљавана је све до уједињавања републике на почетку XIX века. Латиница је код Хрвата коришћена као национално писмо тек у другој половини XV века. И дан-дасно у свим објектима Београдског универзитета када се најбрже словенски језици чује је писмо латиница, наводи се и српски. Њирлица је једино српске популације преко Дрине матично писмо латинице. Ипак, можда нити смо да признамо да су и тамо живели Срби. На списачки начин само се орпачи Срба католичке вере, коју је Хрватска веома брзо асимилвала. Сви до једног су преко ноћи постали Хрвати.

Сам назив ъирлица настао је тек у XV веку, у Кијевој школи. Све до XI века глаголице је називана кирилицом. Дакле, у почетку са њоме се сигурно јулао које писмо се зове по Константиновом калуђерском имену – ъирлио.

Стања са ъирлицом неопходно подређа на тренутно стање државне које, ондавајно опет зовео Србином. Срби су своју државу држали и нешта. Не зна се ко је највише заслужио за њено стварање, а све само да Срби нису. Не зна се где су јој границе, нити ко је на власти. Хмина, заставна и јер не служи Србима као симболи државности јер још нису успели у својим ставовима... али зато служи за подизање морала. И не само морала. И док се свакодневно повећава број оних који воле Србију бусуњем у груди, Србија се смањује.

Што је више оних који својим врћуним патриотизмом „уз десет а пукоту и клокот“ бране ъирлицу – ъирлица је све мање у употреби. Живимо у доба визуелне културе у коме су слицице замјениле све, па и писмо. Неколико „смајлија“ је довољно да икаже сву шароликост осећања савременог човека, а велина припадника српског човечанства може своју целокупну државност да смести у СМС поруку. И још да осаме места за осећања.

Није ъирлица крива латиница – крива сам ми. Саш Њирлио (Константин) заговара је свакојаку разноликост: „Чак и бездушне ствари које драг глас, било свирала, било гусла, ако на посаку разлику у звуку, како ће се разумети шта се свира или глуми.“

Признајем, и ја сам један од оних који стално мешају ъирлицу и латиницу, да не загоре.

Кљичковић и сајбирлар

Јован Крстић

Чини нам се да сви знају шта је то немачка готича, али када се запитамо шта је то српска ъирлица, тада размислимо и покушавамо на пречац да одредимо да ли се ради само о неком, за страње егзотичном фонту, као што је на пример „ириославички“ или „студенички“, или то писмо има још неке карактеристике попут уображених стварности која се пројектује далеко изван равни рачунарског екрана.

Процес комуникације међу људима је под великим утицајем технолошког напретка. Предмет изучавања није више садржај информације, већ облик, метод, еволуције и регулационе комуникације. Основно правило савремене комуникације гласи: Omnes, omnia, omnino – „Сви, са свима, о свему“, али аргументовано и одговорно кажу стручњаци. Комуникација се материјализује у виду медија. Задатак савремене правне науке и других научних дисциплина је да утврди одаког људског свести са материјализацијом те свести. Зашто је то значајно? Па нема кривичног дела без свести учиниоца о делу. Још промете: норма вас обавезује да пишете једним писмом, а вама свест о томе нехот рапола, пријавља друго. Или још простите: разумloch јеру, а спад.

Наше ъирлично писмо је плод народне маште и стваралаштва попут виртуелне стварности компјутерске игре. Треба га промовисати и брендирати као игру, да „освоји“ појединце, целу нацију и добар део глобалног света, али не тако да корисници почну да преиспитивају своје разумевање законитог и прихватљивог понашања, као што се у играма често дешава. Али наши зајници каскају за технолошким и социјалним променама. Маказе на којима на једном смену пише „законитост“, а на другом пише „стварност“ су знатно рашириле. Заправо до тога је дошло несклад између нормалних реакција на појаве у стварности, са реакцијама на уображене појаве, где спада и ъирлице и писмо. Ово би могло да буде у области коју смо покушавали да уведемо у управну науку као виртуелни легалитет.

А зашто би то било значајно? Нашу националну наклоност према ъирници треба учинити таквом да буде научно прихватљива и пожељна за добробит и наше и светске културе баштине. При томе, особност према ъирници, као и према сваком другом писму треба да буде субјективна уколико се манифестује као насилна активност или незакоњита, али, треба и преизрити незнање или изричито избегавање примене појединачно као и претерану еуфорију и могућност у приважи.

Који је то прихватљив и пожељан начин? Од објаве могућности дајем предност начему што намерно пишем ъирници: израђања бренда. Само, прво треба да се сетимо оних маказа, али овога пута на једном смену пише: „Закон о спљубеној употреби језика и писма“, а на другом су истакнута наша имена, ако смо у створу службеница. И ту постоји недоследност и шаренило у правним и другим актима које се не надгледа и не санкционише довољно. Употреба латиничног писма у службене сврхе је такође предвиђена у спштанима у којима великом броју припадника народа којима је латиница у традицији. Но, пошто то важи само за службено употребу, остаје онај огромни део стварности који се може описати српским језиком и ъирличним писмом. Али како „освојити“ тај простор у свести и срцима људи?

За то није довољно знање, јер услед промена у стратегији пословања у савременом друштву, неопходно је знати управљати нашим сопственим знањем и искористити са њиме сваки технолошки тако да српска ъирница бар не заостаје, уколико не предлаже, у брзини проноса информација и све брже и брже доношење одлука и боља снажења на светском тржишту комуникација. Недостaje јак менаџмент знања да промовише комуникацију на ъирници. За сада је свет спреман да на ъирници види у ъирници, на медијима и транспарентним, као куриозитет. Већ је јасно да је етикета за минарвално воду „Књаз Милош“ у свету препознатљива једино ако је исписана ъирнициком. Колико је још производа, колико књига незамисливо уколико бар у једном издању нису одштампана ъирницима? Али, ми сами нисмо довољно свесни чевенице да савремена теолошкој, као и светска економија све фрагментизује на једнаке или сличне делове, који су као пикосли на површини екрана и који се међусобно комбирују и са лакоћом претлапају писма и језици по жезли. Ми који се, између осталог, бавимо заштитом културног наслеђа у виду интелектуелне својине, снажно поддржавамо активности Националног центра за дигитализацију у оквиру једне шире академске мреже – Дигитална иницијатива за аутоностично Европу. Научна истраживања која су предвиђена на овим форумима уверавају нас правника да је бренд исто што и нормирање, само даљом егзактније и може се применити на свако ъирнично штампамо или рурком писано слово документа сачуваних у националним библиотекама земаља које користе ъирницу. Али, тек смо на почетку. Срво сам скоро једног новинара који се жанданује да је добио поруку на мобилном телефону написану ъирнициком. Да ли је довољно ефектно ако завршим са кратким коментаром моје књери „Шта рећи?“

Заменик републичког јавног Штискица

Реља Јовић

Питање употребе ћириличног писма на рачунарима појавило се осамдесетих година прошлог века. Баш у то време обрада текста и припрема материјала за штампу (DTP или стоно издаваштво) на ћућним рачунарима доживљавала је буран раст.

Пионири у овом послу код нас сусретли су се с многим тешкоћама, од којих неки осежу до данашњих дана. Наиме, наша слова ни у латиничном писму нису одговарајућа, будући да их страни произвођачи нису урешавали у своје фонтове, па су домаћи аутори били приморани да их сами праве. Тада је искрсла још једна невоља – кодни распоред који се, између осталог, огледа у распореду слова на тастатури рачунара, а у суштини представља распоред слова у табели свих знакова које има одређено писмо – фон.

У рано време рачунарства је, практично, свака озбиљна издавачка кућа користила властити распоред, а остали корисници тав. јуски (YUSCII) који се показао веома неподесним с појавом Интернета, јер је наше слово „к“ било на месту знака ©, саставног дела сваке електронске адресе.

Недаће су се увећавале ако сте желели да користите писмо незнатно у англосаксонској групи језика, као што је ћирилица.

Протеклих година је ово готово решено – увођењем тав. отворених фонтова (OpenType) свако писмо располаже свим знаковима, а на кориснику је да одбере жељени кодни распоред – на пример, српску ћирилицу или латиницу и слова ће се несметано појављивати.

Данас постоје бројна писма која укључују ћирилична слова, али стручњаци не воле да их користе, прв свега, због става да су фонтови често типографски неспривани.

Наука о изгледу слова је, заправо, веома сложена и, у најкраћем, може се описати као дизајнерско решење како једно слово следи друго с размаком. Ако фонти нису добро усаглашени, око професионалца ће видети белину у тексту, а обични читалац ће се више замарати читајући.

Иако већина фонтова који се у наше време испоручују уз оперативни систем Windows XP (попут Time New Roman, Garamond, Verdana, Courier New...) има ћириличне знакове, у стручним круговима ћете чути да ти нису типографски подесни.

Додатни препреке приликом употребе огледају се у савршенству наше ћирилице јер сваки глас има своји знак. Преспљивање латиничног текста у ћирилични није једноставна замена знакова, прв свега зато што ћирилица има слова „њ“, „љ“, „џ“ која се у латиничном писму уносе као два знака. То се премошћује помоћу програма, чак је компанија „Мајкрософт“ за свој најпознатији канцеларијски софтверски пакет Microsoft Office 2003 на својој веб страници понудила решење. Наравно, постоје и независна, међу којима је најпознатији „Ћирилизатор“. Директан унос ћириличних слова с латиничне тастатуре може да изазове извесне сметње због знакова који изгледају исто, а различито значе (на пример, „б“). Ћириличне тастатуре су, нажалост, у нашим крајевима права реткост.

Да време ћирилице у рачунарском свету допази, вероватно, најбоље сведочи подухват београдске канцеларије „Мајкрософт“ која је понудила српски језички пакет за оперативни систем Windows XP и на латиничном и на ћириличном писму. На тај начин наше писмо је могуће користити у самој бази оперативног система, а извесно је да ће нове издања Windows-а и канцеларијских програма имати ћириличне менџе. Охрабрује и чињеница да је све више веб сајтова на ћириличном писму.

Главни уредник часописа „Микро“

Горан Јевтић

Постоје цивилизације чија традиција писма и језика сеже 4000 година уназад. Језика који и данашње генерације могу да разумеју, и на чијим су тековинама и наслеђу изградили сопствени и национални идентитет, модернизован сходно времену. Српски језик нема ту срећу. Услед радикалне промене језика и са настанком Вуковог писма, ми не можемо данас да разумемо текстове старије од 200 година. Да ли је требало начинити мање радикалне потезе, или направити писмо које је било средња варијанта између Вуковог и Доситејевог предлога, незахвално је рећи. Ово је верзија коју имамо и којом се служимо.

Године које су за нама носиле су са собом погрешно интерпретирање и експлоатацију многих појмова који немају нужно негативан преглед, али су их експлоататори начинили нама мрским и непожељним терминима, као што су: национално, домаће, српско. Одатле се међу првима на удару нашла и ћирилица. Лично мислим да је дивна ствар што поседујемо свој сопствени језик и писмо, и да лепота света и лежи у постојању различитости. Она губи на лакоћи ако се намаће, ако жели нужно да доминира, ако постане репресивна. Дакле, мој избор су оба писма – ћирилично и латинично – на свим јавним местима, у свим јавним установама. Могућност избора као предуслов толеранције у комуникацији, као предуслов среће. Званична документа бих задржао ћирилично, за случај потребе превода свеједно је на ком писму и језику је оригинал.

Како се учи језик? Сви знамо – у школи, кући, уз књиге, телевизију, на улици. Проблем је кад сви ови чиниоци погрине речник улице (против којег немам ништа, али је он само сегмент једног језика) Када у-чи-тељи и професори не воде рачуна о томе шта и како говоре, када не проширују свој вокабулар читањем, сталним образовањем и учествовањем у савременом животу, када родитељи не разговарају довољно са својим децом, већ их затрпају обавезама или ми дозволе пуку забаву, само да не би морали сами да се њима баве и преузму одговорност за то што су родитељи и што васпитавају неке нове људе.

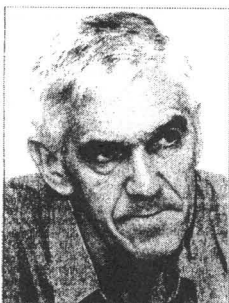
Ваља усидити малом човеку од првих дана љубав према књизи, а не само и искључиво према компјутеру. Због језика, али и због маште, граница сопственог ума, тока мисли, бујице која те понесе у изазвању мисли, емоција, жаља... Уредници телевизија треба да прогледају сценарије прв него што одобре снимање. Исплативост и маркетиншки подвиг не сме бити крајњи циљ нечему што се зове национална телевизија, која едукује и васпитава, а ни глумци не би требало да пристижу да изговарају баш све што се од њих тражи. Речју, сви треба да преузмемо део одговорности за оно што рјидимо и оно што иза себе остављамо. И синхронизација цртаних филмова, којим се однедавно бавим, усудиће деци блискост са сопственим језиком и јунацима, али то је тек почетак. Немали и неважан, али много је ствари које касније треба довести у ред, а којима свако од нас треба да допринесе.

Драмски уметник

За азбуку без абечеде

Данас видимо да нам, у ствари, нештаје и језик, а не само писмо, каже Збиљић

НОВИ САД – Замисао о оснивању Удружења за заштиту ирландско-српског језика „Ирландица“, парово за целовиту српског говорног подручја, замисао се крајем осамдесетих година минулог века. На ту идеју дошао смо гостима Владици Цвирици Спиревић и ја после једног нестогног писма обављеног у новодолском „Леснику“. Тада смо објавио закључени да се српски Ирландица следеће године да је латинске хрватско-латиничко писмо, гајеница која је била друго писмо три српскохрватско-латиничко језика. Наравно, писмо ми притуживали потписанике Ирландице из српског језика. Тај процес траје годинама, а последњих петнаестак година паровито. И то су многи капажица и о томе говорили и писали. Ми смо, међутим, били први који су схватили да нам треба некако уручје грађанима које ће да брине о (обувању) српског мисленуког писма, кад то већ не чине за то маженике институције, каже Драгољуб Збиљић.

Драгољуб Збиљић

Прва председница Културне нашен Удружења била је госпођа Драга Давидовић, а ја сам гитараци за председника Ирландице. Већа Давидовић је, нажалост, преминула пре пола године, али је сигурно да пружи велики допринос оснивању и активности „Ирландице“ до последњих својих тренутака – каже Драгољуб Збиљић.

Како решити питање писма? (српски излагања на симпозијуму о Ирландици 2004. године), потом Збиљићева књига „Издаја српског писма“, „Срби губе своје писмо“ (српски излагања на другом симпозијуму о Ирландици 2005. године). „Српски језик и Ирландица данас: писани примери прјемања“ аутора Владимир Станковића и књига проф. др Драгољуб Петровића „Сумрак српско-ирландско-латиничко писма“. У Удружењу, каже, излагаче на разне тематике, неразумљиве, забуде код појединца у државном органицима и језичким структурама, а немајући на финансијске помоћи.

– Рећ је о релативно скромним средствима који су нам испоставили. Поред великог пераурумљивања за развоју својојој оваког уручјења, имао сам онда који нас подржавају. Новијош су нас досад највише помагли Министарство културе, затим грађанско књижица у Новом Саду (Јањинице) и Београду, а српског Поштарског секретаријата за образовање и Културно-нашнине Врбасе. У Министарству председате Републике Србије (захваљујући, пре свега, резултатима председника Владе Србије др Војислава Коштулице) примили смо је после неколико петнаестак месеци активнише министар, тадашњо нашомак обећао помоћ од 200.000 динара али је онда на обећање потпуно заборовао. Ми се још надамо да ће се сретити – каже Збиљић.

сти најмање један или два часа годишње о историјату и значају Ирландице за српски народ. Такође, предлажемо је Министарству просвете и спорта да осмисли и примени механизме за проверу поштовања Ирландице на свим образовним нивоима.

– У решавању питања службеници језика и писма ваља да гледамо, без изузетка, српског језика. Нино у Европи не решава питање писма кроз двојбучење. Уосталом, двојбучење језика и не три, јер му је друго писмо у свакодневном употреби потпуно непотребно, на због економичности једног мајра да нестане. Због нашег погрешног односа према свом писму, имамо и нестаре латиничко-ирландско-ирландско писмо. Људи то не схватају или неће да схвате. Многе њих бреша што се у међународним институцијама културе већ десетак година и ниште све што се објавио на српском језику и на хрватском (српско-латиничко) писмом, ваљало каже хрватско-латиничко писмо. И није то једино (иако је и само тај разлог доводио) разлог потребе и значаја отуђања наше Ирландице. Не отуђавамо да Ирландицу, али већ губимо и језик. И неће моћи према томе професионалцима бити у прилици да објавио ваљало да пишу о Ирландици узди језик.

Неокументички предлог

Срби, осмислимо, и не схватају да ће кроз замену свог Ирландице писма хрватско-латиничким системоу у старим мисленуцима бити обудућено ирландско писмо „уместо „српски језик“. Први кораци за тај „напредан писмо“ већ су у току, саставио у свом уручјењу.

– У „Ирландици“ весту да је зато њомакако схватили љубавице другог предлога одредбе о службеном језику и писму у новом уставу Србије у коме се предвиђа ирландско-латиничко одредбе о „латиничком писму“ само за српски језик у Ирландици, али не ирландско, није „српскохрватски“, а јасно је да два писма у једном језику не могу бити у адекватној употреби.

– Као би то било нешто богачиство па Енглески, Амерички, Немски, Француски и други народи немислили би за свој језик много наше писма од нас. Овако, то су „богатство“ самог писма Србија пренести. И ми смо то ради тридесетих и не знајући шта ћемо ми изабрати. То не схватају ни многи дипломатски који су и највећи кривци што је стручна група председника Републике у предлогу новог устава убавица одредбу о уставном ирландско два писма у српском језику. Као да је и даље реч о „српскохрватском језику“. Баш су српски правници успели ирландско-латиничко писмо и први пут га после „српскохрватског језика“ преименовали у „српски латинички“ 2001. године. Ми у „Ирландици“ верујемо да ће председник Србије Борис Тадић, као можда и паметан човек, схватити шта су му уредници предлагали новог устава у одредбу о службеном језику и писму и да ће он одустати од оваког ирландско-латиничко-ирландско писма. Зато би он једино изишао по Европи с два писма у свом језику, као то већине језика у Европи не чини – питају у „Ирландици“.

Славољуб Жижковић

пошљате свој коментар на www.politika.co.yu

Ирландица

– У то време, 1990. године – наставао би поведати је расправу о новом уставу Србије и о његовој употреби језика и писма. Србима, тада је на Уставу Србије радио и тада још кренио академик Радомир Лукић који је, на неки начин, победоно српске лингвистике и први пут после комунистичког јединица успео да у Уставу „држе“ одредбу о службеном српском језику и писму Ирландици. Та одредба је утицала позитивно на писано враћање Ирландице у српски језик.

– Међутим, после 2000. године онет је поново изабрао да нам, у ствари, нештаје и језик, а не само писмо – каже Збиљић.

– Основне намере Удружења тада су биле да утицемо на државне органе да спроводе одредбу Устава (Члан 8) о службеном српском језику и писму Ирландици, да говоримо о потреби и значају оснивања Ирландице и да се стручно бавимо језиком и писмом. Тада још писмо мислили да треба да се бавимо и (обувању) српског језика. Мислили смо да језик није толико угрожен. Данас мислим да нам, у ствари, нештаје и језик, а не само писмо – каже Збиљић.

Под окупацијом латинице

Удружење „Ирландица“ данас организује предавања, тренинге, научне и друге скупоине ирландско-латиничко писму, објавио се државним органицима и институцијама који треба да брину о спровођењу одредбе Устава о службеном језику и писму. Најзначајније активности су иницијатива делатности, симболично позивање прве српске културне буне за Ирландицу у Београду 15. фебруара 2004. поводом два века од Првог српског устава, подизање расправе о писму српског језика и ставља актуелизација теме о српском писму.

Досад је Удружење „Ирландица“ објавило седам књига које су на мериторно начини показале да латиничко писмо брине нестаре, а мисловити смо на питање шта то је и како догађа, ко је за то највећи кривац и које су могуће последице од потпуног губоња Ирландице из српског језика – наставао Збиљић.

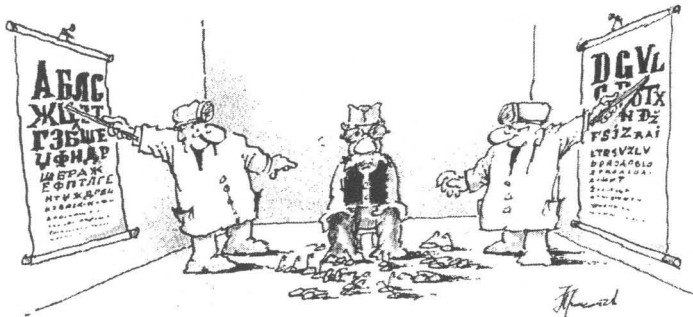
– Рећ је о књизи нашег саговорника „Српски језик под окупацијом латинице“, затим „Прва српска културна бунга за Ирландицу

Укесити међународног симпозијума, „Како решити питање Ирландице – српско-ирландско-латиничко писмо у правној и струци“, одржаног априлу у Милени српско-ирландско-латиничко писмо“, језичко-ирландско писмо, тадашњо нашомак обећао помоћ од 200.000 динара али је онда на обећање потпуно заборовао. Ми се још надамо да ће се сретити – каже Збиљић.

– Да би се вратио узраст Ирландице у српски језик, немоћно смо у свим разредима основне и средње школе предводили у наставном идијоматима и програмима српског језика и књижевности.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50

ИСТОРИЈА СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА И ЋИРИЛИЦЕ

Мркаљ први реформатор

Ћирилица представља једину константу у славеносрпској писмености

Први словенски књижевни језик и писмо настајали су у другој половини деветог века, мисијом солунске браће Ђирица и Методија, која се састојала у ширењу хришћанства и византијског утицаја међу моравским Славенима. Ђирицо и Методије кренули су са сарадњом 863. године пут Моравске (прости и данашње југоисточне Чешке), да позу зову кнеза Растислава ступи у борбу против германских бискупа и мислоредарских хришћанских религија на народном језику. Њирицо је утврдио слова ног гр писма, а оно је настало на основама гр квог. За гласове из словенског језика, косу је био у грчком, обликани су десетим знаци. Овако уређено писмо добило је у науци назив глатолица.

Друго словенско писмо – Ћирилица јавља се на прелазу из 9. у 10. век. Већина ученика Ђирица и Методија долази на двор бугарског цара Симеона и, иако нема поузданих података ко је сачинио Ћирилицу азбуку, са сигурношћу се може рећи да је творца пре Њирица неки од ученика браће просветитеља. Старословенски Ћирилица имала је 38 слова, од којих је 26 преузето из грчког писма.

Сличност са грчким писмом

Према „Краткој историји српског књижевног језика“ Александра Милановића, професора на Филозофском факултету у Београду, Константин (у монаштву назван Ћирицо) у сарадњи са Методијем, припремајући се за моравску мисију, учирио је два кључна корака: саставио је прву словенску азбуку, прилагодио глатописном систему словенског језика, и превео је на словенски језик богослужбено јеванђеље. Тако се старословенски језик дубоко укорењено у јужнословенским земљама и био је то први књижевни језик који су и Срби користили.

„Срби су у почетима своје писмености упоредо писали и глатописном и Ћирилицом. Напредна употреба ова два писма ипак није била језички економично решење, те се у таквој конкуренцији нуждо морало извршити функционаливање писмо, које ће временом потпуно сабијати. Предност Ћирилице била је већа сличност са грчким писмом, а самим тим и јања веза са грчком и византијском културом. Ћирилица је као званично писмо код Срба брзо одвела прелазу у употребу и тако постала српско национално писмо. На основу сачуваних споменика може се тврдити да је она у 12. веку имала апсолутни примат у Рашкој, те да је била основно писмо у Дубровнику, Хуму и Босни, све до турског освајања.“

Међу споменицама написанима на старословенском језику на српском тлу сачувани су Маринио јеванђеље, глатописни споменик настал почетком 11. века, затим Њирички Темњишки натпис (10. или почетак 11. века) и глатописни споменици Градишћев одломак и Михаиловићев одломак (11. или 12. век).

Према Александру Милановићу, историју засебне Њирилице, међу породаком нетекстички неписаних писма српске Њирилице, можемо пратити од увођења специфичног слова које се називало „ѡвръ“ (и имало гласовну вредност ѡ, понекад и ѡ) што се догодило у 12. веку. Вјажло је напоменути да је српски духовни простор од 9. до 11. века

био хомоген, употребом старословенског књижевног језика, преко којег су Срби били културно повезани и са већим делом словенства. „Језичка повезаност условља је блискост словенских култура, нарочито православног византијско-словенског културног простора.“

Српска редакција старословенског језика, односно српскословенски језик, од сачуваних текстова из 12. века, па до тридесетих година 18. века, када се узгачно, мало је изменио своју драматичку и лексичку структуру.

„Сама Ћирилица је модификована на различитим територијама до те мере да су поједини текстолошки тумачи покушали да дисципују идеју о посебном писму ‘босанчици’, мада је несумњиво да је реч само о варијанти српског Ћириличног писма.“

вечки Муску (Петровић) се за помоћ обраћао православној цркви у Београду и цару Петру Великом, тражио руске књиге и учитеље, који би ширили православље на ‘словенском језику’.

„У оба народа била су у употреби ликалне редакције старословенског језика и Њирилица, док је руска реформа прилагодила српскословенски правопис рускословенском.“

Руским књижевним језиком намерава су узгачено сја српска историографска дела у 18. веку, док се после нове славеносрпског језика задржао само у Српској православној цркви. Славеносрпски језик настало је као последња веће српских старинара да ипак језиком који ће бити разумљив већем броју читалаца. Сматра се да је још дело штитаном славеносрпским језику

Ћирилица

Најранији сачувани споменици српско-словенског језика потичу са краја 12. века. Најстарији датирани рукописи су „Потписи великог жупана Стефана Немање и кнеза Мирослава“ и „Потпис кнеза Мирослава“, док су невањани Мирославово јеванђеље (најстарији сачувани српскословенски Ћирилични рукопис, једна од најлепших рукописних књига света), „Хиландарска повеља Стефана Немање“ и Вуканово јеванђеље.

„Сем поменутих јеванђеља и осталих

На основу сачуваних споменика може се тврдити да је Ћирилица у 12. веку имала апсолутни примат у Рашкој, те да је била основно писмо у Дубровнику, Хуму и Босни, све до турског освајања

најстаријих рукописа и натписа из 12. века, српскословенским језиком написана је и читава српска средњовековна књижевност, почев од Стефана Немање, Светога Сале и Стефана Првовенчаног, преко Теодосија, Дометијана, Константина Филозофа, све до писца из припадница 18. века, чувени Рачана, Кипријана, Јеротеја и Газарића Стефановића Венцловића.“

Бечки књижевни договор

Српскословенски језик дуго је вршио функцију књижевног језика код Срба, а тридесетих година 18. века смислио га је рускословенски језик, односно руска редакција старословенског језика. После Велике сеобе, у новој католичкој средини Аустроугарске имперје митрополит београдско-карло-

„Славеносрпски магазин“ Закарпаја Орфељана, објавио у Венецији 1760. године.

Други славеносрпски текстови штампани су ребе рускословенском црквеном Њирилицом, док се у њима чешће српске руска грађанска Њирилица. „Употреба Њирилице представља једину константу у славеносрпској писмености. Многи аутори мелали су инавијат слова у својим делима, прихватајући утицаје других аутора или реформатора азбуке.“

Винце реча у грађанска и ортографска питања унео је Сава Мркаљ, један од најбољаних Срба с почетка 19. века. Мркаљ је заправо био први значајни реформатор српске Њирилице, који је ипак овако искључиво сумњивој слога. Све то време у српском друштву, све до Вукове реформе средином 19. века, постојале је диглосија, функционални расцеп у језику Један језички облик коришћен је за књижевност, други, обраћивање, а други за свакодневну комуникацију. „Револуционарна Вукова реформа средином 19. века потпунила је славеносрпски језик из српске културе, што не значи да су Вукови неистовишњаци били противници српске културе и писмености. У ‘Српском рјечнику’ из 1818. године Вук је први пут на српски правопис применено Адељуново начело ‘Пити као што гласови’, коришћењем принципа да једном гласову у говору одговара једно слово у пислу. Тиме је српски правопис постао готово у целини фонетски и то један од најбољих врсте данас у свету.“

У Бечу су се 1850. године представници српске и хрватске интелигенције сусрели на неформалном састанку, касице названом Бечки књижевни договор, и сложили се око избора истовишњегласничког алфабета, као и јединствено правописног

Марица Вуковић

Енглески као глобиш

Ноам Коен

Када је ирански председник прошлог месеца предложио да се забране енглеске речи као што су хеликоптер, чет и пица, ова земља постала је последња која покушава да се бори против ширења енглеског као *de facto* глобалног језика.

Али, како се интересовање за енглески широм света повећава, уз помоћ америчког утицаја, све већег броја младих који овај језик говоре у земљама у развоју и захваљујући ширењу интернета, између осталог, неки лингвисти и други не виде разлог због кога би му се требало одупирати. Уместо тога тврди се да би енглески, нарочито онај његов једноставнији облик који користе они којима то није матерњи језик, требало оберучке прихватити.

„Унапред губите ако се борите против плиме“, каже Жак Леви, који студира глобализам на швајцарском Федералном технолошком институту, а матерњи језик му је француски. Он додаје да је енглески само последњи у низу глобалних језика. „Уместо њега могао је

ни потпредседник Ај-Би-Ема, своје предлоге назива глобиш. У њему се користи ограничен речник од 1.500 речи, узетих, између осталог, из „Војс ов Америка“, које могу да се склопе и објасне компликованије ствари. Мало пажње се обраћа граматичкој комплексности и предлаже се да они који користе глобиш исту ствар кажу на различите начине како би надокнадили потешкоће приликом изговора.

Типичан разговор на глобишу могао би да буде језив за некога коме је енглески матерњи језик, али за склапање посла између, рецимо, Кенијца и Корејанца или добијање информација на аеродрому, сасвим је погодан.

„Глобиш није језик, никада неће имати своју књижевност, нема намеру да преноси културне и друге вредности“, пише Нериер у својој и-мејл поруци. „Глобиш је само средство, практично, ефикасно, ограничене употребе.“

Глобиш би Американац морао да учи као и неко коме енглески није матерњи језик, објашњава

Типичан разговор на глобишу могао би да буде језив за некога коме је енглески матерњи језик, али за склапање посла сасвим је погодан

да буде неки други језик; био је грчки, онда латински, па француски, а сада је енглески.“

У извештају урађеном за Британски савет, владино тело које промовише енглеску културу широм света, лингвиста Дејвид Грејдл наводи да између 500 милиона и једне милијарде људи данас говори енглески или као први или као други језик.

Опасност, међутим, лежи у томе да правилан енглески буде надвладан оним енглеским који га користе као нематерњи језик. „То није енглески који знамо и који смо учили као страни језик“, упозорава Грејдл.

У Француској, која је 1990-их тражила да се 3.000 енглеских речи замени француским, предлажу да се ова једноставнија верзија енглеског озакони.

Жан-Пол Нериер, пензиониса-

он, мада књига о којој пише не може да се купи у Америци. (Постоје француска, корејска, италијанска и шпанска верзија.) Каже да је радио на софтверу да би пронашао речи које су изван граница речника и предложио замену из глобиша.

Док свет учи да се носи са доминацијом енглеског, било путем глобиша или интензивнијег учења које предлаже извештај Британског савета, изгледа да ће они којима је енглески матерњи језик морати додатно да се припреме. Мада данас изгледа да знање енглеског језика представља велику предност, сутра ће, можда, са две милијарде оних који говоре енглески, они којима је то матерњи језик, а не знају ниједан други, то бити недостатак. ■

(Објављено 6. августа)

Уторак 8. август 2006.

ПОГЛЕДИ

ПОЛИТИКА 6

Ћирилица други пут у Европи

Јавио ми се пријатељ из Швајцарске после рукометне утакмице ЦШГ - Мађарска. Од када је у туђини, а то је већ 30 година, никада му тамо ништа није душу огрејало као ћирилично име Дунава на дресовима наших играча. Хвала Дунаву и он заслужује да носи име српског осигуравајућег друштва.

Додуше, и у самој Србији, од многобројних домаћих и страних осигуравајућих друштава само се та фирма рекламира ср-

једну ћириличну ознаку фирме (Добој, производња обуће фабрике „Фрушка гора“, Рума), или када „Хипо банка“ после куповине „Кристал банке“ у Баньалуци истог забрани даље коришћење ћирилице, (колико је тамо српског писма толико је и Републике Српске), али откуд дистанцирање од српског писма у Србији.

Чинило се, не само да ће васкрснути после доношења Устава Србије 1990, у којем

тима откривају да су још живи као напном.

Можда би нам неко из „Галенике“ могао објаснити која је то доза ћирилице која није опасна, јер од како је тамо управљање преузео Г17 плус, она се протерује. Устоглино ју је др Велимир Бранковић пре 15 година, добром пословању није сметало када се српским писмом означи хлорамфеникол, али данас смета. Неће она бити потпуно уклоњена, него се прибегло лажној форми о равноправности писма, познатој још из Брозовог времена, а данас васкрсло у редовима појединих странака које предлажу њено враћање у Устав Србије. И видесмо ту равноправност на дресовима наших играча у поменутој утакмици латинично име „Галенике“. У двористи те фирме, поред самог аутопута, са билборда се туђим писмом поручује Србија здравих људи. Ваљда су мање здрави ако би чували своје писмо.

Волео бих да народ у Србији игнорише фирме које су издале ћирилицу, али то није могуће када су готово све присвојиле хрватско писмо. Имам обичај да свртим у радње означе ћирилицом ради одвајања признања властима и ради молбе да се не поколебају, па тако назovem и „Дунав“. Није било шефова, али сам ипак сазнао да се он поћирилично у последње две године, захваљујући првенствено Ненаду Ђаковцу. А када сам данас прочитао у новинама да је директор те фирме Мирко Петровић одликован од стране ЦШГ, све сам разумео.

Немања Вукић,
Каленгеровци, Република Српска

»Јавио ми се пријатељ из Швајцарске после рукометне утакмице ЦШГ - Мађарска. Од када је у туђини, већ 30 година, никада му тамо ништа није душу огрејало као ћирилично име на дресовима наших играча«

пским писмом и на великим билбордима. Али показивање свог писма Европи, можда први пут после Вука, има нарочити значај у томе што је однос према њему принципијелан: ћирилица у свакој прилици. Наиме, безброј је супротних примера њеног давања на кашичицу, међу којим је најизразитији пример РТС-а: назив се националном телевизијом са пола српске ћирилице и пола хрватске латинице. Некако разумем то што сам у читавој БиХ, у време братства и јединства, могао видети само

је именована службеним писмом, него да ће се поново сасвим усталити. Али после 2000. поче њен стрмоглави пад, па се тако данас нигде у Београду не може купити ћирилични роковник. Пословођа ћириличне књижаре „Шумадија“ објаснио ми је да смо почетком деведесетих година прошлог века почели претеривати са ћирилицом, па сада морало мало оладити. Дакле, мало ћирилице није штетно, а мало више јесте. Тада она прераста у српски национализам опасан по националне мањине, а и по саме Србе, јер

Политика - Међу нама - 10. август 2006.

Непотребна двоазбучност

Као и увек до сада, уредништво „Политике“ одлично одабира недељне теме, међу којима „Одумирање ћирилице“ заузима почасно место. Несумњив је закључак да ћирилица заиста одумире, као што се може закључити да је то један процес који траје већ дуже време и којем многи можда и несвесно, а понајвише својом небригом, дају подршку, додуше на потпуно другачији начин него што то свесно раде неки други, као нпр. господин Владимир Арсенијевић. Међутим, веома је корисно чути и такве аргументе.

Неуобичајена двоазбучност у Србији ће свакако бити укинута, пре или касније. Ако то не урадим ми, учиниће то наша деца, али не онако како то мисли наш уважени лингвиста господин Иван Клајн, да буде задржана

латиница, већ управо супротно или боље речено природно, да буде задржана ћирилица. Двоазбучност није наша судбина, већ комплексан чвор настао можда из најбољих, али отио надреалистичких намера, и као такав неће бити пресечен, већ једноставно разрешен преласком на једноазбучност. При томе српска латиница ни на који начин неће бити протерана, осим што је неће бити у званичној државној употреби.

Уместо да се бавимо креирањем модерних бајки у којима је српска латиница носилац просперитета и бољег разумевања са светом (питама се само са којим то светом(?)) и којим то европским народима можемо писати на српској латиници, а да им не треба преводилац!), треба

да стварамо позитивну енергију која ће нам помоћи да се окренемо будућности. Прави корак јесте да се новим поколењима приближи првенствено енглески алфабет и језик још у предшколском узрасту, а не да одржавамо скупу и непотребну двоазбучност. Тиме ћемо коначно са много више прагматизма кренути напред. У противном имамо све шансе поново да упаднемо у замку сопствених заблуда и измишљања, где смо ми тако посебни и неодољиви, тако мали, а тако велики! Окренимо се нама самим, чувајмо и поштујмо оно што је наше, и други ће нас поштовати. Уважавајмо друге, ма колико различити били, и други ће уважавати нас.

Милош Д. Богунковић,
Нови Сад

Ko ne zna jezik ostaje bez državljanstva Letonije

Riga - Letonija je uvela strože zakone za dodeljivanje državljanstva, odbijajući da taj status pruži osobama koje tri puta ne uspeju da polože ispit iz letonskog jezika. Država je stekla nezavisnost nakon raspada Sovjetskog Saveza 1991. Tokom ruske okupacije, Letonci su bili izloženi deportovanju, dok je Moskva naseljavala Ruse u nastojanju da „rusifikuje“ pribaltičku zemlju.

Sada u Letoniji živi oko 450.000 Rusa, Belorusa i

Ukrajinjaca. Mnogi od njih rođeni su u Letoniji, ali državljanstvo će im biti osporeno ukoliko ne polože jezički test i ne izjave lojalnost državi. Ovo stanovništvo koje čini skoro 20 odsto ukupne populacije Letonije nema pravo glasa, ne može konkurisati za posao u javnim službama, i potrebne su im vize za posete drugim državama Evropske unije, osim za Estoniju, Litvaniju i Dansku.

Novi zakoni ustanovljeni su kako bi se proces naturali-

zacije učinio složenijim, a jezički ispiti težim. „Zaista mnogo ljudi dolazi na jezički ispit bez ikakve pripreme. To pokazuje ozbiljnost njihovih nastojanja da steknu letonsko državljanstvo“, izjavila je za AFP Liga Lukso portparol odbora za naturalizaciju. Mnogi nedržavljanji koji su rođeni u Letoniji odbijaju da se testiraju smatrajući da je to ponižavajuće, dok su ostali suviše stari i nesposobni da završe test. Izmene zakona stupiće na snagu ove godine. *EUobserver*

Danas

Smrtonosna enciklopedistika

Zoran Hamović

ZBOGOM PAMETI

Kao i obično, da nije bilo afera i da nije bilo senzacionalno, skandalozno, incidentno itd., mnogi ne bi saznali da Srbija nema enciklopedistiku. Svada, odnosno, rašani razgovor dva izdavača preko međuskih posrednika, podsetila nas je na činjenicu da nemamo instituciju koja se bavi leksikografijom. Raspadom Jugoslavije Križevnjaci Jugoslavenski leksikografski zavod preimenovan je u hrvatski i usmerio svoje polje delovanja ka interesima novostvorene države. Srbija je bila više usmerena na proizvodnju događaja i podataka nego njihovom pažljivo zapisivanju i uređivanju.

Ostao je prazan prostor za kapitalna izdanja i velika nužda novodostavljenoj široj građanskoj srednjoj klasi. Uprkos tome je najdžeštvenero hitro potrebno. I eto sada kod nas enciklopedija kao pleve, jer su dostiživi stručnjaci kojima više leži aranžiranje cveta, iznošenje papira iz magacina ili distribucija pekarških proizvoda, naglo zavoleli i počeli da proizvode te voluminozne tvorevine. Listam ovih da-

na intenzivno novine i gledam u radio i televizor čekajući da se pojavi neka peraćica i na pitanje šta čita u slobodnom vremenu, kad nije na stegu ili iz beksetizda, obnaroduje kako baš završava jednu vrlo zanimljivu enciklopediju od Larusa.

Najsloženiji i najodgovorniji izdavački poduhvat u svim uređenim društvima svakako je enciklopedija i zato se tim poslom ne bavi svako ko ima dobru volju i veliku želju, već posebna institucija sa stručnom odgovornošću i skrpu-žljivošću najvišeg reda.

Složenost tog izdavačkog posla nije samo tehničke, već pre svega konceptualne i uređivačke prirode. Način uređivanja enciklopedijskih izdanja

sukobljavanja davo je uvek isti rezultat na štetu poreskih obveznika koji nikad nisu dobili obavestjenje gde se nalaze rezultati posla koji su godinama finansirali.

U trenutku kada je Zavod za izdavanje udžbenika ipak uspeo da sagleda ciljeve, postavi zakonsku osnovu za okupljanje institucija i najveći broj važnih stručnjaka, uspostavio se da inicijator nije dovoljno simpatičan akademskoj gerontološkoj školi. Kremen-kamen ali nikad plamen, koja u svojoj idejnoj sterilnosti ume da koči svaku inicijativu, ali nikad da je odgornopokrene i dovede do društveno korisnih rezultata. Umesto podrške, danas verovatno jedini izdavač koji ima kadrov-

Razlog je zašto Srbija nema leksikografsku ustanovu ne treba tražiti samo u strojnjoj logici kako nam to nije potrebno

ske i materijalne resurse za leksikografske poslove kao i druga gocoeno nasleđe u iskustvu ljudskog rada, biva osporavan. Drugi učesnik u svadi, instanc leksikografsku ustanovu ne treba tražiti samo u strojnjoj logici kako nam to nije potrebno jer je skupno, da sada imamo predh postovu, i da smo imali više ustanova koje su na neuspel leksikografske ideje trošile je za naše uslove veoma velika sredstva. Umesto ekonomičniji koncentracija sredstava i stručnjaka kojih nema u izobilju, usud nepriskudno deljenja, sujeta, zavisti, razračunavanja i,

nost takvog znanja i pogubnost te industrije duhovne bede.

Ravnodušnost i potkupljivost lidera javnog mišljenja omogućila je da se proizvede imperijalne pameti, kakavi su Larus ili Enciklopedija Britanika pojave u neprivrativom stanju i uslede u mnoge kuće. Britansko ili francusko uređivačko iskustvo nije služilo kao uzor ili podstiga našoj leksikografskoj aktivnosti. Umesto toga, tomov tih svetski poznatih izdanja neprofesionalno su prikladeni i samereti kalu našeg svakodnevnog (samo)podvajanja. Postoje izdavači koji svoju dužnost vide u izvlačenju čitalaca iz duhovne zasutlosti i obogaćivanju novim važnim znanjima. Postoje i oni koji nakaradno premošuje tudih znanija i pobedu provincijalnog daha i laži pretvaraju u svoj najveći poslovni uspeh.

Umesto razlivanja otrova malogradanskog konzervativnog i šicardizskog oportunizma, rezipnacije i depresije čini se da je sazrelo vreme da se sredono što predstavlja najzabavnije ogledalo društva. Enciklopedija je važna za Srbiju i nije rad koji se može dalje odgađati. Neophodna je revizija mnogobrojnih zamucenih pojmovia samoodređenju, u uticaju politike na istoriju i njene promene uodijve u geografiji, o drugima koji su nasi. To je posao koji zahteva angažovanje najvećeg broja ozbiljnih ljudi iz najviših i najpouzdanijih akademskih krugova. Leksikografski rad

najpreciznije određuje stepen socijalnog prosperiteta i prikazuje sintetičnu formulu nadmoći ukupnog stvaralackog duha.

Nedostatak ozbiljno uređenog leksikografskog rada ostavlja upražnjeno mesto tudem tumačenju naše pojave u proštoru vremenu. Ne raduje situacija u kojoj o nama drugi znaju više ili imaju sistematičnije uređene informacije nego mi sami o sebi. Kolonijalna inercija utiču capnih zemalja koja zadaje programski okvir za samoizdavanje bez kritičke distance takode nije dobrodošla. Odgovornia i celovita slika koju proizvodimo o sebi zahvaljujući uređenom parćenju trebalo bi da bude temelj slike koju drugi grade o nama. Ukoliko lakvu sliku nemanamo, to znači da svakla proizvojnost u prosudivnju sa strane može postati delatna istina, naravno na našu štetu.

Пишемо латиницом у корист сопствене штете

У српској штампи већ је више пута објављено да ИСБН (Међународни систем за стандардно означавање књиге, са седиштем у Берлину) сваку књигу штампану латиницом - а на српском или такозваном српскохрватском језику - бележи као - хрватску. Досад тај податак није оспорен и може се претпоставити да је тачан, али он, по свему судећи, не зна да је српским издавачима никакву бригу.

Напротив, видљиво је да они све више књига штампа латиницом, што неминовно води до тога да их је, бар према ИСБН, све мање - српских. Није лако схватити из којих се побуда издавачи овако односе према своме послу и, што је много важније, српској култури. Да ли их на то подстичу економски или неки други разлози? У сваком случају, о њима наша јавност мало зна, па би новинари који би повели такву анкету од власника, директора и уредника издавачких кућа вероватно чули право објашњење за запостављање ћириличног писма, а повећање броја наслова и тиража „хрватских“ књига. Србима ово није први пут да раде у корист сопствене штете, али кад би бар био последњи.

✎ Војислав М. Станојчић, Београд.

Најезда туђица има да нас „брентује“

Поштовани у Гласу, молим вас објасните шта значи реч „брентови“.

„Вино и кулен први српски брентови“, само су неки од наслова у вашем, али у гомили осталих медија, укључујући и оне електронске... Реч brand значи заштитно име, назив, производа које се уводи ради заштите производа од кривотворења. Зато можете написати „Вино и кулен први српски заштитни називи или производи са заштитним именима“.

Други народи сматраће нас кретенониде, идноте или на српском, „слабоумне“, ако наставимо са лидер, сумит, бренд, биенале, цицао, вероватно ћемо изгубити и оно мало српског језика и правописа... Бренд такође значи и зиг, на пример усијано гвожђе којим се обележава говедо да припада одређеном власнику. Ако наставимо са избацивањем српских речи и увођењем енглеских, ускоро ће и нас да „брентују“ усијаним гвожђем, као што је Радоје Домановић пророчки описао.

✎ Радомир Живановић, Београд

» ISO o oznakama za Srbiju
**Odluka o „RS“
i „SRB“ ovih dana**

BEOGRAD - Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju (ISO) upućen je predlog da međunarodne oznake za Srbiju budu „RS“ i „SRB“, potvrđeno je juče agenciji Beta u Institutu za standardizaciju Srbije.

Šefica odeljenja za međunarodnu saradnju Instituta Zana Menaše-Kalinić kazala je da je predlog upućen još nakon sednice Vlade Srbije koja je održana 27. jula, a na kojoj je doneta odluka o predlozima. Menaše-Kalinić je rekla da se odgovor ISO-a očekuje „svakog dana“.

(BETA)

ISO STANDARD

Srbija RS i SRB?

Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju (ISO) upućen je predlog da međunarodne oznake za Srbiju budu RS i SRB, potvrđeno je juče agenciji Beta u Institutu za standardizaciju Srbije. Šefica odeljenja za međunarodnu saradnju Instituta Zana Menaše-Kalinić kazala je da se odgovor ISO-a očekuje „svakog dana“.

ПРИБЛИЖАВАЊЕ ЕУ ОБАВЕЗУЈЕ НА УПОТРЕБУ ПОЛИТИЧКИ КОРРЕКТНОГ ГОВОРА

Секретар или секретарица

Појава „социолошкиња” и „стручњакиња” многима је синоним за насиље над језиком и само друго име за „српску варијанту хрватског новоговора

Замислите да на спавање одете као психолог, а да се пробудите као – психолошкиња и то пре свега захваљујући чињеници да је Србија баш тог имажинарног дана у недељу добила нови Речник српског језика у коме се сва занимања налазе и у – женском роду. А сада покушајте на тренутак да замислите шта би се променило у вашој свакодневици.

Језичка равноправност

Да ли би вас сачекао исти број пашивјента као и претходног дана и иста количина мерињава око ситница и крупница које чине свакодневицу посла психолога у Србији? А на крају радног дана, да ли бисте били ослобођени помоћи у писању домаћег задатка вашег млађег детета и решавања љубавних проблема старијег чеда, а потом и правања ручка, пеглања веша, усисавања и свих оних детаља који су чинили вашу свакодневицу дан пре него што је донесен нови речник српског језика.

И док психо-лингвисти објашњавају да је питање језичке равноправности полова – прелудов за све остале животне једнакости, психолог(психолошкиња) из преходног пасуса тешко да би могла да пронађе барем један детаљ из своје свакодневнице који би се разликовао само због тога што је на занимање из своје факултетске дипломе додала наставак „њива”.

Професор др Свезна Савић, један од наших највећих стручњака за психолингвистику и координаторка Центра за родне студије Универзитета у Новом Саду и један од аутора Речника српског језика који је у припреми, међутим, тврди да језичка равноправност представља само доследно остваривање српског језика, који има и женски род и додаје:

Инсистирање да се сваки пут обележи женски носилац функције или занимања може имати контрапродуктивно дејство: судија или ...

– Ако хоћемо равноправност полова, онда и језик мора да се прилагоди и да буде равноправан. Залагање за доследну употребу форми женског рода за занимања (професије) и титуле (статусног обележја) жена ваљко је првенствено зато што је велики број жена у многим професијама и на многим одговорним местима у друштву. А потом и због тога што је оно у складу са поштовањем основних граматичких правила српског језика. Једно такво правило односи се и на правило грађења реченице и гласи да се субјекат и предикат морају slagати у роду и броју, иначе је реченица неграматичка. Наиме, неправилно је рећи: „Про-

фесор је рекла” или „Миллионер је записао број аутомобила” – објашњава наша саговорница.

Категорија рода јесте уткана у све нивое језика, али не и у све нивое комуникације, а због наследице патријархалности језика, многе имене немају женски род. Иако већина облика именуца у женском роду постоји у речнику Матице српске, оне нису одомаћене у свакодневном говору, па је због тога појава „социолошкиња” и „стручњакиња” многима синоним за насиље над језиком и само друго име за „српску варијанту хрватског новоговора”. Заговорници тезе „о сילוвању језика” постављају вођично питање – да ли ће доктор-

ка или социолошкиња брже напредовати, добити већу плату и да ли ће јој бити лакше ако буде са посла отпуштена као докторка, а не као доктор?

Феминизација занимања

Осим тога, лингвисти још увек немају одговор на питање шта ће се десити са именицама попут „секретара”, који у мушком роду означава политичку функцију, а у женском роду занимање.

Председница Олбора за равноправност полова Лејла Руџић каже да се у нацрту Закона о равноправности полова не спомиње феминизација занима-

ња, али да приближавање Европској унији обавезује на употребу политички коректног говора. Свезна Савић додаје да смо у административној, а посебно у законодавној пракси, тек на почетку стандардизације родне несексистичке употребе језика, али да се законодавац мора обраћати свим групама грађана и грађанки.

На нашу примедбу да израз „боркиња”, који ва себе често користи представнице невладиних организација које се боре за језичку равноправност, не постоји у нашем језику, Свезна Савић одговара да је овај израз коришћен у развојима Светогара Нинковић, саборника Секретара Марковића у раду на женском питању крајем 19. века. Одбијање да се женске форми титула и занимања шире користе пре има везе са патријархалним поимањем места жена у друштву него са граматиком српског језика, изричита је наша саговорница.

С друге стране, лингвиста Радко Бугарски у свом интервјуу за „Нив” каже да су за многе особе неки од нових израза, попут боркиња, синоним за насиље над језиком.

„Утицај западних језика донео је и стране речи, језик је пратио друштвене промене мало спорје, па смо код Нушића имали госпођу министарку као супругу министра, да би тек после Другог светског рата и сама жена постала доктор или министар. Нико нормална не може имати ништа против да се за постојање родне равноправности направе имене и у језику. У језичком систему и првксн подлога за то постоји, али само до неке границе”, каже Бугарски.

Катарина Ђорђевић

пошаљите свој коментар на www.politika.co.yu

Сачувајмо ћирилицу

С обзиром на то да сам Српкиња из Црне Горе и верник Српске православне цркве, искључиво користим ћирилицу као писмо српског народа, и симбол православља, Светосавља и Српства уопште.

Вековна борба наших предака против поробљивача састојала се и у очувању националног идентитета, очувањем вере, језика и писма. Уколико се српски народ одрекне својих специфичности у религијском и културолошком смислу, постаће сам себи најљући непријатељ и остварити циљеве својих историјских противника.

У вероватно најтежим искушењима за целокупни српски народ, када се Срби разједињују у више мањих државица, када се на силу отима језро српске духовности и културе – Косово и Метохија, када се српски народ жигосе као искључиви кривац за све ратове на просторима бивше Југославије, а истовремено прећуткују масовни погроми Срба, сами Срби потиру основе свог бића.

Најперфиднији начин потискивања вековних обичаја српског народа одвија се у сада већ „независној“ Црној Гори. Латиница је свуда присутна. Поред укидања српског језика и увођења тзв. матерњег, односно црногорског и регистравања тзв. Црногорске православне цркве у полицијској станици на Цетињу, то је још један вид расрбљавања Црногораца. Најновији пример је покушај отимања православне цркве Свете Петке у Сутормору од Которске надбискупије.

Дакле, одрицање од макар једног од темеља нашег народа значило би одрицање од нас самих и прећутну и погубну асимилацију. Зато, сачувајмо ћирилицу!

Јелена Дурутовић,
Бар

Проблем је лако решив

„Непотребна двоазбучност“, 10. 8.

Потпуно је тачно запажање господина Богунувића који каже да двоазбучност нити нама је потребна, нити је на дужи рок одржива, а поготово је у праву када тврди да ако хоћемо да нас други поштују, морамо пре свега да сами поштујемо своју културу и традицију.

Стога у новом уставу питање употребе писма у Србији треба коначно разрешити на једино могући начин тако што ће, поред српског језика, различито писмо бити признато као једино у званичној употреби. То ће значити да ће се ћирилица користити на свим службеним документима, новинама, часописима, књигама, ТВ програмима и осталом што се презентује на српском језику и ствар ће врло брзо бити решена онако како је то у Србији једино и могуће – у корист ћирилице. Што се тиче предлога о паралелној употреби два писма, тако нешто вероватно нигде у свету не постоји.

Интересантно је да се проблем двоазбучности само код нас појавио, док тога код Руса, Бугара или Македонаца нема. Тврдње да нам латиница обезбеђује брже приближавање Европи нетачне су, што се јасно види на примеру Грчке која је дубоко интегрисана у НАТО и ЕУ, али јој не пада на памет одрицање од свог алфабета, као што то не пада на памет ни Израелцима, Јерменима, Грузинцима, Украјинцима, Белорусима, Индијцима, Тајландјанима, Кинезима, Бурманцима, Етиопљанима... Иначе, сасвим ретки су случајеви одрицања од сопственог писма у корист латинице. То су урадили Румуни пре неких 150 година, што вероватно

има везе са романским пореклом њихове нације и језика, као и Турска која је под влашћу Кемала Ататурка заменила арапско писмо латиницом, те других таквих примера више и нема.

Уосталом, да је погрешна тврдња да нам из технолошких разлога више погодна употреба латинице види се из случаја Јапана који технолошки хара светом, али се не одриче свог традиционалног писма старог преко 3000 година.

Пошто се реши питање званичне употребе писма, поставиће се и питање употребе латинице. Ова коју употребљавамо од 1918. године прилично је неприцизна и доводи до тога да се српска имена и топоними у свету, поготово на Западу, сасвим погрешно изговарају. Тако је наш ватерполиста Шапић, често Сапик, а град Шабац – Сабак. Да би се то избегло, треба се вратити решењима од пре 1918. године па ће ове имене писати као Sharich и Shabatз и странци ће та имена много правилније изговарати него до сада.

Према томе, проблем тзв. одумирања ћирилице постоји само ако ми то незантересовано посматрамо. Ако желимо да се то питање коначно скине са дневног реда, све је прилично лако решиво и већ проверено у пракси пре 1918. године.

А шта са оним Србима који толико воле латиницу? Па за њих нема никаквих проблема, данас постоје Интернет, кабловски и сателитски ТВ програми, а на њима латинице колико им очи желе.

Никола Обрадовић,
Панчево

Правописна дилема

„Политика”, дневни лист у земљи Србији на српском језику и писму, штампала је 6. 8. 2006. једанаест написа о српском језику и избору писма за српски језик.

Правописна дилема, протурена у јавност под насловом „српски језик ћирилицом и/или латиницом” представља подвалу. У ствари, та дилема гласи: „српски језик ћирилицом и/или копитарницом” (према имену њеног састављача – Јернеја Копитара – аустријског цензора за словенске језике у 19. веку). Заговорници уписивања „српске латинице” као другог српског писма у Закон о службеној употреби језика и писма у Републици Србији изостављају да обавесте јавност да латиница-копитарица на шалтеру за стандардизацију европских писама није добила стандард (бар једно десетак слова мораће да се преиначи). Претпостављамо да доношење закона о службеној употреби српског језика и српског ћириличног писма у Републици Србији спречавају они исти (или њихови следбеници) који су 1974. уписали у Закон о језику да у Србији у општинама са мањинским народима, који пишу латиницом, ћирилица не сме бити у службеној

употреби. (Када ће се овај дискриминисани параграф избрисати из српског закона?)

Политичке потребе данас захтевају унификацију латиничког писма свугде у свету. Други словенски азбучни народи користе стандардизовану латиничну транскрипцију (израђену према правопису енглеског језика) у глобалној презентацији својих личних имена и разних назива у свету и за свет. Ко је тај ко се супротставља прихватању енглеског (читај америчког) стандарда за писање латиницом? Докле ће српски језик да се батрга у копитарници и брука своја имена и своје лепе називе у Европи и свету? Копитарница историјски није прва, а не би никако ваљало да буде последња, латиница којом се може транскрибовати српски језик.

Часни народни посланици Републике Србије имају хитан задатак да законом заштите српски језик и писмо, као и да се договоре како ћемо се презентовати у латиничном свету.

Оливера Целебџић,
Светлана Свиленковић,
Марија Радибратовић,
Вера Булатовић,

професори српског и енглеског језика,
Нови Београд

NEWSSTAND

čitalačko je odiscampano
prečpata na PDF izdanje POLITIKE

ПОЛИТИКА ONLINE

за среду 23. август 2006.

НАСЛОВНА О НАМА ПОЛИТИКА ИЗДАЊА ИМПРЕСУМ ОГЛАШАВАЊЕ КОНТАКТ

УСКОРО!!!

вести У ЦРНОЈ ГОРИ НЕМА МЕНИНГИТИСА

СВЕТ

ПОЛИТИКА

ДРУШТВО

ХРОНИКА

ЕКОНОМИЈА

КУЛТУРА

СПОРТ

ИЗ НАШИХ КРАЈЕВА

БЕОГРАД

ПОГЛЕДИ

Петар Поповић

НАУКА

ЖЕНСКА СТРАНА

МУШКА СТРАНА

РИТАМ

АУТОМОБИЛИЗАМ

ДИГИТАЛНИ СВЕТ

МЕДИЦИНА

СИНОЉ У БЕОГРАДУ

ПОЛИТИКА ДОДАТАК

НЕКРЕТНИНЕ

КУЛТУРНИ ДОДАТАК

ПОСАО

ТВ РЕВИЈА

МОЈА КУЋА

ПУТОВАЊА

МАГАЗИН

ПОЛИТИКА КЛУБ

Друштво

Тема недеље

Одумирање ћирилице

а б в г д ђ е ж з
и ј к л љ м н њ
о д у м и р а њ е
ћ и р и л и ц е

Ако нам је будућност у малим и средњим предузећима, онда наша ћирилица и нема будућност. Приватни сектор у Србији у последњих петнаестак година је пустио корене, али изгледа да несвесно сече неко друго стабло. Томе се није ни чудити, јер на том дрвету не леже долари.

Стидљиво, тек као за украс, међу хиљадама рогобатних скраћеница и имена с претенциозним суфиксима *company, group, company*, која узгред и ништа не значе, пронаћи ћете понеку српску реч. А о ћирици у самом називу фирме – то је тек за гусле...

Странци, којих их је све више на улицама Београда, Новог Сада и осталих српских градова, у Србији се осећају одлично, као код куће. Велике светлеће рекламе, натписи фирми, фенси продавница, бутика и кафића, све на енглеском, као да су у Мемфису, а не на Балкану.

Можда ће неко коначно донети закон о обавезним вртећим рекламама, оним на ветар... Па с једне стране енглески, а с друге српски, по могућности ћирилицом.

Замислите да Савет Републичке радиодифузне агенције донесе уредбу да сви који желе фреквенције морају обавезно да синхронизују филмове и серије. Каква би то тек медијска драма била. Дигла би се и кука и мотика (нападима ових што нису добили дозволе прикључили би се и они други). Јединствени медијски простор би грмео: Шта они мисле да протерају енглески из Србије, па то ни Слоба није покушавао. Србија у самоизолацији. Како ће нам деца учити језике?

У живи програм би се укључивали и родитељи који су организовали ванредне родитељске састанке захтевајући ултимативно да прваци који још нису савладали ни ћирилицу уче енглески језик. Веле, тако је у свету, деца најбоље уче док су мала. Можда је то тачно, јер маме још никако да савладају шпански и поред свакодневног вишесатног ТВ курса.

Мали Немци гледају и Декстера, и Хомера Симсона, Моћне девојчице и Мајстора Боба, али их слушају на немачком као уосталом и све филмове и ТВ серије. Нису Немци неписмени, па да због тога синхронизују стране филмове. Озбиљни људи знају шта раде (није реплика из „Балкан експреса“). Нама то изгледа комично кад Џон Вејн уђе у салун и прозбори „гутен таг“. Немцима није, а њиховој деци то нимало не смета да науче енглески језик.

Синхронизација је скупа, а и навикли смо да глумице препознајемо по боји гласа, па би због ове идеје председник Савета РРА Ненад Цекић заиста награбуисо. Још горе би прошао да пропише обавезно ћирилично титловање, иако ништа не кошта, јер се све телевизије које су добиле националне дозволе потписују латинично.

Старији ће се сетити каква је помпа била кад је Француска објавила рат

Библотека „Премјера“
Кво у Божјој башти

американизацији своје културе, јер је француски језик узмицао пред енглеским. Држава је донела прописе и одредила квоте за француске и увозне (читај, холивудске) филмове на биоскопском репертоару.

Французи су можда одбранили француски, али тешко да ће добити Оскара осим ако не одлуче да синхронизују филм на енглески.

Увођење филмских квота у Србији је мало незгодно, јер имамо више филмских фестивала него што годишње снимимо филмова тако да нам француски модел не лаше. Можда је бољи неки други, на пример хрватски.

Озбиљне државе воде рачуна о свом језику и писму.

А држава Србија данас има пречих ствари. Постала је самостална туђом вољом, притискају је да се одрекне дела своје територије, условљавају је „шевенингенском“ визом за улазак у европску породицу, суседи се парнице са њом... Никако да донесе устав. Чудо једно од проблема, па ко ће још да размишља о белој куги, језику, писму, или екологији.

Ако је реч прва, језик и писмо су одмах за њом.

Сачињена су два предлога новог устава. У једном се помиње званични језик српски са писмом ћирилицом, а у другом српски језик са ћирилицом и латиницом равноправно.

Некада је такође било равноправно, а после тога још равноправније, јер прваци нису морали да уче чак пет језика (али не и енглески). Учили су, а да то нису ни знали, и српски, и хрватски, и босански, и бошњачки и црногорски (за ученике националних мањина градиво је било још обилније).

Данас у Србији уче само српски језик, равноправно и ћирилицу и латиницу.

Предлози за језик и писмо у новом уставу, како то обично бива у Србији, одмах су поделили су Србе у два табора, латиничаре и ћириличаре. Потезу се аргументи, од Вука и Гаја, Светог Саве и Стефана Немање, па до Кирила и Методија. Једни се плаше да ће им бити угрожено право да користе абецеду, а други да ће азбука да одумре и да је и законом треба заштитити.

Ако усвајање устава буде зависило од исхода ове јавне расправе о писму начекаћемо се ми још устава.

Да ли ће државни чиновници, учитељи, уредници, брэндомани, издавачи, поштари, интернет провџдери... убудуће на прво место стављати ћирилицу не зависи од слова у уставу колико од свих нас који пишемо (рачунају се и потписи на меницама за кредите). У ову групу не спадају фирмописци само под условом да са енглеског пређу на неки други, рецимо, кинески језик.

Ако већ говоримо српски да нас цео свет разуме, можда би било добро и да пишемо ћирилицом да нам не кажу да смо неписмени.

Никола Тркља
[објављено: 06.08.2006.]

[пошаљите коментар](#) | [погледајте коментаре \(138\)](#)

NEWSSTAND

Ovaj kako je iskompajvano
prečplata na PDF izdanje POLITIKE

ПОЛИТИКА ONLINE

за среду 23. август 2006.

НАСЛОВНА О НАМА ПОЛИТИКА ИЗДАЊА ИМПРЕСУМ ОГЛАШАВАЊЕ КОНТАКТ

УКОРО!!!

вести СПЕЦИЈАЛНИ ИЗАСЛАНИК УН НА КОСОВУ

СВЕТ
ПОЛИТИКА
ДРУШТВО
ХРОНИКА
ЕКОНОМИЈА
КУЛТУРА
СПОРТ
ИЗ НАШИХ КРАЈЕВА
БЕОГРАД

ПОГЛЕДИ

Петар Поповић

НАУКА

ЖЕНСКА СТРАНА

МУШКА СТРАНА

РИТАМ

АУТОМОБИЛИЗАМ

ДИГИТАЛНИ СВЕТ

МЕДИЦИНА

СИНОВЉУ БЕОГРАДУ

ПОЛИТИКА ДОДАЦИ

НЕКРЕТНИНЕ

КУЛТУРНИ ДОДАТАК

ПОСАО

ТВ РЕВИЈА

МОЈА КУЋА

ПУТОВАЊА

МАГАЗИН

ПОЛИТИКА

Друштво

Предлог о језику и писму у новом уставу Србије

Ћирилица са или без латинице

Да ли ће службени језик бити српски и писмо ћирилица или српски језик са два равноправна писма: ћирилицом и латиницом

Нигде ћирилице
фото: Ж.Јовановић

НОВИ САД — У два предлога новог устава Србије, оном Владе Србије и оном стручне групе председника Бориса Тадића, на различит начин се предлаже решење службеног језика и писма. Влада Србије предлаже да службени језик буде српски и писмо ћирилица. Други предлог, из стручне групе Бориса Тадића, за службени језик и писмо нуди сасвим другачије решење. Тамо се предвиђа службени језик српски са два равноправна писма: ћирилицом и латиницом. Тај предлог, у ствари, представља обнављање онога што је било у уставу социјалистичке Југославије и што је

важило за таковзани српскохрватски језик. За српскохрватски језик било је нормално одређивање два писма, јер су се тим језиком служили Хрвати који нису имали намеру да запостављају своје писмо, па је оно имало равноправан статус. На тај начин се латиница наметнула, па се тако и догодило да је и данас у Србији латиничко писмо у превази, а у неким областима, као што је маркетинг, српског писма готово и да нема у употреби.

Овако би се, у најкраћем, могла сажети порука Удружења за заштиту ћирилице српског језика „Ћирилица“, која је саопштена у Матици српској, а поводом међународног симпозијума посвећеног овој проблематици.

Учесници симпозијума су закључили да је неопходно што пре и у складу са српским националним, културним и филолошким интересима решити питање ћирилице као српског писма и у новом уставу и, сагласно, новом српском правопису. То решење, истиче се, мора подразумевати статус ћирилице као службеног писма.

Предлог је да се у српском правопису статус ћирилице као српског писма одреди на следећи начин: „Ћирилица је службено писмо у српском језику којим се користе Срби, док се у варијантама српског језика које користе други народи употребљава (и) друго писмо“.

Овакви предлози нису нимало случајни, јер у јавним исписима, у Новом Саду, Београду и низу других великих градова, готово да више нема српског писма. Све је исписано, кажу у „Ћирилице“, латиничким писмом или страним и језиком и писмом. У последњих четири-пет година нагло је опао постотак ћирилице у јавним исписима, али и у целокупној службеној употреби. У Београду данас нема више од 15 одсто исписа на ћирилице, а у Новом Саду тек неколико процената. У другим градова стање је тек мало боље.

Удружење предочава да само први, владин предлог може спасти остатке ћирилице у српском језику. Тај предлог је и у складу са европским решењима питања писма у

Библиотека „Премјера“
Као у Божјој башти

језицима. У Европи је то решено тако што се за један језик одређује једно писмо. Тако су урадили и сви око нас, па и Хрвати, Бугари, Македонци, Словенци, Албанци, као и Енглези, Французи и Немци и толики други народи Европе и света. И сви чувају своја писма. Чак су и Грци сачували своје јединствено писмо у целој Европи и оно је уписано и на заједничкој европској новчаној јединици –евру!

„Зато ниједан народ не уводи у свој језик алтернативна, конкурентска писма. Кроз двоазбучје не може се сачувати српско писмо које Срби користе хиљаду година. Данас га све више избацују из употребе и замењују га хрватским писмом. Губљењем писма Срби ће много лакше изгубити и свој језик“, истичу у Удружењу „Ћирилица“ и додају да „сви Срби треба да знају да у свету нема дилеме које је чије писмо.“

Хрватски језик је регистрован с хрватском (гајевском) латиницом, а српски језик са српском ћирилицом. Зато се у међународним институцијама све оно што се објави на српском језику, а на хрватском писму, већ десетак година књижи у – хрватску културну баштину.

Како би се углед ћирилице у српском народу вратио, предложено је да се у свим разредима основне и средње школе предвиди у наставним плановима и програмима српског језика и књижевности најмање један или два часа годишње о историјату и значају ћирилице за српски народ.

Даница Радовић
[објављено: 26.07.2006.]

[пошаљите коментар](#) | [погледајте коментаре \(336\)](#)

СРБИЈУ ЗАПЉУСКУЈЕ ТАЛАС ЈЕЗИЧКЕ ФЕМИНИЗАЦИЈЕ

Боркиње и судинице

Шта пише на визиткартама Иване Константиновић, Санде Рашковић-Ивић и Виде Петровић-Шкере

Због нових граматичких ветрова који сизако дмућу англисоаксонским говорним подручјем, холандске глумице више се не одзивају на „actress“, јер је „глумица“ равно – увреди. На платном списку фабрике снова иза занимања „асти“ (глумиш) истовремено се налазе имена и Бреса Пита и Мериел Стриј.

С друге стране, кроз српске медије све чешће пролазе спљоскофонне, адеватиде и беркиње. Међутим, чини се да нигде од стручака, а ни стручакња, нема адекватан одговор на питање – због чега је Србију почео да запљускује талас језичке феминизације, кад се препорука о ставању занимања у женски род чак ни не спомиње у Нацрту закона о равноправности полова, а нови Речник српског језика, захваљујући коме ће се титуле пребацити у женски род у Србији – још није објављен.

Козметичке промене

И док погледа на списак запослених на неким телевизијским станицама да само Телевизија Б 92 запошљава новинарке и уреднице, уредница Вести у информативном програму ове телевизије Ивана Константиновић каже да се приликом значајног упознавања и даље представља као – уредница и да се „не осећа ни више женско, ни мање професионална, само зато што је свом занимању додала – ша“.

„Увек се представљам као Ивана Константиновић, јер мене и мој професионални идентитет дефинише оно што сам урадила у својој каријери, а не проста језичка чиница да сам новинар или новинарка. Нисам фан феминизације занимања и мислим да је insistирање на томе синоним за козметичке промене женског статуса – нећемо бити ни равноправне, ни боље плаћене, ни више поштоване ако смо од новинара постале – новинарке. Мене циља та прича неодољиво посећа на рационализацију типа – нећу да држим дијету, већ ћу да носим црну оделу која ме изгубило суваха.“

С друге стране, на глобалном плану мисли да феминизација занимања има шири друштвени значај, јер стављање занимања у женски род може да мотивише неке жене да о занимањима која имају мушки род, почну да размисљају као о свом будућем позиву.

А ка питање – да ли се приликом значајног упознавања представља као председница или председница Координационог центра за Косово и Метохију, др Санда Рашковић-Ивић каже да о томе уопште не размисља.

– Назив занимања не чини мој женски идентитет, а тај идентитет није ни површен ни угрожен феминизацијом моје професије. Да будем прецизна, мени је мој женски идентитет прилично јасан, а вештачки insistирање на чиницима да се од сваке именећи прави женски род мени је синоним за одавање језика. Долазе томе чинице да у српском језику за нека занимања постоји само мушки род,

Полицајац или полицајка

као што је на пример морнар и добаћете српску каријеру хрватског исељача и смешне језичке вртоломице. Кроз феминизацију занимања не постиже се равноправност полова – изричито је др Санда Рашковић-Ивић.

Госпођа министарка

Лингвиста Александар Живковић примећује да се у српском новинарству пољак и постепено ствара обичај да се мужке именећи и називи претварају у своје женске сургоате уз обавезно „сличавање“ књижевног језика. Овај лингвиста, у писицима „Политици“, подсјећа да је див српске књижевности Бранислав Нушић још једном министра назвао министарком, а знаас је пречињено да се за жену на пољожају каже министарка.

– Французи правилно кажу Madame Le jidge, односно госпођа судија. Због чега ми имамо потребу да кажемо судиница? Или да тренера зовемо – тренерком? Уобичајено је да у присној комуникацији жену која има диплому медицинског факултета зовемо докторка или наша докторка Али, она је заправо доктор и то пише на њеној универзитетској дипломи. Још смешније звуче изрази типа полицајка, лентисткиња, дипломаткиња, портпаролка, официјерка...“

Исти овај асоцијална изазива искрени осмех Виде Петровић-Шкере, председнице Врховног суда Србије, а потом и пре-

туране по агенци за визиткарте у жељи да установи да ли на њеној визиткарти пише – судија или судиница.

– Целој живота сам се борила да свој посао радим професионално и не разликам о томе да ли ме неке зове судија или судиница. Зашто не размислим? Па, зато што та језичка одређица не дефинише ни мој женски ни мој професионални идентитет – каже Вида Петровић-Шкере.

Препорука о стављању занимања у женски род не спомиње се у Нацрту закона о равноправности полова

Психолог Маја Антончић каже да је insistирање на феминизацији занимања обичај знах да особа има проблем са њеним сфером свог живота, односно да „нешто шкрини“ у реализацији њених професионалних циљева.

– С психолошке тачке гледишта, жена која је остварена у професионалној и породичној сфери свог живота нема проблем с тим да ли на њеном визит карти пише занимање у мушком или женском роду – тврди Маја Антончић.

Лингвисти истичу да, кад је реч о женским занимањима, треба применити женски род, али долажу да се ни ховизи разлози не поклапају са тезама

борача за феминизацију језика који поштују ит релова женских невладиних организација.

Весна Станојевић, координаторка Саветодаштва против насиља у породици, каже да своје занимање користи у женском роду, јер је своју професионалну каријеру почела да гради на ССС телефону, а слушаћу за рад са женама које трпе насиље утаквом је имала у женским невладиним организацијама, које insistирају на тези да је језичка равноправност – предуслов за све остале једнакости. Она, међутим, додаје да ит свог богатог искуства зна да битице добијају жене свих занимања, потпуно независно од тога да ли своје занимање користе у мушком или женском роду.

Да ли ће нам стручакња, које се налазе у првим редовима борбе за сензибилизацију јавности за новогвор, помоћи да лакше прихватимо изговарање око 300 занимања која се налазе у женском роду и која се сада испитују у новом Речнику српског језика? Одговор на ово питање не знамо, баш као што нам је непознано хо ће бранити права жена које желе да на својим визиткартама задрже занимање у мушком роду.

Катарина Ђорђевић

поштомте свој коментар на
www.politika.co.yu

Главно и споредно

Академско ћутање

О небризи коју Српска академија наука и уметности показује када је реч о проучавању дијалектолошких одлика српског језика

Пејтар ПАЈИЋ

Полемика око српског језика започета после излагања академика Драгослава Михаиловића, покренула је питања која Михаиловић није ни имао намеру да постави. Михаиловић је говорио о небризи коју Српска академија наука и уметности показује када је реч о проучавању дијалектолошких одлика српског језика којим говори више од три милиона Срба из источне, јужне и средишње Србије, а давању примата проучавања српског језика „вуковог говорног подручја“, односно западне Србије, Црне Горе, Херцеговине...

Одељење за језик при САНУ, требало би, по Михаиловићу да покаже много веће интересовање за научно обрађивање говорног подручја целе Србије, а како ствари стоје, због прегласавања у самом одељењу испада да је то подручје, у односу на друга, већ споменуто, запостављено и споредно! Наравно, овај проблем није од јуче. Академик Михаиловић га види још у далеким годинама почетака стварања Југославије, а кривци су подједнако српски политичари и лингвисти, који су ради југословенства жртвовали српско и Србију.

Овако излагање изазвало је реакцију због садржине, али остале у историји наших расправа и полемика упамћено по нечем много важнијем, по томе што је „пробудило“ и покренуло лингвисте да се коначно јаве после недоличних дешавања са српским језиком, пре свега његовим преименовањима и својатањима.

Приликом обележавања годишњице илирског покрета Крлежа

је писао да су Хрвати једини народ на свету који се одрекао имена свог народа називајући покрет илирским, уместо хрватским и свога језика прихватајући српски језик за званичан. Језичко питање постаје нарочито актуелно кад се стварају нове државе, оно тада из лингвистичке прелази у политичку сферу губећи сваку везу са науком.

Језиком се потврђује стварно постојање народа који ствара нову државну заједницу. Тако су се српским језиком слободно послужили Бошњаци, а сада то исто покушавају да учине и Црногорци. Српски језик одједном се нашао на сред пута, свако је почео да га својата. Пошто је новим народима и нацијама потребно још много шта да би се доказали, без чега права држава и не постоји, очекујем да ће из српског ковчежића почети да узимају и све друго што им је за ту сврху потребно: традицију, историју, културу... Само по себи поставља се сада питање: да ли стварно постоји народ који никада није имао свој језик?

Којим су језиком говорили Бошњаци и Црногорци пре него што су почели да живе у својим независним државама? Са Хрватима је сасвим другачији случај. Они имају свој језик али га нису стандардизовали, јер су, како је рекао и Крлежа, узели српски.

Видевши да нико не води бригу о српском језику, да је он постао алајбегова слама, у хашком трибуналу га увредљиво називају „havees“. Можете ли да замислите како би се звао енглески језик када бисмо га назвали почетним словима држава у којима је званични језик?

Сада када су се распале Југославија и Државна заједница СЦГ, када је на мапи Европе васкрсла стара европска држава Србија, зашто о проблемима о којима се у насталој полемици говори углавном ћуте они који се најпозванији да о томе говоре? Да ли ово „академско ћутање“ потврђује тврдњу Драгослава Михаиловића да је реч о југоносталгији или, што је још горе, о „академској равнодушности“ према држави свих Срба - Србији?

DR ANA S. TRBOVIĆ

Zašto je važno zaštititi ćirilicu ^u BLIC - Politika 2. 9. 2006.

Usvajanje novog ustava Srbije, o kome se već dugo priča, postalo je i raspravu o službenom pismu naše države. Pobornici stava da srpski jezik treba da ima dva službena pisma, latinicu i ćirilicu, smatraju se rfprednim, ističući da je upotreba latinice ono što će nas približiti Zapadu. Navodno, lakše je razumeti značenje neke reči ako je napisana latinicom, te se preporučuje da će jedan Francuz postaviti da je jedan Francuz odmah prepoznati reč „tvrdava“ ukoliko je napisana latinicom. Kako bi dodatno ubrzali proces evropskih integracija, mnogi stručnjaci preko noći su postali

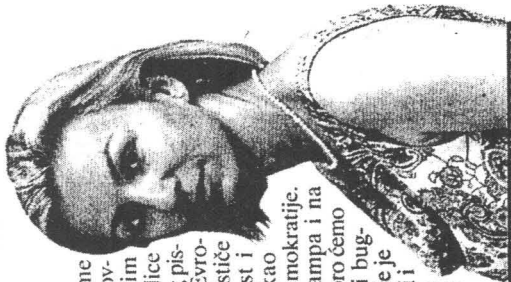
eksperti kojima je značajna implementacija. Upotreba tudica uzela je toliki zamah tokom poslednjih nekoliko godina da se sve češće pojavljuju izrazi kao što su „investiciono ulaganje“, „sugestije i predlozi“, „obrazovanje i edukacija“ ili „prijruživanje i asocijacija EU“. Naravno radi se o sinonimima, ali to je jasno samo onima koji dobro barataju i stranim i srpskim jezikom. Uzbano srozavanje našeg jezika zabrinjava i ukazuje na potrebu da se obrati veća pažnja nas-tavi srpskog jezika. To će istovremeno unaprediti i znanje stranih jezika jer oni ne mogu da se

nauče bez dobrog poznavanja maternjeg jezika. Češća upotreba usluga lekatora od strane izdavača, javnih glasila i svih onih koji se javno oglašavaju, takode bi bila korisna.

S druge strane, labor onih koji žele da zaštite ćirilicu znojti se da dokaže da očuvanje srpskog kulturnog nasleđa nije izraz netrepeljivosti uperen ka drugim narodima. Zvanično priznanje ćirilice kao jedinog srpskog pisma ne sprečava upotrebu jezika manjina kao službenog kada to zakon nalaže, odnosno opštu primenu manjinskih i ljudskih prava u Srbiji.

Paradoks leži u tome da upravo ljudi zagovornici latinice svojim potcenjivanjem ćirilice kao „nezapadnjačkog pisma“ nisu dostojni Evropske unije koja podstiče kulturnu raznolikost i očuvanje nasleđa kao načela savremene demokratije.

Evro se danas štampa i na grčkom jeziku, a uskoro ćemo na njemu pročitati i bugarsku ćirilicu. Moguće je da je to tako jer Grci i Bugari više drže do sebe, a samim tim i drugi do njih.

AUTOR PREDAJE NA FAKULTETU ZA EKONOMIJU, FINANSIJE I ADMINISTRACIJU (FEFA) U BEOGRADU

SS SRBI

Stručnjaci za marketing upozoravaju da će SS, dvoslovna skraćenica Srbije, ljude u svetu neminovno podsećati na zloglasne nemačke fašističke trupe iz II svetskog rata

BEOGRAD - Prihvati li se zaista predlog ministra spoljnih poslova Vuka Draškovića Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju da dvoslovna internacionalna oznaka za državu Srbiju bude SS, asocijacije na zloglasne nemačke SS trupe i fašizam su neminovne, jednoglasni su stručnjaci za marketing, ali i građani.

- Mislim da će se u Nemačkoj neki ljudi veoma obradovati i da eventualno treba videti da li je slobodna i oznaka SA, pošto je i ta trupa imala velike zasluge za razvoj interneta, pogotovo u Nemačkoj - ironično je rekao Voja Žanetić, direktor marketinške agencije „Mozaik“, koji najpre nije verovao da je informacija tačna, pa je tražio od novinara Kurira da je ponovo proverii.

Kada mu je rečeno da su to mediji već preneli, Žanetić je zaključio da „to sigurno nije konačna

odluka“ jer „minister mora da zna šta znači skraćenica SS“.

U manjem šoku bila je Ksenija Milivojević, generalni sekretar Evropskog pokreta u Srbiji, a nekada predsednik skupštinskog Odbora za evropske integracije. Ipak, ona priznaje da SS jasno asociira na nacizam.

- Medutim, mi smo u veoma nezgodnoj situaciji. Nova država nije imala mnogo izbora jer su zauzele sve dvoslovne među-

narodne oznake koje podsećaju da je reč o Srbiji. I Crna Gora je u istom problemu jer su zauzele sve oznake koje su u vezi s njenim imenom. Slovenija je, na primer, za internet domen odabrala neadekvatno rešenje SI - kaže Milivojevićeva.

I na internetu su zabeleženi razni komentari. Najmudriji na koji smo naišli tokom pretrage ostavio je jedan novinar:

„Alfa kodovi su osnova identiteta zemlje u svim mogućim sferama, ne samo sportskim već i političkim, ekonomskim i kulturnim. Razmislite kako se u svakoj reklamii, na svakom proizvodu pojavljuje oznaka nekog domena svetske globalne mreže. Zbog toga bi trebalo konačno misliti unapred, umesto srpskog sindroma naknadne

pameti“, komentar je internet posetioca koji je želeo da ostane anonimn. Posle „listanja“ interneta nameće se zaključak da su građani najviše zabrinuti zbog toga što će susedi i svet oznaku SS povezati sa fašizmom „i to bi im bila potvrda da u Srbiji ima fašizma“.

Inače, sve se zakomplikovalo zbog toga što su sve dvoslovne oznake koje počinju na S i smislene su za Srbiju zauzete. SR koristi južnoamerička država Surinam, SB je oznaka za Solomonska ostrva, SI oznaka za Sloveniju, SJ oznaka za Svalbard i Jan Majen, SA za Saudijsku Arabiju, a SE (asociira na Srbija) je oznaka za Svedsku.

Zanimljivo je da su se pojavili i predlozi da Srbija i Surinam zajedno koriste istu skraćenice na internetu, medutim, niko od srpskih zvanitičnika još uvek nije razmišljao o ovoj ideji. (L. R.)

ŽANETIĆ:
Neki ljudi u Nemačkoj će se veoma obradovati

Vuka SS podseća na „Srbi, Srbija“!

Međunarodna organizacija za standardizaciju prihvatila je SRB za troslovnu oznaku, a odbila predlog Ministarstva spoljnih poslova da dvoslovna oznaka bude RS, skraćenica od Republika Srbija, i ponudila pet novih rešenja: SP, SQ, SS, SW i SX. U saopštenju Ministarstva spoljnih poslova navodi se da je ministar preporučio da dvoslovna oznaka bude SS jer je „u jednostavnom i razumljivom značenju - 'Srbi, Srbija'“ i „u direktnoj vezi sa SRB“.

Troslovne i dvoslovne skraćenice koriste se za obeležavanje države, nacionalne valute, sportskih reprezentacija na olimpijadama i svetskim prvenstvima, za registraciju nacionalnog internet domena, vozila...

укратко

Скраћеница „СС“ нема везе са Хитлером

■ БЕОГРАД - Министарство спољних послова Србије изразило је јуче чуђење „због неких коментара да двословна међународна ознака „СС“ за Србију, у јасном и препознатљивом значењу ‘Срби-Србија’, асоцира на Хитлерове СС формације, преноси Танјуг. - Срби и Србија вековима су старији од Хитлеровог рајха, који је нанео огромне несреће и Србима и Србији. Наш двословни знак „СС“ прилика је и да се неупућени свет упозна са злочинима Хитлеровог „СС“, почињених на Србима и Србијом, као и са отпором Срба и Србије против фашизма и нацизма“, наведено је у саопштењу Министарства.

Како је најавио члан Управног одбора новог Регистра националног Интернет домена Србије Слободан Марковић, грађанима Србије до краја године биће омогућена неограничена регистрација интернет домена са новом националном скраћеницом.

Вештачки женски

Богдан Терзић*

Почев од 2001. године у јавности су се захуктали спорови око инстинирања једне групе „боркиња“ за женска права да се у сфери језика интензивира стварање и употреба именичких речи за означавање женских носилаца занимања, функција, звања и сл. Проблем односа именица мушког и женског рода у оквиру семантичке категорије занимања, звања и функција српског лингвистички доста је истраживан (проф. Божа Ђорџић: „Моциони суфикси у српскохрватском језику“, академик Иван Клајн: „Творба речи у савременом српском језику“). У свом раду „Како именоваћемо занимања и титуле женских особа“ проф. Егон Фекете истражује актуелне процесе у назначеној сфери, који нису иницирани из лингвистичких, већ из социјално-политичких кругова, оних који се баве борбом за равноправност полова, с призивом феминистичких аспирација и у сфери језичког исказа. Ови захтеви су почели да долазе до изражаја после изјаве гђе Лепиле Руждић у праву жена“ („Политика“, 19. новембар 2001): „За себе кажем да сам *доследна*, без обзира на то што та реч у значењу *жена* *доследна* – не постоји у речнику... Нема никаквих разлога да жена не буде адвокаткиња или психолошкиња“. Према најновијим информацијама,

ускоро би требало да се појави речник оваквих речи из пера познате новосадске социјалингвисткиње. Изјава гђе Руждић била је повод за проф. Фекете написати опширан чланак који се може препоручити као поуздано штиво онима које интересује процес феминизације именица, у оквиру суженог значења занимања, звања, функција, титула и сл. Ту се могу наћи компетентни одговори на низ питања у вези са стободношћу језика да помоћу одређених формана

Лако је на именицу мушког рода накалемити неки женски агентивни суфикс (-ка, -лица, -киња), само је питање да ли ће се сваки калем „примити“

грди називе за бића женског пола од корелативних именица мушког рода (Б. Ђорџић). Основни теоријски приступ Е. Фекете социјалингвистичким питањима, питањима језичке културе и језичког нормирања садржан је у његовој максими да „језик не трпи стеге, али воли ред“, што је у сагласју с *Шлеоријом еласличне сјаблиношћу* коју је крајем треће деценије 20. века прокламовао истакнути представник чувене Прашке лингвистичке школе Вилхелм Матезиус.

Језик је феномен који се споро развија и прима иновације, те сваки неологизам није унапред стекао виђу за прихватање и отпстанак. Тако је на именицу мушког рода накале-

не, дошавши у српску средину, озванчичте своја презимена према очевим или мужевљевим мушким презименама, нпр. Оља Ивањицки, Лидија Затворницки, Ана Мухин, Олга Петров итд.

Правило је и традиција да се на документима, дипломатама, уверењима, потврдама и другим званичним документима презимена дају у мушког роду и кад је вршилац неке функције жена, па ће бити ректор, а не ректорка или ректорлица, *декан*, а не *деканка*, *шеф наставне*, а не *шефовица* или *шеfica*, *каштер*; за жену која је професор универзитета рећи ће се нпр. *професор доктор* Марија Јанчић, а не *дофесорска* или *дофесорскаца*, *докторка* или *докторлица*. Облици професорка и докторка су колоквијални, дакле са суженом сфером употребе. Безбројни су примери ове врсте.

Чини нам се веома разложним реаговање на овај проблем неких дама које заузимају високе државне и друштвене функције. Др Сандра Рашковић-Ивић је децидирана. „Назив занимања не чини мој женски идентитет...“ „Целог живота сам се борила да свој посао радим професионално и не размишљам о томе да ли ме неко веома судија или „судиница“, каже Вида Петровић-Шкоро, председник Врховног суда Србије. Инсистирање само једне групе жена, окупљених око покрећуће минзјаве именица из категорије *попина агентис*, најчешће мимо лингвистичких узуса и језичке праксе, не чини нам се оправданим. Оно што се чини на силу – противи се законима природног развитака. Тако је и у језику.

*Лидија Ивањицки

Политика
5.9.2006,
– Погледај –

мити неки женски агентивни суфикс (-ка, -лица, -киња), само је питање да ли ће се сваки калем „примити“, да употребимо вођарски термин. Тако не каже академик Клајн: „О судбиним језичких новитета одлучује пракса, а она прихвата оно за чим постоји права потреба“. Ваља претпоставити да ће неки агентивни фемининуми на којима се сада инстинира преживети процес практичне провере, али и да ће њихов знатан број имати супротну судбину. Језичка стварност, по правилу, не при-

хвата наметање и помодарство, застично на форсирању неологистичких творевина ове врсте.

Заборава се лингвистичка истина да мушки граматички облик заправо представља неутрално обележје неког основног лексичког значења. Да ову констатацију илустрujemo само једним примером: *школа ученика* у привреди, где се свакако имају у виду и лица мушког и лица женског пола. Да ли је идентитет жена са вођоанским мушким завршетком (-и) у презимену поремећен, упр. Ленка Дунђерски, Кори Удовички, Ксенија Маричић-Тађански, Ивана Секички итд? Чак су многе представнице руске емиграције после 1917. годи-

СТРУКТУРА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Женски род за жене

Свенка Савић*

Питање употребе титула и занимања жена није питање суфикса, него поделе моћи у друштву преко суфикса. Када говоримо о том сегменту феминистичке лингвистике онда не говоримо о начину на који се „на именуцу мушког рода наклепи неки женски агентивни суфикс (-ка, -ица, -киња)“ (мој воћару!). Говоримо о моћи коју патријархални лингвисти у Србији желе да задрже у науци афирмисањем сопственог, иначе преживелог уверења, тачније сада већ незнања о ономе што је знање других. Наравно да боркиња из феминистичке лингвистике њима не одговара, и треба је прогласити некомпетентном, што је само један од многих начина дисквалификације жене у струци, науци посебно. Критичко промишљање моћи лингвиста у језику предмет је истраживања фемини-

не лествице (нико се не буни против употребе речи *спремачица, куварица*). Лингвисти праве проблеме за титуле и занимања која су високо на лествици моћи у друштву где жене не смеју бити видљиве у језичкој форми! Залажем се за то да се у језику види женска особа која већ обавља политичку, научну и другу функцију и има статус у друштву. Њихов број није занемарљив. Много је филозофинја, психолошкиња, боркиња за разна права, а пре свега људска – па и за право на другачије мишљење.

О овој теми није ни доста ни добро писано, како нетачно у „Политици“ (4. септембра) тврди Богдан Терзић. „Речник Шилшуда и занимања жена у српском језику“ (који је у штампи) показује богатство форми, већ употребљаваних у медијима, спонтаном разговору или у научним радовима. То је материјал на основу којег можемо водити научне расправе у правцу кодификације. Јер, данас се и у на-

не за гомилу речи и израза који су већ у употреби (лингвисти не коментаришу појаву занимања мењач у банкама, иако је иста реч резервисана за дво аутомобила). Дакле, језик може брзо да се мења кад моћницима над језиком то одговара.

Структурални лингвисти инсистирају на томе да се језик сам од себе мења и да има своја правила, па проглашавају за нешто над језиком свако предлагање промене које је у духу родне равноправности и језика самог. А коришћење форми мушког рода за занимања жене сматрају *цирородом* српског језика! А то је у ствари насиље!

Шта значи родно осетљив језик? То је онај домен у српском језику у којем се афирмишу људска права, пре свега женска људска права. Секонизам у језику је термин за неспровођење свих начела. Секонизам је кад новинар угледног дневног листа опликује чланцие женске владе као леле, дотеране и намирисане. Да ли је ико у новинарима коментаришао ову нашу мушку владу као намирисане лепотане? Новинари су такође један од стубова одржавања патријархата и мачо језичке културе у српском језику данас.

Шта нам је чинити у овом тренутку? Подучавати и новинаре, и политичаре, и просветне раднике и лингвисте да је феминистички приступ легитиман у истраживању употребе језика. Зато бисмо могли кроз дуге

стичке лингвистике подједнако колико и структуре самог језика.

А кад смо већ код структуре српског језика, онда је правило за употребу титула и занимања жена да се *користи форма иенског рода увен када се односи на жене*. Ово правило се темељи на правилу о формирању реченице српског језика према којем се субјекат и предикат морају слагати у роду и броју. Сви знају да је неправилан облик реченице: *Он је рекла*, као што је и *Председник је рекла*. Употребом форми мушког рода за занимања и титуле жена у српском језику разара се реченична структура.

Друго, српски језик, као и неки други словенски језици, има доследно уткану родну перспективу, тј. свака именица има род (мада постоје и двородне именице типа судија и сл.). Управо да то правило употребе женског рода за занимања жене је у духу српског језика. И ту нема проблема док је занимање на нижим нивоима друштва-

уци о језику морамо навићи на то да није само једна језичка теорија исправна. То је као кад би фудбалери подучавали балерине игри, јер, ето, сједињује их игри!

Постоји много полуистина о језику данас којих се и представници структуралне лингвистике код нас данас држе у расправама о језику. На пример, инсистирање на томе да је језик конзервативан, да се промена прево догађа у друштву, а онда у језику (прево треба да буде много ректорки универзитета да би се употребљавао овај термин...). Занимљиво је да то важи само за титуле и занимања жена, а

Нико се не буни против употребе речи спремачица, куварица. Лингвисти праве проблеме за титуле и занимања која су високо на лествици моћи

и добронамерне расправе доћи до кодекса употребе несексистичког језика и говора, пре свега у јавној сфери, а престати с постојећом праксом искључивања другог мишљења као неисправног (на пример, настојања неких појединки, боркиња за женска права).

Укратко, на примеру афирмације титула и занимања жена у женском роду ми заправо водимо расправу о томе ко проглашава да је нешто добро или лоше, односно да јесте или није *цирород* језика. Основа се то право боркињама за женска права, и поред свих титула које су кроз науку стекле и у свету потврдиле. Али, боркиње за људска и женска права хоће да афирмишу други начин размисљања, из уверења да језичком употребом у српском језику обликујемо свест хуманију него што је ова данас. Наравно да нам то право неће нико дати, али ће га боркиње стећи, за себе и друге. ■

*Редовна професорка Психолошког факултета у Новом Саду

Мањина прогутала већину

Иако је суверенистичко-референдумска завера успела (Црна Гора је, како тако, постала суверена држава), културолошка, боље рећи језичка, битка у Црној Гори није завршена

Веселин МАТОВИЋ

Недавно разброявање (неки рекоше разбратамљење), црногорско, било је, то се несумњиво показало, добро припремљена замка, за оне грађане Црне Горе (звали се они Срби или Црногорци) који себе именују православницима, јер само су се они, иако двотрећинска већина у својој држави, и не својом вољом, нашла у искушењу да се одређују око свог идентитета. Наиме, одређивајући се, наводно, између самосталне или заједничке државе, они су се, превасходно, одређивали између: српског или тзв. црногорског језика, СПЦ или тзв. ЦПЦ, српскословенског или тзв. дуцкљанског поријекла, српског културног наслеђа или тзв. монтегринства, (милитарно демонстрационог мусолфинијевским окупаторским поздравом „E viva vego Montenegro“), при чему, свакако, огроман број њих и није био довољно свјестан посљедица таквог одређивања, што значи да је био бескрупулозно обманут.

Десетогодишњом добро организованом пропагандом, сепаратистичка власт је наметнула (а опозиција, свјесно или не, прихватила) питање државног суверенитета као кључно, животно питање, Црне Горе, иако свако нормалан зна да то питање није и не може бити приоритетно питање у животу и трајању једнога народа, посебно данас, у европским просторима, када се велике и моћне државе тога истог суверенитета, у циљу обезбјеђивања квалитетнијег живота својим грађанима, добровољно одричу. Тога суверенитета ће се одрећи и Црна Гора, ако икада буде примљена у државну колонију звану Европска Унија и имаће га неупоредиво мање него што га је имала у државној заједници са Србијом.

Очување власти

Дакле, суштински то и није могао бити крајњи циљ референдума, који на почетку назвасмо разброявање, јер нам се чини да се у томе и крије његова тајна – управо,

у томе разброявању, у врсте: први, други, први, други, да се види где је ко и колико кога има. То је важило само за оне којих је највише, да их више, ако се добро разброе и разлуче, не буде највише. Наравно, мањине су подржале (оне се нијесу разброявале, од њих то пије тражено, оне знају ко су и одакле су) ону мањину која се одронила од већине да би ову, здружене, направиле мањином и њима се ту ништа не може приговорити – мањина природно тежи да окрије већину.

Зар је ко могао у црногорском случају очекивати другичје понашање? И ко је баш био толико наиван па да не види просту чињеницу да мањине неће пропустити своју шансу – да постану већина?

Но, ако није оно што су његови заговорници рекли да јесте, онда је циљ црногорског референдума могао бити све: и начин да се очува власт, и одбрана сумњиво стеченог богатства, и стварање „приватне државе“ и којешта још. Али се, због његовог карактера (проценти неумовљиво свјечоде да се радило о завјери мањина против већине), показало да је, његов превасходни циљ био разарање идентитета већинског становништва Црне Горе, које седе дефинише као православно, с намјером стварања некакве нове, културолошки другичје, релативистичке, утилитаристичко-хедонистичке Црне Горе, која се неће темелити на јудео-хри-

шћанском духовном, културном и етичком наслеђу, нити на његовој српскословенској емоцији; Црне Горе која ће рећи: *Нема Боја, све је релативно, све је дозвољено!*

Међутим, иако је суверенистичко-референдумска завера успјела (Црна Гора је, како тако, постала суверена држава), културолошка, боље рећи језичка, битка у Црној Гори није завршена. Напротив, она ће тек сада добити на свом замаху и значају. На једној страни ће се наћи српски језик, са најмање половином укупног становништва (70% од православних), на другој – сви остали, постојећи и измишљени језици, да ли је, с обзиром на његов главни циљ, референдум стварно успио или не. Драматичност те битке већ је наговјестио декан (деканџа) Филозофског факултета у Никшићу, залажући се за хитно преименовање студijske групе Српски језик и јужнословенске књижевности на том факултету, у Црногорски језик и јужнословенске књижевности.

Да је, уместо српског као службеног, у новом уставу црногорском, придељен тзв. црногорски језик увелико су разгласили телали владајућих странка (Куровић, Вуковић и остали). Сличне промјене су, као што је познато, у виду експеримента (без много проблема), већ спроведене у основним и средњим школама.

Логично би било да, чак у немилости политичких моћника државних, образовних и научних институција, са нем држим стваралачким потенцијалом са свог вишемилонског говорног подручја и десетогодишњим културним наслеђем, а наспрам нечега што је у бити провинцијско, малотрајанско, слобовско и помодарско, субкултурално, српски језик, макар немао статус службеног језика, у Црној Гори буде оно што је данас у евро-америчкој цивилизацији енглески језик, или што је икада у Европи био француски. (Језик може што не могу политикари.)

Одбрана српског језика

Дочим, без обзира на сву своју потенцијалну енергију, битку, не за превласт, него ни за опстанак, у свом завичају, он не може добити без одговарајућих образовних, културних и научних институција и зато је њихово формирање у Црној Гори приоритетан задатак свих оних који мисле о будућности српског народа у тој држави. Посебно оних који су узели, и ће узети, на себе претешко бреме да га предводе и заступују. Иста одговорност стоји и на сваком српском писцу, научнику и ствараоцу. Они морају знати да им је свагда прешније наћи се у гласилу које излази на српском језику у Црној Гори, него у *Ньюјорк Тајмсу*, или пред публиком која чува српски идентитет у било којој црногорској вароши, него у *Миланској Скали*, макар то некад било и на штету њихове каријере.

Када је француска Скупштина могла доијети закон којим обавезује француске писце и научнике да њихове радове прво објаве у Француској и на француском језику, зашто се и ми не бисмо на нешто слично обавезали?

Треба схватити да српском народу у Црној Гори више није приоритетно политичко, посебно не страначко, надметање.

Битка за очување имена *српскога језика*, како у уставу, тако (и још прешније) у црногорским школама, је његова судбинска битка. Он се само тим именовом може одбранити, тим именовом повједочити присуство на овом простору, и своје постојање. Јер не буде ли сујутра имена српског језика и имена Св. Саве (којег већ нема), у црногорским школама, то значи да у њима неће бити ни српске дјеце, а ни народа српског у овој држави.

Зато, нека наше народне вође (или они који се тако називају), призову за учитеље Ђурђа Црнојевића и Деспота Стефана Лазаревића. Нека, уместо надгробарица и надстраничавања, отворе нову *Ресаву*, покрену штампарнију, напишу брату, брзду, слово о љубави, и назваће се побједницима.

ТОМИСЛАВ ГАРИЋ, „ВЕРА, ЉУБАВИ И НАДА“

ЛИНГВИСТИЧКИ СТАНДАРДИ – Пешћанка – Пољеди (Не)могуће женско 14. 9. 2006.

Богдан Терзић*

Мој чланак „Вештачки женски“ („Политика“ 5. септембар) очигледно није интониран по вољи водеће представнице феминистичке лингвистике код нас, редовне професорке психолингвистике на Филозофском факултету у Новом Саду госпође Свекле Савић. Ослобавиће неких мојих ставова о творби речи у српском језику само јој је послужило као повод за афирмирање вредности феминистичке лингвистике, па и феминистичког покрета у целини. Све лингвисте који не прихватају идеје те лингвистичке оријентације ауторка назива патријархалним лингвистима са прејимствима, чак и незналицима, који стречавају борбице из феминистичке лингвистике у њиховим настојањима да по убрзаном поступку модернизму српску лингвистичку и удахну јој нове идеје. Наравно, сваки је право да се бави оним што жели и да о себи мисли све најлепше, а јавност је ту да оцени валидност ових настојања.

Наведени текст новосадске лингвистике („Женски род за жене“) представља, у ствари, програмски пледоаје нове лингвистичке оријентације која настоји да се наметне српској струци и јавности једноставно. Један од кључних термина те лингвистике јесте и „сексизам“, који се односи на све оне који стречавају афирмацију женских људских права. Ауторки није по вољи

ни лингвистички структурализам, који је одиграо кључну улогу у формирању модерне лингвистике 20. века. Смешта јој став те школе да се промене прво дешавају у друштву, а онда у језику. Афирмацији феминистичке лингвистике треба да допринесе и ауторкин „Речник титула и занимања жена у српском језику“, који ускоро треба да се појави. Биће занимљиво сазнати каква решења речник нуди, а време ће оценити шта ће из тог фонда преживети практичну проверу, шта ће

Где год је за тим било права потребе, језик је изградио систем опозитума мушког и женског рода (учитељ – учитељица, ученик – ученица...).
Али у том процесу има и ограничења – када није могуће образовати именовани женског рода

српски језик да „ствари“, како рече такође у „Политици“, г. Бранислав Ромчевић. Ако се ауторки не допада моја метафора с калемом, можда ће јој се допасти кулинарски глагол „сварити“.

Гђа Савић ми пребацује да, тобоже, одбацујем новотарије феминистичке лингвистике, а ја сам рекао да ће неке од тих изведених именовани вршилаца радње преживети проверу праксе, али да њихов знатан број неће опстати у српском језику, што је доказао гђа Савић није памћиво прочитала мој текст. *Где јој је за Шим било*

попа, нпр., она је најбоља психолингвиста“, значи да је она најбоља сама међу припадницама женског пола, а не и међу представницима оба тернативно решења типа „сваки читалац и читатељка“ у супротности је са законом језичке економије и у досадашњој језичкој пракси није нашло ширу примену.

На питање ко је компетентан да прогласи неку језичку појаву за прихватљиву, одговор је да је то Одбор за стандардизацију српског језика при САНУ, у коме седе и тактичу стручњаци (и стручњаци) за језик женског и мушког пола. Наметање по сваку цену, мимо природних токова, решења која ће форсирали само један пол, тешко да је прихватљиво за поменути Одбор, што не значи да међу феминистичким предлозима неће бити и прихватљивих решења.

Остаје још само да кажем нешто о томе да „о овој теми није доста ни добро писано, како негачко (...) тврди Б. Т.“ Ипак, биће да ауторка о овоме „није ни доста ни добро“ обавестила. Наиме, у докторској дисертацији проф. Боже Ђорђића („Модулни суфикси у српскохрватском језику“), објављеној 1980. године, наведено су о овој теми 102 библиографске јединице. А кад би се навеле и библиографске јединице од 1980. наовамо, тај број би био знатно већи.

На крају, навешћу да ме нис ауторкиних негпримених и лаушалних оцена о српској лингвистички наводи на закључак да је бесмислено настављати ова спорња, те да је са овим текстом завршававам нашу расправу, без обзира на ауторкине могуће одговоре.

*Лингвиста славица

ПРОСВЈЕТА

ISSN 1331-5439

ГОДИНА 13 (38) • БРОЈ 76 (686) • СЕПТЕМБАР 2006. • ЦИЈЕНА 10 КН

Pero Jelisić: Tesla VI (acrytal)

Проф. др Мато Пижурица,
један од аутора српског правописа

СТАЛНИ ПРОЦЕС ПОТИСКИВАЊА ЋИРИЛИЦЕ

Распад бивше нам државе резултирао је између осталог и бројним неријешеним питањима и недоумицама везаним уз језик и писмо, поготово у српском и хрватском народу. У новим околностима поново се поставила питање употребе ћирилице која је по некима везана искључиво за Србе. Исто тако многи погрешно сматрају да границу између књижевног језика одређује (и)јекавски изговор. О многим језичким недоумицама разговарамо с Матом Пижурицом, једним од аутора српског правописа и универзитетским професором у Новом Саду

• Која је питања везана уз српски језик актуализирала језичка ситуација након распада земље и престанка постојања назива српско-хрватског језика?

– Као прво, име језика, па онда одређење писма, корпуса на који се то односи и евентуалног редефинисања стандарда. Због тога се поставља задатак опремања струке одговарајућим приручницима и решавање судбине започетих пројеката под српско-хрватским именом. Многима је важан и генерални положај српског језика и културе, деоба књижевног и језикословног наслеђа, проблем екавског и ијекавског изговора и српска норма. Везано уз политику је питање система институција за језик и партиципирање српских земаља у језичком смислу у језичкој политици, струци и науци. Ако то јесте заједнички

језик, како они који су остали у језичком заједништву партиципирају у томе, прво у стручном смислу, а друго како да нека решења прихвате као соспствена. Посебан проблем су и обавезе према Србима изван матичних српских земаља.

• Много дилема везано је уз ћирилицу. Дакле, зашто ћирилица?

– Јер је то прво наше и основно писмо, а доскора и једино. Неко је почетком 90-их рекао да "ћирилица одмара очи", али ја питање њене функционалности и естетичности у овом контексту не радо уводим у игру, иако су њене вредности у оба случаја неспорне. једноставно, наша је и волимо је такву каква јесте.

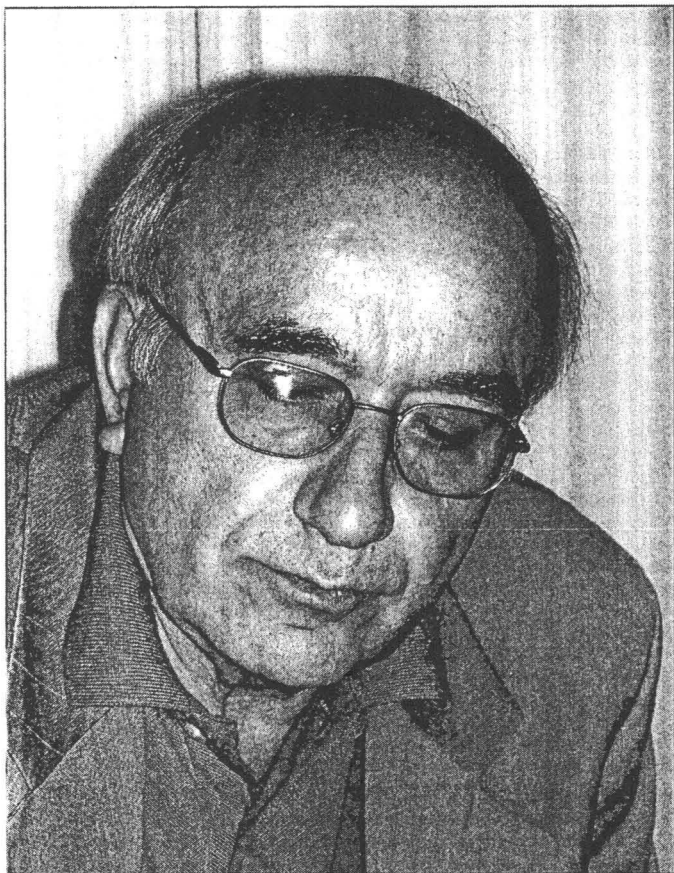
Ћирилицом је писано све што је вредно помена у десетовековној срп-

ској писмености. До 17. века она је на донедавном српскохрватском простору била једино натконфесионално писмо, да би се тек отад клизило ка њеном, прво претежном, а онда искључивом везивању за православље.

Ћирилица је пратила, заправо делила, судбину српског народа кроз векове. Сетимо се само судбине ћирилице после слома Србије у Првом светском рату или првог декрета у НДХ који се односио на забрану ћирилице. најалост, ни у задњем рату, ћирилица на многим просторима није боље прошла.

Свако писмо, па и ћирилица нема само комуникативну, него и манифестационо-симболичку функцију. Ова друга се најалост често превиди шта је један од најважнијих извора неразумевања, чак и у стручним круговима. Обично људи кажу, то је формална ствар. Јесте формална, али ту је и функција ћирилице као симбола нашег идентитета на културној мапи света. Српски језик више није српско-хрватски, иако ни то није био наш избор већ судбина, што требамо прихватити као дефинитивну чињеницу. Осим тога за време постојања српско-хрватског језика имали смо равноправност оба писма, а сада смо, што се тиче унутрашњих потреба остали једини двоазбучни народ у Европи.

• А што је с кавкаским народима?

– Грузијци су из практичних разлога напустили свој језик и писмо и преузели руски, исто као што су Молдавци напустили латиницу.

• А Срби, бар како се чини, помало напуштају ћирилицу?

– Процес потискивања ћирилице је лаган, али ван сваке сумње сталан и за то смо пре свега кривци ми сами – у томе смо и идеолози и егзекутори. Запуштање ћирилице знак је губљења националне самосвести и поштовања и симболом склоности самозатирању, да цитирам једног нашег познатог песника.

Ћирилица је код многих савремених малограђана дошла на зао глас

јер је на њу наметнут печат старомодности, готово заосталости и примитивности, а у лицу лажног европејства ћирилица је окривљена и као препрека укључивању Србије у модерне свјетске и цивилизацијске токове. Поборнике ћирилице представљају као ксенофобе, примитивне традиционалисте и српске националисте, придевљујући им чак и етикете српских муџахедина и српских талибана.

Ћирилица се чак обележава као смењива мултикултуралног и вишенационалног карактера наше заједнице. Ћирилица или латиница – то је само српско питање при чему нема дилеме када је у питању оспособљеност за беспрекорно владање обема писмима, али и са свешћу да је, понављам, ћири-

лица наше прво и једино национално писмо.

• Колика је по Вашем мишљењу улога струке у очувању ћирилице?

– Велика, само што струка потцењује значај очувања ћирилице уместо да њену заштиту сматра својом и професионалном и службеном обавезом. Рат за ћирилицу можемо добити само ако га прво добијемо у лингвистичком еснафу, а потом и у школству, од основне школе до универзитета. Нажалост, имам утисак да смо од тог циља далеко.

Сада стасавају генерације чији учитељи нису ћириличари, па њихови ђаци ћирилицом владају, али не пишу. Ђаци таквих учитеља у генерацији која долази ћирилицу вероватно неће ни знати.

• Ако не струка, могу ли ћирилицу очувати прописи?

– Закони и прописи о службеној употреби писма недоследно се спроводе, а њихова примена се готово уопште не контролише, да не причам о противречностима у самој законској регулативи и чињеници да је ћирилица угрожена и у условима позитивне законске дискриминације.

У циљу очувања, а не маргинализације ћирилице, поставља се и уставно питање да ли је у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо или српски језик и ћирилично и латиничко писмо. Ја спадам у оне који су ипак у већини у српској културној јавности који сматрају да је двоазбучност цивилизацијска предност српског народа, али само под једним условом: **ћирилица и латиница ДА, али латиница и ћирилица НЕ**, јер у равноправној утрци ћирилица објективно нема шансу.

Узмимо опет за примјер школе. И у српској средини у четвртм и петом разреду основне школе већина ђака прелази на латиницу, посебно сада у ситуацији кад је енглески језик други језик који се учи у школама у времену кад свет успешно иде у правцу двојезичности.

Објективне компаративне предности има латиница и због савремене употребе енглеског језика што је цивилизацијска потреба. Код избора за

на пример декана или ректора, услов је знање енглеског језика.

• **А како ми да се вратимо на правац двоазбучности?**

– Ми се плашимо да останемо двоазбучни па да обезбедимо лагодну комуникацију и са ћириличким и са латиничким културама. Ћирилица је драгоцен симбол националне препознатљивости. Да би то била и да би остала очигледно је да би требало усмерено сензибилизovati јавно мишљење и то утицати на њега да се схвати да је то Србима значајан симбол. Мислим да је прави пут до тога да се схвати да су неколико векова Хрвати били, не само двоазбучни, него троазбучни народ, односно да су имали три писма: ћирилицу, глагољицу и латиницу, а тим да су се словенским писмом сматрала само прва два – глагољица и ћирилица. Ћирилица је била, видимо, и хрватско писмо.

У првим деценијама 17. века у доба противреформације католичка *Kongregacija de propagande fide* је направила анкету у јужнословенским земљама којим писмом ће се штампати дидактичке, поучне и богослужбене књиге. Из већине јужнословенских земаља, тада католичких, одговор је био ћирилица. Предност је, дакле, добила ћирилица над глагољицом, али с обзиром на то да се глагољица везивала уз Св. Јеронима који је био с хрватских терена полазило се од тога да писмо Св. Јеронима не треба напустити. Иако је у конгрегацији већина била за ћирилицу, донесена је одлука да се штампају књиге и ћирилицом и глагољицом.

Не улазећи у то колико је ко освојио од средњевековних простора и онда широко писмо, треба рећи да су од 18. века ћирилицом вођене многе матичне књиге у хрватским католичким срединама, међу њима и Виполдски статут и Дубровачки зборник и Приморски лекционар. У крајњој линији, богата француска литература штампана је ћирилицом. Обичајем велика, наравно не великих умјетничких домета, сва је штампана ћирилицом.

Што се тиче употребе писма, из историје имамо лепе обичаје и лепе гесте. Фрањо Рачки је Стојану Новаковићу увек писао ћирилицом, а Сто-

јан Новаковић Фрању Рачком латиницом, што је у наше време незамисливо, али то је тада у 19. веку било питање културе и међусобног уважавања.

• **Може ли ћирилица поново зближити оне који се њом сада служе и оне који су се некад њом служили?**

– Сада кад је све прошло, иако би било боље да је прошло уз мање проблема и трагедија, јавља се моменат да смо у ситуацији да постанемо заједничко културно тржиште. У Србији постоји мотив експанзије латинице зато што они који пишу књиге желе да освоје хрватско и босанско-херцеговачко тржиште. Желе да буду оvdје, не да би се окористили, јер аутори наших струка или из науке немају велику корист, већ само да буду познати, признати, читани и цитирани. Надам се да ће се без страха од новог југословенства и без неког администрирања и прописа доћи до оног времена да ће бити цивилизацијска потреба знати једно и друго писмо. Дете у шестој години научи с лакоћом да се служи и ћирилицом и латиницом, а кад ми у Србији читамо неку књигу, да нас након неколико дана питате да ли је била штампана ћирилицом или латиницом, не бисмо знали. Истина, Словенцима који никада нису учини руски, пробијање кроз ћириличку књигу је катастрофа. Американци који не схватају ћирилицу, гледају нашу децу као да су ванземаљци и генијалци како са лакоћом пишу и ћирилицом и латиницом.

С друге стране, руска и украјинска култура, а они пишу ћирилицом нису мале, а с друге стране и сви ми заједно немамо мало књига штампаних. Доћи ће време кад ће престати долазити разне донације и кад неће бити свеједно да ли ће књига бити штампана у 1000 или 3000 примерака. Штампана књига ће и даље бити скупо, а цене ће диктирати тржиште.

• **Колико нам у свему може помоћи сличност правописа?**

– Правописи који користе јужнословенски народи је како кажу психолози, плитак и близак фонолошком, па би га зато требало користити јер Срби и Хрвати имају толико тога заједничког културног наслеђа у задњих

150 година. Истина, нама би у том погледу далеко боље било да никад нисмо ушли у заједничку државу. Да нисмо ми били везани у чвор проблеми: судбинe језика, државе и културе, вероватно бисмо имали мање проблема, барем што се самог језика тиче, чак на најбаналнијем, ортографском нивоу. Имали бисмо мање неписмених и несигурних у писању да имамо још усаглашенији правопис. Само да подсетим да је Ђуро Даничић, кад се поново вратио из Београда у Загреб, за рад на пословима заједничке културе српског или хрватског језика једно време добијао део плате из Београда.

Заувек су прошла времена заједничке или централизоване кодификације, али сам сигуран, да ако водимо рачуна о томе да ћемо бити какво-такво заједничко тржиште не можемо натерати народ да се стално бави језиком и правописом. Ако се у Хрватској израз "кврагу" или слични пишу спојено, далеко би мање било грешака у српској средини да је то решено на исти начин.

С друге стране имамо питање полусложеничког писања и проблем језичних скаламерија према енглеским обрасцима. Ми смо пре самог распада државе усагласили неке принципе, али су и једни и други рехабилитовали полусложеничко писање. Кад смо планирали заједнички правопис, мислили смо да потпуно одвојимо речи које би могле ићи самостално и да смањимо удео полусложеница. Иако жалим што су у хрватском правопису поново увели полусложенице, мислим да је то у хрватском правопису боље решено.

Што се тиче одвојеног писања речи, мислим да Хрвати дају чешће предност спојеном писању него Срби чим су лектори, лингвисти и лексикографи склонили одвојеном писању него наши писци и песници. Оно што они изговарају као целину, а може се заменити једном речју, најчешће пишу спојено.

• **Сад кад смо ријешили питања ћирилице и правописа, каква је ситуација с језиком?**

– Ако се за пример узме Владан Десница, онда морамо рећи да је он и српски и хрватски писац, али пре све-

a национално срpski, али који пише зорним хрватским језиком. Будући а он пише узорним хрватским језиком, ако га ми у Београду нормирају, хоћемо да његове особине узети ао пример доброг српског језика.

Ми око језика имамо чудну ситуацију. Полазимо од тога да је српски језик употребно био српско-хрватски, иако су разлике које су постојале иле културолошки засноване. Ми смо е разлике навели тачно и аргументовано; никад није било спорно Ципар Ципар, демократија – демократија. Јустиције које су се показивале на рватској страни нису биле језичке.

Дакле, ви се слажете с Крлежом оји је рекао да је то један језик који Хрвати називају хрватски, а Српски српски?

– Наравно. Недавно је лингвиста Иво Пранковић изјавио да је то језик оји не може издржати превођење и а ту се не ради о преводима, већ о едакцијском прилагођавању. Нама оји смо у оквиру православног кулурног круга, тај проблем је историјски познат. Старословенски језик је едакцијски прилагођен и настао је рпскословенски. Смењује га русколовенски, а како је тај језик онима оји су га користили био даљек, дочили смо славено-српски. Даље прилагођавање према народном језику је зик Доситеја Обрадовића и на крају но што је Стерија Поповић мислио а би требало сачувати као континуитет у српској култури.

Кажите нешто и о свом раду на правопису српског језика?

– Што се правописа тиче, ми смо 0-их почели с великим циркусима, с ва-три правописа и на крају смо се идлучили за један правопис који је претат у штампу на крају злог пролећа 993. како то у предговору стоји. Ми писмо имали времена да углавном формулирајемо и размишљамо о неким геталима. Одбор за стандардизацију рпског језика има редакцијску гупу а чијем сам челу ја, а у тиму су и еединци који су писали неке друге правописе.

Ми нећемо доносити нови правопис, већ измењено издање које ће бити краће, једноставније и функционалније тако да више личи на правил-

ник него на лингвистичке прописе, јер нешто може бити лингвистички оправдано, иако је другачије решено. У правопису заправо ништа не треба мењати, ако ново не може бити много боље од претходног. Те измене не треба чинити пречесто нити смеју бити радикалне, јер за правописни радикализам још од Вукових времена нема простора. Нико нема право да писмене учини неписменим.

• Хоће ли време доносити повећање правописних разлика између језика у Хрватској и у Србији?

– Оне се неће појачавати. Ми никад нећемо имати, бар не моја генерација, заједничке језичке комисије, али ћемо једни друге пратити и једни од других, условно речено, преписивати. Ако је у неком од правописа нама блиског језика нешто боље решено него у нашем, зашто се не одлучити на преузимање? Српско-хрватски правопис из 1960. нека решена дугује словеначком правопису, а словеначки наравно чешком. То је на пример писање у властитим именима – Ново Место, али Јадранско море, како је решено у словеначком правопису.

Требам нагласити и да се издања *Школске књиге* продају у Србији. Пранковићева или Силићева граматика, иако није у званичној употреби, није забрањена литература, ни за стручњаке ни за студенте. Оно што је тамо добро решено, подстаћи ће нас да ми урадимо боље.

• За крај објасните како се, с обзиром да сте рођени у Колашину гдје је ијекавски, а живите и радите у Новом Саду гдје је екавски изговор, сналазите с њима?

– Мени је помогло што сам ја прилагодљив човек. Будући да предајем претежно екавцима, мислим да не би било коректно да кад полумеханички пишу, пишу некад екавски, а некад ијекавски. Оног момента кад сам почео да предајем и кад сам осетио да могу успешно говорити екавски, ја сам прешао на екавицу. Наравно, ви овде у Хрватској и кад дођем до Црне Горе повучете ме, па постајем мање доследан. А па на ијекавицу прехем и кад сам уморан.

Ненад Јовановић

ЛИК И ДЈЕЛО ПРОФЕСОРА ПИЖУРИЦЕ

Проф. др. Мато Пижурица рођен је у селу Веље Дубоко, опћина Колашин, Црна Гора, 14. септембра 1942. Редовни је професор Филозофског факултета у Новом Саду и секретар "Одељења за књижевност и језик" Матице српске.

Члан је Међународне комисије "Општесловенског лингвистичког атласа", националних комисија за "Општекарпатски дијалектолошки атлас" и за "Српски дијалектолошки атлас", више одбора САНУ (Одбора за стандардизацију српског језика, Одбора за Речник САНУ, Одбора за етимологију, Одбора за ономастику), неколико редакција ("Зборника Матице српске за филологију и лингвистику", "Ономастолошких прилога САНУ" и Језика данас, као и уредник посебних издања "Одељења за књижевност и језик" Матице српске). Члан је Управног одбора Матице српске, секретар "Одељења за књижевност и језик" Матице српске и продекан за наставу Филозофског факултета у Новом Саду.

Учествовао је на многим домаћим и међународним научним скуповима, аутор је и стотињак расправа, чланака и приказа из историје српског народног и књижевног језика, из дијалектологије, лингвистичке географије, етимологије, ономастике и из области стандардологије, и приредио књигу Павла Ивића "Српскохрватски дијалекти".

Познат је као коаутор "Правописа српског језика" издања Матице српске 1993. и 1995. у засебним екавским и ијекавским верзијама које су доживеле поновљена издања. Коаутор је и "Правописа српског језика – Приручника за школе".

► Presuđeno

Odobrene oznake RS i SRB

BEOGRAD - Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO objavila je juče da je dvoslovnna skraćenića za Srbiju RS, a troslovnna SRB, saopštilo je Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine. U saopštenju se navodi da je Međunarodna organizacija za standardizaciju u preliminarnoj odluci osporila dvoslovnnu skraćenicu RS, ali da su, nakon žalbe Ministarstava nauke i spoljnih poslova i razgovora sa čelnicima te organizacije, usvojeni argumenti Vlade Srbije. (TANJUG)

Изгон ћирилице из Србије

Јавна гласила све више употребљавају латиницу

Многи гледаоци телевизије који су пре неки дан у 20 часова гледали програм РТС-а на бившем Трећем каналу били су изненађени прекидом програма и неколико тренутака касније појавом нове телевизије којој је нешто писало у горњем десном углу екрана. Покушао сам да одгонетнем хаотичну збрку слова која представља назив те телевизије и успео сам само закључити да у имену има три слова „Л” постављена „на ноге”, једно преврнуто „Л” и једно преврнуто „Г”.

Као, од првог разреда основне школе, ћирилични човек, у називу сам тражио ћирилицу, а на мене велико разочарење – нашао латиницу. Зашто „Авала” латиницом? Надам се да је и најлошијем ученику наших школа познато да је Авала планина у близини главног града Србије, Београда, на чијем се врху налази Споменик незаном јунаку. Српском јунаку који је свој живот положио да би Србија постојала и опстала. Тај јунак похађао је школу у којој се учила, писала и читала ћирилица, вековно народно писмо српског народа, које је у форми азбуке уредио и свом народу поконио Вук Стефановић Караџић.

Том азбуком штампан је српски превод Светог писма, бележене народне и јуначке песме, приповетке, пословице, изреке, загонетке и све друго што се налази у културном миљеу српског народа. Тим писмом написана су и најзначајнија дела наше књижевности, на ћирилични текст компоноване су најлепше мелодије наших музичких великана, потписана најлепша дела наше ликовне уметности, а оно што је најважније: сви смо ми задојени млеком мајке наше културе – ћирилице.

Одакле сада неке право да све то баца под ноге и да нама (српским гледаоцима телевизије) наметне нечије туђе писмо. Туђе је, јер по још увек важећем Уставу државе Србије, званично писмо у Србији јесте ћирилица. То, надам се, нико не може оспорити, јер тако у Уставу пише. Може да не поштује, као што је то у овом и многим другим случа-

јевима, али је дужност сваког грађанина Србије који воли своју државу кроз поштовање њених прописа, од Устава надаље, да јавно укаже на све што није у складу са правилима живота у државној заједници.

Коришћење латинице од стране правних лица, институција и многих грађана у свакодневној преписци толико је узело маха да је дошло до забрињавајуће границе.

У Београду је тек сваки четврти привредни субјекат означен ћирилицом. У Крагујевцу латинични називи чине чак 64 одсто од укупног броја привредних субјеката, са годишњом стопом раста од четири одсто, што значи да за 9-10 година ћирилице неће бити ни за лек.

Ово је свакако веома необична особина, можда јединствена у свету, где се један народ драговољно одриче основног стуба своје културе.

Истражујући разлоге ове необичне особине наших писмених људи, дошао сам до закључка да постоје две врсте, условно речено, латиничара и то:

– Они који се стиде ћирилице сматрајући је протачким писмом и

– они који мисле да ће додворавањем латиничном западу нешто упићарити и лакше ући у европски Мисир – Европску унију.

Од посебног је значаја напомена да је код нас латиница највише заступљена у јавним гласилима, што је за ћирилицу посебна неповољност.

Простор за дописе читалаца не дозвољава шире разматрање ових наших (чудних) особина, што бих радо учинио, те на место тога предлажем власницима телевизије „Авала” да они и сви други који се одричу српске азбуке бар мало размисле, а потом преко свог или неког другог јавног гласила јавно објасне српском народу разлоге одрицања од уобичајеног и званичног писма Србије, а самим тим и српске културе.

Мр Милосав С. Реџић,
Крагујевац

► Mladi stručnjaci

Spasimo ćirilicu

BEOGRAD - Grupa od 18 mladih stručnjaka iz Srbije obrazovanih na Zapadu potpisala je peticiju za ustavnu zaštitu ćirilice. U peticiji se navodi da novi ustav treba da razreši pitanja kulturnog identiteta nove države, među kojima je i zvanično pismo, a potpisali su je mladi stručnjaci koji su magistrirali ili doktorirali na zapadnim univerzitetima i vratili se da rade u Srbiji.

„Srpska, Vukova, građanska ćirilica predstavlja poseban doprinos srpskog naroda kulturnom nasleđu Evrope, kao prvo zvanično pismo jednog naroda doslovno sprovedeno po fonetskim načelima“, ističe se u peticiji. (BETA)

Kurir, 30. septembar 2006.

ЗАДУЖБИНА ИЛИЈЕ М. КОЛАРЦА
основана 1878.

ЦЕНТАР ЗА ПРЕДАВАЧКУ ДЕЛАТНОСТ

Разговор о књизи
**СРПСКИ ЈЕЗИК У
НОРМАТИВНОМ ОГЛЕДАЛУ**

Приредили: Бранислав Брборић,
Јован Вуксановић и Радојко Гачевић

Учествују:
др Иван Клајн,
др Предраг Пипер,
др Срето Танасић,
мр Јован Вуксановић
и Радојко Гачевић

Мала сала Коларчеве задужбине
Понедељак, 9. X. 2006. год. у 18 сати
Улаз слободан

тел: 637-609, 638-472; факс: 3031-711
www.kolarac.co.yu e-mail: predavanja@kolarac.co.yu
kolarac.predavacko@ikomline.net

СРПСКИ ЈЕЗИК
У НОРМАТИВНОМ
ОГЛЕДАЛУ

Приредили:

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

БЕОГРАДСКА
К Њ И Г А

Задужбина Илије М. Коларца
Одбор за стандардизацију српског језика
Београдска књига

Позивамо Вас да присуствујете
представљању књиге

Српски језик у нормативном огледалу

О књизи у којој је објављено 50 одлука
Одбора за стандардизацију српског језика
и у којој су обухваћена најважнија питања
савремене стандарднојезичке проблематике,
говориће:

Иван Клајн
Предраг Пипер
Срето Танасић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

Очекујемо Вас у Малој сали Задужбине
Илије М. Коларца, у понедељак,
9. октобра 2006. године, у 18 сати

Реч на представљању књиге
Српски језик у нормативном огледалу

Даме и господо,
Уважени скупе,

По плодовима нашим препознаће нас. По језику – препознати и уважавати, али можда не и разумети – и заборавити.

Ова књига, једанаеста по реду библиотеке *Пут у речи* афирмисаног издавача „Београдска књига“, несвакидашња је у српској лингвистици, чији сам један од приређивача. Појавила се међу читаоцима онако како је то по реду требало да буде. Ипак све није било тако лако ни онима чијом заслугом је настало оно што је у књизи садржано, ни онима који су имали незахвалну улогу да од тога сачине избор за садашње и будуће читаоце. Уз то долазило је и до ненадокнадивих људских губитака – Одбор за стандардизацију српског језика од свог оснивања (12. 12. 1977. године) заувек су напустили његови најистакнутији чланови (1999. године умро је академик Павле Ивић, чијом заслугом је основан Одбор и који је био његов први председник; 2000. године изгубили смо др Светозара Стијовића, још једног истакнутог лингвисту и члана двеју његових комисија, – Комисије за историју језичког стандарда, Ком. бр. 6 и Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, Ком. бр. 8; у мају 2005. године Одбор је остао и без свог секретара мр Бранислава Брборића, најзаслужнијег за обављање организационих и административних послова Одбора, објављивање *Списа* Одбора и доношење његових одлука).

Идеја да се приреди и објави 50 одлука Одбора вишегодишњи је сан. Најзаслужнији за осмишљавање и обликовање ове књиге – од наслова па до избора прилога за нормативно огледало српског језика – јесте Бранислав Брборић. Нажалост, комплетно припремљен рукопис за штампу остао на његовом, радном столу. Његови најближи сарадници Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, с којима је припремио седам књига *Списа* Одбора, дали су завршни печат приређивању ове књиге. Због тога је у нама помешана срећа и задовољство, али и неизмерна туга и бол што смо заувек изгубили племенитог и поштованог сарадника, саветника и учитеља. У духовној вези с њим и трајној успомени на његов лик, наставили смо рад, чему се, дубоко смо уверени, на оном свету Бранко радује, подржава нас, подстиче и упозорава на то не посустанемо – и онда када је мало рука и малена нам снага.

Бранко, а и ми његови најближи сарадници, знали смо да а је ова књига плод колективних снага окупљених око Одбора и резултат опредељења да се оснивачима и јавности упућују одлуке у виду ставова или закључака, односно мишљења или препорука (тач. 3. *Пословника* Одбора, усвојеног на првој оснивачкој седници 12. 12. 1997. године у САНУ).

Неће бити на одмет кратко подсећање на то како је настајало ово што се сада појављује у књизи и пред читаоцима, и што је окупило овако импозантан број присутних на промоцији.

У децембру 2003. године замолио сам Бранислава да ми, као уреднику едиције „Српски језик у свакој прилици“ и приређивачу зборника СРПСКИ ЈЕЗИК У РЕФОРМИ ШКОЛЕ (Аранђеловац, 15–16. март 2002. године) редигује своје саопштење, које је веома добро прихваћено и више пута похваљено од наставника српског језика основних и средњих школа Србије и школских надзорника за српски језик.

Бранислав Брборић је, уверљиво а не пророчки, навестио у свом писменом прилогу да ће се 50 одлука Одбора појавити у засебној књизи – када за то дође време – а то ће бити 2004. или 2005. године. Он је тада рачунао и на материјалну помоћ родољубивих добротвора у земљи и дијаспори, којима је, осим родољубља, усађено и осећање за то колико је важно чувати и неговати српски језик у годинама и деценијама које су пред нама.

Лингвисти кажу да српски језик данас није уређен. Да је *запуштен*. *Упуштен*. А језик је свакоме дат – он није монопол привилегованих и зато је свачије добро. Због тога то добро ваља:

- НЕГОВАТИ – уређеношћу, планирањем,
- ЧУВАТИ – учењем,
- ПОШТОВАТИ – посвећивањем особите и дужне му пажње,
- КОРИСТИТИ ГА – одговорношћу за казано.

При свему томе тешко је бити *срца двострукога*. Ни приређивачима није било лако да се одреде између два јасна пута – две визије и два могућа садржаја ове књиге. Једна се визија тичала онога што се у језичкој политици или језичком планирању назива *службена употреба језика* (енгл. *official language*, нем. *Die Amtssprache*). На симболичком и прагматичком плану то обухвата *службени национални језик/српски језик, српски језички стандард и језичке стандарде других стандардних језика* у типолошком, а не социолингвистичком смислу, настале од некадашњег заједничког /

српскохрватског језика -- хрватски, бошњачки (босански), па и црногорски језик. О томе се, између осталог, говори у 50 одлука и теоријским прилозима *нормативног огледала*.

Друга визија тиче се *норме* (правила) језичке стандардизације (уређености) – у стручном и теоријском, а не прагматичком смислу. Ти су прилози представљени као *нормативно огледало* о језичком планирању данас у Србији.

Ову књигу, за коју су се приређивачи здушно zaloжили да што пре угледа светлост дана, доживљавамо као завршену, а не савршену грађевину, која ће неумитно трпети промене и бити отворена за нове изазове и нове вредне прилоге. Све то ипак не би било довољно да није било господина Милана Тасића, издавача *Београдска књига*, који је имао разумевања за све то и показао спремност да књига угледа светлост дана и на време буде уручена члановима Одбора на деветој седници одржаној 18. априла ове године.

Приређивачи прихватају и то да се књига неће у свему свима допасти. Почев од наслова – па до појединих прилога. И то је, у неком од наредних издања, могуће променити. А могуће је урадити и што шта друго...

Можда ће се у неком будућем издању појавити само као збирка 50 и више одлука, мишљења закључака, предлога, јер је до сада већ урађено више нових одлука и припремају се и друге одлуке.

Можда ће, уз старе и нове одлуке, бити *попис / регистар појмова* или - *речник*.

Можда ће постојећа књига бити проширена и новим стручним и теоријским прилозима за „нормативно огледало“.

Можда ће ова књига у неком будућем, проширеном, издању добити и неко друго лице. Све то није толико важно.

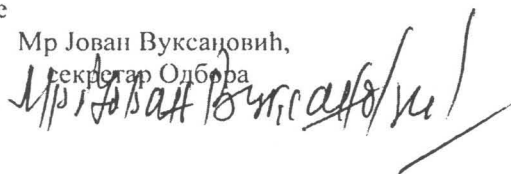
Битније од свега јесте то да ова књига буде од користи сваком читаоцу, без обзира на његово лично лингвистичко образовање. Да она чува и унапређује норму српског језика и тако подиже садашњи незавидан ниво језичке културе нашег народа. Ваља нам да и свако чини оно што и сам најбоље може – па народ неће пропасти. Угледајмо се на Вука Стефановића Караџића, без кога не би било ни данашњег књижевног и/или стандардног српског језика. Па ни ове књиге.

Хвала на пажњи.

У Београду, 2. октобра 2006. године

Мр Јован Вуксановић,

секретар Одбора

Српски језик у нормативном огледалу (50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика). – Приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић, Радојко Гачевић, Библиотека *Пут у речи*, Београдска књига, Београд, 2006, 442 стр.

Ова књига један је од плодова скоро деценијског рада Одбора за стандардизацију српског језика, у чијем су оснивању (12. 12. 1997. године) учествовале све институције од значаја за српски језик, а које делују на говорном простору српског језика. То су Српска академија наука и уметности, Црногорска академија наука и умјетности и Академија наука и умјетности Републике Српске, те филолошки, односно филозофски факултети с катедрама за српски језик из Београда, Бање Луке, Косовске Митровице, Крагујевца, Никшића, Ниша, Новог Сада и Источног Сарајева, као и – Матица српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга. Циљ Одбора је стандардизовање и неговање српског језика и из тог циља су произашле Одлуке Одбора штампане у овој књизи. Одлуке су до сада публиковане у *Списима Одбора* (излазе једном годишње), а први пут обједињене, по жељи пок. Бранислава Брборића, секретара Одбора од његовог оснивања и иницијатора за објављивање *Списа Одбора*, издате су у овој књизи.

У структури књиге одлукама Одбора, којих има 50 и које чине окосницу књиге, претходе „кључна нормативна акта“ Одбора, обједињена под називом *Документи и Картотека језичких недоумица*.

Документи садрже *Споразум о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика*, који су потписали представници свих институција које су учествовале у његовом оснивању. Даље је наведен *Програм рада Одбора за стандардизацију српског језика*, *Пословник* и *Списак чланова Одбора за стандардизацију српског језика*. Последњи документ је *Састав комисија Одбора за стандардизацију српског језика*. Одбор има девет комисија, за сваку област понаособ. То су: 1. Комисија за фонологију, 2. Комисија за морфологију и творбу речи, 3. Комисија за синтаксу, 4. Комисија за лексикологију и лексикографију, 5. Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике, 6. Комисија за историју језичког стандарда, 7. Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, 8. Комисија за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима и 9. Комисија за корпус.

Картотека језичких недоумица обухвата низ питања на која ће Одбор у свом раду покушати да да одговор. Зато што су многобројне, састављачи недоумице класификују у зависности од тога којим језичким областима припадају. Те тако, поред *Општејезичких недоумица*, имамо питања и језичке ситнице из фонетике и фонологије, акцентуације, лексике (са морфологијом и творбом речи), правописа (с интерпункцијом), синтаксе, стилистике и из области превођења. Одбор не узима у разматрање питање уопштавања ека-

вице на целокупном српском говорном подручју (политичка одлука тадашњих власти Републике Српске из 1993. да дају предност екавици у језичком стандарду) јер није за то надлежан. Та тема данас више није актуелна. Такође, Одбор не разматра ни питање првенства, односно једнакости двају писама српског језика, али недвосмислено заступа став да је ћирилица „примарно писмо језичке културе на српском говорном подручју“.

Картотека језичких недоумица усвојена је октобра 1999. године. Саставили су је сами приређивачи ове књиге, а допунили и редиговали Павле Ивић, Иван Клајн и Слободан Реметић. Иако су се састављачи и редактори трудили да буде свеобухватна, свесни смо да *Картотека* није коначна нити ће икада то бити, управо због сталне особине језика да се мења. *Картотека језичких недоумица* је и даље отворена за сва нова језичка питања и дилеме.

Стожер књиге коју представљамо чине *Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика*. Овде су, на једном месту, прикупљена сва она решења и одговори до којих су чланови Одбора и Комисија дошли након исцрпне обраде језичких проблема (има их укупно 50), а који се износе, не као наређења или забране, већ као аргументовани савети, препоруке и ставови. Одлуке су увек праћене одговарајућим образложењима, а њихово доношење је врло често иницирано писмима лингвиста и других стручњака који се у свом раду срећу са језичким проблемима различите врсте. Питања у вези с језичким недоумицама постављају и лаици који се интересују (а неки од њих се и брину) за српски језик и његову норму. Одлуке су у овој књизи дате хронолошки, оним редом којим их је Одбор усвајао у току свог постојања. Ми ћемо овде одлуке разматрати с обзиром на њихову тематику, јер се примећује да се слична питања обрађују у више различитих одлука.

Деведесетих година прошлог века био је актуелан распад српскохрватске језичке заједнице и формирање три засебна стандардна језика на територији бивше СФРЈ. О овим дешавањима говори Одлука Одбора бр. 11 (1999). Са називом српског и хрватског није било проблема, али са називом језика Бошњака јесте. Донето је неколико одлука везаних за питање да ли је бољи термин *босански* или *бошњачки језик*. Одбор је искључив: само је *бошњачки* исправан назив овог језика, бар у српском језику. Ову тему детаљно и аргументовано обрађују Одлуке бр. 1 (1998) као одговор на једно од три постављена питања, 11 (1999) једним својим делом, те Одлуке бр. 27 (2002), 35 (2003) и 36 (2003). У Одлуци бр. 27 Одбор устаје против текста Устава Републике Српске и Устава ФБиХ, односно по једног њиховог амандмана, у коме се уређује службена употреба језика и писама у РС и БиХ. Разлог за деловање Одбора је назив језика Бошњака и у вези са тим долази до неслагања босанских власти и међународне заједнице с једне стране и Одбора са друге. На ову Одлуку убрзо стиже одговор који шаље Омбудсман за људска права Босне и Херцеговине, а који се налази у Одлуци бр. 35. Питање језика Бошњака у овом делу књиге завршава се Одлуком бр. 36 са освртом на положај тог језика у основним школама Републике Српске.

Тема којом се Одбор често бавио јесте питање статуса писама у српском језику, ћирилице и латинице. Недвосмислен став Одбора је да треба дати првенство ћирилици, која на то има право својом хиљадугодишњом културном традицијом. Разматрање овог питања почиње у Одлуци бр. 17 (2001), која је проистекла поводом предлога Скупштине АП Војводине да се изједначи употреба писама на територији Војводине. Ставом о првенству ћирилице над латиницом у (искључиво) службеној употреби обележене су и друге одлуке које везујемо за овај проблем. Одбор се у Одлуци бр. 18 (2001) противи употреби латинице у једном званичном документу Владе Републике Србије, што спада у домен службене употребе, а истим поводом је и Одлука бр. 26 (2002), с тим што је у овом случају у питању законски текст који је издало Савезно министарство националних и етничких заједница. Овим се баве још и Одлуке бр. 20 (2001), 28 (2002) и 48 (2005).

Одбор за стандардизацију се оглашава посебним одлукама и поводом значајнијих подухвата који израстају под његовим окриљем у области српског језика. Таква је Одлука бр. 16 (2000), настала поводом издавања *Обратног речника српског језика* проф. др Мирослава Николића. У пролеће 2001. године објављен је *Правопис српског језика (приручник за школе)*, чиме је окончан највећи правописни подухват у нашем језику. Томе је посвећена Одлука 19 из 2001. године. Међутим, на питање правописа овде није стављена тачка. Око *озваничења новог правописног програма и прецизирања и оснаживања послова* око новог издања правописа донете су одлуке бр. 23 (2001) и 44 (2004). Поводом објављивања монографије Ивана Клајна под насловом *Творба речи у савременом српском језику (Део први: префиксација и композиција и Део други: суфиксација и конверзија)* донете су Одлуке бр. 25 и 43 (2001. године, после објављивања првог дела, односно 2004. године, после објављивања другог дела књиге). Повод за доношење још једне одлуке је и *Семантичко-деривациони речник (Свеска 1: Човек – делови тела)*, чије су редакторке Даринка Гортан-Премк, Вера Васић и Љиљана Недељков – Одлука бр. 42 (2003. године).

Одлука која се тиче назива *државне заједнице Србија и Црна Гора* (бр. 31, 2003) није више толико актуелна зато што сама Државна заједница Србија и Црна Гора више не постоји. Што се тиче *језика Црногораца* (бр. 33, 2003), Србија и Црна Гора су данас самосталне признате државе, чији ће се устави донети неvezано један с другим. Питање језика у суседној нам држави треба за сада оставити по страни и видети шта ће се временом догодити с језиком и у језику.

Постоји низ језичких недоумица са којима се свакодневно срећемо. Одбор је покушао, подстакнут питањима и молбама појединаца и институција, да на неке од њих да одговор, то јест да понуди најбоља могућа решења. Неке од препорука су: семантичко разликовање у употреби лексема *сам* и *час* и коришћење лингвонима *хебрејски језик* за језик Јевреја (Одлука бр. 1, 1998), затим синтагму *деоничарско друштво* је боље употребљавати него

истозначне ситагме *акционарско друштво* или *деоничко друштво* (Одлука бр. 3, 1998). О односу између *да-конструкције* и *инфинитива* у српском језику говори се у Одлуци бр. 24, а разликовање *црте* и *цртице* у српском правопису проблем је који обрађује Одлука под редним бројем 9. Одбор у својој Одлуци бр. 30 (2003) даје савете о *деклинацији презимена женских особа*, како оних нашег порекла, тако и страних. У Одлуци под редним бројем 32 (2003) предлажу се боље формулације неких реченица из уџбеника за географију. Ево још неких питања на која Одбор нуди своје одговоре: о двоизговорности српског језика у Одлуци 37, с посебним освртом на тај проблем у Републици Српској (давање предности екавици у језичком стандарду од стране тадашње власти на Палама 1993) у Одлуци 38 (2003), затим поређење два придева *људски* и *хуман*, који у неким случајевима имају синонимна значења, а у неким немају, Одлука бр. 39. Одлука 41 се бави *називима слова у ћирилици*. На још низ различитих питања у вези са *ситницама језикословним* одговоре дају Одлуке под редним бројевима 45, 46, 47, 49 и 50.

Битно је то што Одбор не заостаје за временом и новим технологијама, те у складу с тим доноси Одлуку бр. 6 (1998. године), којом се оснивачима Одбора и Владама СРЈ, РС, ЦГ и РС препоручује најжитније превођење компјутерског оперативног система и програма за обраду текста, као и усклађивање распореда слова на компјутерским тастатурама и успостављање компатибилности у размени компјутерски обрађених текстова. Најзаступљенији оперативни систем, Windows XP, у међувремену је добио своју верзију на српском на оба писма, док се на превођење других програма још увек мора чекати. Нема још увек прихваћеног стандарда за кодни распоред слова и јединствени распоред словних места на компјутерским тастатурама. У складу са савременим технологијама треба побољшати и архивирање штампаних текстова тако што би се уз *штампани примерак публикације* прилагале и *истоветне копије у стандардизованој електронској текстуалној форми* (Одлука бр. 22 донета 2002. године).

Терминологија је важна област сваког стандардног језика. Одбор за стандардизацију српског језика, као тело од највећег значаја у области нормирања у нас, обраћа пажњу и на ту проблематику. У Одлуци бр. 10 обрађују се маркетиншки термини, а у Одлуци бр. 15 термини из области хомеопатије.

Одбор је заслужан за оснивање *Семинара српске језичке културе* на Катедри за језик и говор Центра за издавачку делатност Коларчеве задужбине (Одлука бр. 29, 2002). Пошто је у припреми текст новог устава, сматрајући то својом дужношћу, Одбор за стандардизацију српског језика нуди готове формулације уставних одредби које се тичу језика. Предлози су послани и властима из Србије и властима из Црне Горе (Одлука бр. 34).

Одбор се интересује за наставу српског језика у нашим школама и залаже се за повећање фонда часова предвиђених за матерњи језик, као и за побољшање квалитета саме наставе (Одлука бр. 40, 2003).

Други део књиге *Српски језик у нормативном огледалу* представља једну врсту зборника од 15 радова, чије су теме везане за област нормативисти-

ке српског језика. Радови су из пера еминентних научних радника српске лингвистике и сви су новијег датума.

На почетку свог рада *Језичко планирање у Србији данас* Павле Ивић описује распад српскохрватске језичке заједнице проузрокован политичким дешавањима деведесетих година прошлог века, којима смо и сами били сведоци. Распадом СФРЈ заједнички језик Срба, Хрвата и Муслимана раздваја се на три засебна идиома: српски, хрватски и бошњачки (о непримерености назива босански већ смо говорили). Ивић описује развој језичке ситуације у новоформираним језицима (тенденција све већег удаљавања од српског језика, пуристичке тежње итд.). Због новонастале језичке ситуације, код нас се ствара потреба за новим правописом, те се 1993. године појављује *Правопис српскога језика* у две верзије, екавској и ијекавској, у издању Матице српске. Правопис су израдили Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурица. Временом долази до израде и других правописа различитих аутора, али се они својим квалитетом не могу поредити са правописом Матице српске. Даље, долази до већег развоја периодике, штампања књига и зборника који се баве неговањем језичке културе. Крајем 1997. године основан је Одбор за стандардизацију српског језика из потребе за организованим деловањем на плану језичког нормирања.

Циљ рада Предрага Пипера, *Српски језик на почетку века* је описивање реалног стања у коме се српски језик налази на почетку двадесет првог века. Ситуација у којој је данас наш језик није нимало оптимистична. Обележена је изразитим смањивањем самог језика и смањивањем неких сфера његове употребе. Аутор наводи велики број разлога зашто је то тако (смањивање броја говорника, територије, распад српскохрватског језичког стандарда, недостатак финансијских средстава, лош наставни план и програм за основне и средње школе, као и за факултете ...). Потребно је суочити се на време са оваквим стањем угрожености српског језика, те у складу са тим предузети неке кораке како би се актуелна ситуација променила и како би се језик правилно и планирано развијао у будућности.

Због неразјашњене ситуације у вези са двојаким изговором српског језика (екавским и ијекавским), те употребом двају писама (ћирилице и латинице), а као и због односа према хрватском и бошњачком стандардном језику, Милан Шипка у свом раду *За кодекс употребе српског стандардног језика* предлаже доношење Кодекса употребе српског стандардног језика. Кодекс је једна врста нормативног акта који би требало да потпомогне разрешавању ових недоумица, то јест да регулише правила употребе двају изговора и двају писама, и, од нешто мање важности, да установи правилан однос према текстовима који се преузимају и објављују, а потичу са хрватског и бошњачког говорног подручја. Аутор даје свој предлог текста Кодекса, који би и даље био отворен за нове предлоге и допуњавања, а истовремено био својеврстан подстицај за будуће расправе домаће стручне јавности.

Како нам сам наслов казује, у тексту *Пут до стандардног језика код Срба и Хрвата: сличности и разлике* Слободана Реметића описан је развој је-

зичког стандарда код ова два територијално и језички блиска, али културно и цивилизацијски разуђена народа. Различит је процес прихватања заједничког књижевног језика у Срба и Хрвата, а остале разлике (за које је вероватно највише заслужна црква) ескалираће у све већем разилажењу двају народа, а самим тим и њихових језика.

Срето Танасић нам у свом раду под називом *Језичка ситуација у Босни и Херцеговини: комуникацијско јединство и упадљива симболичка разведеност*, уз подсећање на седамдесете и осамдесете године прошлога века, објашњава језичку ситуацију данас у Босни и Херцеговини. Уместо једног заједничког језика данас постоје три, која имају симболичку улогу и њима се идентификују три различита народа која тамо живе. Из овога следи да је неопходно креирање нове језичке политике у БиХ у складу са људским правима и демократским начелима и у циљу што боље комуникације на простору Босне и Херцеговине.

Сличан циљ као претходни рад има чланак Јелице Стојановић, *Стандардизација језика и његово именованье*, с тим што се овде представља актуелна језичка ситуација на другој територији – у Црној Гори. Ауторка разматра питање новопрокламованог „црногорског језика“, који ће, гледајући тренутну политичку ситуацију (а као што је познато стандардни језик је уско везан са политиком) вероватно постати четврти стандардни идиом настао из српскохрватског језика, додуше, са закашњењем.

Циљ рада *Поређење понуђених правописних правила* Митра Пешикана јесте: показати разлике између четири правописна приручника. Аутор пореди стари правопис из 1960. године *Правопис српскохрватског књижевног језика*, и три нова правописа која су изашла 1994: *Правопис српскога језика* Матице српске (аутори М. Пешикан, Ј. Јерковић и М. Пижурица), затим *Правопис српскога језика са речником* (аутори Р. Симић, Ж. Станојчић, Б. Ђорић и М. Ковачевић) и *Правопис српског језика – приручник за школе* (аутор М. Дешић). Сврха оваквог поређења није оцењивање различитих правописних решења, већ само информисање читалаца о важнијим разликама које се могу уочити приликом упоређивања ових правописних приручника. Аутор оставља потпуну слободу својим читаоцима да, на основу поређења, сами доносе вредносни суд о понуђеним правописним решењима у наведеним приручницима.

Милорад Дешић у раду *Акцентатски дублети у савременом српском језику и Вук–Даничићева акценуација* коришћењем великог броја примера и упоредном анализом указује на извесне разлике између Вук–Даничићеве норме и данашње акценатске норме. Те промене испољавају се у великом броју акценатских дублета у савременом српском језику.

Сам наслов рада Ивана Клајна *Неопходно је увести наставу српског језика у средње школе* садржи у себи апел за увођење наставе српског језика у средње школе. У овом краћем раду изнети су сасвим аргументовани разлози за то. Језичка култура је у сталном опадању (што није специфично само

за говорнике нашег језика), језичко образовање је на веома ниском нивоу. Једино решење за овако лошу ситуацију је побољшати стање у школству, увести наставу српског језика у средње школе, повећати број часова матерњег језика, јер како и сам аутор истиче, ко не научи свој матерњи језик у школи, никада га неће правилно научити.

Сличне тематике као претходни текст јесте и чланак Вељка Брборића, *Језичка култура у наставним плановима и уџбеницима за основну школу*. Брборић, поред начина на који се манифестује језичка култура, износи и основне чиниоце који утичу на стицање и очување језичког знања код ученика. На неке од њих није могуће утицати, али на неке је могуће и веома је важно утицати. То су наставни планови и програми и уџбеници српског језика и књижевности. Показати колико и како се негује језичка култура у наставном плану и програму и важећим уџбеницима за основну школу основни је циљ овог рада. План и програм је превазиђен и лоше осмишљен, њиме су незадовољни и наставници и ученици, те се јавља потреба за прављењем новог. Ситуација није најсјајнија ни у уџбеницима, посебно у онима за VII и VIII разред, који, иако имају назив *Српски језик и култура изражавања*, немају чак ни посебна поглавља која се баве језичком културом (уџбеници за V и VI разред имају таква поглавља). Решења која нуди аутор су следећа: нужно је да Министарство просвете што пре понуди нови (и бољи) наставни план и програм, а што се уџбеника тиче, потребно је донекле исправити постојеће за V и VI разред, а за VII и VIII разред обавезно изградити нове.

Појавом бирократизације српског језика (а та појава није карактеристична само за наш језик, већ је честа у многим језицима света) бави се Радојко Гачевић у свом раду *Српски у администрацији – бирократизација језика и/или његово одумирање*.

Предлог за борбу против оваквих тенденција, који није нов и који је само у овом приказу изнет најмање неколико пута, јесте побољшање наставе језика и одвајање предмета за наставу језика и за наставу књижевности.

Три рада у овој књизи баве се проблемом туђица (према мишљењу Ранка Бугарског можда је боље рећи позајмљеница). То су радови Бранислава Брборића *Однос према туђицама: с мером али без аверзије*, Твртка Прћића *Српски или англосрпски – питање је сад* и рад Богдана Терзића *Осврт на русизме у савременом српском књижевном језику*. Брборић детаљно обрађује проблем туђица (разматра разлике у прихватању туђица у српском и хрватском језику, пуризам) и даје њихову разрађену класификацију.

Хибридом насталим мешањем енглеског и српског језика бави се Твртко Прћић у свом раду. Овај социолокат Прћић назива *англосрпским*. Англосрпски подразумева лоше, непотребне и неоправдане иновације које у српски језик долазе из енглеског и које, како сам аутор скреће пажњу, доводе до развијања „паралелне обичајне норме“. Ове појаве се примећују на свим нивоима: од правописа, преко изговора и граматике до прагматике. На крају имамо набрајање узрока за појаву англосрпског, као и мере које треба предузети за његово ублаживање.

Последњи рад за предмет има позајмљенице из руског језика. Дат је кра-так историјат русизама у српском језику и преглед њихове обраде од стране српских научника. На крају Терзић нуди низ питања везаних за русизме на која ћемо сачекати одговоре у будућности и која остају као подстицај будућим лингвистичким нараштајима.

Чланак Јована Вуксановића *Место енклитике у реченици* има нормативни карактер. У раду је дата дефиниција енклитика и њихове врсте, те начин њихове употребе у језику. Посебан акценат у раду стављен је на употребу, тачније на само место на коме се налази енклитика у реченици. Оно што аутор посебно наглашава је постојање (и неговање, посебно у раду са децом у школи) стилистичке/индивидуалне норме, поред граматичке/опште норме, која је обавезна у правилном изражавању. Треба рећи да је свако правило (или изузетак) добро илустровано примерима из различитих језичких стилова (разговор, штампа, књижевни текстови).

На крају треба поново истаћи важност Одбора за стандардизацију српског језика. Она се огледа у великом броју циљева, чијем остваривању Одбор тежи. Ти циљеви су следећи: уједињење српских лингвиста и њихово заједничко деловање у нормативистици, систематско нормирање српског језика, израда одговарајућих докумената и приручника, сарадња са сродним страним институцијама, као и са нашим државним органима, како би се србистика развијала, нормално и у складу са временом. Одбор прати и подстиче рад на библиографским и капиталним пројектима, старајући се при том да се студенти мотивишу за проучавање нормативних питања. Књига *Српски језик у нормативном огледалу*, као продукт рада Одбора, такође има велике вредности. Њен значај је вишеструк: успостављање јасно кодификоване норме стандардног српског језика, подизање нивоа српске језичке културе, неговање и чување језика од кварења, заборав и нестајања.

Марина Николић

Преузето из *Нашег језика*, XXVII за 2006. годину

укратко

МОК

СРБ и званично

МОК од 10. октобра 2006. користи СРБ као код ознаку за Национални олимпијски комитет Србије. Ова промена, на захтев НОК Србије, уследила је пошто је Међународна организација за стандардизацију званично доделила двословну и трословну ознаку за Републику Србију 25. септембра 2006. године. Двословна ознака за Републику Србију је РС, а трословна СРБ. Д. И.

ЧЕТВРТАК, 12. ОКТОБАР 2006

Спорт

ДНЕВНИ СПОРТСКИ ЛИСТ

ОЛИМПИЈСКИ КОМИТЕТ

Од сада SRB

У колевку олимпијских надметања пре две године српски спортисти су путовали са скраћеницом СЛГ на опреми. Том транзиционом коду је вољом друге чланице бивше државне заједнице одзвонило на мајском референдуму. Коначно, наши олимпијци ће се у Пекингу такмичити за своју земљу и носити њену међународну ознаку.

Од десетог октобра Међународни олимпијски комитет користи SRB као код-скраћени-

цу за национални олимпијски комитет Србије. О промени скраћенице МОК је обавестио све међународне федерације спортова на програму Олимпијских игара.

Промена је уследила на захтев ОКС а пошто је Међународна организација за стандардизацију (ИСО) у Женеви, 25. септембра 2006. званично доделила двословну (RS) и трословну (SRB) ознаку за Републику Србију.

М. Р.

ПРОМЕЊЕНА КОД-СКРАЋЕНИЦА ЗА ОКС

СРБ У МОК

СРБИЈА више нема друге државе као "суфиксе". Србија је сада СРБ! Међународни олимпијски комитет (МОК) јуче је прихватио ознаку СРБ као код - скраћеницу за Национални олимпијски комитет Србије (ОКС). О промени скраћенице, МОК је обавестио све међународне спортске федерације оних спортова, који су на програму Олимпијских игара.

Ова промена уследила је на захтев МОК Србије, а уследила је одмах пошто је међународна организација за стандардизацију (ИСО), званично доделила двословну и трословну ознаку за Републику Србију, 25. септембра. Двословна ознака за нашу земљу сада износи РС, а трословна СРБ.

Председник нашег олимпијског комитета Иван Ђурковић, који је ових дана имао низ састанака са представницима националних европских комитета у оквиру припрема за европски олимпијски фестивал младих, који се одржава следећег лета, изразио је велико задовољство због оваквог потеза.

J. J.

МАГИСТРА

СПОРТ

ВООДСТВ 15

МОК ДОДЕЛИО НОВИ КОД ОК СРБИЈЕ

У игри скраћеница СРБ

Међународни олимпијски комитет (МОК) од пре два дана, односно од 10. октобра, као код, односно ознаку за Национални олимпијски комитет Србије (ОКС) користи трословну скраћеницу СРБ.

О промени скраћенице МОК је обавестио и све међународне спортске федерације своје чланове и придружене чланове. То значи и да су све оне дужне да убудуће користе ознаку СРБ за наше екипе и спортисте, будући да је Међународна организација за стандардизацију (ИСО) 25. септембра Србији доделила трословну ознаку СРБ, и двословну РС. Тако ће се наши

спортисти убудуће препознавати по скраћеници СРБ. Пуне 84 године (од Олимпијских игара у Антверпену 1920) коришћена је скраћеница ЈУТ, која је 2004. године замењена новом – СЦГ.

Она практично више не важи али коришће се у по неким спортовима до краја године, док се не заврше циклуси такмичења започети у Државној заједници Србија и Црна Гора, а летошња привремена скраћеница СЕР, одлуком Међународног олимпијског комитета више се неће користити.

Ж. Б.

NEWSSTAND

čitaj kako je odštampano
digitalno izdanje POLITIKE

ПОЛИТИКА ONLINE

за четвртак 19 октобар 2006.

ПОЧЕТНА О НАМА ПОЛИТИКА ИЗДАЊА ИМПРЕСУМ ОГЛАШАВАЊЕ КОНТАКТ АРХИВА

вести ОТВОРЕН МОДЕРНИ ГРАНИЧНИ ПРЕЛАЗ ХОРГОШ

СВЕТ
ПОЛИТИКА
ДРУШТВО

ПОГЛЕДИ

Александар Лојпур
ХРОНИКА
ЕКОНОМИЈА
КУЛТУРА
СПОРТ
ИЗ НАШИХ КРАЈЕВА
БЕОГРАД

ТЕМА НЕДЕЉЕ

Подземље Србије

НАУКА
ЖЕНСКА СТРАНА
МУШКА СТРАНА
РИТАМ
АУТОМОБИЛИЗАМ
ДИГИТАЛНИ СВЕТ
МЕДИЦИНА

СИНОЋ У БЕОГРАДУ

ПОЛИТИКА додаци

Друштво

Петиција за уставну одбрану ћирилице

Ћирилица и на еврџу

За сада је евро на новчаници исписан и латиницом и грчким алфабетом, а када Бугарска уђе у евро зону биће исписан и ћирилицом

Слободан Г. Марковић Ана С. Трбовић

Будући устав требало би да пропише ћирилицу као једино званично писмо у Србији.

Овако размишљају и говоре млади стручњаци који су постдипломске студије завршили на познатим светским универзитетима, а вратили су се у Србију где раде у државним и приватним установама, међународним организацијама и научним институтима. Они ових дана потписују и петицију коју ће послати сваком посланику. Свако у српском парламенту би требало да схвати да Србија неће бити цивилизована, савремена, правна држава уколико се у њој не поштују донети закони и не негује њено културно наслеђе.

У Европи не постоји ниједна држава која прописује два службена писма. Изузетак је само Црна Гора. У Уставу Србије из 1990. прописано је да је у службеној употреби српскохрватски језик и ћирилица, док је латинично писмо у употреби у складу са законом. Међутим, тај закон никада није донет, ова уставна одредба о употреби ћирилице се крши, а Скупштина Србије је у Уставу променила назив српскохрватски у српски, као да је у питању само стилистичка измена.

Стручњаци образовани на Западу наглашавају да очување културног идентитета није у супротности са космополитизмом и да је „глобализација онака како је ми схватамо“. Ако „схватамо да нашем културом допринесимо светској култури“, онда културно наслеђе и особености нису у сукобу са глобализацијом.

– Уношење српског језика и ћирилице у Устав као јединог службеног језика и писма у Србији неће угрозити права мањина. Тамо где живе мањине, уз српски и ћирилицу у службеној употреби били би и језик и писмо тих мањина – вели Ана С. Трбовић која је магистрирала и докторирала на универзитетима Тафтс и Харвард у САД. И то у области међународних односа и јавне управе. Сада у Београду предаје на приватном Факултету за економију, финансије и администрацију.

Она је заједно са историчарем др Слободаном Г. Марковићем покренула акцију за уставну заштиту ћирилице.

– Колико се до културног наслеђа држи, рецимо у земљама евро зоне сведочи и чињеница да је на новчаници евра исписан назив валуте и латиницом и грчким писмом (алфабетом). Тако да на валути заједничкој за 12 земаља ЕУ пише: EURO и ЕУРО, а када Бугарска буде ушла у евро зону назив евро ће бити исписан и ћирилицом. То показује и да је Европској унији стало до заштите културног наслеђа

ОДЛОМАК ИЗ КЊИГЕ

различитих земаља – каже Марковић који је основне студије и докторат завршио на факултетима Београдског универзитета, али је магистрирао у Великој Британији на универзитету Кембриџ. Сада предаје политичку антропологију на београдском Факултету политичких наука.

Марковић подсећа и да је наша земља потписник Европске културне конвенције из 1954, а да се тим документом свака земља-потписница обавезује да ће предузимати одговарајуће мере да заштити и подстакне развој свог културног наслеђа како би на тај начин допринела културном наслеђу Европе.

– Српска, Вукова грађанска ћирилица управо представља посебан културан допринос српског народа европском културном наслеђу, као прво званично писмо једног народа дословно спроведено по фонетским начелима. Усвајање Вукове ћирилице представљало је победу грађанске Србије и просветитељских начела у нашем народу. А данас, када се од Србије прави робна марка, ћирилица може да буде један од наших препознатљивих симбола, јер имамо посебну верзију ћирилице која се користи само у Србији – подсећају Ана и Слободан.

Они нису против латинице и залажу се да латинично писмо и даље буде део школског програма, како би будући нараштаји могли да „комуницирају са оним делом нашег наслеђа које је исписано латиницом“. Поборници ћирилице не потичу из назадних, клерикалних кругова. Напротив. Живећи у иностранству Ана и Слободан, као и многи други њихови „саборци“, учили су колико се у другим земљама држи до културног идентитета. А Срби и Србија изгубили су свој идентитет у време комунизма.

– Управо те околности, односно непоштовање и непознавање културног наслеђа и идентитета злоупотребљавају екстремисти за своје националистичке идеје – примећују наши млади сабеседници.

– Покренули смо ову борбу за уставну заштиту ћирилице да не би неко кроз 50 година оживљавао ћирилицу као што сада Велшани оживљавају велшки језик. У Велсу мањина становништва говори велшки, али је, уз енглески, и велшки језик службени и уведен је као обавезан предмет у свим основним школама како би се сачувала традиција – објашњава Ана.

Питање је и да ли би за 50 година Срби уопште били, попут Велшана, свесни потребе за оживљавањем свог писма? „Политикини“ саговорници сматрају да је странцима сасвим свеједно да ли ће натписи на српском бити исписани латиницом или ћирилицом. Французи, Енглези, Немци, или, рецимо, Јапанци их једнако неће разумети. Добро је, међутим, оно што се чини у Београду: постављају се путокази и ознаке на којима су називи културних установа или, рецимо, железничке станице написани и на српском, ћирилицом и на енглеском, наравно латиницом.

Латиница на интернету

Уставни суд је донео више одлука којима се заправо потврђује да је ћирилица једино службено писмо у Србији. То, међутим, није имало неког значајнијег ефекта. И даље је у већини државних органа, укључујући ту и министарства, у употреби латиница. У својим издањима и интернет презентацијама користе латиницу. – Нарочито се у томе истиче Министарство здравља. И рачуни Електродистрибуције Београд написани су, рецимо, латиницом – указује Ана Трбовић, једна од иницијатора потписивања петиције за уставну одбрану ћирилице.

Александра Бркић
[објављено 29.09.2006.]

О језику и уставу

Ако је овај устав бољи од претходног,
онда је већ то довољан разлог да се усвоји

← Политика -
← Погледу -
23. X 06

Не сматрам себе стручњаком за језик, али се ипак сматрам интелектуалцем. А сваки интелектуалац после толиких школа барем зна којим језиком говори. Није потребно да му неко то објашњава. Али не само интелектуалци, све нас је мајка научила којим језиком говоримо, а школа нас је, у ствари, само упутила како да га правилно користимо и умотребљавамо. Нажалост, код нас се све политизује, па и језик и историја, према тренутним политичким потребама владајућих структура.

За чланак у „Политици“, од 7. октобра, може се рећи, да је жалосна појава, када сами обезвређујемо своје вредности. Могу се имати различита гледишта, али због тога нема потребе да девалвирамо оно што нам чак и други признају. Вукова реформа се приказује као нешто анахроно, што је имало значаја за Србе у XIX веку, али већ у XXI то више не важи. Мислим управо супротно. Све док буде постојала у људској комуникацији писана реч, ми ћемо бити први у фонетској примени, један глас, једно слово, и по томе јединствени, захваљујући управо Вуковој реформи.

По питању предлога устава појавио се велики број критичара који позивају на бојкот референдума, што је само још један вид деструкције; замаскиран тобожњом демократијом, јер се основне приредбе не односе на сам устав, већ на процедуру доношења, а у ствари ради се само о локалпатриотама који фаворизују уске локалне интересе на рачун општих заједничких, што је посебно изражено у Војводини. Нема идеалних решења, али ако је овај устав бољи од прет-

ходног, што сматрају углавном скоро сви, онда је већ то довољан разлог да се усвоји. А ако се овоме дода и преамбула о Косову, онда је то само још један разлог више да се прихвати, јер је морална и људска обавеза сваког грађанина Србије да својим изјашњавањем потврди интегритет своје земље. Не можемо да натерамо велике силе и међународну заједницу да поштују право. Али можемо барем да сачувамо своје људско достојанство. Јер, ако не смео чак ни да се изјаснимо, онда нисмо слободни људи.

Треба изгласати устав; не због политике, не због политичара; већ због своје савесте, због оних људи којима је обећан повратак њиховим кућама и оних који из њих сада не смеју да изађу, док и ми и они (критичари устава и преамбуле о Косову) водимо безбрижан живот. Али и због очувања наше духовне колевке, која одређује наш српски идентитет, без које не бисмо знали ко смо, а и због тога да у некој даљој будућности, можда при некој другој констелацији, наши потомци не би дошли у ситуацију да се застиде предака, када буду пребацили свету што су нам одузели земљу, а они одговоре — па ни сте, ваша држава је то онда прихватила.

И на крају, како ћемо у Европу са толико језика, када нас Европа, изгледа, и са једним језиком добро не разуме? Како ћемо у Европу без своје културне баштине и без дела, своје земље и свога народа, и како ћемо у Европу, пре свега, без људског достојанства, ако не смео због разних притисака да дамо сагласност чак ни на свој устав?

Миљан М. Рашовић,
Београд

Srbija od marta 2007. na novoj Internet adresi

Novi internet domen - RS - biće, prema prvim procenama, dostupan građanima i pravnim licima tek u martu sledeće godine, po ceni od pet do deset evra na ime godišnjeg održavanja.

DOMEN - Nedostatak pravne regulative u oblasti interneta doveo je do zakašnjenja sa upotrebom novog domena, koji će upotpuniti imidž i prepoznatljivost Srbije. Internet domenima kod nas su se u poslednjih 13 godina bavili entuzijasti sa Univerziteta u Beogradu, volonteri i bez podrške države. Fenomen nove skraćeniice, dodeljene od strane Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO), zahteva da se uradi što je moguće više na njenoj promociji, odnosno da što veći broj sajtova u skorije vreme sa "YU" pređe na "RS".

S tim u vezi, još u junu 2006. godine osnovana je organizacija "Registar nacionalnog internet domena Srbije" (RNIDS), koja bi trebalo da upravlja internet domenima "YU" i "RS".

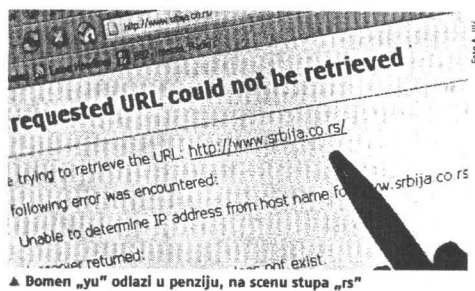
Izostanak pravnih normi u ovoj oblasti uslovio je da se naša organizacija još nalazi u procesu zvanične registracije. Očekuje-

mo da će do sredine novembra biti okončan dijalog sa Vladom, da bi se nakon toga pristupilo uspostavljanju novih registracija, u saradnji s Međunarodnom organizacijom za internet domene (ICAN). Prema našim procenama, dodela prvih "RS" domena desiće se početkom marta sledeće godine - kaže Slobodan Marković, član UO RNIDS.

Prema njegovim rečima, od tog momenta prestaje dodela starog domena, vlasnici 30 hiljada sajtova čija se adresa završava na "YU" moći će da održavaju postojeći domen samo u sledećih nekoliko godina, a za očekivati je da će ići u korak s vremenom i ubrzo zatražiti preregistraciju adrese.

Novitet predstavlja ideja da se svim građanima i privrednim subjektima omogući neograničena registracija domena.

- Naša organizacija biće centralni registar domena, koji će u

▲ Bomen „yu“ odlazi u penziju, na scenu stupa „rs“

Raste mogućnost zloupotrebe

ARBITRAŽA Slučajevi zloupotreba domena, odnosno situacije kada neko koristi tuđe ime ili brend pri registraciji sajta, dosad su se dogadali retko, s obzirom na to da je firma mogla da registruje samo jedan sajt.

- Mogućnost zloupotrebe sada je veća pošto će građani moći da registruju neograničeni broj sajtova. Ako dođe do toga primeniljače se sistem medijacije i arbitraže - navodi Slobodan Marković.

svojevrstnoj velikoprodaji ustupiti domene provajderima i ostalim pravnim licima koji će ih kasnije distribuirati zainteresovanima.

Pretpostavljamo da će cena održavanja domena na godišnjem nivou iznositi između pet i deset evra - zaključuje Marković. O.Đurić|||

Srbija od marta na novoj Internet adresi

Sajtovima sa „YU“ domenom biće dozvoljeno da rade još nekoliko godina

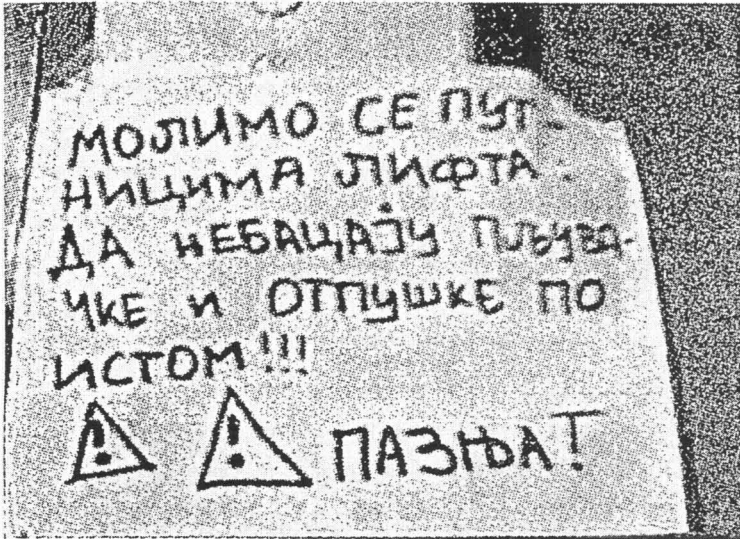
SRBIJA Novi internet domen za Srbiju - RS - biće, prema prvim procenama, dostupan građanima i

pravnim licima tek u martu sledeće godine, po ceni od pet do deset evra na ime godišnjeg održavanja.

Novi domen će upotpuniti imidž i prepoznatljivost Srbije na svetskoj računarskoj mreži.

strana 7

Molba
Autor: Dimitrije Saratlić

24 сата, УТОРАК, 31. ОКТОБАР 2006, с. 5

ГЛАС ЧИТАЛАЦА

НЕДЕЉА 3. ДЕЦЕМБАР 2006.

Да ли неоправдано стрепимо за опстанак свог изворног писма

Док је Срба, биће и Вукове ћирилице

„Хрватизми нам језу језик и писмо“
(Глас 23.11)

Можда би било најпаветније оставити писмо дипломираога инжењера М. Живковића да га носи ветар, да овај „интелектуални“ дискурс не представља изразити говор мржње. Наречени аутор, наиме, свом жестином се обара на продор „хрватизама“ у српски језик, при чему занемарује присуство других „изама“, других туђица у нашем свакодневном говору, па и оне две које представљају његову академску титулу, да је дипломирани инжењер. Или су, можда, те две српске речи?

Хрвати се даве у комплексима

Не смета му ни чињеница да је и она коју наводи као пример своје забринутости: зетин - туризам, попут: астала, пеншера, апље, оака, ћевапа, пеншара и бројних других, те да је развој савремене технике узео у наш свакодневни вокабулар гомилу енглеских и немачких израза, као компјутер, интернет, тендер, блог, итд.

Тиме не желим да браним хрватски новогвор, којим наши суседи настоје по-

што-пото да докажу да српски и хрватски нису језици истог корена, па напросто „производе“ изразе који су комични (вјеројатница - агреман, душегризје - грижа савести, опходња - патрола, и сл) и који терају и саме Хрвате да свој мајтерњи језик уче испочетка. Енглези се не стиде што је мноштво њихових речи француског и немачког порекла, нити се ови буње што је њихов језик произишао из латинског и грчког, без којих ни наука не би могла да се изражава. Стога је позивање г. Живковића на Устав и законе ништа мање јалово од упорности хрватских реформатора да створе сопствени језик.

Што се тиче „одбране ћирилице“, њу није потребно бранити, премда у држави са много народа, каква је наша, тај монопол добија помало чудан привук. Но, свеједно. Добро је знало да сваки народ има своје писмо, али у међународној комуникацији сви користе латиницу. Немци су, зарад тог циља, чак одбацили своју готицу, па и велики народ ћирилицу, Руси, у тумачењу своје политике према иностранству, користе латиницу. Тако раде и Кинези, Јапанци, Корје-

ци, па и Арапи. Ако желимо да будемо део велике људске породице, и ми се морамо помирити с тим да је ћирилица само за „унутрашњу употребу“, те да свака искључивост у том погледу води ка нашој изолованости. Стога је анимозност г. Живковића према латиници апсолутно контрапродуктивна и „миришце“ на шовинизам.

Писмо је део нашег бића

„Београд је свет“ - писало је некад на транспаренту. Лепо и инспиративно. Али, Србија није део свет, па, чак, ни Европа, којој желимо да се придружимо. Стога, не би требало да лишавамо наше људе, нарочито оне млађе, да уче и користе писмо којим се остатак света споразумева, поред нашег националног, ћириличног. Тобожиња нестата, нема никаквог стварног основа, јер док буде Срба, биће и ћирилице! А, што се српског језика тиче, којим свако Српче проговара кад почне да српче прве речи, он је део нашег бића, као и дисање или откуцај срца.

©Dimitrije Damjanov, Дитл. еџц, Нови Сад

Како ће се звати грађани Србије и њихове институције

Србијанци, Срби или Држављани Србије?

■ Егон Фекете: Нема потребе да се Влада Србије дефинише ни као српска ни као србијанска. Држављанство се искључиво одређује као држављанство Србије. Зашто бисмо правили придев?

Новим Уставом Србија је дефинисана као „држава српског народа и свих грађана који у њој живе“, али њим није одређено како ће се ти грађани, без обзира на националност, називати. Према неким тумачењима, уколико су грађани САД, Американци, Аустралије, Аустралијанци, некадашње Југославије, Југословени, онда се и сви грађани Србије, без обзира на етничку припадност, могу означити као Срби. Или Србијанци?

У хрватским медијима, националисти кажу у пезоративном смислу, држављани Србије називају се Србијанцима, а најчешће је институције србијанским. Управо заговорници националне опције сматрају да Србија иде у прилог такво дефиниције јер се тако „шири српски национални корпус“ - њиме се оставља могућност постојања више српских држава. С друге стране, припадници националних мањина не прихватају да се на њих односи именица Срби, којом се одређује националност.

Лингвиста пр Егон Фекете, који се још крајем седамдесетих година прошлог века бавио терминима Србин и Србијанан, поклања да се у Речнику Матице српске облик српски односи „на Срба и на Србију“, док се за именицу Србин каже да су „народ из групе јужних Словена чија већина живи у Србији“. Придев србијански није изведен непосредно од етнима Србин(и) већ од топонима Срби(а), док Вук у свом Речнику пише да је Србијанан „човек из Србије“, „који живи у Србији“, не и у Војводини и та дефиниција је искључиво територијална, а не национално одређена.

„Ово ваља разумети овако: Србијанан и србијански су речи које се бележе тек од

Вук у свом Речнику пише да је Србијанан „човек из Србије“, „који живи у Србији“

ЛАЗАРЕВИЋ: ЈА САМ СРБИЈАНАЦ

Либерали Србије су својевремено имали кампању „Србија Србијанцима“, а њен садашњи председник Радивоје Лазаревић каже да Србијанцима сматра „све који су се родили и живе у Србији“. Он истиче да за себе „може рећи“ да је Србијанан.

„Наша кампања је била спроведена у време када су политику у Србији водили људи оло Николаевића, који су сви робили ван Србије. Како дефинисати грађана Србије, јасан баш огоран. Мислим да би требало говорити Влада Србије, држављанство Србије... Пре свега зато што нису сви грађани Срби. Али, све се некако искомпликовало“, говори Лазаревић.

ЗУКОРЛИЋ: БИЋУ СРБИЈАНАЦ АКО НАС ДРЖАВА ПРИХВАТИ

Председник Мешовит исламске заједнице Савачка муфтија Гауар Зукорлић напомиње да би требало прикрити с правима да се у медијима Влада Србије и сви органи који имају шири значај за све грађане називају српским јер се мора узети у обзир да је Србија мултиетничка држава.

„Најлогичније би било у правдојавној опцији користити термине србијанска влада, србијански парламент или у другој варијанти Влада Србије или Скупштина Србије. Ако хоћемо Једном речју да означимо грађане Србије, онда ћемо рећи да су то Србијанци. Уколико Србија покаже да је држава и нама који нисмо Срби, будући да нас нема у првом члану Устава, и мени неће бити тешко да се одозвем када ме неко буде позвао именован Србијанан - каже Зукорлић.

МАНДИЋ: ПАШИЋЕВА ВЛАДА БИЛА ЈЕ СРБИЈАНСКА

Лидер црногорске Српске народне странке Андрија Мандић наглашава да је маме битно да ли ће Влада Србије бити српска или србијанска, већ да ли ће моћи да води рачуна и о интересима Срба изван Србије.

„Ако Владу Србије називамо српском, онда у неутрално постојању доводимо Владу Републике Српске. Током времена, када у Црној Гори традиционална снага преузима власт, онда ће и та влада имати задужење да буде једна од српских влада. Највећи припадници нашег народа почетком 20. века, када је српски народ био у пуном успону, нису се билима да Пашићеву владу називају србијанском. То су чинили и сами њени чланови - истиче Мандић.

смислу била нешто ужа од српске, а српска шира од Владе Србије.

„Сви грађани Србије су држављани Републике Србије, а Срби могу да буду држављани и других земаља. Назив Србијанци углавном су користили Војводици за становништво централне Србије, а он би могао да се прошири и на целу Србију. Није то ништа неслетиво, зависи од укуса, али ће то изгледати да реши. То је геогрфско-лингвистички, а маме политички проблем - сматра Марковић.

Категорично против придева србијански је историчар Чедомир Антић, који заступа такав став јер „не постоји Србијанци“. Он наглашава да може да постоји само Влада Србије или српска влада.

„Мислим да је логично да напоном изустимо ту идеју србијанства јер три четвртине српског народа живи у Србији. Нису оправдане тврдње да се инсистирањем на томе да је српска влада једино у Србији развија српски корпус, јер би у том случају требало да постоје алтернативе Србији, а једина алтернатива је била Југославија, која је директно ралила на штегу српског народа. Мањине у Србији су грађани Србије, они никада неће рећи да су Србијанци - напомиње Антић.

То потврђује и председник Демократске заједнице војвођанских Мађара Шандор Пал, иначе професор на катедри за српски језик и лингвистике Филозофског факултета у Новом Саду, који за себе каже да је „држављанин Србије, а никако Србијанан“. Међутим, он инсистира на томе да Влада Србије „ни у ком случају“ не може бити названа српском, али србијанском може.

„Јах је Краљев пре 80 година писао о србијанској влади јер уколико би била српска, она је састављена само од Срба и ту нема других народа. Ја не могу бити Србин, ни ти Србијанци већ држављанин Србије. Када кажем Србијанан, мислим да човека испод Саве и Дунава. Такође, јасан био ни Југословен него држављанин Југославије. Како може србијанска влада, а не мање Србијанан? Лето, па језик је такав. Како милошани од човека нису човечи, него људи? Свако право има своје изузетке - објавио је Пал.

и Снежана Дегелић

Велики избор, али и много грешака

Фото Д. Јевремовић

СТРУЧЊАЦИ О УЏБЕНИЦИМА ЗА ОСНОВЦЕ У СРБИЈИ

Доктори, ласте и бизарне песмице

*Политика -
- Групица -
4.XI 2006.*

Стручњаци тврде да просветне власти „пуштају” у школе уџбенике који су пуни материјалних грешака

Поједини уџбеници врше од грешака. Тако у школској књизи „Језик и изражавање 3” за трећи разред осмолетке, у издању „Народне књиге”, на страни 13, објашњава се „шта реченице све могу”, па се кроз „песмицу” наводи: „Пашћу с ногу, то реченице све могу”. Таквих бизарних песмица има двадесетак. Али нису то и једине бесмислице, упозорила је Јасмина Московљевић-Поповић, доцент на Катедри за општу лингвистику београдског Филолошког факултета.

Она је, између осталог, указала и на погрешно, односно, рубрику из истог уџбеника: „Појмови и термини”. Ту се, рећемо, може прочитати да је „ред речи у српском језику обичан (граматички) кака је: именица + глагол; обрнути ред речи јесте: глагол на првом месту, па именица. Прво се назива везани ред речи. Друго је неvezани ред речи”. Према Јасмининим речима, грешака тог типа има тридесетак!

Ово је заправо била једна од тема на јучерашњем скупу посвећеном системским проблемима у уџбеницима за млађе основце. У организацији Института за психологију, на београдском Филозофском факултету стручњаци су приказали резултате пројекта „Квалитет уџбеника за ниже разреде основне школе”. Њих седамнаесторо је радило на пројекту, односно анализирано уџбенике за српски језик, математику, свет око нас, познавање природе и друштва и енглески језик. Реализацију пројекта је финансијски подржао Фонд за отворено друштво, а Институт за психологију је позвао стручњаке, односно формирао стручне тимове. Кроз уводна излагања и својеврсне радионице за српски језик и природне науке јуче се дискутовало о садржају бачких књига и приручника за наставнике, компоновању градива, обимности, дизајну... Споменико је и то да заправо просветне власти „пуштају” у школе уџбенике који су чак пуни материјалних грешака.

Анализирани су тако уџбеници за српски језик намењени основцима од првог до трећег разреда. И то оне школске књиге које су објавили Завод за уџбенике, Народна књига, Креативни центар, Клет и Едука. Најлошије оцене добили су Народна књига и Завод, а нешто боље су проишли Креативни центар и Клет.

Једна од примедба јесте и та што су се издавачи „чврсто везали за традиционалну концепцију писмености”. У томе, како се чу-

Питон као белоушка

У једном од уџбеника, испод слике питона, написано је – белоушка. То је само једна од грешака на коју су јуче указали стручњаци, анализирајући школске уџбенике за предмет свет око нас и познавање природе и друштва.

Указано је да су доста лоше дефинисани и многи појмови. Понегде се чак и мешају појмови станишта, животних заједница и еко-система. У уџбеницима појединих издавача не каже се уопште због чега су ваздух, вода и земља потребна. Не прави се разлика између услова живота и за шта се све, рећемо, користи вода.

ло, предвачи Завод, али ни остали издавачи нису много другачији. Готово да је у уџбеницима занемарена идеја савременог схватања писмености. Описмењавање за 21. век значи да се дете оспособи за успешно и ефикасно споразумевање и функционисање у одговарајућем културном контексту. Уз то, наравно, треба да научи да чита, пише, да зна граматiku, правопис, као и канон књижевних дела и да стекне способности адекватне употребе речи и реченица.

— Мала смо анализирали уџбенике за такзване реформисане разреде, односно измењене и осавремењене наставне планове, у-

чили смо да и у наставним плановима преовладава традиционални поглед на писменост. А уџбеници наравно прате наставне планове. И то је сигурно један од разлога због којих у уџбеницима није довољно заступљен концепт нове писмености. Ученици стичу довољно знања из књижевно-културног наслеђа. Нуде им се и нека знања из граматике, али су ускраћени за читав низ елемената потребних за успешну комуникацију у 21. веку — сматра Јасмина Московљевић-Поповић.

Она је, рећемо, указала и да то ученици пишу о пролећу, зими, ластама, али да се не може наћи ниједан њихов текст о томе шта се догађа у ординацији, како се, рећемо, разговара са доктором. Не учи како лекару да опише тежбе које осећају. У школи им се не говори о томе да другачије треба да се обраће лекару, другачије професору, новинару, шалтерском службенику. Наставници им не указују ни на важност форме у којој се поруча износи. Те поруче су ретке и у уџбеницима „готово успутне”.

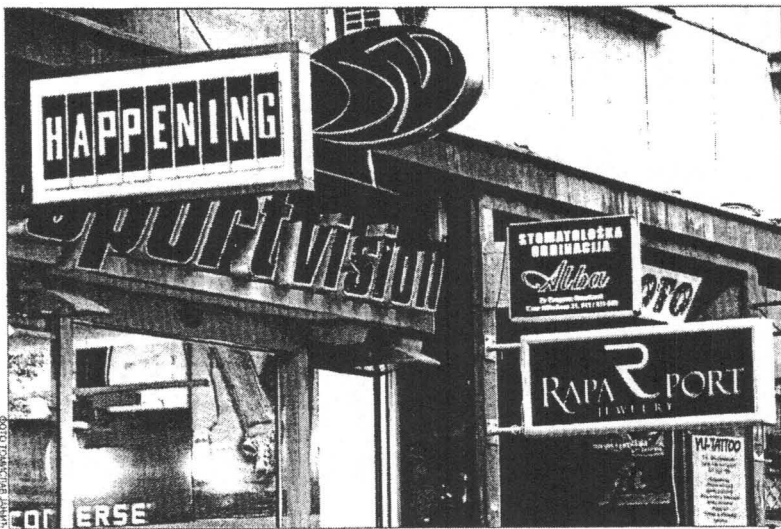
Према речима др Дијане Плут, психолога са Института за психологију, добро је то што је уџбеничка понуда за ученике нижих разреда сада богатија, јер више излавача ради школске књиге. Тако учитељи сада бирају књигу по којој лакше раде са децом.

— А у читанкама сада има мање промашених задатака (налога) — нагласила је Дијана Плут.

На скупу је указано и на недостатке уџбеника за предмет свет око нас и познавање природе и друштва. Уочено је, између осталог, да у појединим областима ти уџбеници нису услагашени са предвиђеним градивом и фондом часова. Неке лекције су толико скраћене, или их чак нема, а са друге стране предвиђено је да се на њих утроши 15 часова. То, наравно, упозорено је јуче, зајде проблеме учитељима.

Александра Бркић

САМО СТРАНИ НАЗИВИ ФИРМИ

ВЕЧНА ЗАВЕШТАЊА

Улица српског пораза

Прогон српског језика обављен је на фонетском, морфолошком, синтаксичком, лексичком и ортографском нивоу.

■ Тиводор РОСИЋ

Потомци су језиком старији од својих предака. Језик – природом, развитком, творачком снагом, целокупним својим постојањем – посматран у одређеном тренутку или кроз време, на свом синтагматско-парадигматском нивоу, пријави прошли, осмишљава садашњи и наслуђује будући временски контекст. Нама су стари наши, мајке и очеви, оставили на дар, како би мудра Исидора Секулић рекла, „разгранати, племенити, снажни народни језик“. На његовим основама створен је књижевни језик, однегована изузетна народна и уметничка књижевност.

„Беседа у устима безумног је као три у рукама пијаног“, каже се у „Причама Соломоновим“. Непроцењиво своје национално благо, милозвучни језик свој, Срби су принели на олтар југословенског заједништва. Од Срба три вере, а једног језика – створена су четири народа и три језика. Како? Одступањем од научне истине и кривотворењем слике о српском народу и његовом језику. Доктрина сербкохрватскизике у

устима безумних српских и приговорних хрватских лингвиста постала је онај отровни три расправљача и сеобе Срба по верској основи у друге народе.

Изгон из језика

Изгон Срба из српског језика траје, међутим, и даље. Централна улога, још је Аристотел тврдио, припада човековој језичкоумној моћи. При разматрању језика као инструмента културе, мишљења и функционалног друштвеног механизма, не смеју се занемарити ни питања филозофије живота.

„Ја сам овде желео да чујем“, пише Вук Стеф. Караџић једном приликом са Цетиња, „како наш народ по овим крајевима *јовори* и да *видим како живи*“. Тако је и данас: какав му је језик – тако српски народ и живи. Тај народ, као ниједан други у Европи, прогоне са његових државно-националних и језичких територија. То чине силом оружја, предвођени, како би Еразмо Ротердамски рекао, „софистичком жидлијом“. Али, у свему, има и наше кривине.

Питали шмуу, каже се у једној српској народној питалици: – Ко те осакути? – а она одговорила: – Секира којој сам ја позајмила држаље!

И напном небригом, језик је истеран из власти куће. Наспрам палате „Албаније“ налазио се, рецимо, некад ресторан „Душанов град“. У њему су, између осталог,

Непроцењиво своје национално благо, милозвучни језик свој, Срби су принели на олтар југословенског заједништва. Од Срба три вере, а једног језика – створена су четири народа и три језика.

„Зуји, звечи, звони, звучи,/ Шуми, грми, гутњи, хучи – То је језик рода мога“ – певао је Петар Прерадовић, српски песник кога Хрвати својатају.

Језик је завичај

Језик рода нашега потиснут је и у Кнез Михаиловој и шире. Многи су се залагали да језик треба чистити од туђих речи, али не и да грађење речи прерасте у насиље над језиком, а поготову не да код језика останемо без језика. Вук, решимо, поводом „Српског рјеч-

Уместо да Срби пију кафу „Код Кнеза“, извршена је супституција владара коњем. Србима је важнији коњ од владара кога су красили, према Слободану Јовановићу, патриотизам, морална отменост и господска гордост...

ника“ из 1818. године вели да, иако се већина турских речи може заменити српским, њих треба задржати и посвојити. Не може се због тога рећи да је „српски језик опоганен туђим рјечима – и да се зато не може језиком назвати. Данас на овоме свијету нема ниједнога језика, у коме нема туђијих рјечи.“

Наравно да Вук туђице није бранио већ је говорио „да се треба трудити и језик чистити од туђих рјечи“. Иронијом судбине, његов језик биће „очишћен“ из породице индоевропских језика. Парадигматичном прогону српског језика из Кнез Михаилове није крај. Из излога тврдију рекламе, не на српском већ на енглеском: *My Personal Stones одређује лични стил, уместо јесен/ зима пише fall/ winter, а шта тек рећи о New Collection, фитнес-клубовима и натписима у Timberland продавници текстила Women. Kids. Men?*

Насиље над језиком је насиље над човеком. Оно се не врши само на синтагматском или лексичком нивоу, погрешним усвајањем туђица, где се реч, како би казао Данојлић у „Муци с речима“, погрешно употреби, прималац је погрешно схватио и где се добија оно што Богдан Поповић назива „двоструко страном речу“.

Суђећи по натписима у Кнез Михаиловој, прогон српског језика извршен је на фонетском, морфолошком, синтаксичком, лексичком и ортографском нивоу. Ту улогу запосео је туђи језик. То је улица српског пораза. Где је људина језик, ту им је и завичај. „Заузме ли нашу њиву и село народ другота језика, завичају нашем (је крај)“, писала је Исидора Секулић. Оставе људи куће, гробља и, кад им чемерни јад додига, сел се у крајеве где се српски говори. Нема нам друге, мора се заштитити језик ког, како би Лаза Костић казао, „љештег на свијету нема“. Или то, или да осванемо код свога – у туђини.

Ткања српског језика

Четрнаеста књига Милоша Ковачевића, редовног професора за Савремени српски језик, Стилистику и Општу лингвистику – *Списи о сџилу и језику* нуди српском говорном простору, те његовој научној и стручној јавности троделно истраживање ткања српскога језика.

У првом делу књиге преовлађују стилистичке теме, како о општим стилским особинама српског језика (*О њийовима и сџилским особинама дисфемизма и еуфемизма*), тако и о особеним стилским одликама дела одређених српских писаца (радови: *О сџилу и језику Радослава Брајчића; Сџилске доминанције у Божовићевој њрици "Први њуџ у Новом Пазару"; Палиндромне врајоломије Недељка Бабића; Инвокација у аџосџрофа у Шанџићевој њезији и рад Лаза Косџић – о женама*).

Применом строге лингвостилистичке методологије у два истраживачка нивоа, радови доносе дате специфичности одређеног књижевног текста и њиховог удела у функционалном, уметничком вредновању анализираних књижевних форми. И то је први део књиге.

Вешто укомпонован мост између стилистичких и граматичких тема у овој књизи представљају радови *Сџилисџичке анализе Јована Вуковића и Синџаксичке анализе Михаила Сџевановића*, чиме проф. Коваче-

вић ослања своја истраживања на традиционалне критерије српске лингвистике, односно на радове двојице њених темељника.

Поглавље *Списи о срџском језику* чине четири граматичка рада, које прдводи рад *Говор Херцеџовине као једина основа срџској књижевној језика*.

То је веома образложена синтеза одговора на питање да ли је источнохерцеџовачки говорни тип штокавског дијалекта основица

Милош Ковачевић:

„Списи о стилу

и језику”, издавач:

Књижевна задруга,
Бањалука, 2006.

целине спискога језика, дакле његовог ијекавског и екавског наречја. Ковачевићеве анализе, утемељене пре свега, на у србистици недочитаној литератури, на ово питање дају потврдан одговор.

Истина, овај текст није ослобођен ни оне специфичне ковачевићевске полемичке жаоке, која, морамо признати, не замагљује укупну истраживачеву елаборацију.

Књигу завршавају три рада са ужестручним синтаксичким темама (*Предикаџска уџоџреба џарџикула* већ, још и више, *Оџворена џиџања консџрукција с везником* било и *Консџрукције с џриједлошким изразом* са све), у којима је професор Ковачевић још једном показао улогу корпуса у методологији лингвистичких истраживања и потврдио своје место у савременој српској синтаксичкој науци.

Михаило ШЃЕПАНОВИЃ

Лојалност Дејтонском споразуму

Поводом књиге „Српски језик у нормативном огледалу“, коју су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, а објавила „Београдска књига“ (2006)

■ Петар МИЛОСАВЉЕВИЋ

Д а у Србији постоји центар за распарчавање српског језика и да он, под називом Одбор за стандардизацију српског језика, делује у Српској академији наука и уметности, то се види у књизи *Српски језик у нормативном огледалу*, коју су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић, а објавила Београдска књига (2006).

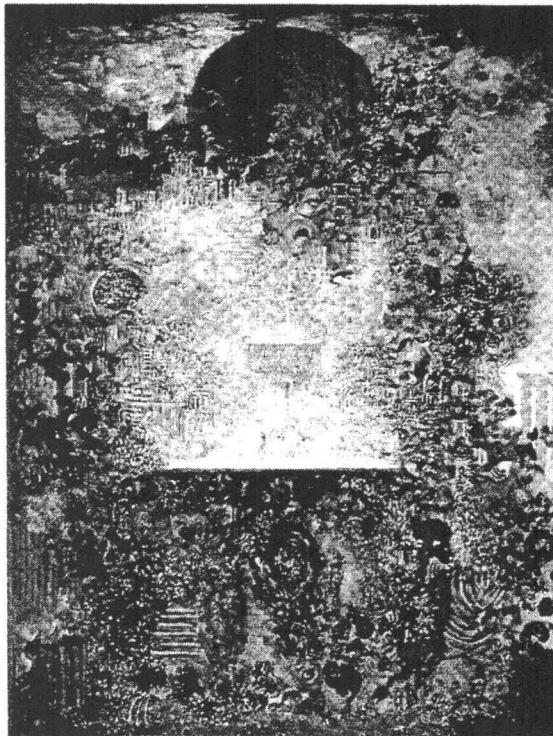
Поднаслов ове публикације гласи: *50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика*. Међу одлукама има и оних које су корисне, као и оних које су ирелевантне. У некој нормалној историјској ситуацији, бавање језичким ситницама, недоумицама и финесама стварно има смисла. Али, прве две одлуке не тичу се ситница и, за разлику од осталих, од стратешког су значаја. Оне су погубне јер поричу идентитет и интегритет српског језика. Првом одлуком легализује се новопроглашени бошњачки језик, уз већ „признати“ – „хрватски“ језик. Другом одлуком испољен је негативни однос према српској филолошкој традицији. Ове две кључне одлуке су у међусобној сагласности. Обе воде ка распарчавању српског језика, а последично, и ка распарчавању српског народа.

Босански или бошњачки

У првој одлуци, која је прихваћена 13. фебруара 1998, под насловом *Бошњачки или босански језик; савј или час; каврејски, хеврејски (језик) или шверц*, индиректно је извршено признавање бошњачког језика. Пошло се од тога као да такав језик заиста постоји и само му треба одредити право име. Одбор за стандардизацију видео је свој задатак само у томе да одговори на питање да ли га треба звати босански или бошњачки. Тако је једно од капиталних питања за српску лингвистику, које се тиче идентитета и интегритета српскога језика, добило исти третман као и питање да ли треба писати сат или час. Учињено је то у име новоустановљеног принципа да је језички стандард исто што и национални језик.

По овом принципу, који важи само за српски језик, имплицитно је речено: колико језичких стандарда, толико језика. Чим буде утврђен црногорски језички стандард, и он ће од овог Одбора, из истих квазипринципијелних разлога, бити проглашен за посебан језик.

Познато је да и енглески језик има више стандарда; да се британски енглески разликује од америчког енглеског, као и од аустралијског енглеског. Али у свим случајевима то је увек енглески језик. Искузујући слепу лојалност Дејтонском споразуму, који се и није бавио питањима језика, али је био потписан, то-

ЉУБА ПОПОВИЋ: „ПРИРОДА И НЕПОЗНАТИ ОБЈЕКТИ“, УЉЕ НА ПЛАТНУ, 2006.

Ако је језик којим нам се преко телевизије обраћа Расим Љајић бошњачки, а језик којим говори Ивана Дулић Марковић – хрватски, који је онда српски језик? Јесу ли Вук и Шантић писали бошњачким или српским језиком?

боже, на четири језика: српском, хрватском, бошњачком и енглеском, српски лингвисти се нису потрудили да покажу да је тај Споразум писан на само два језика: на енглеском (у америчком језичком стандарду) и на српском (у српској, хрватској и бошњачкој верзији). Израз бошњачки језик до Дејтона постојао је само три ратне године, а онда је тај израз стекао исти статус са изразом српски језик. И то тако што су га српски лингвисти експлицитно подржали. Израз хрватски језик с правом се односи на чакавско или кајкавско наречје; али тим наречјима није писан Дејтонски споразум. Писан је у хрватској стандарднојезичкој верзији српског језика.

Дејтонски документ нису писали лингвисти већ политичари. Али прву одлуку Одбора за стандардизацију српског језика писали су официјелно репрезентативни српски лингви-

сти. И они су стандарднојезички израз Хрвата и Муслимана ставили у исти ранг са српским народним и књижевним језиком.

Ако је језик којим нам се преко телевизије обраћа Расим Љајић бошњачки, а језик којим говори Ивана Дулић Марковић – хрватски, који је онда српски језик? Јесу ли Вук и Шантић писали бошњачким или српским језиком? Репрезентативни српски лингвисти као да нису свесни шта оваквим својим одлукама приређују свом језику и свом народу. Последње овакве језичке политике стварају хаос. На северу Бачке, на пример, мерено нормалним лингвистичким критеријима, говоре се два језика: српски и мађарски. Али наопаким лингвистичким одлукама даје се за право производњим политичким ставовима који кажу да

Наставак на 4. страни

се тамо говори: мађарским, српским, хрватским, буњевачким, црногорским, југословенским језиком, а можда и некако другачије. Не веруем да би нико озбиљан у научном свету поступио овако као Одбор за стандардизацију српског језика у својој поменутој одлуци.

Зашто српски лингвисти тако раде? Зато што тако ради идејни центар за распарчавање српског језика у Загребу који је српским лингвистима логично идеју о стандардизацији као врховном језичком закону. Довољно је погледати *Нову декларацију Хрватске академије наука и уметности* (од 23. вељаче 2005), па видети да су у њој сви ови језици (тј. „хрватски“, „бошњачки“, „црногорски“ и српски) третирани као стандардни посебни, а генетски „блиски“ језици. У овој Декларацији се само не помиње буњевачки, који је већ помињан од неких чланова Одбора за стандардизацију српског језика. Нико није упитао: а где су се изгубили језици: славонски, словински или далматински или дубровачки? На идеји о стандардизацији, као основи за разликовање националних језика, српски лингвисти су одрадили задатак који су добили из Загреба. Зар онда није тачно да САНУ, у овом језичком домену, и даље *делује* као пуки огранак ХАЗУ?

Штросмајеровске идеје

Друга одлука Одбора за стандардизацију зове се *У одбрану досијојанства српске језичке науке*. Она је донета 11. августа 1998. То је полемички текст којим се реаговало на појаву документа *Слово о српском језику*, потписаног именованим 14 српских филолога и књижевника међу којима је и моје име. Главна идеја покрета за обнову србистике и *Слова о сри-*

ском језику, јесте: да Срби треба да се окану штросмајеровске (хрватске) идеје југословенства и да се окану јагђићевске идеје сербокроатистике; да се врате својим славистичким и србистичким коренима, а пре свега ставовима главног репрезентанта србистике Вука Стефановића Караџића. По овој филолошкој оријентацији Срби су објективно, као и други европски народи, одређени својим језиком и, као и други европски народи, и Срби су више-конфесионалан народ.

На основу тих ставова, српски језик и српски народ не могу се произвољно распарчава-

Познато је да и енглески језик има више стандарда; да се британски енглески разликује од америчког енглеског, као и од аустралијског енглеског. Али у свим случајевима то је увек енглески језик.

ти, као што се по конфесионалној и регионалној основи не распарчавају ни други европски језици и народи.

Одбор за стандардизацију српског језика је својом првом одлуком признавао језике које србистика не би могла признати као посебне језике. Својом другом одлуком, овај Одбор се показао равносним у затирању српске филолошке традиције. Одбор је јавности јасно поручио: Треба одбацити славистичку и српску филолошку традицију (србистику) из прве половине 19. века, коју симболизује Вук Караџић. Дакле, треба одбацити онакву традицију какву у својим националним филологијама, постојано чувају сви словенски народи. Ниједна од тих националних филологија није довела до тога да се њихови национални језици распарчају на четири и више језика.

Отуда ниједан словенски народ и није доживео судбину Срба у 20 веку: да се делови истојезичног народа окрену једни против других. По другој одлуци овог Академијиног Одбора, испада да се треба држати традиције творца сербокроатистике Ватрослава Јагђића

из друге половине 19. века која је српском језику наметнула двонационално име. Ова традиција је, такође до јуче, говорила: да хрватска наречја (чакавски и кајкавски) са српским наречјем (штокавским) чине један народни језик. Па је затим говорила да су четири народа: Срби, Хрвати, Црногорци и Муслимани створили исти народни и књижевни језик штокавски. Па је, најзад, смислила да та четири народа, од којих су два створена у Титово време, имају четири посебна национална језика који су сви штокавски.

Делујући „у име достојанства српске језичке науке“, Одбор је подржао распарчавање српског језика. Његов је главни резултат: да су се од некада једног српског језика направиле бар четири. Учинио је тачно оно што му је пројектовано у ХАЗУ. Израз српски језик, по њима, сада означава само парче стварног српског језика: оно које се добија када се од њега одузму „хрватски“, „бошњачки“ и „црногорски“.

Нека ђаволска памет је смислила да се рад овог Одбора легитимитзује тако што ће иза њега стати готово све српске научне и високошколске установе. Споразум о његовом оснивању потписали су: САНУ, ЦАНУ, АНУРС, Матрица српска, Институт за српски језик САНУ, Филолошки факултет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, СКЗ, Филолошки факултет у Приштини, Филозофски факултет у Нишу, Универзитет у Крагујевцу, Филозофски факултет у Никшићу, Филозофски факултет у Српском Сарајеву, Филозофски факултет у Бања Луци. Вештом манипулацијом, сви ови потписници стављени су у функцију туђе политике. Исте оне политике која је довела до разбијања Југославије и која је наставила да Србима разбија оно што Србе свих вера и регија још увек спаја: њихов језик. ■

Језичка сакултитања

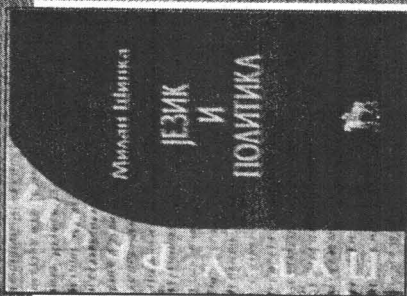
Н. Томић

ДРЖАВУ некадашњу смо поделили, али се о језик и тање сакултитаемо. Другоглишњи “вапорачичи” блиоци политикте и лингвистике (неки ипак кажу “браничи”, са четим свабама) наставаљају се на дужностовенском простору, а каже су природе, веома лепо сазнајемо из новог дела Милана Шипке “Језик и политика”, обрављеног ових дана код “Београдске књиге”.

Милан Шипка, угледни сарајевски лингвист, универзитетски професор, аутор више од 20 књига и више од 600 научних радова, често је подемислио и са лингвистима и са политичарима о материнј језика и политикте. Део тих радова, уз два посебно написана, чине ову књигу. Професор Шипка поставља четри питања. Да ли постоји и каквог карактера веза између језика и политикте, могу ли се утвршити

пожеља. Политички утцај, по њему, свилентан је, помалан, њужан и пожељан, пре свега у регулисану јавне и службене употребе различитих језика у вишеационалним и вишелингвалним заједницама и појединих језичких плмова у национално нехомогеним језицима. Политика, међутим, не оне лингвистичи да унапред поставља циљеве. “Политичари идују правиво, а у неким случајевима су и обавезни да се баве језиком, али у строго назначеним озирама, по правлу само онда када се решавањем језичких проблема у суштини усклађују и уређују друштвени односи... док лингвисти могу и треба да се баве политиком, али само у оним областима науке о језику, лингвистичке и других лингвистичких активности које имају вез са политиком...”

Другим речима, у области језика и политикте најбоље би било кад се нико у туђе не би пачао. Али, у чланцима професора Шипке управо је реч о многобројним примерима тог непожељног пачања.

Избегаванье ћирилице је кршење Устава

Устав који је важио од 28. септембра 1990. до 8. новембра 2006. године, имао је члан по коме је у Србији у службеној употреби ћирилично писмо. Шта је то, заправо, значило није било лако закључити, јер је, рецимо, потрошачима ЕПС слао рачуне за струју исписане латиницом, Телеком Србије за телефон исто тако... И ГСП је давао свој допринос латиничењу Београда користећи латиницу на многим возилима... На међународним скуповима у Србији, уз натписе на енглеском језику, за „српски“ језик (како сматрају организатори) довољна је и латиница... Полиција је своја возила такође означила латиницом, а регистарске таблице на аутомобилима у Србији нису замењене и поново су добиле ћирилична слова, која су некада давно имала... Најзад, иако то није најмање важно, на гласачким листићима (па тако и овим последњим, за изјашњавање о новом уставу) помешане су латиница и ћирилица, што уз све друго показује и својеврсну аљкавост организатора.

У Митровданском уставу, поновљен је члан из претходног основног закона земље, по коме су у Србији у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Више се, хвала богу, не помиње српскохрватски језик. А да ли ће се ова измена некако одразити и на званичну употребу ћирилице? Тешко је бити оптимист, уколико се све препусти „доброј вољи“ оних који ни досад нису много уважавали слово Устава, а за то нису сносили никакве последице. Војислав М. Станојчић, Београд

ПРОФ. ДР ИВАН КЛАЈН И У НОВОМ ИЗДАЊУ "РЕЧНИКА ЈЕЗИЧКИХ НЕДОУМИЦА" РЕШАВА ПРАВОПИСНЕ ДИЛЕМЕ

Енглески нас преплавио

И. Мићевић

РЕЧНИК језичких недоумица проф. др Ивана Клајна већ скоро 26 година помаже нам да решимо све правописне дилеме, да брзо сазнамо како се нека реч пише или правилно изговара. Свако ново издање побољшало је нове појмове, а последње, пошто, које се појавило на Сарму књижа, допуњено је са последњак термина. Највише их је у наш говор стигло из енглеског језика.

- Моја основна илеја била је да ово буде сажет, кратак речник. Осим њега, постоји доста приручника, али нису јединоставни за читање. Писани су да се читају полате. - каже проф. др Иван Клајн.

- Нисмо имали приручник који бисмо консултовали на брзу руку, кад немамо много времена да истражујемо. Зато ова књига и јесте толико тражена. Чак је имала и много пиратске издања.

Најопроније су новине из енглеског језика, мада се многе "нове" недоумице које др Клајн решава тичу и властитих имена. Овај лингвистички стручњак саветује нам да, уместо "риноктолошка", треба да кажемо "ринкоктолошка", а компјутерски језик је "сејсик", а не "бејзик", "картрид", а ипакко "скртрид". Он упозорава и на погрешну употребу термина, па такво "култни", каже проф. Клајн, не ваља употребљавати уместо реч славан, чувен или популаран. Такође, нема потребе ни да у политичком, речнику имамо "анкетни обмор", преузет из француског језика, када можемо да га преведемо као "истражњки обмор". Не може се ни рећи, упозорава

Фотоп. И. Фотоп

треба да се каже "дакузи", "чао", "Чампи" и "капучино". Где год постоје домаће речи не треба употребљавати стране. Не треба да кажемо "бабуи", кад имамо реч "тавијан", или "телејер", уместо одомаћеног "конкура". Тако, на пример, "трансферентно", наско нема праву замену међу домаћим речима, где год је могуће, боље је замислити са јавни, отворен, несекретан.

Једна од речи око којих се проф. Клајн спорно са колегама била је и "евро". Неки стручњаци тврдили су да назив ове валуте треба да остане "евро", али је професор Клајн пресудно и рекао да норма треба да буде "евро", јер кажемо Европа, европски... Чак је и тада ишањ гуверниер "Народне банке" Млађан Динкић заво нашлет сговорника да га пита како да назовемо европску валуту.

Лексикон страних речи

ПРОФЕСОР др Иван Клајн, заједно са колегом проф. др Миславом Шипком, приводи крају "Речник страних речи и израза", први на српском језику лексикон Милана Ђулачића, који је прво издање имао пре скоро 70 година. "Речник" ће да садржи око 50.000 појмова на па ише од 1.000 страница. Издања је новосадски "Прометеј", а књига ће бити одштампана до краја године.

- Речника је и то што појешне италијанске називе, уместо са ч и и изговара са гласовима л и њ. Сви лингвисти, као и правописници "Матиче српске", сложни су да

Benefit-Hobby.com

Култура

Генерални директор и главни уредник Компаније "Новости" а. д.: Милојко Вукотић
Уредник додатка: Дејана Вуковић; Технички уредник: Александар Вулићковић;
Компјутерска припрема: Јелена Здравковић; Контакт: 3398-180; 3028-036; Е-маил: kult-@odnetai@novosti.co.yu

15. 11. 2006.

УСТАВ У СВЕТЛУ НАУКЕ

Наши еминентни језикословци говоре за "Дане" о члану 10 Устава Републике Србије који се односи на језик и писмо

На Митровдан, у Дому Народне скупштине Србије, уз химну *Боже правде*, свечано је проглашен Устав Србије. Ово је прилика да се посебно осврнемо на употребу језика и писма која је одређена чланом 10.

Иво Андрић је једном приликом следеће записао: *Језик је жива снага са којом је везана не само култура него и само постојање једног народа.* Јасно је колико је питање језика и писма битно за сваки народ, али, нажалост, и запостављено, мада многи често истичу како је језик највеће национално благо...

Стога смо позвали наше истакнуте научнике и замолили их да изразе своје мисли у вези са чланом 10 новог Устава Србије.

Сви саговорници су професори на катедри за српски језик и лингвистику Филозофског факултета у Новом Саду.

Оживљавање ћирилице

Др Милица Грковић, професор старословенског језика, историје српског народног и књижевног језика, аутор многих значајних књига из области ономастике и историје језика, посебно је истакла однос према ћирилици.

- Познато је да је ћирилица древно српско писмо. Све средњовековне књиге и исправе српских владара су написане ћирилицом. Најстарије штампане књиге такође су ћириличне.

Нема сумње, једно од обележја српског народа је писмо којим је

Од српског народа зависи да ли ће ћирилица као исконско писмо поново оживети. Живот ћирилице не зависи од закона него од народа чији су се преци вековима тим писмом служили.

писано још у дванаестом веку, пре Светог Саве, а и за време свих Немачкиња па до наших дана.

Ћирилица је нагло почела нестајати после Другог светског рата. Без државне политике која је била против ћирилице ово писмо не би се тако брзо заборавило. Најбољи пример за то је један истинити догађај који може бити најбоља илустрација за то какав је био однос и какава је била борба против српског писма. Када је после рата стваран македонски књижевни

језик, Милован Ђилас, тадашњи челник државе, отишао је у Македонију са захтевом да Македонци оставе ћирилицу и пређу на латиницу. Једно од образложења за ово било је Ђиласово мишљење да Хрвати са једне стране а Македонци са друге треба да притисну Србе, како би у Србији нестала ћирилица. У Македонији се нису сложили са Ђиласовим предлогом. Али, у Србији је из године у годину било све мање ћирилице.

Данас је латиница потпуно потиснула то српско исконско писмо. Треба погледати дневну штампу, телевизију, књиге, натписе на фирмама, па без много речи увидети да ћирилица умире.

Можда ће нови Устав моћи нешто да учини да се нашем писму врати живот. То ће се тек видети.

Мислим да сваки народ има право да пише својим писмом и да се служи својим језиком.

Од српског народа зависи да ли ће ћирилица као исконско писмо поново оживети. Живот ћирилице не зависи од закона него од народа чији су се преци вековима тим писмом служили.

Устав о језику и писму

Др Мато Пижурица, професор историје и дијалектологије српског језика, један од тројице приређивача важећег *Правописа српског језика*, секретар одељења за књижевност и

језик Матице српске, а можемо рећи и слависта светског гласа, износи о службеној употреби језика и писма следеће ставове.

- Добро је што је у Устав ушла одредба по којој је у Србији у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Ова материја је на исти начин регулисана важећим Законом о језику. Надам се да ће сада, када смо добили јасну уставну регулативу, и Закон бити доследније спровођен.

Делотворност и Устава и Закона зависиће у многоме од дефинисања домена службене употребе. Укупна службена документација (значи не само она која иде из институција вани), разни формулари и службено општење на свим нивоима власти верујем да више неће бити спорни. Али, шта је осим тога службена употреба? Претпостављам и ултини натписи, путокази, текст на националној монети, фирмописи органа власти и државних установа, потом, осим у заиста изузетним приликама, титловање на телевизијским каналима који имају статус јавног сервиса. Важно је да Завод за уџбенике Србије настави праксу штампања уџбеника и приручника ћирилицом.

"Практиковање" писма у школској пракси наравно да је најважније. Надам се да је напуштена пракса писања писмених задатака наизменично ћирилицом и латиницом од оног тренутка откад је српски језик

престао бити српскохрватски. У ствари, ми ћемо добити битку за ћирилицу тек онда када је добијемо у лингвистичком еснафу и међу просветним радницима.

Заштита ћирилице, односно њена позитивна дискриминација, неће угрозити латиницу. Да будем јасан - ја спадам у оне који верују да је наша двоазбучност драгоцену цивилизацијску предност. Међутим, ако би се маргинализација ћирилице наставила овим темпом, с вероватном њеном егзистенцијалном угроженошћу, ми имамо само један избор - напуштање двоазбучности жртвовањем латинице.

Два писма, два изговора

Др Шандор Пал, професор узajамних веза српске и мађарске књижевности, као и теорије и праксе превођења, следеће је изјавио:

- Проблематика српског/хрватског/бошњачког/црногорског... језика, најисправније речено новоштокавског стандарда, сложена је и веома инспирисана. Тим, у лингвистичком погледу једним језиком, говори више нација, а сами говорници су припадници више конфесија. Без обзира на све, тај језик, којег сваки народ назива својим именом, има два равноправна писма (ћирилицу и латиницу) и два равноправна изговора (екавски, ијекавски). Све остало је политика! Политика, која за "званично", за "службено" сматра, час једно, час друго тј. комбинацију разних елемената.

Дефиниција о језику у новом Уставу гласи: "У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо. Службена употреба других језика и писама уређује се законом, на основу Устава" (чл. 10). Она је мањкава барем из два разлога:

неоправдано преферира само једно писмо (без обзира на историјске и научне разлоге) и не говори ништа о томе који је изговор службен. Овако како је написано, могло би значити: ћирилица екавског и ијекавског изговора. Можда, али нисмо сигурни, шта ће у погледу изговора дефинисати закон? Али, шта ћемо са латиницом? Изоштити сада латиницу, на почетку трећег миленијума, када су ствари отишле предалеко, политички је мотивисан и неодољив посао. Срби се тиме одричу доброг дела своје културе, оног дела, који је стваран на овом писму. Резултат тога ће, примера ради, бити: књиге Добрице Ћосића, штампане у Ријеци, екавцом, код Отокара Кершованија, крајем осамдесетих година прошлог века, биће: хрватска књижевност. "Одрицањем од латинице морали бисмо се одрећи посредно и свега што су Срби створили на латиници, а то није нити може бити у српском националном интересу... латиница, уз ћирилицу, мора остати писмо српског народа..." (Милош Ковачевић). Данас је свима јасно, чак и српским фундаменталистима, да латиница није гајика, како су мислили, већ ауковица! Устав је направио недопустив пропуст, није на прави начин дефинисао статус и употребу латинице. Он латиницу просто не констатује, као да тај проблем двојности не постоји. Његови писци, што се језика тиче, живе у виртуелном свету. Није спорно да је ћирилица читав низ година била потиснута, али се њена афирмација не може осигурати изопштавањем латинице. Дијрадија је израз богатства, сложености културе, способности мозга да аутоматски прелази са једног на друго, а не сиромаштва! Кад већ Устав није, закон би морао регулисати употребу латинице на научно заснованим, стварно потребним и животу примереним принципима. Најпримереније решење би било: два равноправна писма и два равноправна изговора. Стара уставна формулација је била: "У Републици Србији у службеној је употреби српскохрватски језик и ћирилично писмо, а латиничко писмо је у службеној употреби на начин утврђен законом". (чл.8). Да је уместо српскохрватски стављено српски, а да уместо народности пише националне мањине, била би то дефиниција са много respekта. (Узгред буди речено, о формулацији српскохрватски, вођена је

Мато Пијурца

1990. г. у Народној скупштини велика расправа. Једна од заговорница тог решења, које је било у складу са Правосписом Матице српске, посланица Мира Мосуровић, одмах по престанку мандата, остала је без посла, а ни данас га нема.) Интересантно је навести и формулацију из Устава Републике Српске: "У Републици Српској у службеној употреби је српски језик екавског и ијекавског изговора, односно хрватски језик и бошњачки језик. У службеној употреби су ћирилично и латиничко писмо". Можда смо и ми могли преузети нешто из те формулације, јер Србија има проблем новонасталих мањина, које де facto говоре језиком већинског народа.

Проблематика и сложеност језика, који ми зовемо српски, је у томе што је то лингвистички несумњиво један језик, са два писма и два изговора, који користе припадници три вере и четири нације. Од тога треба изабрати најбољу, најлогичнију комбинацију, варијанту која је најсвеобухватнија и најближа научној истини.

Овај Устав је писан ноћу, на брзину, кад већина поштеног света слава, па тако и лингвисти, стога они нису ни консултовани, а формулације везане за језик су остале штуре, недоречене, засноване на оном што се о језику на брзину може научити у некој од вечерњих школа за брзу едукацију одраслих. За употребу тзв. "других" језика (којих то језика?), нема никаквих уставних гаранција. То ће се решавати законима, а закони се лако мењају, од једне до друге политичке погодбе. Устав је питање језика, без икакве преке потребе и рационалног оправдања, увео у сферу провизоријума и недоречености, стварајући тензије тамо, где су оне потпуно непотребне - закључује др Шандор Пал.

Б. РАДИЋ

Шандор Пал

Политичари против лингвиста

Парламентарна скупштина Европе у Стразбуру, предлаже увођење једног службеног језика у Босни и Херцеговини – босанског, уместо садашња три: српског, хрватског и босанског

■ Душко БАБИЋ

У резолуцији о уставним променама у Босни и Херцеговини коју је крајем јуна усвојила

Парламентарна скупштина Европе у Стразбуру, предлаже се између осталог – зарад нормалног функционисања државе – и увођење једног службеног језика – босанског, уместо садашња три (српског, хрватског и босанског). Резолуција, додуше, има карактер препоруке, али искуство из последњих петнаестак година говори нам да је питање времена кад ће „добронамерна сугестија“ постати прво отворени притисак, а затим брутално намењене припремљеног решења.

Уместо анализе оваквог поимања правде и демократије, овде ћемо начинити једну историјску паралелу између метода и циљева политике великих сила у Босни у наше време и пре једног века, када је на Берлинском конгресу (1878) Аустроугарској дозвољено да окупира Босну и Херцеговину. Анализа би могла да укључи мноштво упоредивих појава из ова два раздобља, али овде ћемо се ограничити само на једну – питање језика.

Кварење српског језика

Основни циљ аустроугарске политике на Балкану учин Берлинског конгреса па све до краја њеног постојања (1918) био је слабење српског елемента. На Берлинском конгресу је „бечка влада скоро јавно ставила до знања да неће дати остварење једне веће српске државне јединице. Србима ће се дати да животаре, разбијени, завађени и распарчани у више подручја и под више разних власти“ (В. Ђоровић). Србија и Црна Гора раздвојене су и физички јер је уз Босну окупирана и рашка област. У том смеру ишла је и политика слабења веза између Срба из Босне и Херцеговине са Србијом и Црном Гором. Али, није било довољно само политичко и

физичко раздвајање, па је примењена још једна, перфиднија и опаснија стратегија, која је ударала у саме темеље идентитета народа – у његов језик, којем се мења структура и намеће новоземе.

О карактеру и степену кварења српског језика који је бечка влада смишљено проводила, довољно ће рећи следећа два примера, узета из службених списа са почетка аустроугарске управе у Босни: „Судиште је али миљења, да у наочном случају не предложе тај злочин...“; „Између нашана, или између којег напница и иноземца у овоземству издане исправе о правним пословима, све ако и немају задобити ваљаности у овоземству, подвржне су пристожбеној дужности по општим уставнима“. У есеју *Трајни кварења*

нашеј језика у недавној пролозији Марко Марковић, пре пола века, каже: „Кад је реч о окупаторовом кварењу народног језика окупираниг народа, нама се чини да не би било тешко утврдити да је Аустроугарска за четрдесет година своје владавине штетније дјеловала на наш језик него Турска за четири стотине година“.

Овакав језик народ, наравно, није прихватио, а највећи српски писац из Босне тог доба, Петар Кочић, водио је против њега прави рат у скупштини и у својим делима (*Суданаја*, *Јазваца пред судом*). Његову линичку и структурну основу чинио је тадашњи књижевни језик у Хрватској – и сам отпорећен неприродним калковима (речима насталим дословним преводњем страних речи),

рогобатним кованицама, инверзијама, синтаксичким везама страним народном језику. Тако је рођен један језик-мутант, ружан и неразумљив, додатно нагрђен чињеницом да су се њиме користили чиновници из других крајева Монархије, који нису знали српски (Чеси, Пољаци, Мађари).

У почетку, за време управе генерала Филипковића, језик у Босни и Херцеговини службено се назива „хрватски“, затим „земалски“, да би 1890. службени назив постао „босански“. Идеју о босанском језику (као и босанском народу) покушава да намегне Бењамин Калај, шеф Заједничког министарства финансија у Бечу, под чијом управом је била Земалска влада у Сарајеву од 1882. до 1903. Будући да ни Срби ни Хрвати нису прихватили ово намењено име. Калај покушава да му прибави оправдање, тражећи подршку од шефа славистичке катедре у Бечу. Словенца Франца Миклошича. Овај, међутим, шаље негативан одговор, саветујући му да тај језик може звати српски – како га зову Срби и муслимани у окупираним крајевима, „али да се Влада одлучи за хрватски“.

Нешто боље среће Калај је био са Миклошевцим наследником – Вацлавом Јагићем, који је 1896. у аустроугарском парламенту бранио назив „босански језик“, тврдећи да су га тако звали и неки францези у једном документу из 17. века. Јагић се касније покљао и своју изјаву прогласио непромишљеном, „пошто је изазвао буре протеста и међу Србима и међу Хрватима“ (А. Митровић).

Под притиском јавности Земалска влада ће 1907. за време министра Буријана, напустити назив босански језик и увести српскохрватски. Све до краја 20. века, до хрватског рата у БиХ, босански језик више се и не помиње.

Оно што није могао Бењамин Калај у име „двоглаве монархије“ јер се сукобио са стварношћу, дедило се сто година касније, у режији предводника демократског света. Никога више није занимало мишљење лингвиста, историчара, писаца, народа – све је урађено по жељи Алије Изетбеговића и у реализацији „високих представника“, који су дошли да заведу ред у земљи која сама себи не може помоћи. Баш као и Бењамин Калај после Берлинског конгреса. Али, за разлику од Калаја, који је добро познавао односе међу балканским народима (био је шеф аустријског посланства у Београду; написао је историју

БРАНКИСЛАВ МАРКОВИЋ:
„ПРЕДВЕЧЕРЈЕ“, УЉЕ НА ПЛАТНУ, 2004.

На Берлинском конгресу је „бечка влада скоро јавно ставила до знања да неће дати остварење једне веће српске државне јединице. Србима ће се дати да животаре, разбијени, завађени и распарчани у више подручја и под више разних власти“.

В. Ђоровић

Наставак на 4. страни

Срба, коју касније није смео да објави), ови данашњи усрећитељи Босне пре добијања уносног намештења, о Босни нису знали више од онога што се о њој могло сазнати из репортажа CNN-а и ратних саопштења Изетбеговићевих ратних команданата.

Тако се догодило да је једно лингвистичко питање разрешено перфидном политичком принудом – именоване језика постављено је као демократско право народа да језик којим говора зову по властитог жељи. То право није није записано и није примењено ни на један језик осим српског. Тешко би било и замислити какав би се хаос догодио у свету кад би ово право почели да користе сви

народи који говоре енглеским, шпанским, немачким, португалским... језиком.

Измислђени језици

Ову „дивилзацијску тековину“ здушно су подржали идеолози новогрнорства који покушавају да измисле неку другу, европскију и бољу Црну Гору, одвојену од српске прошлости и српског бића. Црногорци су, наравно, демократско право слободног именовања властитог језика додатно унапредили, све у складу са својом слободарском и бунтовничком традицијом, исказаном у Његовим стиховима: „Ове горе не љубе регуле“. Упркос уставу и чињеници да се близу седамдесет посто становништва изјаснило да

говори српским језиком, наметнуто је једно „геиџално“ решење по којем је службени назив језика у Црној Гори „матерњи“, а сваки грађанин има право да ово неодређено име разуме како жели (српски, црногорски, босански, хрватски).

Какава је будућност свих ових измислђених имена истог језика, тешко је рећи. Све говори да су та имена у сукобу са лингвистичком науком, историјом и логиком, али то у иштем случају не мора ништа да значи. Не би био први пут да нам се прода рог за свећу.

Али, остаје нада да знад насилна и лаковерности шарује живот са својим истинима и законима. Српски језик је један, дубоко укоренен, остварен, неуништив. „Ружа ће увек исто мирисати, ма како

је звали“ – каже Шекспир у једној својој трагедији. Пред језикословцима и припадницима „измислђених језика“ – „босанског“, „црногорског“, „матерњи“ – стоје две могућности: прва – да српски језик, овакав какав јесте, зову по својој жељи, већито носећи фрустрацију да су снагом политичких декрета добили нешто (име језика којим говоре) што може дати само историју и судбину; и друга – да крену у насилно „богаћене“ језика новим гласовима, речима, конструкцијама, и да тако створе на караду сличну оној Калајевом босанско-хрватском. Дуљански језикослови већ увелико раде на томе. Нема сумње да ће то прихватити слободни, демократски свет. Да ли ће и Његовешеве горе што „не љубе регуле“ – видети. ■

СРПСКЕ ТЕМЕ

Говоримо истим језиком

Поводом књиге Фрање Грчевића „Српске теме. Компаратистика сродних књижевности“, коју је објавила загребачка „Просвета“

■ Зоран КОНСТАНТИНОВИЋ

О радима у овој књизи посвећеним српској књижевности, и то у широком распону од Лазе Лазаревића и Стевана Сремца до Добрице Ћосића, говориће познаници од мене. Моја пажња је, пре свега, усмерена на прилоге који исправљају о компаративном истраживању књижевности сродних народа. Они су везани за пројекат, који је Грчевић успео да покрене 1981. године на загребачком свеучилишту, и то под називом: „Упоредно истраживање јужнословенских књижевности“. У оквиру овога пројекта одржавани су сваке друге године научни скупови са великим бројем учесника и потом објављени зборници радова. У свом уводном реферату на првом скупу, Фрања Грчевић је указао на теоријска полазишта за оваква истраживања генетски сродних књижевности и уједно указао на њихову перспективу у Ничевом поимању ове речи као замисли која се конкретизује.

У овом случају она се конкретизовала у току оваког рада на тај начин што су се све јасније оцртавали обриси једног заједничког духовног и културног простора. Да је овакав простор одиста постојао видеше се потом по томе колико је безобзирног страног мешања и зашлепљености у самом овом простору било потребно, колико крви и људске

несреће, да би се он испекао на често неприродне делове. У уводном реферату на последњем скупу, 1989, Фрања Грчевић ће јелно још моћи да констатује како је са пројектом стигао на „ничију земљу“ и да је остао без подршке, у свом раду. Перспектива о којој је говорио остала је само лепа ретроспектива у сећањима оних који су учествовали у овом раду.

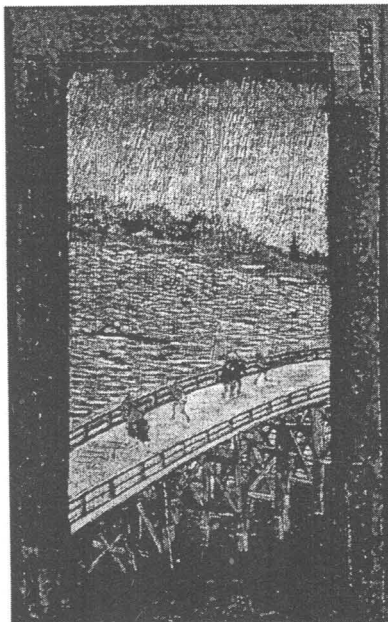
Но Фрања Грчевић је за мене посебно занимљив, јер нам је животни пут био донекле сличан. Обојица смо били официри Југословенске народне армије, обојица смо били артиљерици, а зато смо обојица били са школом, још смо дуго морали да останемо на служби у Армији. Обојица смо зато у жељи да се после свих ратних страхоћа окренемо нечем што је лепо, још

у Армији почели да студирамо, и обојица смо се определили за књижевност. Он ће потом постаи професор на загребачком свеучилишту, а ја на београдском универзитету.

Први пут сам се срео са Фрањом Грчевићем на једној великој међународној конференцији у Софији. У свом реферату споменуо сам о једном бугарском песнику и споменуо да је испевао и песму о будућој Југославији, те да је ова песма преведена на „наш језик“, мислићи на тадашњу званичну сложену: српскохрватски или хрватскокрпски. Но тада се јавила за реч једна дама из публике и ставила примедбу: „Не знам на који језик професор Константиновић мисли када каже наш језик, али знам да ова песма није преведена на – и споменула само једну половину ове сложене“.

Ситуација није била пријатна, но тада се дијало други један учесник: „Ја сам професор Фрања Грчевић из Загреба и ја говорим истим језиком као и професор Константиновић“, одмах поново сео, што је у овом случају је било много ефектније него да је дуго објашњавао како је у питању исти филозошки систем са дублетима.

У оно тешко време које је потом наишло, често сам мислио на то како је Фрања Грчевић тада устао у моју одбрану да говоримо истим језиком, а потову сам се сетио његових речи када сам прочитао посвету у овој његовој књизи, упућену „свим људима који су храбро устали у одбрану братства и солидарности“. Много сам се у животу бавио изучавањем разних језика и дошао до закључка да постоје заправо само два језика – онај несрећни језик мржње, који нас у толикој мери зашљускује и вему насупрот језик, како Фрања Грчевић каже, братства и солидарности. ■

ВИНСЕНТ ВАН ГОГ, „МОСТ“ (ПО ХИРОСИГЕУ)

Брисање српског имена

Отклањање свих белега српства на тлу Црне Горе, ево окончава се предлогом текста новог Устава независне државе Црне Горе

■ Милица КРАЉ

Продужени политички натпег рушења цркви, рушења српског језика, рушења историјских корена, започет рушењем оног поднебесног олтару Његошеве капелице на Ловћену, вишеденициско отклањање свих белега српства на тлу Црне Горе, ево окончава се предлогом текста новог Устава независне државе Црне Горе.

Они некадашњи политички мошници нису испоштовали аманет који је владика Раде оставио уочи своје смрти, 5. октобра 1851. године: „Ја хоћу да ме сараните у ону цркву на Ловћену. То је моја потоња жеља, како у вас ништем, да је испуните, а ако ми не задате Бољу вјеру да ћете тако учинити, како ја хоћу, онда ћу ве оставити под проклетством, а мој потоњи час биће ми најжалоснији и ту моју жалост оставањем вама на душу“.

Његошев завет заборављен је, његов гроб окривљен, његове мошти рауште, а судбински код његовог народа под проклетством и међ густим непрозирним нитима подела, разбратаства и насилих промена координата духовног јединства: језика, вере и нације.

Црногорски језик

Овојремено политичко насиље одликовано је у предлогу експертског тима, аутора текста новог Устава, који је већ прослеђен Скупштини, и у коме се залаже за црногорски као слубени језик, за концепт грађанске државе, равноправан положај свих вјерских заједница и парламентарни систем власти.

Експертски тим није уважио очигледну математичку чињеницу да се на попису из 2003. године 63 одсто грађана изјаснило да говоре српским језиком, и то и Срби и Црногорци и Бошњаци и Хрвати који живе у Црној Гори. Експертски тим без уважавања лингвистичких и филолошких закона, насилно прави законски акт којим брише име српског језика, и истовремено том узвиком српском имену додељује име црногорске државе.

Експертски тим и не пориче да је име језика лингвистичко питање, али наглашава да је: „д политичко питање, у преломним историјским периодима примарно државотворно питање, да су сазрели услови да се име језика измени. Зато није на правом путу онај који о имену језика суди само на основу лингвистичких мјерила а игнорише или одбацује државотворне разлоге“.

Експертски тим заборавља Бечки договор, заборавља Новосадски договор из 1953. године, у којем стоји: „Народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један је језик који се развио на његовој основи“.

Пример преименовања српског језика могао се чути ових дана у Котору приликом представљања превода „Горског вијешта“ и „Луче микрокозме“ на јапански језик, када један од говорника тврди да су та дела писана на старосрпском језику.

Уставно-правним актима не одређује се име језика, већ се регулише службена употреба од већ постојећих језика и имена језика.

А српски језик, српска културна традиција и српска књижевност недељиви су и обухватају сав простор српског народа. Верска припадност се не подудара са језичком припадношћу. Српским језиком су говорили и говоре етнички Срби све три вероисповести: православне, исламске и католичке. Ово је, иначе, и прва тачка из декларације Слово о српском језику, коју је једна група лингвиста, филолога и књижевника сачинила 1998. године.

Ходећи за најсветлијим и најсветлијим виделом кроз дубину времена, пратећи неизбрисане, дубоко утемељене трагове српства, стиже-

мо до првог Ђирлијевог превода Јовановог јеванђеља вириличним писмом, стижемо до божанства језика: „Искони беше Слово и слово беше у Богу и Бог беше Слово“, затим пратећи стожерну језичку вертикалу читам Стефана Немању, који пише своје сину Светом Сави: „Језик је, чело моје, тврђи од сваког белега. Кад ти непријатељ провали све белеге и тврђаве, ти не очајавај него гледај и слушај шта је са језиком. Ако је језик остао недирун, не бој се... Тамо где одзвања ријеч, знај чело моје, да је то наша држава, без обзира ко у њој влада“.

Фалсификовање историје

У запису непознатог Савиног ученика стоји: „Ујасни ми језик мој, спасе мој! И усне моје отвори/ да узмогнем достојну похвалу принети/ овоме преподобном оцу ошима Сави/ на крају векова који је просио чудесима/ а чије трудове и подизање/ ко казати од људи може/ Но оче преблаг, моли се о стаду својем/ чувајући отачество твоје“.

Сам Његош је, више пута, јасно казао којим је језиком говорио и писао.

„Име ми је Верољуб/ презиме ми Родољуб/ Црну Гору, родну груду/ Камен паше одасвуду./ Српски пишем и зборим/ Сваком громко говорим./ Народнос ми Србинска/ Ум и душа Славјанска“, записано је на календару „Даница“, као посвета епископу ужичком Никифору Максимовићу о Ђурђевдану, на Ловћену, лета 1833.

Сви они наводи, изабрани из обила српске језичке ризнице са овог гла, доказ су српске језичке константе, основ необоривости духовног пламена српског језика, кристална провидност Логоса, Слова, Бога.

Рушење институције српског језика и православних храмова, наставља се и званичним најавама рушења цркве Свете Тројнице на Румији. Недег почетком септембра на цркви су осанули графити на албанском језику: „Кја јап троје Пиге“ („Ово је земља Ципра“).

О овом сатирању и поништењу, о овом актуелном злу које деценијама лони и разграђује духовну карту српског народа, српског језика и православне вере, у неизвојеној драми Ивана Негришора: „Видиш ли свице на небу“, један од јупака каже: „Онде је фалсификована историја стварана више од пола века! Једноставно, они који су пристајали на такву забуну, имали су користи од тога! Они који нису пристајали, били су кажњавани! Нажалост, увек је било финансијера који се труде да ставе овакав заборав, слепила и лудила трајно остане! (...) Сваки народ можеш овако уништати, само ако има довољно финансијера за такав пројекат“.

Одбрана од политичке охлостви овде не постоји, иако свакодневно слушамо објезавајуће поштовање демократске воље, уважавање грађанских права, све као похвалу порицању српског идентитета.

Вратимо се за трен Негошу. Године 1952. поводом стогодишнице Његошеве смрти, у Кљизи посетилаца, Милош Н. Ђурић и Вељко Петровић, записали су: „Млади Владика Раде, само је Твоја Младост могла да изведе ове две старости на ову висину. О, мртви, помозите живима!“

ПЕТАР П. ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ
Рад Остоје Горанаши Балканског

Сам Његош је, више пута, јасно казао којим је језиком говорио и писао. „Име ми је Верољуб/ презиме ми Родољуб/ Црну Гору, родну груду/ Камен паше одасвуду./ Српски пишем и зборим/ Сваком громко говорим./ Народнос ми Србинска/ Ум и душа Славјанска“, записано је на календару „Даница“, као посвета епископу ужичком Никифору Максимовићу о Ђурђевдану, на Ловћену, лета 1833.

РЕАГОВАЊЕ

Умовање и доконање

Поводом текста
„Лојалност Дејтонском
споразуму“ Петра
Милосављевића,
објављеног у
„Политици“,
у Културном додатку
бр. 31 од 11. новембра
2006. године

Српско-хрватским језичким расколom деведесетих година минулог века, дефинитивним што се тиче јединичких послова на кодификацији, српскохрватски језик је постао, односно остао – *српски*.

Онима који се осећају непагодном да се, према сопственом нахођењу, баве питањима која из те чињенице проистичу.

Ми смо, међутим, свесни штета и ожиљака, али и резултата из тог

једноповековног језичког заједништва. Знамо и колико смо издељени и разбаштињени, али штете немамо открити залудним, искривљеним и популистичким текстовима, у основи нестручним, а што се тиче и многих појединости и нетачним, какав је овај Петра Милосављевића. Истина није *између* оног што ми радимо, што се само једним делом види и из књиге *Српски језик у нормалцивном оипедалу*, коју су приредили Бранислав Брборић, Јо-

ван Вуксановић и Радојко Гачевић (Београдска књига, 2006), која је послужила као повод Петру Милосављевићу за клеветнички текст – *већ изнад*. Зато и немамо намеру да улазимо у полемику с текстом којем је било једино место у рубрикама типа *Међу нама*.

Београд, 21. новембар 2006.
Комисија за односе с јавношћу
Одбора за стандардизацију
српског језика

Медији и натписи пуни латиничног писма и страних израза

Хрватизми нам једу језик и писмо

Познато је да на овој планети не постоји држава са збирком два писма. Такође не постоји држава у којој се тако масовно крше и Закон и Устав који у својим члановима јасно и недвосмислено одређују своје писмо као службено писмо, напомињући да је дозвољена употреба другог писма само код оних назива који су одређени међународним лиценцама. И нема народа који се тако масовно одрекао и то свог језика и јединог фонетског писма на свету. Своје ћирилице.

Кршење Устава и Закона

Кршење Закона и Устава ће, што се овога тиче, допринети несавјесним, последицама које се односе на губитак идентитета. Да ли ће нико да одговара? С правом ово питамо јер се због кршења уставних одреба у правним државама одређују велике затворске казне.

Дакле, губи се писмо. А језик? Опст ката-

строфа. Штампана и електронски медији су толико преглумили хрватизма да је питање коби и језик, као и писмо? У српском језику зегити је ишао у салату, а уље у мотор. Сада имамо јестиво уље.

Сангитетар је француска реч и баш тако се изговара. Она значи стоти део метра, као што је сантим значајно стоти део франка, пре него што је увведен евро. Чему онда хрватски центиметар?

Поплаве хрватских речи прете да нам потопе језик. Да наведемо само неке: стајалиште (српски стајалица), расвета (осветљење), наранда (поморанца), након (после), напакон (назад), након што је (пошто је), редјано (сручено), наредно (следеће), крема (крема, доб (доба), овисно-невисно (зависно-независно), опрост (опроштај), смршао (омршавасо), сморено (уморно), добрано (ово једва да знамо шта значи)...

Случај лото, где се врте милионске суме, један је од најстрашнијих и најуредљиви-

јих за српски народ. Сви листићи за попу-ну су штампани латиницом, а то је противно и Закону и Уставу. Поводом овога обраћају смо се Управи државне лутрије, јавном окружном тужилаштву, као и многим другим институцијама, без икаквог резултата. Тражили смо и да нас приме на разговор. Такође без резултата.

Случај „лото“

Уставни суд тренутно не постоји, а свако кршење уставних одреба је посао баш овог суда. Сада сваки популисткини и необразовани парајлиба, који дође у Београд, или било који град, он отвара пекарну, ронгљанику, златару, бакалницу, или менаџеру и фирму напише латиницом! Може му се! И није свестан шта чини.

Има ли нам спаса? Има ли спаса језику и писму?

Милушан Живковић, дијал. инж. члан Удружења за очување ћирилице, Београд

РАЗГОВОР НЕДЕЉЕ: СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ, ЛИНГВИСТА

Сва раскршћа српског језика

Научно, лингвистички гледано, на простору између Бугарске и Словеније данас се пише једним књижевним језиком, каже познати дијалектолог

ИНТЕРВЈУ

Моравски слив чини српски дијалектски мозаик у малом Јер Морави са својим притокама носи воду свих наших дијалеката, донекле и онага који је залетао у основу Вуковог типа књижевног језика. Евен-туално мењање те основице значило би нове крупне револуционарне скокове и ломове, ипакне са традицијом ствараном више од једног и по века: на овом типу књижевног језика имамо зајамну умотовину велике вредности родних умотовина велике вредности записана је и објављена тим језиком.

Пошто нема знака једнакости између народног и књижевног језика, опет бисмо имали дорале, реконструкције, стварање новог, у основи вештачког, на неки начин туђе језика, који би сви морали учити, тамаи као и овај садашњи. Пошто је књижевни језик ствар конвешције, резултат договора, односно одлуке државних органа, све је могуће, све се може, па и наша нација реализовати. Али, неможе нација све извршити! Зар нам није доста револуција?...
Овако говори Слободан Реметић, лингвиста, пре свега дијалектолог, руководилац највећег дијалектолошког пројекта „Дијалектолошка истраживања на српском језику простора“, члан Међународне комисије за Општенационалне лингвистичке атласе при Међународном комитету за језик, члан редакционог колегијума Општекритичког дијалектологског атласа, професор на универзитетима у Нишу и у Београду, дописни члан Академије наука и уметности Републике Србије.

Разговарам о свим раскршћима српског језика у протецима деценија, и о неколико последњих деценија, и о личностима из актуелне теми – ауторитетности корпуса савременог српског књижевног језика. Александар Реметић се управо вратио из Подгорнице где је учествовао у расправи на тему „Устав и језик“.

Велики истраживач српског језика

који је ослушао све гласове на простору Србије са Косовом и Метохијом, Босаном који је докторирао на говори-ма централне Шумадије, написао књи-гу о српском прирепском говору, про-писао све три конфесије и већину го-вова у Црној Гори, рођен је у Каламу у Источној Босни. Слободно време, а врило га је мало, посвећује симулира-њу, русети и магистру наука, и осомо-тодишњем Николи. Посебно емоције везују га за кућу и земљу на ломку Ве-ограда, где су његови родитељи прове-ли последње четири године живота као поторели, и где су и сахрањени, на се-оском гробљу у Моштанцима.

• Како видите корпус српског језика?

— Стисајем околности и прикренено вољом других, Срби су најзад нашла из стогодишњег питоноског заграда Српско-Хрватске државне језичке заједнице Срби су најзад добила пројекат да сам, без смет-не и спутавања, уређују свој стандардни језик. Када је о судбини стандардног језика реч, нека потреба за било ка-ким значајнијим резолуционарним ка-зовима и мењањем основног курса. Српски језик ће се развијати нормал-но, природним путем, баше као и до-сад отворен за утицаје и ботане са друге стране, будући да турским нација није било својствених српских језикословница и литерарних ствараоцима.

Последња ранијег дуготодишњег заједништва, које је често спутавао и најелементарније и најконструктивније идеје, у доброј мери спосодотворности што данас немамо добро, комплетно научну граматичку, једномини речник српског књижевног језика, разне тер-минолошке речнице, а о вишетомом речнику књижевног језика да не гово-рим...

• Како се српски језик нашао у центру реформе?
— Данас сви Хрвати уче из једног јед-динственог бугавара. На другој страни, историја је попурила теговинама Вуко-

вог реформаторског подухвата. Стиса-вог околности, Срби данас имају више бугавара, а имади би их и без најнови-јих догађаја на овим просторима.

• Данас миотају гласове да је у став-љању српског књижевног језика заобиђен говор и лексика морав-ске Србије...

— И не само то, него се могу прочитати изјаве објављених, угледних лингвиста-лаца да је већи део Србије данас „Гур-вук у дијалекат“. Свакако да га ова-каш изјавна стоји забудна да је српски књижевни језик практично херетичан, а дијалекат који је у ту функцију увео Вук. Он је, ипакне, у почетку традио да се у градовима најбоље говори, да би не пише *stipendi* и *mesai* одговорно – да се томе смеју и у Београду и у Кра-гуевцу! Тиме је показао социјална-стички слух као и то да је савестан реа-ности да градска средина креира јези-ку политику, а не сеоска. Али, уста-ном, најкраће речено, сваки књижевни језик је вештачка, надијалекатска творевина, ништа друго него функционал-но наслеђе над језиком.

За утеху онима који говоре о „заоби-реном говору моравске Србије“, мо-рарски слив убраја се међу дијалекто-лошки најистраженије српске регионе, а на његовим дијалектима написани су и неки бисери српске књижевности. Моравски говор је ипакне залетао и у основу првог српског књижевног јези-ка. Са тог терена су најреволуционар-није долазиле и прве српске књиге. Један де-таљ посебно упутује на Јужну Мораву, именована *„Језикашеља“*, с краја 12. ве-ка. Тај језик је био и евангелија, а на том изговору су штампале и прве српске књиге у Крушевцу, „Октоих“ обја-вљен на Цетињу 1494. године.

Неке новеље у овим полемикама про-истичу из неразликосања поља *књи-жевног језика* са пољима *језика књижевно-сти*. Ми имамо сјајна остварења на брањанском, нишком и ресавском...

• **Вратили сте се управо из Подгорине, са расправе о теми "Устав и језик"...**

— У Напреду новог устава Црне Горе нигде нема Срба. Прелазило се да службени језик буде *црногорски*, уз рашчорену употребу латиничног и ћириличног писма, кога више нигде нема. У важећем Уставу језик је — српски, актуелна власт је недавно промовисала термин "матерњи", да би се стигло до "црногорског језика". Десетине компетентних лингвиста са простора Црне Горе деловале су и делују у српској намени о језику. Нико од њих — са изузетком Војислава Нићчевића — није заговарао "црногорски језик". Он је први, после Штедимлије и Дрљевића, који су деловали у времењу НДХ. Тај проблем има два аспекта — лингвистички и правни. Једноставно, не видимо могућност правог дијалога са представницима на једном сегменту. Сада је најјасно и најбоље он црногорски народни говор који — има их више... На крају, поповина Црне Горе припада јављивку који је Бук узео за матрину српског књижевног језика. Са правне стране, опет, чини се јасно немишлено наслеђе: на поспешљивом попусу 63 одсто становништва Црне Горе изјаснило за српски језик, а 17 одсто за црногорски. Пет одсто Албанаца има већа права, своје школе, бувар, а 32 одсто тамошњих Срба нема никаква права.

• **Као истраживач пројетовали сте све српске земље, упознали разне крајеве и људе. Како видите будућност?**

— Има неколико ствари због којих земље. Када смо коначно остали сами по казује се — тако се бар мени чини — да се у том стварању не свалозимо. Посебно ме брине апсолутно нејасан однос према подмлатку, а из дана у дан га је све мање. Одина младих људи код нас попурама обим генетског сакачања назади науке: сви синови многих талената из унутрашњости о путу у школу падају у воду када заврше студије и издубе место у студентском лому. Не знам зашто водеће научне установе, Српска академија наука и уметности, Матича српски и друге, нису нашле начина да у научни рад укључе талентоване, образоване младе људе, који говоре и више страних језика и свјерно владају модерним технологијама...

Даница Радовић

фото: И. Бунетић

Распадом српско-хрватске државне језичке заједнице Срби су најзад добили прилику да сами, без сметње и спутавања, уређују свој стандардни језик

Слободан Реметић

Један лингвистички и три политичка језика

прилика. И странци већ пишу да на овом простору постоји један лингвистички и три политичка језика. Лингвистички су ствари јасне. Ичако један језик. На социolingвистичку не можемо утицати. Неки пребаћују Одбору за стандардизацију српског језика да промовише и признаје стандардизацију српског језика до компетентнију Одбору за бошњачки и хрватски језик. У компетентнију Одбору свакако не спадају пријављена или објављивања одлука или воље других, једно се можемо и морамо терминолошки одредити у оквиру свога стандарда језика. У српском језичком стандарду, коментарно, може само бошњачки, а никакво "бошњачки" језик. У одсуству корелације између стипонима (бошњак) и лингвонима, српска страна види асимилаторске претензије.

• **Расцеп корпуса српског књижевног језика се у маније време настава. Шта лингвистика и социolingвистика данас проповидају на простору некадашњег српскохрватског односно хрватскохрватског језика?**

— Ах, све наше српске добе! Научно, лингвистички гледано, на простору између Бугарске и Словеније данас се пишу један књижевним језиком. Нигде у свету није један књижевним језиком. Ни где у свету не постоје два, а камоли три језика са истим фонолошким, морфолошким, па углавном и синтаксичким системима, истим бројницама од један до десет, истом променом именске жена, презентном глагола иди... Све је исто! Радика има на нику лексике, а и оне су — када је о Боотраду и Загребу реч — последња различита политичка

Београд

НОВОСТИ

Четвртак, 23. новембар 2006.

Страна 17.

НА КИОСЦИМА

СРПСКЕ
НАРОДНЕ
ИЗРЕКЕ
ПРВИ ТОМ

САМО 300 ДИНАРА

ТЕЛЕФОНИ РУБРИКЕ
3028-082 3028-084
3028-085 3028-087

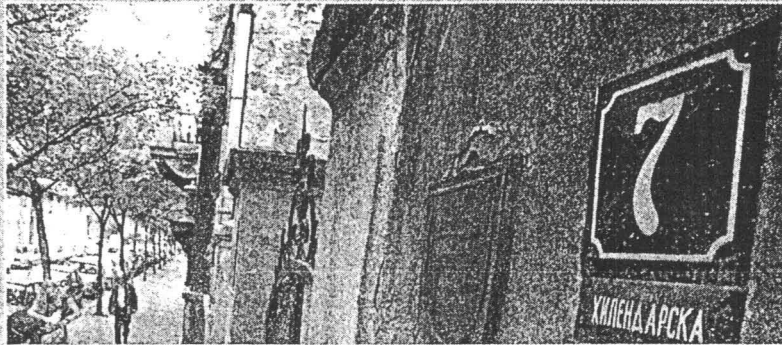
УРЕДНИШТВО
3398-361
3028-081

ДЕЖУРНИ НОВИНАР
3028-083

ИНТЕРНЕТ
www.novosti.co.yu

ЕЛЕКТРОНСКА ПОШТА
beogradsko@novosti.co.yu

НА НЕКИМ ПУТОКАЗИМА У ГРАДУ ГОДИНАМА ИСПИСАНИ НЕПРАВИЛНИ НАЗИВИ

НЕТАЧНО Улични називи са правописним грешкама

фото О. Редошевић

УЛИЦЕ ПРАВОПИСА

Погрешне називе носе Карнегијева, Голсвордијева, Хиландарска, Булевар Михајла Пупина... Дојранска улица има тачну таблу на почетку, а погрешну на крају улице. Град и Република, по обичају - посвађани

ШЕТАТЕ ли Дојранском улицом на Звездари изненадиће вас табла на крају сокака која је каже да сте у - Дојранској. Није јасно ко је прекретио македонско јеzero, и зашто ова улична носи два различита имена - једно на почетку, а друго на крају. Но, у главном граду ово никако није усаглашен пример нетачно исписаног назива.

Станари у Скендербеговој, односно Скендер - Беговој или Скендер беговој такође не знају коу адресу да не пишу на коверти Недоумице немају житељи Хиландарске, али је многим непријатно што је на једној од зграда окарчена табла "Хиландарска".

Тодинама збуњује и неправописно обележена Голсвордијева (уместо Голсвордска), а питање је колико би наших суграђана знало да ли да се упути у Карнегијевићу или, како на табли више - Карнегијевићу улицу.

У градској Комисији за називе тргова и улица ка-

ПУПИН

ДЕСЕТА београдска гимназија носи тачан назив - Михајло Пупин, нада су га многи лавци оспоравали више пута. - Када је школа регистрована, пре 15 година, напали су нас да не знамо како се зове овај научник и ми смо морали да се убојимо ко је заиста у праву - прича нам директорка Снежана Ковачевић-Томић. - Наши ученици немају недоумице ко је био и како се зове овај чувени научник, али се дешава да нас већина сарадника и дан-данас пита како се уствари Пупин зове.

БЕЗИМЕНЕ

МНОГЕ београдске улице ни немају табле са именима. То су углавном приградски сокаци или они по дивљим насељима. Недостају и многе по градском језгру. Често их неко скине тек да му се нађе за успомену или да окрпи рупу на крову. - Страшно је што недостају толике табле и време је да се неко позабави тим питањем - напомиње Драгомир Спасић, технички директор "Београд пута". - Људи више не знају ни куда да иду ни где се налазе.

жу да су свесни да престоница има проблема са правописом, али и да то више једноставно - није њихова брига

- Од прошле године за називе и замену уличних табли задужен је Републички геодетски завод -

кажу у овој Комисији - Следи смо им у више наврата дописе у којима смо наведи улице са неправилно исписаним називима, али узалуд. Никада нисмо добили одговор

План је да се униформишу табле по целој Србији.

а приоритет је поновно постављање украдених и неправилно исписаних. Ипак, цео овај посао може трајати и десет година!

У Републичком геодетском заводу тврде да је проблем, ипак, у Граду. Они су, кажу, само пуки извођачи радова.

- Од скоро смо преузели овај посао, али у буџету уопште немамо стипенду за уличне табле - објашњава Бане Вујанец, директор сектора за катастар непокретности. - Тек по валугу Града, можемо да променимо или заменимо табле, али је на Граду и да нам обезбеди новац за то.

До тада и даље нећемо знати да је право име нашег највећег физичара и математичара Михајло Пупин, јер његов Булевар носи назив Михаило Пупин. Једва се најзначајнији Срба у историји бавно се егзактним наукама, на му вероватно не би била јасна пагањања о његовом имену

Б. СТЕЈЉА
М. Ч. ПРЕЛЕВИЋ

ГРАБАНИ ПИТАЈУ. ИНФОСТАН ОЛГОВАРА

Мр Михаило Шћепановић о увођењу црногорског језика

Геноцид над српским језиком

Скоро деценију опомињем црногорске лингвистичке туке да не дирају име српског језика. Њихове несрећне граматике су сахрањене пре него што су и стигле до читалаца. Када је Мило Ђукановић изјавио да се обратио УН „на чистом црногорском језику“, јасно је да је прекрштавање српског језика под директним притиском власти

Питање црногорског језика актуелизовано је учи најављеног доношења новог црногорског устава у којем би требало да се реши и то питање. Скупштина Републике Црне Горе предвидела је у Закону о Уставотворној Скупштини Републике Црне Горе да, после редовних избора за посланике, који би требало да се одрже до краја ове године, уследи конституисање уставотворне скупштине. Према члану 2. поменутог закона, та скупштина има задатак да донесе нов устав Републике Црне Горе, чиме ће се уредити њено државно и друштвено уређење као независне државе, а између осталог и питање језика.

Мр Михаило Шћепановић, са катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду, на научном скупу у Подгорици поднео је реферат „Јединствена дијалекатска подлога јединственог српског језика“, а питали смо га на основу чега тврди да се црногорски језик уводи под политичким притиском.

Предлог новог црногорског устава у тачки 15 наводи име непостојећег црногорског језика у службеној употреби. Тиме се криши постојећи устав и одузима елементарно људско право већини становништва која се јално изјаснила да користи српски језик. Ако се томе додају и остала намеренија црногорских уставотворача, онда се само може подржати тврдња Косте Чавошић да је то најенцидичнији предлог устава у историји правне науке.

Шта на то кажу чињенице науке о језику?

Михаило Шћепановић: Латиничење Црне Горе је психолингвистика

Управо сам о томе и говорио у Подгорици. Навео сам поступак социolingвистике, којима се јасно показује пут стандардизације српског језика од Вукове реформе до данас. Показао сам да је у основици модерног српског језика источнохерцеговачки говорни тип ијекавског изговора, чија је структура захваљујући поправкама Стојана Новаковића екавизирана, а њом је и заокружен српски говорни прос-

тор на већини јужнословенског простора. То што су хрватски лингвисти самопригласили непостојеће прво да се српски језик може преименовати како којој регији падне напамет – једини је 90 ослонац црногорским новим кумовима. Уосталом, немачки слависта Бернхард Грешел је у осмој књизи часописа Српски језик у обимној синтези показао да не постоји ниједан документ, од Повеле УН преко Саве-

АВЕТНА ЛИНГВИСТИКА

Заговорници увођења црногорског језика, такође имају своје научне аргументе. Међу њима нарочито истичу јединство народних говора и особин фонолошки систем.

Ту је науку професор Драгољуб Петровић, пореклом из Кула, назвао „аветна лингвистика“. Днас сваки обавештенији средњошколац зна да је постојећимна Црна Гора по говору ближа Кику и Ужичу него Цетињу! Аргументи које наводи Војислав Ничевић са својом свитом су испод свакаког научног нивоа. Ситносопственичко лингвополитиканство је оласно поделило Црну Гору. Латиничење Црне Горе је толико узело маха да се може подвести под пупсихолнгвистике. Новогорници творци хрематоима (називим фирми и предузећа) стварају лексичке накарде типа: Кабломонт, Мермонт, Монтегрин Гарге, Монтска, Текст монт оил, Севермонт, Монтефарм, па и Црногорски планински гонич и тако на стотине, да се Тодор Живаљевић, књижевник из Подгорице запитао „куда идеш Црна Горо када црногорчеш псе, а дуљканизујеш Црногорце“.

та Европе, којим се може оправдати преименовање било ког светског језика. Замислите само шта би се догодило с енглеским или арапским језиком када би их именовала јужнословенска лингвистичка памет.

Зашто хуће лингвисти из Црне Горе, нарочито они најпозванији?

Тридесет професора Новакљиче гимназије је избачено на улицу само због тога што су стали у одбрану имена српског језика. Јелена Стојановић и Драга Војновић, професорке Филозофског факултета у Никшићу, објавиле су књигу о одбрани српског језика и његовог имена. Међутим, информативна тмуша у ЦГ не дозвољава научним аргументима видело. Потомци оних који су прескопали Његошев гроб сада довршавају расрбљавање Црне Горе. Другачије се и не може разумети данашњи положај државотворног српског народа у Црној Гори! Егзистенцијални страх је оформио неке нове људе испрских могова. Ту наука и научна истина немају шта да траже – каже магистар Михаило Шћепановић за Глас.

Велна Пойновић

БУРНО РЕАГОВАЊЕ НА ПРЕДЛОГ О ПРЕИМЕНОВАЊУ ЈЕЗИКА У ЦРНОЈ ГОРИ

СРПСКИ БЕЗ ПРЕВОДА

Српски језик мора остати службени за оне који то желе, а таквих је 65 одсто у Црној Гори, каже Будимир Алексић

ПОДГОРИЦА - Партије са српским предзнаком у Црној Гори оштро су критиковале предлог председника парламента Ранка Кривокапића да се у новом уставу, као компромисно решење језик именује - као јужнословенски.

Српска народна странка оценила је тај предлог неправедан, недемократски и дискриминаторски.

- Инсистирамо да то буде српски језик за оне који су рекли да им је матерњи. То је азбука демократије, а то што предлаже Кривокапић није компромис, него најва огољеног насиља и разбојништва, сматра функционер СНС Будимир Алексић. По његовим речима, ни домаћа, ни страна лингвистика не познају други језик на

овом простору осим српског.

- Ако баш не желе српски, нека погледају резултате пописа, па онда нека уведу и друге језике. Али, српски језик мора остати службени, за оне који то желе. Таквих је 65 одсто у Црној Гори, каже Алексић.

Према његовим речима, грађани Црне Горе који имају другачије виђење о језику, имају право на свој матерњи језик, и да то буде унето у Устав.

- Народ у Црној Гори мора да зна да је власт спремна на све само да избрише име српског језика, каже посланик Српске радикалне странке Бојан Струњаш. Он наглашава да председник Скупштине Ранко Кривокапић изјавама о новом уставу срамоти Црну Гору и отежава доношење највишег прав-

БЕСМИСЛИЦА

ПОДГОРИЦА - Народна странка оценила је да је бесмислица предлог да се у новом уставу назив службеног језика у Црној Гори замени јужнословенским.

- Језик у Црној Гори којим се говори, који је у Уставу службени, јесте српски ијекавског изговора. Ту нема погађања, нисмо на пијаци, каже функционер НС-а Будимир Дубак.

ног акта, као и да црногорски језик, који заговара власт - не постоји.

- У тај нови језик не верују ни они који га заговарају. Кривокапић треба да позове лингвисте да дају своје мишљење о овом питању, али он то неће, јер знају да је српски језик у Црној Гори научно утемељен и живи у народу, сматра Струњаш.

В. РАДОЈЕВИЋ

Новост, Срећушкин, 30. Новембар 1996, с. 5

Блискост српског и санскрита

У књизи „Порекло Срба, Словена и Скита“, Момир Никић истражује одакле су Срби и како су се формирали као народ

Пред нама је нова књига др Момира Никића, познатог антрополога и писца „Порекло Срба, Словена и Скита“, која је објавила Стваралачка задруга „Писаца“ из Београда.

У претходној „Језички корени Срба“, у издању БИГЗ-а и Српске књижевне задруге (2004), Никић се бавио питањем српског имена и настанка српске *мишолозије* (односно врховног бога). Том приликом је направио разлику између култног алегоријатива срби (многи поклоника култа Светлости и Сунца) и етнонима (Срби).

У новој књизи, која се се ослања на претходну, али је засебна целина, аутор истражује одакле су Срби и како су формиран као народ.

Ово је, по свему, јединствено дело. Реч је о фундаменталном научном истраживању које се ослања на најбоље историјске, лингвистичке и археолошке изворе. Да би нас довело до шља, аутор нас води кроз лавиринт, где проналазимо „Аријаднини вени“, што нам омогућава да расплетемо клупко многих контроверзи, проблема, загонетки.

Аутор анализира порекло и кретање Индо-европљана, Кимера, Скита, Хетита, Пеласта, Сауромата, Словена, многих блискоисточних, анатолских и централноазијских култура. Књига обилује чињеницама, референцама, напоменама, шатљавима, подацима из бројних индоевропских и других језика... Ово дело, иако озбиљан научни рад (који се не да саопштити одједном као роман или прича), држи пажњу читаоца и буди његову рационалност.

Никић је велики истраживач. Он трага, проналази, анализира, тумачи, консултује, ослања се на документацију, а не спекулирају, и води нас суверено од једне до друге претпоставке и открића. Укупни ефекат је мноштво неочекиваних података и закључака. И сам аутор признаје да је често био изненађен резултатима, будући да унапред није себи задао такве циљеве, него је до открића долазио током и на крају истраживања.

У првом сегменту дат је преглед најпознатијих теорија о пореклу Индоевропљана с посебним освртом на две највише дискутоване: *анатолска* (Ренфру) и *курјана* (Гимбутас). Свој скроман допринос овој расправи аутор види у неким допунима и сугестијама које би могле помоћи склапању целог мозаика, посебно о народима који га интересују. Никић указује на чиган „архипелаг Срба“ у Андолици, на Блиском Истоку, око Црног мора и Каспијског језера.

Централни сегмент посвећен је „дрштено панорамске теорије“. Реч је, наиме, о теорији о *иранској* пореклу *Скитија* и *Сауроматаја*, као и неких других њима блиских народа. Ово је преломна и ризикантна десиона на ауторовом путу, будући да је та теорија утемељена у рачуним најпознатијих европских историчара и, пре свега, лингвиста. Аутор је дошао до закључка да је ова „бучерања истина“ и „лаваншка погма“, једна велика, научна заблуда. На такав закључак „приморана“ је „отац историје“ Херодот.

Уз консултovanje Реномираних зналаца античке историографије, Никић је нашао нови

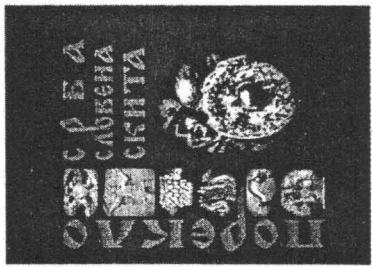
„кључ“ за „дешифровање“ Херодота, обавивши најпре подробну анализу Херодотове *мишолозије*, *идеологије*, и посебно филологије. Установио је да је, судећи по бројним подацима које нам је оставио о „варварима“, код Херодота могуће применити правило „*relatio in personam*“ што је резултат његовог непознавања језика, хеленизма и припадности његовом кругу савременика и претходника.

Никић, практично, реконструираше *скијски језик*, утврдивши његов *неидарски карактер*, као и *сву скијску ономастичку, мишолошку, генеалошку, социјалну стурктуру и односе*. Савсем нови идентитет Скита неминовно је довео у питање претходна тумачења о Кимерама, Сауроматима, Сарматима, Србима, Словенима, Масгетима...

Уколико би се ова открића потврдила то би сигурно бацило ново светло на многа питања везана за порекло и кретање Индоевропљана, распал индоевропских заједнице, односе Индоевропљана северно и јужно од Црног мора, односе индоевропских и индоиранских језика, блиског српског и санскрита, односно праисторичких говора...

Посебно је занимљив оделак у којем аутор утврђује идентитет *Сауроматаја* (пре свега у њиховом току Волге), односно ново тумачење мита о *Амалонкама*, будући да су они „прародитељи Срба“. Да би то доказао аутор обавља право „сцирање“ историјских и лингвистичких извора и података.

Осим овог главног тока, у књизи постоје многобројни ризикани, праве мале научне студије: о античкој етимологији; хелениским обрадицима мишљења и понашања; етноцентризму и атинској идеолошкој дискриминацији; скитској оралној култури; сарматској европској „одисеји“; Аланима, српском грбу; симболици плодности; „великој мајци“; генетским истраживањима...

Распарчавања језика је било

Језици се, ипак, могу и „распарчавати“ и „укрупњавати“ (и то по најразличитијим шавовима, па и онима конфесионалним), при чему је српски најбољи пример за оба та феномена

■ Драгољуб ПЕТРОВИЋ

Текст Петра Милосављевића Лојалност Дејтонском споразуму (Политика, 11. новембар 2006) занимљив је као парадигма данашње српске културне климе, али и као прилог настојањима да се она „поправи у складу с новом научном памету“. Осврћући се на књигу Српски језик у нормативном огледалу: 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика (Београд, 2006), Милосављевић вели да су „прве две одлуке од стратешког значаја“ и да су „дубине јер поричу идентитет и интегритет српског језика. Првом одлуком легализује се новопроглашени бошњачки језик, уз већ „признати“ – „хрватски“ језик. Другом одлуком испољен је негативни однос према српској филолошкој традицији. Ове две кључне одлуке су у међусобној сагласности. Обе воде ка распарчавању српског језика, а последично, и ка распарчавању српског народа“.

Да би то потврдио, он расправља о односу стандардног и националног језика, наводи да је Дејтонски споразум „био потписан, тобоже, на четири језика: српском, хрватском, бошњачком и енглеском“, али да се „српски лингвисти нису потрудили да покажу да је тај споразум писан само на два језика: на енглеском (у америчком језичком стандарду) и на српском (у српској, хрватској и бошњачкој верзији)“. Он даље цитира *Нове*

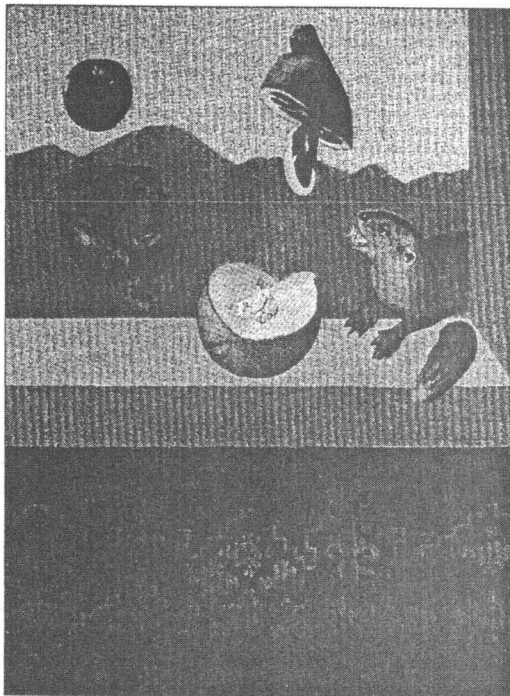
декларацију ХАЗУ (у којој се, уз све те језике, помиње и „дрногорски“), пита се „где су се изгубили славонски, словински или далматински или дубровачки“, наводи да је „главна идеја покрета за обнову србистике“ да се „српски језик и српски народ не могу произвољно распарчавати, као што се по конфесионалној и регионалној основи

не распарчавају ни други европски језици и народи“, да „виједна од (словенских) националних филологија није довела до тога да се њихови национални језици распарчају на четири и више језика“ и закључује да САНУ „и даље делује као пуки огранак ХАЗУ“ и да је „нека ђаволска памет смислила“ да се рад Одбора за стандардизацију „легитимизује тако што ће иза њега стати готово све српске научне и високошколске установе“. И тако даље.

Крупне недоумице

Милосављевићева разматрања могла би бити занимљива и у многим појединостима неспорна, али чињеница да су на чудан начин „изокренута“, отвара могућности да се она осмотре и из неких других углова и да се у вези с њима помене и покоја крупнија недоумица.

Петар Милосављевић „не открива ватру“ кад каже да „хрватски“, „бошњачки“ и „дрногорски“ представљају верзије српског језика (нејасно је зашто из својих спискова испушта македонски); али је чудно да се тих појединости први пут сетно тек пре десетак година иако су неки од „језика“ о којима расправља старији од једног века, а неки би могли бити макар његови (и моји) вршњаци. Међу онима првим можемо поменути „хрватски“ (коме је кумовао Ђуро Даничић) и „бошњачки језик“ (који је, убрзо после окупације Босне, озваничио Бењамин Калај), а међу онима другим налазе се „дрногорски“ и „македонски“, али је занимљиво да Покрет за обнову србистике, због свега тога, досад није протествовао ни код Калаја, ни код Даничића, ни код Броза и за све што

СТАНКО ЗЕЧЕВИЋ: „У ШАРИ ЂИЛИМА“, УЉЕ НА ПЛАТУ, 2006.

Наставак на 4. страни

се са српским језиком и његовим носиоцима догађало током последњих 10-12. деценија сада главне крилице види у САНУ и у Одбору за стандардизацију српског језика. (Утемељитељи Покрета за обнову србистике, ваља се надати, неће пропустити најновију прилику да у своја схватања убеди и Парламентарну скупштину Европе у Стразбуру – која Босни и Херцеговини поново хоће да подари исти онај језик којим ју је и Калај покушао усређити.)

С друге стране, неће бити сасвим тачна Милосављевићева тврдња да срећније словенске националне филологије не знају за „распарчавање језика“ будући да није било давно кад се словачки језик издвојио из чешког, белоруски и украјински (малоруски) из руског језика, а издвајање молдавског језика из румунског добро су могли запамтити сви они Молдавци (и Румуни) који се рачунају у Милосављевићеве (и може) вршњацима. Тако се показује да се језици, ипак, могу и „распарчавати“ и „укрупњавати“ (и то по наразличитим шавонама, па и онима конфесионалним), при чему је српски најбољи пример за оба та феномена: из српског су „никли“ сви његови заперци о којима сада говоримо („хрватски“, „бошњачки/босански“, „црногорски“ и „македонски“), а око „хрватскога“ окупили су се и они за које се Милосављевић пита где су нестали (славонски, словински, далматински, дубровачки), али и *иридесетак других које не поми-*

ње. И са језицима се, дакле, могу догађати чудне ствари, при чему се „српски случај“ може упоређивати са руским, али не и са „енглеским“ или „немачким“ јер су Срби, једнако као и Руси (заједно с Украјинцима и Белорусима), у нечијим мутним плановима одређени за одстрел и најбоља је припрема за такве намене – распарчавање њихових језика и деструкција њихових етничких простора.

Петар Милосављевић и његов Покрет за обнову србистике свој протест против свега што се догодило са српским језиком (и српским народом) могу поднети Ватикану и Анти Старчевићу и њиховим хрватским следбеницима будући да су САНУ и Одбор за стандардизацију у тим пословима учинили једино што су могли: термин „босански језик“ за Србе, и у Босни и уопште, не може бити прихваћен, а на „бошњачки“, као *језик исламизованих Срба*, и САНУ и Одбор ионако су могли утицати једнако као и на све што се дешавало са српским народом и његовим језиком током много последњих деценија. П. Милосављевић може у својим настојањима као узор имати чланицу да, решимо, у Немачкој постоји издавачка кућа која припрема нормативне приручнике немачког језика за све носиоце тога језика и у Немачкој, и у Аустрији, и у Швајцарској, али не може превидети чланицу да се за Србе сличан посао не може обавити ни у Србији а камоли у некој другој области српског језика.

Добро је, наиме, познато да и у Србији и у Републици Српској

има у употреби више правописа српског језика, а откад се Црна Гора осамосталила и у свој Устав увела „црногорски језик“, тамо се пре могу очекивати никчевићевске правописне будалаштине него уעדлачавање српског језика према поменутом „немачком обрасцу“.

Сви „језици“

Осамостаљење „хрватског језика“ почело је уништавањем српске имовине у Загребу и другде (1895, 1902). „велензјадничким процесом“ (1909), покољима у Мачви (1914), настављено у савезу с муслиманима (као „хрватским цвијећем“) током Другога светског рата, а пре десетак година (под „хрватском“ и „бошњачком“ језичком етикетом) завршено затирањем Срба и у Хрватској и у највећем делу Босне. Тако се десило да је због српског језика у Хрватској и Босни, током последњих педесетак година, макар три милиона Срба тамо или остало без глава или отуђено прогнано, па ваља очекивати да ће П. Милосављевић и Покрет за обнову србистике убедити и Хрвате и Бошњацима (али и њихове стране заштитнике) да они и даље говоре српским језиком. И да ће то исто учинити и са оним „Новоцрногорцима“ који су се нашли на истој линији са својим хрватским и бошњачким савезницима (и од њих преузели и „неку нову поезију“: *Ко ће за многа, ја ћу њеви да ишјемо српске крви; Од Тојоле, преко Црне Горе/ све су врбе да вјешамо Србе; Црна Гора, мила майи/ ноћас ћемо Србе клајити*).

Сви „језици“ о којима говоримо, то се мора признати и П. Милосављевићу и његовом Покрету за обнову србистике, *јесу настали из српскога* и око тога не може бити никаквог спора, али САНУ и Одбор за стандардизацију српског језика у то досад нису успели да убеди ни Хрвате, ни Бошњацима, ни Новоцрногорце, ни Ватикан, ни „Милосрдног анђела“, ни Парламентарну скупштину Европе и ваља се искрено надати да ће Милосављевић и његов покрет у томе имати много више успеха и да ће у своја схватања убедити све оне које САНУ и Одбор за стандардизацију нису успели.

Не сумњајући, дакле, у исправност њихових схватања и у успех њихове мисије, можемо се запитати једино зашто су они тај проблем поставили тек сада ако се зна да су то могли учинити и пре, решимо, 24 или 25 година? Помњем ту појединост зато што се присећам да је још тада, на високом политичком месту, било предложено да се оснује некакав савет за српскохрватски језик, али је та идеја пропала јер су се успротивили Филолошки факултет у Београду и један високи покрајински форум у Новом Саду. Како се то догодило, ни данас није јасно, али је остало записано да је предлог за расправу на оном покрајинском форуму припремљен управо у domu Петра Милосављевића.

Да није – данас би и њему и његовом Покрету за *поправљање историје* било лакше да брани своје идеје. И више би му се могло веровати. ■

НА ГРАНИЦИ ЧУДА

Наслеђени језик

Може се поставити питање да ли језик у себи садржи и генетичке одлике народа у чијем је бићу, односно, да ли се језик може наследити?

■ Петар ПАЈИЋ

За језик се каже се да је у бићу сваког човека, односно да је у бићу сваког народа који тим језиком говори.

Другим речима језик и биће су исто.

Па, ако је то тако, а сигурно да јесте, може се поставити питање да ли језик у себи садржи и генетичке одлике народа у чијем је бићу, односно, да ли се језик може наследити?

Да ли се, док је јединка још у стадијуму фетуса, већ тада, заједно са другим органима, почиње да развија и њен језик?

Док се оваква претпоставка не докаже за науку ће она представљати обично булажњење, али за људе који верују у чуда, та чињеница је сасвим извесна. Да и сам поверујем у то да језик наслеђујемо убедили су ме два невероватна случаја који говоре о истом, а десила су се на сасвим супротним крајевима света.

О првом је писала светска штампа: у Америци се родило дете које није хтело од мајке да учи енглеки језик, већ је за сваку ствар имало неку своју реч. Забринуте родитељи обратили су се педијатру, овај је у помоћ позвао логопеда, овај лингвисту и – лингвиста је на опште запрепашћење открио да је дете проговорило окамењеним језиком индијанског племена Команча. Несумњиво да је неки дететов пра-предак био Команч и да је потомак наследио његов језик.

Други случај десио се код нас и из праксе је мога пријатеља, невропсихијатра, који ми га је испричао. Овога пута јунак је наш човек, домаћин из једног села у Србији, који је доспео на нервну клинику зато што је одједном са својим укућанима и осталим светом престао да комуницира на српском, а почео да говори језиком који нико није разумео. „Једне ноћи“, каже мој пријатељ, „док су остали болесници спавали, поверио ми се, шалатом, наравно на српском, да му место није ту, другим речима да није луд али да мора да говори својим језиком, јер је то јаче од њега. Који је тај његов језик био остаће непознато, јер никоме није пало на памет да зовне језичког стручњака који би открио тајну и дешифровао речи које су у том човеку биле јаче од њега.

Сада се поставља питање: откуда у човеку речи које нису учене? У оном малом белом Индијанцу у Америци и у овом нашем домаћину? Ко је то проговорио из њих? Да ли се, као и многе друге особине, од својих предака може наследити и језик? Да ли архетипске слике које носимо говоре да се може наследити памћење и искуство? ■

Да ли неоправдано стрепимо за опстанак свог изворног писма

Док је Срба, биће и Вукове ћирилице

„Хрватизми нам једу језик и писмо“
(Глас 23.11)

Можда би било најпапетније оставити писмо дипломираног инжењера М. Живковића да га носи ветар, да овај „интелектуални“ дискурс не представља изразити говор мржње. Наречени аутор, напиме, свом жестином се обара на продор „хрватизама“ у српски језик, при чему занемарује присуство других „изама“, других туђица у нашем свакодневном говору, па и оне две које представљају његову академску титулу, да је дипломирани инжењер. Или су, можда, те две српске речи?

Хрвати се даве у комплексима

Не смета му ни чињеница да је и она коју наводи као пример своје забринутости: зезтин - турцизам, попут: астага, пенцера, авлије, ошака, ћеваца, пешкира и бројних других, те да је развој савремене технике унео у наш свакодневни вокабулар томилу енглески и немачки изрази, као компјутер, интернет, тендер, блог, итд.

Тиме не желим да браним хрватски поговор, којим наши суседи настоје по-

што-пото да докажу да српски и хрватски нису језици истог корена, па најпросто „производе“ изразе који су кичњени (вјеродајница - ареман, душегризје - грижа савести, опходња - патрола, и сл) и који терају и саме Хрвате да свој матерњи језик уче испочетка. Енглези се не стиде што је мноштво њихових речи француског и немачког порекла, нити се они буне што је њихов језик произишао из латинског и грчког, без којих ни наука не би могла да се изражава. Стога је позивање г. Живковића на Устав и законе ништа мање јалово од упорности хрватских реформатора да створе сопствени језик.

Што се тиче „одбране ћирилице“, њу није потребно бранити, премда у држави са много народа, каква је наша, тај монопол добија помало чудан привук. Но, свеједно. Добро је знао да сваки народ има своје писмо, али у међународној комуникацији сви користе латиницу. Немци су, зарад тог циља, чак одбацили своју готску, па и велики народ ћирилицу, Руси, у тумачењу своје политике према иностранству, користе латиницу. Тако раде и Кинези, Јапанци, Корей-

ци, па и Арапи. Ако желимо да будемо део велике људске породице, и ми се морамо помирити с тим да је ћирилица само за „унутрашњу употребу“, те да свака искључивост у том погледу води ка нашој изолованости. Стога је авијабност г. Живковића према латиници апсолутно контрапродуктивна и „мирише“ на шовинизам.

Писмо је део нашег бића

„Београд је свет“ - писало је некад на транспаренту. Лепо и инспиративно. Али, Србија није цео свет, па, чак, ни Европа, којој желимо да се придружимо. Стога, не би требало да лишавамо наше људе, нарочито оне млађе, да уче и користе писмо којим се остатак света споразумева, поред нашег националног, ћириличног. Тобожиња стрепња г. Живковића да ће ћирилица нестати, нема никаквог стварног основа, јер док буде Срба, биће и ћирилице! А, што се српског језика тиче, којим свако Српче прогонара кад почне да српче прве речи, он је део нашег бића, као и дисање или откуцај срца.

Димитрије Дамјанов, Дил. ецц, Нови Сад

Šta smo od Turaka ućarili, a šta batalili

Ove godine Beograd je slavio značajan jubilej, 200 godina oslobođenja od turske vlasti, što je obeleženo mnogobrojnim priredbama. Osim kolektivnog sećanja na dugo ropstvo, turska vladavina ostavila je i značajne tragove u našem ponašanju, jeziku, ishrani.

SEVAP - Sociolog Ratko Božović podseća na šalu koja kaže da su Turci bili veoma strpljivi kada su izdržali 500 godina sa nama.

Veliko je pitanje šta u našem ponašanju zaista ostalo od Turaka, a šta je nasleđena mentalna karakteristika. Naše intenzivno traganje za posebnosti i identitetom sigurno je u vezi sa borbom za slobodu od turske vlasti. S druge strane, status stranačkih lidera i unutarpartijski odnosi svedoče da je kod nas izražen i podanički mentalitet, što je bilo karakteristično i za autokratski režim Turaka - kaže Božović.

Uticaj turske vladavine, kaže Božović, vrlo često je podložan predrasudama.

Javašluk kome smo vični, očigledno nije karakteristika turskog naroda. Isto bi se moglo reći i za inat koji je potpuno pretpolitički i neracionalan način ponašanja koji ništa dobro ne donosi. Uopšte, veliki smo stručnjaci da nasledimo ono što nije dobro i da radimo ono

▲ Od Turaka smo oslobođeni pre 200 godina, a još negujemo turcizme i neke stečene navike -

što ne može da nam bude od koristi - zaključuje Božović.

Bez turskog uticaja danas bismo Dorćol (Raskršnica puteva), Kalemegdan (Polje za borbu) i Tašmajdan (Mesto gde se vadi kamen) zvali drugačijim imenima, a dan ne bismo započinjali ispijajući kafu koju još zovemo turskom. Uz kafu je skoro ne-

odvojivo pušenje, takođe turska zaoštavština. Petovekovnim ropstvom platili smo i burek, čevap, baklavu, bakšiš i muštuluk. Kada je o slavlju reč, predstojeće nove godine i Božić ubrzo će nas podsetiti na šenlučenje, a i mnogi prodavci pirotehnikke dobro će se oseapati tim povodom.

Od Turaka je ostao i kuluk, koji

je, u nešto drugačijim pojavnim oblicima, tranzicija ponovo aktualizovala. Onima posebno nezadovoljnim za sve su krivi baksuzi, budale, dušmani i balvani koji ih okružuju. A kada dode vreme za odmor umorni radnik leže na čaršav, glavu stavlja na jastuk i pokriva se jorganom, što su sve turcizmi. B. Bednar III

Шта каже Устав, а шта закон

—Политика—
16. 12. 2006.

У Републици Србији
у службеној употреби су
српски језик и ћирилично
писмо

■ Зоран ИВОШЕВИЋ

Језик и писмо имају приватну и службenu употребу вредност. Приватна употреба извире из слободе изражавања и омогућује да се говором или писањем траже, примају и шире обавештења и идеје, у смислу члана 45. став 1. Устава. Пошто спада у сферу приватности, она није предмет посебних уставних норми. Али, службена употреба језика и писма — јесте.

Према члану 10. став 1. Устава, у Републици Србији су у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Под службеном употребом подразумева се употреба језика и писма:

1. У раду органа државе, аутономне покрајине и локалне самоуправе, јавних предузећа и јавних служби, предузећа и других организација кад врше јавна овлашћења.
2. У усменом и писменом општењу органа и организација међусобно, као и са странкама, односно грађанима.
3. У поступцима остваривања и заштите права, дужности и одговорности.
4. При вођењу евиденција од стране органа општине и општинских организација које врше јавна овлашћења.
5. При издавању јавних исправа и других исправа од интереса за остваривање законом утврђених права грађана.
6. При остваривању права, дужности и одговорности из рада и по основи рада.
7. При исписивању географских појмова, назива места, тргова, улица, органа и организација, фирми и других јавних натписа.
8. При објављивању јавних позива, обавештења и упозорења.

Ово је одређено Законом о службеној употреби језика и писма, који је донет на основу ранијег Устава.

По ранијем Уставу, у службеној употреби био је српско-хрватски језик, чију је српску варијанту поменути закон назвао српским језиком. Нови Устав одређује да је у службеној употреби — српски језик.

Ранији Устав је одређивао да је у службеној употреби ћирилично писмо, а да може бити и латинично „на начин одређен законом“. Нови Устав не помиње латинично писмо, али то не значи да оно не може бити у службеној употреби поред ћириличног. Може, на начин који је за свако друго писмо, а не само латинично, утврђен законом.

Службена употреба других језика и писма одређује се, у смислу члана 10. став 2. Устава, законом „на основу Устава“.

Устав има, пре свега, у виду подручја где традиционално и у значајном броју живе припадници националних мањина. Пошто њима Устав јемчи очување националног, етничког, културног и верског идентитета (члан 79) и пошто им признаје самоуправу у култури, образовању и обавештавању (члан 75), има ли шта природије него да се законом предвиди да је на тим подручјима у службеној употреби, поред српског језика и писма, и језик и писмо статутом одређене доминиране националне мањина.

По важећем Закону о службеној употреби језика и писма, текст на језику националне мањине исписује се испод текста на српском језику или десно од њега, а ако је у службеној употреби више мањинских језика, текст на тим језицима — исписује се после текста на српском језику, по азбучном реду.

Службена употреба другог језика и писма могла би бити, на основу члана 48. Устава, прописана и за територију целе Републике, као мера којом се, у сфери образовања, културе и јавног обавештавања, постиче разумевање, уважавање и поштовање разлика у погледу етничког, културног, верског или језичког идентитета грађана. Таква подстицајна мера могла би, на пример, послужити да се, под условима утврђеним законом, на другом језику и писму: издају сведочанства и дипломе о образовању по програмима на страном језику и протоколише и уговара међународна сарадња, објављују информације и упозорења, исписују имена, називи и фирме страног порекла, означавају међународни путни правци и слично. А могла би да буде и основ за законско уређивање службене употребе латиничног писма, које је овде широко заступљено.

Како се језик и писмо приватности односи према језику и писму у службеној употреби? У сфери приватности, сваки грађанин ужива путу слободу да користи језик и писмо свог националног и културног идентитета. Ова слобода се, међутим, простире до границе дејстава прописа о службеној употреби језика и писма. Отуда, онај ко обавља јавну функцију или службу а припада другом језичком идентитету, не би се у вршењу својих овлашћења могао служити језиком и писмом приватности, већ би морао користити језик и писмо у службеној употреби. Али, само док је на дужности. Ван тог времена, опет припада језику и писму своје приватности.

Свако може користити језик приватности и у поступцима у којима се решава о његовим правима и дужностима, уз помоћ бесплатног тумача, ако не говори или не разуме језик у службеној употреби.

Ова и сва остала питања службене употребе језика и писма, треба да буду ближе уређена законом. Кад он буде ступио на снагу, престаће да важи Закон о службеној употреби језика и писма донет на основу ранијег Устава. ■

По важећем Закону о службеној употреби језика и писма, текст на језику националне мањине исписује се испод текста на српском језику или десно од њега, а ако је у службеној употреби више мањинских језика, текст на тим језицима исписује се после текста на српском језику, по азбучном реду.

Političari

▶ Najbolji politički retori danas su van politike. Čak 95 odsto naših političara ne stoji iza svojih reči, tvrdi DEJAN A. MILIĆ, autor više knjiga o besedništvu

Najbolje političke govornike Srbija ima i imala je van politike. To su danas akademik Ljuba Simović, bivši predsednik SANU Aleksandar Despić, pesnik Matija Bećković, Ljiljana Lasić, a ranije i Ljuba Tadić i Zoran Radmilović - kaže za „Blic nedelje“ Dejan A. Milić, autor više knjiga o govorništvu kod Srba (poslednja je „Srpski politički govornik modernog doba“), i sam višestruki pobednik na takmičenjima u besedništvu.

Katarina Preradović

- Nažalost, naš politički govornik se erodirao, a čak 95 odsto naših političara ne stoji iza svojih reči. Za razliku od perioda od pre sto godina, kada su političari bili i mislioci,

iza političkih govornika danas stoje timovi PR stručnjaka. Onda su govornici uspešni u onoj meri u kojoj su uspešni njihovi PR timovi - kaže on.

O govorničkim veštinama aktuelnih političkih lidera, njihovoj ubedljivosti i nedostacima, Milić nema mnogo lepih reči.

■ Drašković najtalentovaniji

Lider SPO Vuk Drašković ima najnesporniji govornički talenat, pa ga mnogi smatraju kraljem trgova u Srbiji. On je lider epskog političkog govora. Veoma je rečit, jasan, sa smislenim

rečenicama, razumljivim običnom puku. Međutim, Drašković ima problem koji prati gotovo sve govornike srpske političke scene, a to je problem neetičnosti govora (spreman je da se odrekne svojih reči u datoj političkoj situaciji). Uz to, ta vrsta epskog govora, na kome je Drašković gradio popularnost 90-ih godina prošlog veka, danas je pomalo prevaziđena. Politički govor danas ne trpi dužinu, već jasne, precizne poruke.

■ Tadić primer „novog govora“

Boris Tadić, predsednik DS, uvek je poklanjao puno pažnje modernom političkom izražavanju. Njegove izjave su kratke, jasne i efektne, ali ništa ne govore. Tadić je školski primer predstavnika

američke škole „New speech“ (novi govor). Njegovi govori su životni, jasni, neposredni do izveštačenosti. Ipak, ostaje pitanje da li se pomenuta američka škola govora mora i može primiti na srpskom tlu. Sigurno je da to bolje prolazi kod školovanih ljudi, za razliku od epskog govora, koji je prijateljski i srpskom seljaku. Ipak, Tadić ima dobru dozu poklapan-

ja onoga što govori s onim što čini. Što mu daje političku snagu i poene.

■ Koštunica najviše napredovao

Aktuelni premijer i predsednik DSS dosta je netalentovan politički govornik. Koštunica pokušava da radi ono što je nekada radio Nikola Pašić, a to je da snagu svojih reči crpi iz svojih dela. Pašić je bio odličan, najbolji političar svog vremena, ali najgori govornik.

Njegovo čitanje je govorilo više od njegovih reči. Koristio je postapalice „ovaj“, „znaš“ i po svemu je bio izrazito loš govornik, ali je snagu svojih reči crpeo iz svojih dela. Slabosti Koštunice kao govornika leže u monotoniji njegovih govora i pričanju ravnopravnim, gotovo uspavljujućim tonom. On je nesiguran govornik, a dokaz njegove nesigurnosti su i nesinhronizovani pokreti koji prate njegove reči. Oni su uvek ili preuranjeni ili zakasneli, što je odlika nesigurnih govornika. Ipak, Koštunica je od dolaska na vlast dosta napredovao u govorničkim veštinama, pa sada zvuči hrabrije, samouverenije, a najbolje zvuči

Karić, Ilić i Čanak - tri najgora govornika

- Na našoj sceni ima tri govornika koje ne bih nikada podržao, a čiji inicijali daju reč KIC. To su Karić, Ilić i Čanak. Bogoljub Karić je, uz probleme s padežima, u svemu diskutabilan kao govornik. Velimir Ilić je antidemagog. Dok demagog na slatkost i prijemčivost hvata mase, Ilić nema ničeg slatkastog u govoru, nije prijemčiv. Svojim govorima on više ljudi odbije nego što ih pridobije. Zato je bolje da ne govori, jer kazu da je dobar operativac. Nenad Čanak je od svih političara najposvađaniji sa govorničkom etikom, pa mu se dela i reči retko podudaraju - tvrdi Milić, uvršivši u loše govornike i Vesnu Pešić, Žarka Koraća, Natašu Jovanović, Ilicu Dačić, Zorana Anđelkovića i druge.

slabi govornici

Epski govori iz devedesetih danas su prevaziđen (foto: M. Knežević)

Nameću govorne mane

Neispravljanje govornih mana kod političara, Mičić smatra nedopustivim. Podseća na antičkog besednika Demostena, koji je surovim vezbama ispravio teške govorne mane (stavljajući kamenčice pod jezik), a izborio se i s tikovima koje je imao.

- Današnji govornici nemaju ni želje da se govornih mana oslobode, nego ih nameću. Imali smo čuveni triling iz Crne Gore - Milo Đukanović, Svetozar Marović i Filip Vujanović, s mekim „r“ u govoru, a na našoj sceni imamo Dragana Šormaza, Milorada Vučelića i mnoge druge.

kada govori o urađenom. Od svih govornika na srpskoj političkoj sceni on je prešao najveći hod od neuspješnog ka uspehu i na trećini je tog puta.

■ Dinkić najmanje vešt

Lider G17 je operativac, a ne govornik. Nema demagošku crtu, tehnokrat je, i navikao je da govori ekspertskim terminima. Teško mu je da se približi i prilagodi običnom auditorijumu. Im

nedostatak znanja komunikacije s običnim svetom. Dinkić je najmanje vešt u govorništvu među našim političarima danas, bez obzira na to što su mu namere daleko značajnije od reči.

■ Jovanoviću reči ne susižu misli

Ni lider LDP Čedomir Jovanović ne spada u dobre govornike.

Ima problem što mu reči ne susižu misli, a to je odlika brzomislećih ljudi. Im

problem i s mucanjem, zbog čega poruke koje šalje, iako jasne, deluju neuverljivije. Često govori zbrunjujućim tonom. Ipak, Jovanović je danas kao govornik višestruko značajniji nego što je bio 1996. godine, te budući da je pametan i ambiciozan ima prostora za nadgradnju svojih javnih obraćanja.

■ Nikolić slab

Tomislav Nikolić, zamenik predsednika SRS, nesporno je u senci lidera radikala Vojislava Šešelja, koji je najveći govornički egzibicionista kod nas. Za razliku od Šešelja, koji uvek reaguje na prvu loptu,

debatuje, i savršeno uzvraća, Nikolić se ni ne trudi da tako komunicira. On ima svoj način obraćanja, koji biračima uliva sigurnost, a protivnicima strah. Iako je to vid uspešne komunikacije, mereno tehničkim pravilima govorništvu, Nikolić ne zadovoljava kriterijume dobrog govornika.

■ Mićunović odličan skupštinski besednik

Fascinira me Dragoljub Mićunović, koji je sav saz-

dan od logičnosti u svojim skupštinskim govorima. On nije za trgovce i mase, ali je šteta što više ne govori u skupštini, i zbog mladih koji bi mogli da uče od njega. On je naš najbolji skupštinski govornik. S druge strane, doskorašnji predsednik Skupštine Srbije Predrag Marković neće ostaviti trag u političkom govorništvu, jer su njegovi govori nejasni, a cilj obraćanja čudan.

Гашењем ћирилице ломе нам кичму

„Равноправност писма“, Глас 15. децембар '06.

Још почетком тридесетих, комунисти су објавили да се на Балкан може увести болшевизам ако се сломи кичма Србима и српском православљу. И заиста, ломљење кичме српског народа је до те мере успешно изведено да смо скоро изгубили и језик и писмо - а таквим губљењем, као што је добро знано, губи се и идентитет једног народа.

Онима који се боре да сачувају најдрагоценије обележје народа коме припадају најтеже пада чињеница да после више деценија комунистичке власти постоји огроман проценат становништва који, не само да не схвата о чему се ради, него, као г. Радуловић у свом допису, нас који смо сведоци ужасног сатирања нашег писма назива незналицама и ненормалним људима! И није му то први пут. То је учинио и 11. децембра 2002. године у истом листу.

Сећам се да сам му одговорио да се човек који прочита како се (по г. Радуловићу) у Хрватској негује српска ћирилица, разликује од милине и расплаче. Он ме такође оптужује за незнање па му ја предлажем да са г. Спајићем и Дамјановим одемо у Хрватску и покушамо да било где, у било којој прилици, било шта напишемо ћирилицом. Такође да пођемо аутобусом на коме ће (рецимо) „Ласта“ да буде написана нашим писмом. Па да бројимо камење које ће нам бити упућено.

Г. Радуловић жели да једног новинара Гласа и њега позовем у свој стан па да сви заједно видимо колико је латинице у њему! У томе и јесте катастрофа српског народа. Са своје стране, ја позивам да сви заједно пођемо у Бугарску и то од границе па до Софије, Пловдива и даље до Свиленграда на тромеђи Бугарске, Грчке и Турске па да се сви уверимо како се у поменутиим државама поштује свој језик и своје писмо.

Допис на који се осврћем је до те мере неозбиљан и детињаст да ме аутор пита да ли бих забранио својој деци да уче латиницу! Човече! Није овде у питању знање или незнање, него нешто сасвим друго. Онима који заговарају употребу латинице у српском језику није ћирилица ни тешка ни непозната. Они су задојени мржњом према свему то је српско. Па тако и према српском писму.

И још једном: не постоји држава на свету са два (равноправна) писма.

✎ Милушин Живковић, Београд

Замене тезе - сламањем кичме угасиће нам и ћирилицу

Лом стубова нације

„Гашењем ћирилице ломити кичму“,
Глас 17. децембар

Нађа нама нико „гашењем ћирилице ломити кичму“ него ће нам, управо супротно, ломљењем кичме угасити и ћирилицу, а уз то, онако успут, и све оно што је српско. Нарочито оно што нас Србе чини народом који би требало да буде вредан своје будућности. Велика је то разлика у гледању на ствари. Ко ту разлику не види, нека му је Бог у помоћи. Ти што хоће да „угасе“ све што је српско нису баш толико наивни.

Листа наших проблема

Знају они шта је шта, знају шта ће Србе више да погоди. Угасиће нам будућности! Нисам приметно да нешто Хрвати, или неки други, баш навалише да нам у Србији гаше ћирилицу. Нити могу, а, колико видим, нити то посебно хоће. Има таквих који то већ раде у Србији, свесно или несвесно, а ти нису Хрвати него Срби. И ту је г. Жинковић у праву, то јесте „катастрофа“ српског на-

рода. Тако је увек било, Срби тешко могу да сагледају саму срж проблема. Таквих за блуда нам је пуна историја.

Сасвим је јасно да је срце једино, неки пут веома важно, али оно рационално је нешто сасвим друго. То долази из главе. Неки наши Срби, а ту, изгледа, спада и г. Жинковић, једноставно виде проблем ћирилице као најважнији српски проблем. Неки пут оне друге, који не мисле сасвим исто, виде као антисрбе „задојене мржњом према свему што је српско“. Ту од рационалности нема ни трага. Неком, коме су чланови породице клани по Срему, само зато што су били Срби, тешко може пасти оваква квалификација. Зато имајмо и неке мере кад пишемо. Не морамо сви да мислимо исто да бисмо били Срби. А и ко је то једноумље прописало као главни елемент српства?

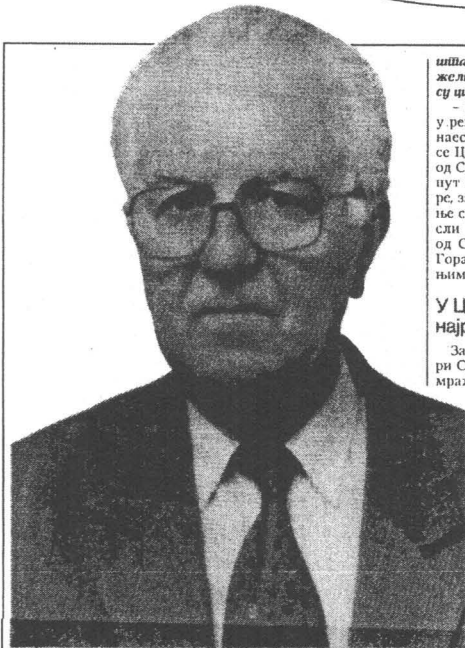
Не знам зашто бих ишао у Хрватску, мада би са поменутим друштвом то могло да буде и пријатно путовање, али под условом да не убеђујемо Хрвате да пређу на ћирилицу. Како су Хрвати уредили коришће-

ње ћирилице у својој држави је ствар те државе и европских стандарда. Пре неки дан, на ХРТ-у, Шијанов филм „Ко то тамо пева“, све пуца од ћирилице и, замислите, без икаквих титлова са преводом на хрватски. Још у новинама није било колико је Хрвата поразбијало своје телевизоре... ко зна, можда криву због Европе, а можда је и тамо нешто кренуло.

Да не буде касно

И на крају, није ми ни на крају ламети да помислим да то неко намерно обрће редослед важности наших проблема. То би било ужасно. Таквима би пре одговарало напред поменути квалификација. Док се ми бавимо ћирилицом, оде Космет, па и оно остало редом, оде Европа у будућност... а ми смо писати она последња шака Срба, зна се под чим, у срцу Шумадије! Мислим да тада то више никог неће занимати.

Милоград Стојић, Београд

шта Влађем настојања, ма жели да се востане, како су циљеви?

— У званичној Црној Гори, у режиму, у последњих петнаест година жели се да се Црна Гора и народ удали од Србије и српства, јер је то пут за ослобађање Црне Горе, за самосталност и узимање судбине у своје руке. Мисли се на осамосталњавање од Српства, као да је Црна Гора била у ропству под њим и Србијом.

У Црној Гори — најружније о Србима

За званичнике у Црној Гори Србија и Београд су најомраженији крајеви у свијету, а ми, тзв. теранјски Црногорци — највећи непријатељи Црне Горе, јер желимо заједнички живот Србије и Црне Горе, заједничку државу, будући да се ради о једном народу и у Србији и у Црној Гори (изузимајући оне који нису црногорског пори-

род Црне Горе, преко леално изабраних представника, одређено да се уједини са Србијом и уђе у састав Краљевине Срба, Хрват и Словенаца.

Антисрпство у званичној Црној Гори само је дјимично аутохтона појава, јо је више иницирано ватиканским, западним настојањима да се што више раздоби и уситни Српство и Српја сведе на што мању мјру, јер њено православно слободарство је сметња за презлтизам и продирање ватиканске идеологије према истоку, ка Црном мору и Јадану. Давно се таква настојања глобалистички шире и у Црној Гори, најалост, стигу се нове присталице, нарочито у круговима државних и политичких званичника.

● *Чине ли што у Црној Гори да би се што више удаљи од Срба и Србије? Тамије: да ли њихови лингвисти и „лингвисти“ хоће да саворили направе разлике између Србијанаца и Црногораца и хоће ли се их нема и где је постоје?*

**ДР ДРАГО ЋУПИЋ,
ПОЗНАТИ ЛИНГВИСТА — СРБИСТА**

Превођење Српског

● **Режим у Црној Гори жели да се удали од Србије и српства** ● **За званичнике у Црној Гори Србија и Београд су најомраженији крајеви у свету** ● **Истраживања надрилингвиста о некаквој самосталности „црногорског језика“, који није исто што и српски** ● **Бразилци никада нису покушали да португалски назову бразилским језиком** ● **Да су умекшани гласови требали српском језику Вук би их прихватио** ● **Надобудни Црногорци хоће да измене своју прошлост**

Др Драго Ћупић је наш познати лингвиста — Србиста. Дуго година је био директор Института за српски језик САНУ у Београду, сада је пензионер. Бави се проучавањем српског језика. Објавио је осам књига и око 300 расправа и чланака о разним питањима језика (дијалектологија и др. савремени српски језик, онаместика, историја језика, језик писца и др.). Преводи са руског језика (Бакушин, Достојевски, Ровински, Соловјов, Никулџ, Примаков и др.).

● *Од маја 2006 године Црна Гора је востала самостална држава. Има новеишња да се сва одређене структуре влада и неки око влада настојања да востале да се у тој држави не говори српски него црногорски језик. Како би све*

што, господине Ћупићу, коментисали?

— Већ више година једна група назови интелектуалаца у Црној Гори настоји да прогласе некакав црногорски језик. Прошле године је чак Министарство просвете и науке Црне Горе увео у школе тзв. матерњи језик (као да сваки језик није матерњи!), што је увек у црногорски језик, а сада, када се припрема нови устав Црне Горе, експерти предлажу да у службеној употреби буде црногорски језик. Наравно лингвистичка јавност и лингвистичка наука знају да се у Црној Гори језик увјек звао српски и да од тога не треба одступати. Али, изгледа да о овом питању главну ријеч хоће да имају политичари а не наука.

● *Сада је занимљиво да нам кажете и објасните*

јекла у обема државама). Црногорски сепаратизам хоће самосталност Црне Горе, као да је до сада била самостална. Антисрпска идеологија у Црној Гори све је више заузима ла маха, да би у последње време достигла кулминацију. И види се о Србији не говори тако ружно као у Црној Гори, нарочито до референдума о независности у мају 2006. године. Сва средства информисања, нарочито ТВ Црне Горе, била су ангажована у анти српској пропаганди, наглашавала су да свако зло Црне Горе долази од Србије и све што се о њој могло рећи негативно, то се „пласирало“ јавности. То се и даље ради, истина — у нешто смањеном обиму и затрјаности. Нарочито је на удару „злогласна“ Подгоричка скупштина из 1918. године, када се на-

— Управо је то циљ — удаљити што је могуће више Црну Гору и Црногорце од Србије Срба, од Српства и њелини. Користе се „истраживања“ надрилингвиста о некаквој самосталности „црногорског језика“, који није исто што и српски језик. Чак је један надрилингвистац направив и граматичку и правопис, и историју „црногорског језика“, не схватајући да не може да направи нешто мимо онога што је већ учинио Вук Караџић, који је српски језик уметљиво и на језичком изразу у Црној Гори, посебно на његовој западној половини.

Увезени језици

● *Прејидишоу штоине восталема због штоа што је востало да у свесту има јуно нација и држава које се*

служе и говоре језиком друтих народа и нико не вомишља да што језик премењује во називу своје државе. Због штоа што не би важило и за Црну Гору и друге државе које су настале распадањем СФРЈ?

— Много је народа и држава чији језик не носи њихово национално или државно име. У Европи је то случај, нпр, са Аустријом и Швајцарском. У Аустрији је званичан језик немачки, у Швајцарској немачки, француски и италијански. У цијелој историји те земље су употребљавале наведене језике и никада нијевиш помишљале да их назову по својим државама. Исти је случај и са Аустралијом и Канадом. У Аустралији је у употреби енглески, а у Канади синглески и француски језик. Ове државе и њихови народи нијесу мање познати од Црне Горе. Већина јужноамеричких држава се служи шпанским језиком и ниједна од њих не поставља питање језика. А у питању су „унаесни“ језици, не аутохтони као

српски у Црној Гори.

Мале земље настале од бивше СФРЈ су нешто друго. Мали хоће увјек да не такну, да нагласе своје ја, да искажу ускоругорудост, а нарочито да се супротставе највећем у државној заједници, у оном случају Србији и Српству. Има таквих примјера још понегде, али су ријетки. У Хрватској се језик звао хрватски, чак и по прихватању Вуковог модела српског (заједничког) језика половином 19. вијека, а у БиХ — зависно од православног или католичког окружења — српски или хрватски.

● *Јужноамеричка држава Бразил свада у државе „унаес“, јер има 184 милиона становника. Службени језик те земље је португалски, а државе Португалија и ма само 10,5 милиона становника. У Бразилу не вомишљају ца*

ИНТЕРВЈУ

Воршавски прсименују у Бразилски језик, а шиме на су наша маја и значајна држава. Због чега би, оца, Црна Гора преименовала српски језик у црногорски? Може ли се за то наћи рационално образложење или оправдање?

– Примјер који сте дали је типичан. Али, назите: Бразил је велика држава, она не "ситничари". Откуда су Бразилци прихватили португалски језик, никада

им то када припадају великој германској нацији, и шта ће им "аустријски" језик када га вјерковима називају њемачким. Они су велики народ (не бројно), са величанственом историјском прошлошћу, и у државотворном, па и у националном погледу – они су се изживјели. У националном и језичком погледу код њих нема ускогрудости и егзотизма, као код малих, код којих се пернијеко национално и језичко нпштине постаља као судбоносно, при чему се наглашава његова аутохтоност и "самобитност", макар било

"увежено" и спољашњим утицајима.

Страдао би и Србин Његош

● **Ако се то деси, какве последице може прозвистити на народ и браћане Црне Горе?**

– То може прозвистити трагичне последице. Не ради се само о једноставном преименовању језика, већ о промјени идентитета народа, о промјени бића, о другачијем схватању и жнпота, и обичаја, и историје, и свега онога што чини срж једног народа. Званични и полузванични, неки чудно побудни Црногорци хоће да измијене металитет народа, да га "миксују" у неку нову скупину, далеку од себе и своје прошлости, да промијене његов начин размишљања, да га измјесте из његове колијевке у другу, непознату и

страдао би и Србин Његош, страдали би и Љубиша и Марко Миланов, јер би се из њихових дјела афирмисало само оно што је локално и оно што није српско. Већ је било покушаја да се из Његошевог дјела изабри све што је српско, а наметана су нека "књижевна" имена на чији спомен су се иронично смјешкала дјца у школама.

Будалаштине око црногорског језика

● **Будући да имате искуство изборног расписа – и као лингвиста, славаиста и превођача, евољута би да, на крају овог разговора, сазнате шта бисте ви као оговоран човек савјетовали оном људима у Црној Гори који се баве питањима језика и савремене лингвистике уопште?**

– Прво што бих савјетовао колегама који предају језик и књижевност јесте да буду компактнији у одржавању језика и његове књижевности, да се не десити као што се десило прошле године да професори из Никшића и Херцег Новог који су обдила да предају "материјални језик", да остану без подршке колега и друге

Његоша у Монтенегерсе

нијесу помишљали да португалски назову бразилским језиком. Они као велика нација поштују језичку стварност. Какав би то бразилски језик био који је истовремено и португалски, који су примили од Португалаца. И свакога, између "матичног" португалског и оног у Бразилу нема мање разлика него што их назива "реформатори" у Црној Гори у односу српског у Црној Гори и српског у целини. Исти је случај и са свим "матичним" и "унесеним" језицима у свијету. У Црној Гори српски језик није "унесен", он је и ту као и на осталим подручјима Српства и стваран и изграђиван, он је аутентичан и црногорски, али се одвајкада традијно и називао као српски, јер он то јесте. Књижевни језик у Црној Гори изграђен на основу српског штољавског нарјече, које је и црногорско, и србијанско, и крајишко, и личко, и крањско, и банишко, тј. све српско, гдје год живјели Срби и они који су се у најновије доба другачије национално именовали а српског су поријекла. А без суње – Приногорици су српског поријекла, ма како се данас на-

ционално изјашњавали – као Приногорици или као Срби.

Вук би их прихватио да су потребни

● **Већ сте волеули Аустрију и Аустралију. Објасните нашим читоцима како то да овим народима не смеће "спрвати" име језика у њиховој зависности и свакодневној употреби.**

– Аустралија је енглески језик прихватила преко колонизације, а што се Аустрије тиче – ту је одвајкада био у употреби њемачки језик, исто као у Црној Гори српски. Иако је Аустрија била окосница великог Аустроугарског царства, она се никада није "сјетнула" да Немцима "одузме" дио језика и прогласи га аустријским. Једноставно је поштовала језичке законитости: тај језик је структурно, типолошки и генетски њемачки и нема никаквог разлога да га применује и "прилагоди" његовој држави и народу. Много више од већине нових европских држава и нација Аустријанци су имали права да прогласе аустријску нацију, али шта ће

створине Ђуђаћу, има нотоселаша да ће нека људи у Црној Гори који се баве језичком вокушати да у Вукову азбуку "уверу" још три слова. Може ли се то догодити?

– У ијевакским говорима српскога језика, не само у Црној Гори, постоје "умекшани" гласови љ, џ (џ и џ), а у неким и "тврди" глас настао спајањем гласова д и з (џ), који у ријечи не могу бити носилац значења, па их Вук није прихватио као дио система стандардних гласова и знака у књижевном језику (јер, нпр. *šekira* је исто што и *szekira*, *izelica* исто што и *izjelica* и сл., а не нешто друго, док се *je* јавља позиционо и нема разликову значајску вриједност). Да су они знаци били потребни српској азбуци, српском језичком систему, Вук би их прихватио. Али, гласови које они обично означавају не само да не могу утицати на значење ријечи него су и локалног карактера, не обухватају сав српски језик. У "правпису црногорског језика" једног надрилингвисте у Црној Гори они знаци служе да се "покаже" да је "црногорски језик" нешто друго него српски, јер, Боже

страну, можда некаку глобалистичку, да му као врхунску вриједност наметну нешто што га одваја од предака и народне суштине. Хоће да створе "новог чољека", одвојеног и удаљеног од прошлости, да га увале у заборав, да му прекину историју. Неки који у прелазу имају вансловенско поријекло жале свима да наметну мисао да и они нијесу Словени, тј. мањина хоће да завлада идејма већине, да их прометне у други, непознати језик, који, наводно, припада будућности, јер прошлост и садашност треба из темеља промијенити.

● **У вези са Прешковим питањем било би занимљиво да нам кажете шта очекујете, шаовце: ишла ће се десити са насталоом књижевносћу у Црној Гори. Хоће ли се десити да из Црогара настале књижевности нестане Ђура Јакшић, Змај Лаза Кољичић, Стп. Јакољевич, Црнатица и други значајни писци Срби?**

– "Еволуција" би ишла на истинање локалних књижевних патуљака, јер они су "наши", а остали Срби би се помњали само ако су универзалне величине. Наравно,

научне јавности. Замјерим лингвистима и универзитетским наставницима у Црној Гори своје енергије не дигну глаје против будалаштине које се у Црној Гори јављају око језика и његове суштине, укључујући и његове име. Оно се посебно односи на пасивност једног броја србиста на Филозофском факултету у Никшићу, који знају шта је научна и друштвена истина, те што је савјесније не заступају. Много је више питања која се у Црној Гори тичу језика, а значајна су, од његовог назива. Треба се држати научне истине на ма колико се смењети при томе наизглед.

А званичницима у Црној Гори препоручујем да се ману хорави посла рушења језичке стварности у Црној Гори и измишљања непостојећег језика, јер у том "намјераваном" језику нема ништа што се не би нашло у српском језику као целини, што значи да у језичком изразу у Црној Гори нема диференцијалних особности у односу на српски језик које би том изразу дале статус ни парижанте, а камолји језика.

Милутин Ђијанић

Вуковом научном делу, творцу језика Срба и Хрвата. При том је вредно навести да је Вук Караџић увођењем 1824. године гласа и слова „Х“ у азбуку у српски језик преузимањем латиничног слова „икс“ непосредно утицало на допуну имена Рват. Уместо Рват, како народна јуначка песма настала у Лици и Крбави за турског ига слови: „Па ти звони у Рвате равне, побратима од Рвата Машу“, устаљује се Вуковом гласовном заслугом, утврђује, добија коначан говорни и словни облик национално име Хрват. Ипак, ово Вуково гласовно и словно настојање није утицало на то да Срби задрже назив и сада постојећем месту код Обреновца под првобитним именом тог народа, Рвати.

Догађања средином XIX века на просторима битисања Срба доносе политичке промене и по питању језика. Под околношћу употребе српски језик добија и премису хрватски, једино могуће из политичког разлога, идеје јединства, деобе са народом истог говорења, Хрватима. Ово стање политичког уступака односом примус-секундус, извора и употребе одређењем српско-хрватски језик, заједнички у језику сагледао је и својим радом остварује Новосађанин Ђуро Даничић. Вука је спречила смрт да поновнастаје стање са српским језиком, деобе и заједничтва прихвати као такво, политич-

ког својства. Ђуро Даничић је био и учесник у стварању латиничног писма према Вуковом гласовном одређењу ћириличним писмом.

О језику код Хрвата изјаснио се поодавно, у времену рационализма у Европи, Антун Матија Рељковић, просветитељ и песник у свом епу „Сатир“ (у оригиналном тексту), где у стиху каже: „Наши стари јесу књигу знали, српски пиштели, а српски писали“, чиме предодређује и потврђује однос у заједничком језику, извора и употребе.

Политичка збивања у царевини Аустрији нису само убрзала разрешење језичког питања, заједничку у језику, него су донела и погубност бићу српског народа.

Од средине XIX века, осим стално присутног покатолочавања православних Срба, приступа се најдоследније и спровођењу правила преобраћања Срба католика у Хрвате. Према том преком правилу, из кога је потом проистекла најекстремнија политичка вођиља, мржње и суровости, поистовећења вере и националне припадности, која се најсуровије манифестује током XX века, апсолутном негацијом бића српског народа, до краја XIX века је импозантан корпус Срба католика пријудно сврстано у Хрвате. Сигурност у задржању Срба у католичкој вери био је полезни разлог, дилексности, бојазни и интереса Римске цркве, а

њихов језик, употребом и Хрвата основ овог политичког поухвата.

Разлогом вере отуђују се и културне, научне и материјалне вредности Срба католика, једног Руђера Бошковића, њихово средњовековно трговачко и властелинско учешће од Трогира, Силита до Дубровника и Боке которске, Пераста Змајевића (деда Милутићу сишао из његушке Врбе) и Котора св. Трипуна и св. Озане (Златана Перовић), али и острва, народа о коме у XVI веку поносно пева Хваранин Петар Хекторовић, властелин и песник, и посећује му епску поему „Краљевин Марко и брат му Андријаш“.

Постојање два језика, српског и хрватског, води једино бесмислу, одрицању Срба од својих неутуђивих вредности, полазног знамења културе и цивилизованости, свога језика разлогом употребе у корист другог, старих језика, глагољског писма рисаног од Милоње и Драгољуба у Винодолу, ћиричког писаног од Радоње на Пагу и средњовековних све до потоњег, Вуком обликованог, свога бележења, како је у „Аналима“ приписаним Ајнтрахту, франачком летописцу, записано, историјски започетог 822. године. Било је то у времену Ајнтрахтом казано: „Срби, народ који држи велики део Далмације“ (римска провинција, осим Приморја обухватала Босну, Херцеговину, Црну Гору и део Србије), када нема ни од помена, а камоли да су постојала имена великих европских народа: Немци, Французи, Енглези, Шпанци и Италијани.

Видо Врбича,
Београд

Разлика у вери, не и у језику

Постојање два језика, српског и хрватског, ствар је једностраности, политичке искључивости. Под тим условом језик, који је почетком XIX века утемељио Вук Караџић, првобитно само српски језик, настанком нових народа, у чијој је такође употреби, Бошњака и Црногораца, могао би да се политички промовише и у њихове сопствене језике.

Постојање два језика, српског и хрватског, противно је

Понедељак 25. децембар 2006.

КАПИТАЛНА ИЗДАЊА

Све српске стране речи

Више од 50 000 речи истакнути лингвисти Иван Клајн и Милан Шипка тумаче и стручно обрађују у свом Великом речнику страних речи и израза

Досад су одговори на језичке недоумице углавном тражени у Вујаклији, а одсад то ће, сасвим извесно, бити код Клајна и Шипке.

Лексикон страних речи и израза Милана Вујаклије, у недостатку других одговарајућих речника, толико је коришћен да је он добио и ново, практично име, по презимену свог аутора - Вујаклија. Име творца речника постало је синоним за речник. Али, ипак, од појаве Вујаклијиног Лексикона (1937) протекло је безмало седам деценија. А језик се мења и развија. Зато се одавно осећа потреба за новим, савременијим речником страних речи и израза, који ће протумачити и многе речи у међувремену укључене у српски језик, али и бити урађен према стручним, лингвистичким захтевима.

Таквог посла прихватили су се академик др Иван Клајн, истакнути професор Филолошког факултета у Београду, који, поред осталог, обавља и дужности председника Одбора за стандардизацију српског језика и уредника часописа „Језик данас“, и др Милан Шипка, бивши редовни професор Универзитета у Сарајеву и директор Института за језик и књижевност у истом граду, иначе вођени лингвиста у Босни и Херцеговини, међу сва три народа.

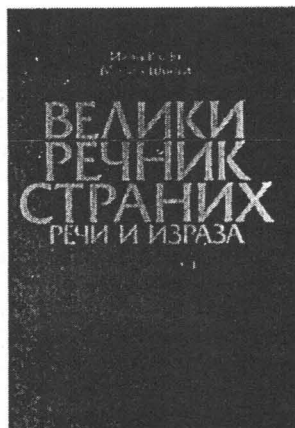
А носилац целог пројекта је издавачка кућа „Прометеј“ из Новог Сада, под покровитељством Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине.

Велики речник страних речи и израза, како гласи пун назив овог капиталног дела за српски језик, лингвистику и лексикографију, већ у свом првом издању има 1648 страница великог (речничког) формата, са око милион информација о речима, почев од етимолошког одређења, навођења језика из којег реч потиче, преко морфолошких особености, прозодијских карактеристика, до упућивања на речи истог, супротног или сличног значења, као и истог или сличног облика.

Како и приличи, Речник је штампан ћирилицом, уз латинични додатак са изворним изразима и изрекама, као и са међународним (латиничним) скраћеницама и законским мерним јединицама.

На његовој промоцији у Извршном већу Војводине првопотписани аутор Иван Клајн свог колегу Милана Шипку истаклао је као зачетника и главног аутора овог дела, јер је он дошао на идеју и написао елаборат за његову израду. Осим тога, написао је веома опширан увод за Речник, изабрао одреднице, акценцовао их и дао граматичке одредбе. Зато је, како каже,

инсистирао да Шипка буде првопотписани, али да он то, ваљда из скромности, није прихватио, а није прихватио ни издавач, пошто је Клајново име у Србији познатије, поред осталог и по рубрици о језику коју годинама пише у НИН-у, а коју је раније објављивао у неколико других дневних и недељних листова. На то професор Шипка узвраћа такође похвалним речима о професору Клајну, истичући да су на овом делу „складно сарађивали“ и да имају „готово идентичне погледе на језичке појаве“.

Професор Клајн, с разлогом, истиче и очекује да ће његов и Шипкин Речник бити бољи од Вујаклијиног Лексикона и да ће га заменијти на радном столу оних којима су речи главно средство рада. Јер, Вујаклијин речник, осим мањег фонда речи, од почетка, и поред у међувремену допуњених издања, има ту ману да није израђен по лексикографским критеријумима (његове одреднице нису акцентоване, нема граматичких одредаба, нису подељена значења речи...)

Такође, очекује да ће овај речник „надокнадити“ многе празнине које настају услед тога што ми, можда као једина нација у Европи, немамо једнотомни речник, немамо уопште савремени једнојезички речник српског језика, каква имају све друге нације у Европи“.

И сам обим Речника указује да је у протекле три године обављен велики посао. Милан Шипка каже да је он био и тежак и незахвалан. Тежак, зато што је сваки лексикографски посао сам по себи такав, а посебно зато што нису имали претходних ела-

борација страних наноса у српском језику, па су у ходу морали да решавају неке лексикографске и друге проблеме.

„То што ми немамо темељитих стручних обрада страних наноса, резултат је пословичног немара србистике према најизданим страним речи у српски језик“, истиче Шипка.

Без страних речи, оних које су оправдано ушле у наш језик, не може се, сматра овај аутор, али и напомиње да не треба бити немаран, па допустити да се прима све оно што улази, без икакве контроле и без икакве потребе. Тако, рецимо, реч *бринд* постала је чокер за многе до сада употребљаване речи, па је сама по себи изгубила смисао и далеко се одмакла од свог основног маркетиншког значења. А таквих речи, како истиче, које су нам непотребне и које су у таквој употреби, има много.

Био је то тежак посао, каже, и зато што у србистичкој нема темељних научних дела. Осим што немамо једнотомну речнику српског језика, немамо ни довољно дорађен правопис, ни научну граматику савременог стандардног језика...

А незахвалан је то посао, према Шипкиним речима, из више разлога, од којих су два основна. Први је тај што су у сваком лексикографском послу могући пропусти, какав је, рецимо, онај у Речнику Матице српске, где нема речи *пчела*. Матица, а без *пчеле!* Док је други разлог тај што свако очекује да нађе оно што њега занима. Медицинар очекује да нађе комплетну медицинску терминологију, правник правну, економиста економску, музичар музичку... А терминологија је толико разграната, има стотине хиљада термина, да је то немогуће све обухватити. Из тог разлога он даје, пре свега, општеупотребну лексичку страног порекла, ону која се осећа као страна реч, која је у општој употреби, а не у специфичној терминологијској употреби у оквиру појединих струка.

Посебно важна ставка овог Речника су нормативистичке напомене, које би требало да послуже развијању језичке културе. Тако, рецимо, на три начина даје се упозорење шта је правилно, а шта није правилно, шта је боље, а шта је лошије у употреби. Директно се каже шта је неправилно и упућује на оно што је правилно. Или се упућује на бољу реч. Тумачењем стране речи српским речима упозорава се и да се не мора баш увек употребљавати она (страна реч), већ да постоје и одговарајуће домаће речи. На тај начин аутори читаоцима овог свог дела, осим тумачења значења страних речи, помажу и у развијању језичке културе.

Због свега тога, са овим Речником српска култура добија једно значајно и неопходно дело, на које ће моћи да се ослање будући истраживачи страних наноса у српском језику. А, као што се зна, од језика много шта почиње.

■ ЈОВАН ЈАЊИЋ

О овим темама расправљали смо досад много пута, многи од нас о њима писали и у оквиру редовних разговора у Комисији и мимо њих, упозоравали на урушавање и школства и језика, али су сви наши апели досад, код свих оних којима су били упућени, наилазили једино на патолошко глувило или, у горем случају, на примитивну ароганцију. Предлажем да се томе проблемском комплексу вратимо још једном и да, на неки начин, сведемо „резултате” свих својих досадашњих напора, а као основу за расправу нудим сопствене увиде у неке појединости које ми се у свему томе чине пресуднима и за судбину школства у Србији и за судбину српског језика уопште.

I

Наши погледи о српском школству и полазиштима његових „реформатора”, у основним линијама, изложени су у Одлуци 40 Одбора за стандардизацију српског језика (*Српски језик у нормативном огледалу*, 226–230), али су приликом редиговања одлуке многе појединости из предлошка наше комисије испуштене или „стилски неутралисане”. И зато на неке од њих овде поново подсећамо.

Школа је замишљена као играрија у којој се деца, од најранијег узраста, припремају на то да им се ни живот од школе неће разликовати; она се претвара у место у коме се ученику мора обезбедити „извор задовољства”; настава се „прилагођава индивидуалним могућностима, потребама и интересовањима” ученика, при чему су „игровне активности и игра као контекст изражавања... посебно значајне за остваривање исхода у одређеним областима школског програма, везано за природу одређене науке”; школа обезбеђује „партнерски однос” између наставника и ученика, „вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза”, као и „објашњавање и континуирано бележење запажања на себи својствен начин у експерименталну свеску”, а образовање у таквој школи „треба да буде усмерено на процесе и исходе учења”, да буде „засновано на стандардима”, „на интегрисаном наставном програму”. „на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења”, при чему за квалитет тако постављеног образовања „одговорност не носе само наставници и школе”, већ и „родитељи и локална заједница”.

Потпуну промашеност таквога школског система ми смо показали многим бесмислицама на којима је утемељена настава у првом разреду основне школе, указали на понижавајући положај српског језика у таквој „школи” и мноштвом примера утврдили да су њене основе „покупљене” са некаквог, америчког или енглеског, „стручног” педагошко-психолошког сметлишта (што се види по томе да његови преписивачи-аутори можда знају енглески, да су о школи и школском систему њихова знања свакоруко проблематична, а да о српском језику не знају ништа).

Из програма су пажљиво уклоњене све појединости које би могле подсећати на српску националну традицију, а сâм српски језик сведен је на само четири часа недељно (колико је то понижавајуће – нека покаже податак да је на томе нивоу школовања националном језику у Француској посвећено 12 часова, у Немачкој – 9, у Словенији – 7). У озбиљним државама демократске Европе, дакле, национални образовни системи не могу се замислити без доминантног места

националног језика, националне историје, националне географије и националне културе у целини. Креатори овога програма намерни су, међутим, да по темељу затуку све што има српски национални предзнак, па и српско име уопште, а једини предмет у коме би се о томе понешто могло наћи одређен је у списку **изборних** као *Народна традиција*, али је и он замишљен прилично чудно: због „убрзаног одумирања многих важних елемената традицијске културе”, тај је предмет „усмерен на **ревитализацију** традиције”, „с посебним акцентом на локалну народну традицију, чиме се у мултинационалној и мултиконфесионалној средини, каква претеже у Србији, чувају права и особености мањина и њихов идентитет”. И у оквиру тога предмета, дакле, тежиште се не налази на особеностима српске традиције него на бризи за очување идентитета мањина!

II

У светлости изложених чињеница, подсетићемо овде и на неке општије појединости које су из наше одлуке испуштене.

У нормалним земљама, таквима које воде рачуна о националној култури и националним интересима, школски системи реформишу се с мером и обазриво (Словенци су се, некад, за такве послове припремали и по десетак година), а никад се безглаво не удара на њихове темеље. Наши министри за разарање памети верују да за својих мандата ништа нису учинили ако макар не покушају да разоре и школски систем. То најбоље показује и ово што су сада са њим учинили будући да у њиховим реформаторским полазиштима има свега осим памети. Можда се то може и разумети ако се каже да су некад реформе кретале из комитетских предсобља, а сада нам долазе из Билдербершког клуба са Соросевим печатом и под руком његових емисара, који су дошли са налогом да, уз све што се Србима догађало током последњих 10-15 година, дефинитивно **идиотизују** и српски школски систем „усклађујући” га са некаквим „болоњским мустрама”, за које мало ко зна на чему су утемељене, а још је мање оних који знају шта се њима жели постићи. Негде је, скоро стидљиво, саопштено да „Болоњска декларација” утврђује да факултетске студије трају **најмање** три године и наши су се реформатори одмах „снизали” на тај минимум и увели „бодове” за звање „мастера” после пете године као услов за „докторске студије”. На тај начин укинуте су досадашње специјалистичке и магистарске студије па смо се нашли у ситуацији да ће успешни студенти који су раније дипломирали имати *знање* али не и „бодове”, што ће их искључити као конкуренте онима који ће, захваљујући стеченим „бодовима”, своје *незнање* моћи да усавшавају и на докторским студијама док ће онима првим бити остављена једино могућност да оду из земље која им је узела будућност.

Одавно је, наиме, познато да је контрола људскога понашања најлакша ако се човек сведе на немислеће биће и ако му се свест обликује „циљаним информацијама”. А да би се то постигло, нађена је пречица у облику деструкције школског система и његовог свођења на **играрију** и „**вештине**” а не на **усвајање знања и развијање мишљења**. Због тога је и јасно речено да је „Болоњска декларација” уобличена као основа преко које ће се деца и омладина припремати (тј. „препарирати”) по оним обрасцима по којима ће се њима касније најлакше моћи манипулисати. Њоме се, дакле, укидају основе за неговање било ког облика самосвојности и разара свест о припадности одређеној, ужој или широкој, друштвеној или националној заједници. (На то код нас указују графити типа „Патриотизам је болест”, јачање партија с „мондијалистичким програмима” које предводе проблематични типови подржавани од страних утеривача демократије, разни фондови за хуманитарно право, антиратни покрети, демократски кругови,

невладине организације и сличне „жене у црном“.) Школски системи припремљени по „болоњским обрасцима“ резервисани су за поробљене народе и у вези с тим прisetићемо се речи истакнутог немачког професора архитектуре: по „Болоњској декларацији“ могу се у његовој земљи школовати само гастарбајтери, али од немачких студената и даље ће се тражити да задовоље највише стандарде немачке градитељске традиције.

За Србе то не може важити и зато се они морају понашати у складу са оним што им прописује болоњска Магна карта, по којој се сада из студијских програма на универзитетима редукују садржаји из многих битних националних дисциплина њиховим свођењем на симболичан број семестара. Најшири актуелни фронт против српске памети, прisetимо се и тога, отворио је Гашо Кнежевић, знаци разума у тим пословима почели су се показивати када је на његово место дошла Љилана Чолић, али кад је она брзо уклоњена (због непоштовања Дарвинове мајмунске теорије) и Гашине идеје почео да „усавршава“ Вуксановић, постало је јасно да ће се под његовом диригентском тољагом расцветати – „ринге-ринге-раја-школство“.

III

Срозавање критерија у образовању у нарочито оштрој форми испољило се, како смо видели, и у погоршавању положаја српског језика и то не само као образовног предмета него и као општег оруђа културе. После раскида једно(ипо)вековног „заједништва“ са „хрватским језиком“ и враћања свом имену, наиме, српски језик нашао се у ситуацији да се, у временима свакоруко несклоним његовим носиоцима, покуша опремити приручницима који би показали висок степен његове стандардизованости на свим нивоима структуре. Почетни кораци у том правцу учињени су у оквиру радних програма Одбора за стандардизацију српског језика и пред нама се засад налазе први резултати тога научног напора: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, 1, Београд, 2002, с. 372; 2, Београд, 2003, с. 514; Предраг Пипер и др., *Синтакса савременог српског језика : Проста реченица*. Београд, 2005, с. 1164, ускоро се очекује и иновирано издање *Правописа српскога језика*, у редакцији М. Пижурце, а припремају се и још неки приручници.

У вези с тим пословима треба, ипак, рећи да они одмичу прилично успорено и за то се могу навести два основна разлога.

Први је „објективан“ и своди се на немање озбиљне институционалне (тј. државне) потпоре настојањима да се послови обављају интензивније и ефикасније и они су најчешће „везани“ за појединачне пројекте у којима су, по правилу, средства врло ограничена, а неким категоријама истраживача, према актуелним законским прописима, она су потпуно ускраћена. С друге стране, ни штампање завршених рукописа не може проћи без проблема будући да за то не постоји сталан „овлашћени“ издавач, па се тако догодило да је *Синтаксу*, рецимо, штампао „издавач-ентузијаста“ личним средствима (а у таквим ситуацијама, разуме се, не може се рачунати ни на најскромније ауторске хонораре).

Други је разлог претежно „субјективан“ и он се, углавном, своди на одсуство, како је то давно речено, „еснафске солидарности“ међу српским лингвистима и, отуда, на нетрпелјивости између појединих научних центара или „школа“ (или њихових истакнутих представника), што многе послове извесније може укочити него их унапредити. Тако се, рецимо, догодило да су све три књиге које помињемо дочекане и с признањима, али и с потпуним оспоравањима њихове вредности, што међу мање упућенима може изазвати сумњу или у озбиљност српских лингвиста или у њихово ментално здравље. А ни једно ни друго не могу стимулативно

деловати на озбиљnije ангажовање сарадника у таквим пословима и није редак случај да се озбиљни истраживачи повлаче из пројеката или се у њима задржавају у мери од које се озбиљни резултати брзо не могу очекивати. Институционална неуређеност тих односа показује се, рецимо, и у чињеници да су на просторима српског језика данас у употреби, колико знам, *макар три правописа* (иако службену верификацију има само један од њих), а **одлука просветних власти да учитељима и наставницима препусти право да сами бирају приручнике** које ће препоручи(вати) својим ученицима мора се означити као последњи корак ка деструкцији школског система. Ако се зна да је издавање уџбеника врло „профитабилан” посао и да ће међу „тркачима за профитом” често бити „најуспешнији” они који најмање воде рачуна о **квалитету уџбеника** (а ваљда је и међу уџбеницима који се нађу „на пијаци”, ипак, **један најбољи**), јасно је да ће у таквим условима највише изгубити ученици а, у даљој перспективи, и сâм народ. Међу озбиљним политичарима, наиме, одавно је сазрела свест да се **без јединственог буквара** и јединствених уџбеника не може говорити ни о **јединственом народу** јер ће се увек наћи основа за истицање „специфичности” неке његове „регије”, при чему је од тих регионализација досад Србима најчешће пуцала кичма. Таква решења Србима су најпре наметнули комунисти, а за исте идеје сад се најчешће залажу њихови настављачи, међу којима има либерала, трговаца, аутономаша, наркомана, грађанских демократа, али не и Срба.

IV

Српско писмо, у таквим околностима, не може имати бољу судбину од његових носилаца и школског система који му се намеће. С обзиром на чињеницу да је у неким српским културним центрима, као у Новом Саду – рецимо, ћирилица у „јавној употреби” већ сведена на око **два процента**, и да се налази пред затирањем, последња је прилика да се у Закону о језику, који се мора донети после усвајања Устава, утврде основе на којима ће се гарантовати враћање достојанства и српском језику и ћирилици. Основу за то видим, најпре, у уставној одредби да су у Србији „у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо” и одмах треба нагласити да из тога мора проистећи став да се у Закону она не може „истезати” и релативизовати никаквим домишљањем о ономе што је у претходном закону било одређено као „јавна употреба” језика и писма будући да њиховој „службености” може бити супротстављена једино „неслужбеност”, тј. „приватност”, а то се и иначе не уређује ни уставом ни законом. (Приватност се, иначе, гарантује другим уставним и законским одредбама, а, колико знам, једино је у „provedбеним одлукама” које је у време НДХ потписивао Андрија Артуковић ћирилица била забрањена и у **приватној употреби**, таква пракса „унапређивана” је тамо и у време „братства и јединства”, а данас јој се тек ништа не може испречити.)

Враћање ћирилице у српски језик основни је услов за очување идентитета српске културе и њене десетовековне традиције и српска држава, ако говори о „заокруживању сопствене државности” – мора у сопствене темеље уградити и писмо на коме је забележено њено свеукупно историјско памћење. Ако је Србија „пустила низ воду” цео век своје историје, нормално би било да са њим пусти и оне његове „тековине” које су јој донеле и најстрашније патње и највећа национална понижења. Уз оно што знамо о томе како су комунисти усређивали Србе током дугих деценија своје владавине, вреди поменути да је затирање ћирилице било замишљено као пречица за затирање српске националне свести и самосвојности и о томе смо ових дана чули и једно ново и необично сведочанство: „Када је после рата стваран македонски књижевни језик, Милован Ђилас,

тадашњи челник државе, отишао је у Македонију са захтевом да Македонци оставе ћирилицу и пређу на латиницу. Једно од образложења за ово било је Ђиласово мишљење да Хрвати са једне а Македонци са друге стране треба да притисну Србе, како би у Србији нестала ћирилица” (Милица Грковић, *Дани*, Суботица, бр. 46, 15. новембар 2006, 8; много година касније, то је у разговору с Милицом Грковић рекао Блаже Конески, који је био учесник у разговорима са Ђиласом). Комунистичке приче о томе да је двоазбучност привилегија и да су то „два ока у глави” ширене су, како видимо, са циљем да се Срби оставе и без очију и без глава и сада њихови наследници обећавају да ће „Србија постати модерна држава, са Србима или без њих”.

Међу онима који се отворено залажу за Србију без Срба налазе се многе невладине организације (најактивније су оне које предводе „јахачи[це] апокалипсе”), многи високи државни функционери (бивши или садашњи), предводници политичких партија који мање воде рачуна о интересима народа на чијем су се челу нашли него о ономе што им се поручује с неких „адреса” до којих, иначе, само „посвећени” имају приступ, али и други успешни трговци српском судбином. За све њих најчешће се не зна ни одакле су дошли ни шта су „тамо” радили, али је занимљиво да се многи међу њима (превише често – да би се то схватило као неосновано) повезују и с „организованим криминалом”, при чему им је то, изгледа, само препорука за богато финансирање њиховог „деловања” из Соросових фондова (*Курир*, 1. дец. 2006, 3: „Чедомир Јовановић и његова коалиција добили од америчке администрације 18 милиона долара за кампању како би у парламенту лобирали за независно Косово”).

Таква памет узела је Србима један век њихове историје, али је намерна да им узме и будућност. Летос су на листу светске културне баштине стављени Пећка патријаршија, Грачаница и Богородица Љевишка (пре две године то је учињено и са Дечанима), али је занимљиво да је те старе српске светиње УНЕСКО означио као „средњовековне споменике на Косову” и тако им „затурио” и име и чињеницу да су то **српске културне тековине**. А јасно је и зашто је то урађено: да би се америчком протекторату на Косову и Метохији придодала хуманитарна обланда у облику бриге за судбину Шиптара, исте онакве какву су Американци показали у време када су колонизовали континент и, узгред, „искрчили” десетине милиона Индијанаца.

Све што се са Србима догађало током последњих десет-петнаест деценија вуче корене из чињенице да они никад нису имали озбиљног националног програма или, ако су га и имали, нису га никад успели остварити. Срби су једини европски народ коме кројачи светске судбине никад нису дозволили да се уједини, а у својим настојањима да српско уједињење онемогуће почесто имали и несесичну подршку оних делова српске политичке и интелектуалне „елите” који су имали много више трговачких талената него моралних скрупула. У свим српским поразима који су из тога следили страдање језика и писма била је само „колатерална штета” и њу је зналац представно следећим речима: „До тога је дошло зато што никада нисмо донели јединствену одлуку о свом језику и писму. У овом погледу ми смо биполаран народ, а такав народ нема нацију, има подељену националну идеју и нема будућност” (Радосх Љушић, *Вечерње новости*, 1. август 2006, 28).

V

Имајући на уму све изложене појединости, предлагем да Одбор за стандардизацију српског језика са овим чињеницама упозна све одговорне државне органе (председника Републике, председника Владе, као и министарства

за школство, за kulturu, за nauku i za pravdu) i sve stranke sa srpskim nacionalnim predznakom (Demokratsku stranku Srbije i њене коалиционе партнере, Српску радикалну странку, Српски покрет обнове, Српски демократски покрет обнове) и да се сви они позову да се у Скупштини Србије што пре донесе **Закон о националном службеном језику и његовом матичном писму** (чију је коначну радну верзију преднацрта, још 15. новембра 2004, припремио бивши секретар Одбора Бранислав Брборић с екипом експерата).

Треба се надати да ће доношење тога закона и његова примена макар донекле успорити растакање и српског језика и његовога матичног писма.

3. дец. 2006.

Д. Петровић

СРПСКИ ЈЕЗИК ИЗМЕЂУ СЛУЖБЕНЕ УПОТРЕБЕ
И ДРУГИХ ЈЕЗИЧКИХ ТИПОВА
И ЈЕЗИКА

**Брига за српски језик и његово
матично писмо – спровођење језичке политике**

Питање положаја (статуса) службеног (националног) језика и његовог матичног писма у првом реду је *правно питање*. Без таквог приступа не може се дефинисати друштвена брига о *службеном језику* и целокупном јавном животу и правном промету. Та брига протеже се и на службену употребу *мањинских језика* (језика националних мањина и етничких група), тако да и то захтева координирано деловање како друштвених органа покрајинске аутономије и органа локалне самоуправе тако и одговарајућих стручних и научних институција. Та разграната и координирана активност, и у науци и изван ње, и код нас и у свету, означава се термином *језичка политика*.

У Закону о службеној употреби националног језика и његовом матичном писму постоји члан и одредбе којима се одређују садржај језичке политике и идентификују институције позване да, у сарадњи с државним органима, воде и спроводе језичку политику, која, увек и свугде, има и стручно-научне, и правно-политичке, и прагматичке аспекте. Стога ова одређена друштвена брига не представља бирократизацију и етатизацију језичке политике. Осетљивост ових питања разлог је више да се она не остављају нерешена, да се не гурају на маргину друштвеног живота, или пак да се сматрају исхитреним или непостојећим. О друштвеној бризи за језик и писмо не сведоче само земље са сложеном језичком и етничком структуром – рецимо као што су Белгија, Румунија, Словачка, Швајцарска, Шпанија, Италија, Финска, а затим и прибалтичке земље и земље са симболичком или традиционално потиснутом вишејезичношћу (нпр. Француска, Пољска), него и земље у простору бивше СФРЈ, дакле не само Србија и Црна Гора.

Неке од споменутих земаља (Француска, Пољска, Белгија, на пример) имају одавно одговарајуће институције за језичку политику – у Француској је то Академија наука, а у Пољској – Савет за пољски језик. У Србији је, 15. 11. 2004. године, урађена радна верзија преднацрта Закона о националном службеном језику и његовом матичном писму. У чл. 10 тог закона и одредбама о друштвеној бризи о службеном језику и националном писму и њиховој заштити (језичкој политици), а у смислу Закона о државној управи, оснива се – *Републички завод за језичку политику*, чији делокруг треба утврдити Законом о министарствима, којим се одређује и делокруг других посебних организација на нивоу Републике. У образложењу тог члана каже се да је ова проблематика сложена и до сада се неефикасно решавала. Због тога процењује се да је неопходно имати упориште за обављање стручних послова и одређених послова државне управе, тј. за спровођење *језичке политике* у складу са овим законом. То такође укључује и вршење једног дела послова и управног надзора у спровођењу језичке политике, коју, према важећем Закону о министарствима, врши један број министарстава. Републички завод за језичку политику има, дакле, прецизно одређене надлежности, које не нарушавају надлежности осталих органа и институција. Напротив, у обављању послова из овог делокруга, овај завод дужан је да сарађује с научно-стручним организацијама ради неговања службеног језика и матичног писма, али и у вези с остваривањем језичких права грађана у јавном општењу, без обзира на њихов језик и писмо, а то значи и у вези са спровођењем службене употребе мањинских језика, у складу са законом и другим прописима.

Језик у законима

У Министарству културе Републике Србије, још од јуна месеца 2004. године, радило се на припреми преднацрта закона о националном службеном језику и његовом матичном писму. Предвиђено је да ти преднацрти буду достављени Републичком секретаријату за законодавство, а потом и министарствима за које се претпоставља да су најкомпетентнија за управни надзор и спровођење одредаба тих закона. То су:

1. државна управа, покрајинска аутономија и локална самоуправа;
2. мањинска права (рађено је на нивоу државне заједнице Србија и Црна Гора);
3. просвета и спорт;
4. наука;
5. култура;
6. привреда;
7. финансије;
8. саобраћај;
9. трговина;
10. урбанизам и стамбено-комунални послови;
11. здравство.

Овај деликатан посао предвиђен је да се дугорочно и ваљано обавља, па су стога оба поменута закона предвидела оснивање већ горе поменутог *Републичког завода за језичку политику*, у којем би седели људи од струке и правници.

Тактички разлози, и не само тактички, налажу да се та два закона донесу истовремено јер се с њиховим истовременим ступањем на снагу замењује садашњи *Закон о службеној употреби језика и писама* из 1991. године (често погрешно цитиран као *Закон о службеној употреби језика и писма*, како се он назива у Републици Српској).

Како је већ речено, закони су припремљени правовремено. С њима се, ипак, неће ићи у јавност док их не провери и овери *Републички секретаријат за законодавство*. Потом би се органи са списка предвиђених и наведених министарстава задужили за вођење начелне расправе о квалитету понуђених законских текстова.

Закон о националном службеном језику и његовом матичном писму не уређује:

1. употребу других језичких типова (дијалекти, урбани субстандардни говори, жаргон и сл.);
2. службену употребу језика националних мањина и страних језика, нити употребу других писама, осим у случајевима када се јављају као истовремени или напордо са службеним језиком;
3. језик верских обреда и служби.

Књижевна уметност (нпр. дијалози у књижевном штиву, па и цела књижевна дела, прозна и поетска, као и друге уметничке гране и дизајн, израда логотипа, хералдика и сл. – подразумевају делимично, знатно или потпуно одступање од службеног језика.

Осим матичног писма, у јавном животу употребљавају се различити стандардизовани типови трију европских писама (ћирилица, латиница и грчко писмо).

У српском језику, као помоћно писмо, у јавном животу користи се одговарајући тип латинице, у коју се, у складу с међународним стандардом ISO 9, пресловљава матично писмо (у даљем тексту: *помоћно латиничко писмо*).

Службеном језику и матичном писму може се, кад год је умесно и корисно, придружити и страни језик, језик универзалне језичке комуникације (енглески језик) и сваки други страни језик, са својим писмима, као и језици и писма националних мањина, чија се службена употреба уређује посебним (органским) законом.

Садржина употребе службеног језика и матичног писма – друштвена брига и њихова заштита

Најкраће и најпотшпунје речено – употреба службеног језика и писма и њихова заштита обухватају читаво усмено и писмено општење које ужива посебну бригу и заштиту државних, научно-стручних и образовних институција. Због тога је у првом реду то правно питање. Писмено и усмено општење при употреби службеног језика и матичног писма обухвата:

1. органе државне власти (законодавне, извршне и судске);
2. органе покрајинске аутономије и локалне самоуправе;
3. предшколске установе, као и установе основног, средњег, вишег и високог образовања, те других образовних установа;
4. научноистраживачке установе;
5. јавна гласила (медије) – штампане и електронске;
6. привредна предузећа и установе у осталим подручјима живота (културног, научног, просветног; трговачког и потрошачког; угоститељског и туристичког; стамбеног и комуналног; саобраћајног и здравственог; издавачког и рекламно-пропагандног; забавног и сваког другог).

Друштвена пак брига о службеном језику и његова заштита огледају се у:

1. правилној употреби и усавршавању језичке вештине његових корисника, као и у стварању услова за одговарајући развој тог језика као оруђа националне културе;
2. спречавању његове вулгаризације;
3. ширењу знања о њему и његовој улози и култури;
4. ширењу поштовања за регионализме и дијалекте;
5. његовој промоцији у свету;
6. подршци том језику у земљи и иностранству.

О неговању, унапређивању и заштити службеног језика и матичног писма старају се појединачни и скупни корисници, а нарочито Српска академија наука и уметности (САНУ), Матица српска, те универзитети (особито лингвистичке катедре и одсеци на филолошким, односно филозофским факултетима), Институт за српски језик САНУ и друга правна лица, јавна гласила (медији), издавачке куће и други чиниоци јавног општења позвани за изучавање и дограђивање његовања и стандардизовања службеног језика и матичног писма, као и њихова удружења која делују у Републици, на другим подручјима на којима је српски језик службени језик и у дијаспори.

Из реченог следи да је *службени језик* оно што се назива још и *стандардни и/или књижевни језик*. *Стандардни језик* пак у мери је у којој је стандардизован. Стога је потребно правити разлику између *стандардног језика* и *књижевног језика*, који садржи *програмаску сатандардност*, али не у свему и – *стандардизацију* (функционално прописану правилност). Овде се, осим ове разлике, примећује увођење у закон новог института *национални службени језик*. Појам *службени језик* (енгл. *official language*, нем. *die Amtssprache*), уместо досадашње синтагме *језик у службеној употреби*, функционише данас у већем броју земаља Европе и изван ње. Појму *службени језик* додаје се и атрибут *национални* јер је ту реч о *српском језику*, који је национални језик већинског (матичног) народа у Републици Србији.

Друго што је у вези с претходно реченим потребно истаћи јесте и то: питање положаја (стауса) језика јесте у првом реду правно питање. Језикословна аргументација услов је

правној само уколико желимо одговорити на питање различитог схватања језика и његове употребе. Осим службене, језик има и другу употребу – некад се говори о *јавној употреби*, па *школској употреби*, *индивидуалној употреби*, *песничкој употреби* (*licentia poetica* – песничка слобода, која омогућава делимично, знатно или потпуно одступање од стандардизованог језичког типа).

Доношењем *Закона о службеном националном језику и његовом матичном писму* створиће се правни основ за верификовање важећег међународног стандарда ISO 9. Одговарајући акт с тим у вези треба да донесе Завод за стандардизацију (који је у међувремену постао институт) као надлежна домаћа институција. На тај начин створиће се ваљан правни основ за одговарајућу комуникацијску повезаност матичног писма с међународним стандардима и информацијским токовима. Због тога што наша земља није још верификовала међународни стандард ISO 9 из 1995. године, а није се примењивао нити се примењује стандард ISO 9 из 1986. године, који је био верификован, *пресловљавање* (транслитерација) словних знакова националног (ћириличног) српског писма иде на нашу штету. Наиме, у међународним библиотечким, информатичким и документационим институцијама наставља се пракса „књижења“ српских публикација на латиничком писму као – хрватских.

Постојећи Закон о службеној употреби језика и писама из 1991. године полазио је, при дефинисању појма *службена употреба језика*, од решења које разлучује *службену* и *јавну употребу језика*. Службена употреба, по одредбама овог закона, обухвата уже подручје *јавног живота* и *правног промета* (чл. 2. и 3. Закона), тј. рад државних органа, органа аутономних покрајина, градова и општина, те установа, предузећа и других организација када врше јавна овлашћења. Преостала подручја јавног живота (установе образовног система и научне делатности, сфера јавног информисања, привредна предузећа и установе на осталим подручјима јавног живота) нису биле предмет утврђивања у томе закону, тј. нису сматране подручјима службене употребе језика.

Та подела на две сфере јавне употребе језика (службену и неслужбену) показала се вештачком и неоправданом. Искуства у примени досадашњих закона указују такође на потребу прецизнијег уређивања напоредне употребе страних и мањинских језика (с националним писмима тих језика, који не познају алфабетску двојност)

Важећи Закон о службеној употреби језика и писама није имао ни одредбе којима се дефинише *друштвена брига о неговању, унапређивању и заштити националног језика и ћирилице као његовог матичног писма*. У том закону такође није утврђено постојање других *српских језичких типова* (дијалекти, урбани субстандардни говори, жаргони и сл.), чија примена, као што је већ речено, не представља материју закона којим се уређује употреба *националног службеног језика*. Све речено важи и за богослужбени језик и за језик верских обреда, као и употребу језика у књижевној уметности и другим уметничким и њима сродним гранама.

Остао је још један појам који није коришћен у досад важећем *Закону о службеној употреби језика и писама* – а то је појам *правни промет*, иако су тим законом били регулисани неки његови елементи. *Закон о националном службеном језику и његовом матичном писму* (чл. 9) уводи тај појам, који се иначе употребљава у другим законима и прописима у нашем правном систему, јер употреба службеног језика и матичног писма обухвата сва подручја јавног живота, па и усмено и писмено општење предузећа и свих других учесника у правном промету.

Што се тиче тзв. *школске употребе* службеног или стандардног и/или књижевног језика треба рећи да ни у једном законском решењу досад нису та питања ваљано дефинисана. Ту се стварају и многе заблуде и непознавања суштине појмова – национални службени језик не треба мешати с терминима и појмовима када се на исти начин врши именовање за назив наставног предмета, предмета (и метода) целокупне наставе и

вишезначног појма *матерњи језик*. Српски језик јесте службени национални језик, а тако се назива често и предмет који се изучава у школи, то је истовремено и језик целокупне наставе на националном (службеном језику). При томе се не разликује ни то да национални (стандардни) службени језик никоме није матерњи – он је стилски неутралан и по њему се не може нико препознати коме дијалекту или супстандарду припада. То је идеал коме сви тежимо, па га због тога морамо учити целога живота, од најмлађег школског узраста па до обављања животних и професионалних функција. Зато је то и престижни језик, помоћу кога се лакше укључујемо у свет и цивилизацијске токове.

Спорови око језика и писма настају и онда када се јасно не разграничи садржај *службеног језика* и *његовог матичног писма*. То значи да у званичном наставном процесу обавезно се примењује службени национални језик. У наставном предмету, пак, у педагошке сврхе и ради позитивних ефеката на социјално понашање и емоционално стање појединца – као вид *контрастивног метода* и илустрација примера могу се користити дијалекти и жаргони. У званичним проверама – блажим и строжим – као и на свим врстама испита, посебно писмених када они представљају завршни докуменат (матурски испити, поправни испити, пријемни и квалификациони испити и сл.) – обавезно би требало применити решења као и у горе наведеним случајевима *службене употребе националног језика и његовог матичног писма*. У том смислу залагали смо се, у вишегодишњим настојањима, писменим и усменим, за доношење посебног удугтства у Министарству просвете и спорта за тумачење тих питања и препоруке школама, наставницима и родитељима док се то не регулише законом или неким другим прописом или подзаконским актом (рецимо правилником). Садашњу праксу, када ученици могу писати латиницом завршни писмени задатак из српског језика на матурском испиту, или попуњавати тест чији је формулар ћирилички латиничким писмом – сматрамо директним кршењем и недовољно прецизних законских и подзаконских одредаба.

Три битне промене и за нове околности

Сви поменути законски пројекти урађени су у време постојања државне заједнице Србија и Црна Гора. Нове околности задржавају и даље оно што треба имати на уму – доношење новог устава, који би обележио ове три битне промене и тако се побољшао положај српског језика и његовог матичног писма. Те су промене следеће:

1. *искључује се назив српскохрватски језик* јер га више нема ни на простору бивше Југославије и изван ње, али он остаје у садашњем Уставу Републике Србије из 1991. године;
2. *раздваја се законом и уставом одређена политика националног језика и језика националних мањина* и све што мањинама припада по највишим стандардима (који су веома растељиви, може се рећи да и не постоје), али ће наши закони бити усклађени с највишим стандардима, што значи да оно што је у законима прописано мора живети у пракси;
3. *српском језику (у значењу стандардни језик, односно језички стандард придружује се ћирилица* као матично писмо, док се *латиници* утврђује место *помоћног писма* за оне потребе када већина странаца не би могла разумети писмо српског националног и културног идентитета; српски национални језик и његово матично писмо за еталон узимају савремени *грчки језички стандард* и његово уникатно вишемиленијумско грчко писмо (популарно названо „хеленица“, као што је и српско писмо познато још и као „вуковица“).

Јован Вуксановић

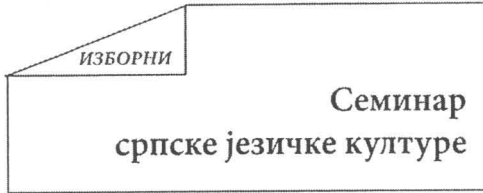
П.С. – секретар Одбора за стандардизацију српског језика

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАВОД ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

КАТАЛОГ

програма стручног усавршавања запослених у
образовању за школску 2006/2007. годину

Аутор програма:

др Драго Ђупић,
Одбор за стандардизацију
српског језика.

Координатор:

др Драго Ђупић
Студентски трг 5, 11000 Београд
тел: 011 550-542
e-mail: predavanja@kolarac.co.yu

Институција која подржава програм:

Задужбина Илије М. Коларца
и Министарство културе Републике Србије.

Реализатори програма:

професори Универзитета: Иван Клајн, Драгољуб Петровић, Предраг Пипер,
Бранислав Брборић, Егон Фекете, Јелица Јокановић- Михајлов,
Даринка Гортан- Премк, Драгана Мршевић-Радовић, Божо Ђорић,
Милорад Дешић, Душанка Кликовац, Владо Ђукановић.

Циљ програма:

Унапређивање језичке културе, предочавање неопходних савремених знања о српском језичком стандарду у новим комуникацијским приликама, домаћим и међународним. Развијање способности учачања и отклањања стилских и језичких слабости уопште и развијање смисла за правилно, течно, економично и уверљиво писмено и усмено изражавање.

Теме које се обрађују:

Опште језичке теме: Увод у науку о језику; Место српског језика у породици индоевропских језика; Дијалекти српског језика; Историја српског књижевног језика; Варијатност стандардног језика; Употреба страних речи и типичне грешке у употреби језичког стандарда. Тематске вежбе: Фонетика; Акцентуација; Морфологија; Творба речи; Лексика; Синтакса; Правопис; Стилистика и говорна култура. Поред предавања и вежби, разговара се и о питањима која конкретно интересују полазнике семинара.

Циљна група:

просветни радници свих група.

Трајање програма:

два семинара по 50 часова.

Број учесника у групи:

по договору са реализаторима програма.

*Списи Одбора за стандардизацију
српског језика*

IX

Приредили

Јован Вуксановић

Радојко Гачевић

Милан Тасић

Издавачи

Институт за српски језик САНУ

Београдска књига

За издаваче

Срејо Танасић

Драгица Маслаћ

Уредници

Софија Милорадовић

Милош Јевтић

Технички уредник

Владимир Радевић

Коректура

Радојко Гачевић

Штампа

Caligraph, Београд

Штампано у 300 примерака

2007.

ISBN 978-86-7590-168-6

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:061.22(497.11) „2007“

ОДБОР за стандардизацију српског језика

Списи Одбора за стандардизацију српског језика. 9
/ приредили Јован Вуксановић, Радојко Гачевић,
Милан Тасић. – Београд : Институт за српски језик
САНУ : Београдска књига, 2007 (Београд : Caligraph).
– 280 стр. : илустр. ; 24 см.

Тираж 300. – Стр. 17–18: Напомена приређивача /
Јован Вуксановић, Радојко Гачевић, Милан Тасић.

ISBN 978–86–7590–168–6

а) Одбор за стандардизацију српског језика (Београд)
– 2007 – Документи

COBISS.SR-ID 138157324

МОЈИМО СЕ ПУТ-
НИЦИМА ЛИФТА:
ДА НЕБАЦАЈУ ПЉУВА-
ЧКЕ И ОТПУШКЕ ПО
ИСТОМ!!!

ПАЗЊА!